

**İNGİLTERE VE TÜRKİYE’DE YÜKSEK ÖĞRENİM
SÜRECİNDEKİ ARNAVUT ÖĞRENCİLERİN
MOTİVASYONLARINI VE KARŞILAŞTIKLARI
ZORLUKLARI KEŞFETMEK**

Yüksek Lisans Tezi

Flora Bushati

Eskişehir 2025

**İNGİLTERE VE TÜRKİYE’DE YÜKSEK ÖĞRENİM SÜRECİNDEKİ ARNAVUT
ÖĞRENCİLERİN MOTİVASYONLARINI VE KARŞILAŞTIKLARI
ZORLUKLARI KEŞFETMEK**

Flora Bushati

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim

Danışman: Prof. Dr. Filiz Göktuna

YAYLACI

Anadolu

Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

.....'nın“.....
.....”

başlıklı tezi .../.../20.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Ana Bilim/Ana Sanat dalındaProgramında Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

		<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman)	:		
Üye	:		
Üye	:		
Üye	:		
Üye	:		

.....
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

İNGİLTERE VE TÜRKİYE’DE YÜKSEK ÖĞRENİM SÜRECİNDEKİ ARNAVUT ÖĞRENCİLERİN MOTİVASYONLARINI VE KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLARI KEŞFETMEK

Flora Bushati

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haziran 2025

Danışman: Prof. Dr. Filiz Göktuna Yaylacı

Küreselleşme, birçok genci yurtdışında daha kaliteli yükseköğrenim almaya yönlendirmektedir. Arnavut gençler de bu küresel olgudan etkilenmekte ve çeşitli itici-çekici faktörlerle ülkelerini terk ederek yurtdışında eğitim arayışına girmektedir. Bu gençlerin farklı ev sahibi ülkelerdeki motivasyonlarını ve deneyimlerini karşılaştıran araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, Türkiye ve İngiltere’deki Arnavut gençlerin motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ile mezuniyet sonrası planlarını analiz ederek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma kapsamında nitel bir yöntem kullanarak yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla Türkiye’deki 20 ve İngiltere’deki 19 Arnavut öğrenciyle görüşülmüştür. Araştırma sonuçları, Arnavut gençlerinin, daha kaliteli eğitim ve yaşam standartları için yurtdışına yöneldiğini göstermektedir. Akademik yolculukları boyunca bu öğrenciler, uyum zorlukları ve bazı durumlarda kültür şoku da dahil olmak üzere çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bununla birlikte, nihayetinde başarılı bir uyum süreci ve kişisel gelişim sağlamaktadırlar. Ancak bu deneyimlerin, Arnavutluk’taki mevcut politik ve sosyoekonomik koşullarla birleştğinde, bu öğrencileri anavatanlarından ittiği ve dönmek yerine yurt dışında kalma eğiliminde olmalarına neden olduğu tespit edilmektedir. Bu durum, nitelikli insan kaynağının ülke dışına çıkmasına, Arnavutluk’un devam eden beyin göçü olgusunun genişlemesine neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arnavutluk, Türkiye, İngiltere, küreselleşme, motivasyon, adaptasyon, uluslararası öğrenci, sojourner, itici-çekici, kültür şoku.

ABSTRACT

EXPLORING THE MOTIVATIONS AND CHALLENGES OF ALBANIAN STUDENTS IN THE HIGHER EDUCATION PROCESSSS IN ENGLAND AND TURKEY.

Flora Bushati

Department of Sociology

Anadolu University, Postgraduate Education İnstitute, Month 2024

Supervisor : Prof. Dr. Filiz Göktuna Yaylacı

Globalization is leading many young people to pursue higher quality higher education abroad. Albanian youth are also influenced by this global phenomenon and are leaving their countries to seek education abroad due to various push-pull factors. While existing research has explored student mobility, there remains a notable gap studies examining the motivations and experiences of Albanian students specifically. Moreover, comparative analyses of their experiences across different host countries remain scarce. This study addresses this gap by investigating the motivations, challenges and post-graduation plans of Albanian students in England and Turkey. Using a qualitative methodology, semi-structured interviews were conducted with 20 Albanian students in Turkey and 19 in England. Findings of this research indicate that participants sought opportunities abroad primarily for better education and improved living standards. During their academic journeys, they faced various challenges, including adaptation difficulties and in some cases, cultural shock. Despite these obstacles, most achieved successful adaptation and personal growth. However, their experiences, combined with persistent political and socio-economic conditions in Albania, have led many to favor remaining abroad after graduation rather than returning home. This situation contributes to Albania's ongoing brain drain, where qualified human sources are forced out of the country.

Keywords: Albania, Türkiye, England, globalization, motivation, adaptation, international student, sojourner, push-pull, cultural shock.

....../....../20....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

(Öğrencinin Adı

Soyadı)

....../....../20....

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis/dissertation is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “Scientific Plagiarism Detection Program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....

(Signature)

.....

(Name and Surname of the Student)

TEŞEKKÜRLER

Herşeyden önce, bana verdikleri maddi ve manevi destekle her zaman yanımda olan anneme ve babama en derin teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Onların sonsuz sevgi, inanç ve cesaretlenmeleri, bu yolculuk boyunca bana güç verdi. Fedakârlıkları için minnettarım.

Türkiye’de eğitim almamı sağlayan ve bana hem akademik hem de kişisel olarak büyük zenginlik katan YTB kurumuna teşekkürlerimi sunarım.

Danışmanım Prof. Dr. FİLİZ GÖKTUNA YAYLACI’ya da içten teşekkür etmek istiyorum. Onun rehberliği, değerli fikirleri ve bana olan inancı, bu araştırmanın en zor anlarında bana dayanak oldu. Onun mentorluğu sadece çalışmamı şekillendirmekle kalmadı, aynı zamanda bana derinden ilham verdi.

Kendi yoğun programlarına rağmen araştırmama katkıda bulunmayı kabul eden ve bana değerli zamanlarını ayıran tüm katılımcılarıma teşekkür ederim. Kendi deneyimlerini ve kimi zaman özel hikayelerini benimle paylaşarak araştırmama anlam kattılar. Katkıları bu çalışmayı mümkün kıldı.

Son olarak, Türkiye’de tanıdığım ve zor zamanlarda yanımda olan tüm Arnavut, Türk ve dünyanın dört bir yanından dostlarıma teşekkür ederim. Onların dostluğu, desteği ve güzel anılar, bu yolculuğu yalnızca bir akademik çalışma değil, hayatımın en anlamlı ve özel deneyimlerinden biri haline getirdi.

....../....../20....

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken (örneğin ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı/almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından (örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

.....

(Öğrencinin Adı Soyadı)

....../....../20....

DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE

I declare that I received support from generative artificial intelligence programs (for example ChatGPT, Gemini, DALL-E, etc.) while preparing this thesis/dissertation. I have received support from generative artificial intelligence programs (for example language translation, access to scientific articles, etc.) during the preparation of the thesis/dissertation. I declare that I have checked the accuracy of the information I received from generative artificial intelligence programs.

I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....

(Signature)

.....

(Name and Surname of the student)

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES ...	vi
TEŞEKKÜRLER	vii
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	viii
DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE	ix
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Problem	1
1.2 Amaç	6
1.3 Önem	6
1.4 Varsayımlar	7
1.5 Sınırlılıklar	7
2 ALANYAZIN	8
2.1 Küreselleşme, Uluslararasılaşma ve Uluslararası Eğitim.....	8
2.2 Uluslararası öğrenci, Yabancı öğrenci, Sojourner öğrenci	9
2.3 Yurt Dışında Eğitim Görme Motivasyonları.....	12
2.3.1 Yurt dışında eğitim kararında İtici ve Çekici Faktörler	13
2.3.2 Yurt dışında eğitim kararında Farklı Faktörler	14
2.4 Adaptasyon.....	15
2.4.1 Adaptasyon modelleri ve teorileri	17
2.4.1.1 U-Eğrisi Modeli	17

2.4.1.2	W-Eğrisi Modeli	17
2.4.1.4	Kültür Şoku Modeli.....	18
2.4.1.5.	Y. Y. Kim İletişim ve Kültürlerarası Adaptasyonun Entegratif Teorisi	20
2.4.2	Adaptasyonun Boyutları	22
2.5	Arnavutluk'a Genel Bakış	23
2.5.1	Arnavutluk'un politik-ekonomik durumu	25
2.5.2	Arnavutluk'un göç durumu	29
2.5.3	Arnavutluk'ta yükseköğrenim durumu ve beyin göçü	37
2.6	Arnavutluk ve Türkiye	41
2.6.1	Türkiye'de uluslararası öğrenciler üzerine çalışmalar	47
2.7	Arnavutluk ve İngiltere	53
2.7.1	İngiltere'de uluslararası öğrenciler üzerine çalışmalar	60
3	YÖNTEM	68
3.1	Araştırma Modeli.....	68
3.2	Çalışma Grubu	68
3.3	Katılımcıların Özellikleri.....	69
3.3.1	Katılımcıların demografik özellikleri	69
3.3.2	Aile özellikleri.....	71
3.3.3	Akademik özellikleri	73
3.3.4	Konaklama durumu özellikleri.....	76
3.4	Verilerin Toplanması.....	77
3.4.1	Yarı yapılandırılmış görüşme	77
3.4.2	Etik Hususlar	77
3.4.3	Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi.....	78
3.4.4	Karşılaşan Zorluklar.....	79

3.4.5	Verilerin Analizi	81
3.4.6	Araştırmacının Rolü	81
3.4.7	Geçerlik ve Güvenirlik	82
4	BULGULAR VE YORUMLAR.....	84
4.1.	Uluslararası Öğrencilerin Okumak İstedikleri Ülkeye Gitmeden Önceki Dönemi	84
4.1.1	Yurt dışında eğitim motivasyonu.....	85
4.1.2	Ülke seçimi.....	88
4.1.2.1	Yüksek eğitim almak için düşünülen ülkeler	88
4.1.2.2	Türkiye/İngiltere’yi seçme nedenleri	91
4.1.3	Aile desteği.....	97
4.1.4	Hazırlık aşamasındaki zorluklar (vize başvurusu veya gerekli evrakları toplarken)	99
4.1.5	Temel beklentiler	102
4.2	Okumaya Karar Verdikleri Ülkede Bulundukları Süre	106
4.2.1	İlk düşünceleri ve duygusal tepkileri.....	106
4.2.2	Karşılaştıkları zorluklar	111
4.2.2.1	Destek sistemleri	117
4.2.2.2	Dini uygulamalar	120
4.2.2.3	Yerel mutfak	123
4.2.2.4	Kültür şoku deneyimleri	125
4.2.2.5	Ekonomik zorluklar	133
4.2.3	Akademik yaşam	136
4.2.3.1	Akademik Dil.....	136
4.2.3.1	Bölümden memnuniyet	140

4.2.3.1	Akademik ortama uyum	144
4.2.3.4	Öğretim üyeleriyle etkileşimler ve ayrımcılık	147
4.2.3.5	Arkadaşlık ilişkileri	153
4.2.4	Kampüs deneyimleri	161
4.2.4.1	Öğrenci kulüpleri ve üniversite etkinliklerine katılım	161
4.2.4.2	Kampüsteki dini tesislerin erişebilirliği	166
4.2.4.3	Yemek olanakları	166
4.2.5	Genel üniversite hayatından memnuniyet	167
4.3	Akademik Dönemi Tamamladıktan Sonra	173
4.3.1	Türkiye ve İngiltere’deki Arnavut katılımcıların mezuniyet sonrası planları	173
4.3.2	Ülke/Şehir deneyiminin Değerlendirilmesi	182
4.3.3	Katılımcıların yurtdışında öğrenim görmeyi başkalarına önerme durumlarına ilişkin bulgular	190
4.3.4	Yurtdışında okumakla Arnavutluk'ta okumak arasında kişisel ve mesleki gelişim açısından temel farklar	195
4.3.4.1	Mesleki Farklar	196
4.3.4.2	Kişisel Farklar	200
5.	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	203
5.1	Sonuç ve Tartışma	203
5.2	Öneriler	215
	KAYNAKÇA	217
	EKLER	
	ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2. 1. Arnavutluk'un uluslararası hareketlilik gösteren yurt dışına giden öğrenciler (Unesco UIS)	38
Tablo 3. 1. Türkiye ve Birleşik Krallık'ta eğitim gören Arnavut öğrencilerin genel demografik özellikleri.....	69
Tablo 3. 2. Türkiye ve Birleşik Krallık'ta eğitim gören Arnavut öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi	72
Tablo 3. 3. Türkiye ve İngiltere'de eğitim gören Arnavut öğrencilerin, akademik özellikleri	73
Tablo 3. 4. Türkiye ve İngiltere'de bir eğitim düzeyi tamamlayıp, diğer eğitim düzeyine devam eden öğrenciler.	76
Tablo 3. 5. Türkiye ve Birleşik Krallık'ta katılımcıların konaklama durumu özellikleri	76
Tablo 4. 2. Türkiye'de eğitim gören katılımcıların kültür şoku.....	125
Tablo 4. 3. İngiltere'de eğitim gören katılımcıların kültür şoku	129

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2. 1. Süreç modeli: Stres-Uyum-Büyüme (Kim, 2001: s.59)	21
Şekil 2. 2. Arnavutluk'ta net göç, 2000-2021 (Aktaran Zyka,2023. Ss. 149).....	34
Şekil 2. 3. Yıllar içinde kayıt oranı (İNSTAT).....	37
Şekil 2. 4. Türkiye’de Arnavut öğrencilerin sayıları (YÖK)	46
Şekil 2. 5. İngiltere’deki Arnavut öğrencilerin sayısı, (HESA, 2024).	60
Şekil 4. 1. Türkiye ve İngiltere’de eğitim almaya seçen katılımcıların karşılaştıkları ilk zorluklar.....	112
Şekil 4. 2. Yurt dışında okumakla Arnavutluk'ta okumak arasında mesleki gelişim açısından temel farklar	196

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 2. 1. Arnavutluk Haritası (Prifti ve Biberaj, 2024).....	24
Görsel 2. 2. Büyükelçiliklerin açılması (Gazeta Shqiptarja, 2021).....	31
Görsel 2. 3. Mart 1991 (Shqiptari i Italise)	32
Görsel 2. 4. Ağustos 1991 (ABC News).....	32
Görsel 2. 5. 12 Kasım 2022, Londra’da gerçekleşen Arnavut Protestosu (Daily Mail, 2022)	58

SİMGELER VE KISALTMALI DİZ

AAA	: Anglo-Arnavutluk Derneği
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ALSA	: Londra’da Arnavut öğrencilerden kurulan bir kuruluş
BM	: Birleşmiş Milletler
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HESA	: Yükseköğrenim Öğrenci İstatistikleri (Birleşik Krallık’ta)
İCJ	: Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Adalet Divanı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İMSA	: Arnavutluk Uluslararası Maarif Okulları
İNSTAT	: İstatistik Enstitüsü (Arnavutluk’ta)
OECD	: İş birliği ve Ekonomik Kalkınma Örgütü
SAA	: İstikrar ve Ortaklık Anlaşması (AB ve Arnavutluk arasındaki bir anlaşma)
SEPA	: Avrupa Tek Ödeme Alanı
TDV	: Türkiye Diyanet İşleri Bakanlığı Vakfı
TİKA	: Türk İş birliği ve Kalkınma Ajansı
TMV	: Türkiye Maarif Vakfı
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilimi ve Kültür Kurumu

YEE : Yunus Emre Enstitüsü
YÖK : Yükseköğretim Kurulu
YTB : Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

1 GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problemi, amacı, önemi, varsayımlar ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1 Problem

Küreselleşme, dünya çapında toplumların, kültürlerin ve ekonomilerin, hızlı bir şekilde bütünleşmesine yol açmış ve bu durum genellikle dünyanın “küçülmesi” olarak tanımlanmıştır (McLuhan, 1962, aktaran Botwina, 2016: 98). Bu süreç aracılığıyla toplumlar daha fazla birbirine bağlanmakta ve farklı geçmişlere sahip bireyler daha yakın etkileşime girmektedir. Yükseköğretim, bu küresel bağlamda bilgi ve fikirlerin sınır ötesi alışverişine hem katılan hem de katkıda bulunan önemli bir rol oynamaktadır (Karaman, 2010: 132).

Yükseköğretimdeki küreselleşme, günümüzde eğitim sistemlerinin sınırlarını aşarak dünya genelinde daha geniş bir katılımcı kitlesine ulaşmayı sağlayan önemli bir olgudur. Özellikle son yıllarda, öğrencilerin kendi ülkeleri yerine yurt dışında eğitim alma isteği önemli ölçüde artmıştır. Küreselleşen dünyada yükseköğretimde uluslararasılaşma, üniversite programlarına ve akademik ortamlara küresel, kültürlerarası ve uluslararası bakış açılarını entegre etmeye odaklanmaktadır. (Wit, 2011: 39).

Küresel eğitim talebinin bir sonucu olarak ortaya çıkan uluslararası öğrenciler, farklı kültürden gelerek çeşitli ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarına kayıt olmaktadır. Bu öğrencileri tanımlamak önemlidir, çünkü gittikleri ülke ve kurumun itibarını artırmanın yanı sıra kültürel alışverişi teşvik eder ve ekonomik katkı sağlarlar. Uluslararası öğrenci terimi, tanınırlığı ve çalışmalar arasındaki tutarlı kullanımı nedeniyle daha çok tercih edilmektedir (Al Khatib, 2022: 8).

OECD (2008: 38) tarafından yapılan tanıma göre “uluslararası öğrenciler”, bir ülkenin sınırını geçip eğitim etkinliklerine katılma amacı güden ve bu amaç doğrultusunda, varış ülkesinin kendi ülkesinden farklı olduğu bireylerdir. Uluslararası öğrenciler için, kullanılan bir diğer kavram ise “sojourner”dır. Yurtdışında geçici olarak yaşayan ve akademik hedeflere ulaşmayı amaçlayan bu terim, uluslararası öğrencilerin deneyimledikleri benzersiz zorlukları ve adaptasyon sürecini vurgular. Sojournerlar, genellikle belirli bir süre sonra kendi

ülkelerine dönmeleri beklenen bireylerdir. Yabancı bir ülkede geçici olarak yaşamının getirdiği dil bariyerleri, farklı eğitim sistemleriyle uyum sağlama çabaları ve kültürel farklılıklarla baş etme, sojournelerin/uluslararası öğrencilerin deneyimlediği zorluklardan sadece birkaçıdır (Hamann 2001: 37).

Uluslararası öğrencileri yükseköğrenim için yurtdışına iten motivasyonlar çok yönlüdür. Bu motivasyonlarını incelemek için yaygın kabul gören itici-çekici (*push-pull*) teorisi, bireyleri ülkelerinden ayrılmaya iten faktörlerle hedef ülkelerin cazibesini açıklar (Mazzarol ve Soutar, 2002: 82). Öğrencileri iten çeken motivasyonlar arasında, hedef ülkedeki üniversitelerin sağladığı olanaklar ve altyapı önemli bir yer tutar. İyi donanımlı kampüsler, zengin kaynaklar ve belirli programların mevcut olması, özellikle öğrencilerin kendi ülkelerindeki eğitim sistemlerindeki eksikliklerle birleştiğinde cazip bir seçenek haline gelir. Diğer motivasyonlar ise kültürel deneyimdir, kişisel gelişim ve genişleyen kariyer olanakları olarak öne çıkar (Agarwal, 2021: 170-179).

Uluslararası öğrenciler, yükseköğrenim için başka bir ülkeye gittiklerinde farklı bir ortam ve kültür ile karşılaşır. Bu süreçte öğrenciler, adaptasyonla ilgili çeşitli zorluklar yaşayabilmektedir. Bu öğrencilerin kültürel adaptasyon süreçleri ve karşılaştıkları zorluklar birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Lysgaard (1955), uluslararası öğrencilerin uyum süreçlerindeki değişimini açıklamak için U-eğrisi modelini geliştirmiştir. Bu modelin üç aşaması vardır: ilk aşamada öğrenciler yeni ülkelerine uyum konusunda pozitif hissederler, ikinci aşamada, kriz dönemi yaşarlar ve üçüncü aşamada ise, uyum sağlayarak yeni çevrelerine karşı pozitif tutum geliştirirler (Aktaran Türel, 2021: 25). Oberg (1960), Lysgaard'ın modelini genişleterek, dört temel aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar Balayı aşaması ile başlar, kültür şoku, iyileşme ve uyum aşamasında biter (Aktaran Yiğit, 2021: 8). Y. Y. Kim'in (2001) kültürlerarası adaptasyon teorisi ise bu süreci stres-uyum-büyüme dinamiği olarak açıklar (Kim, 2001: 55).

Yeni bir kültüre ve eğitim ortamına adaptasyon sağlamayla ilişkili zorluklara rağmen, yurtdışında eğitim alan uluslararası öğrencilerin sayısı küresel ölçekte her yıl artmaktadır. IOM'e (2023) göre, 2021 yılında dünya çapında 6,39 milyon uluslararası öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencileri çeken ilk on ülke sırasıyla, ABD, İngiltere, Avustralya, Almanya, Rusya, Fransa, Kanada, Çin, Japonya ve onuncu sırada Türkiye'dir. Bu ülkeleri

tercih edilme nedenleri arasında gelişmişlik seviyeleri, öğrencilere sağladıkları fırsatlar, düşünce ve fikir özgürlüğü sayılabilir (Raza, 2023:15).

İngiltere ve Türkiye, uluslararası yükseköğretimde, tarihsel gelişimleri ve küresel sıralamalarındaki farklılıklarına rağmen iki önemli merkez olarak öne çıkmaktadır. İkisi de çokkültürlü ortamlar sunmakta ve önemli sayıda uluslararası öğrenciye ev sahipliği yaparak nitelikli eğitim sistemleri ve kültürel alışverişi desteklemektedir. 2022-2023 akademik yılında İngiltere’de 758.855 uluslararası öğrenci bulunurken (Bolton vd. 2024: 4), Türkiye’de bu sayı 301.694 olup ve son on yıl içerisinde neredeyse 10 kat artış göstermektedir (YÖK, 2023). İngiltere dünya çapında çeşitli öğrencileri çekerken, Türkiye özellikle tarihsel ve kültürel bağları olan bölgelerden gelen öğrencileri çekmektedir (Raza, 2019: 17).

Uzun yıllardır, çok fazla uluslararası öğrenci göçü üreten ülkelerden biri, Arnavutluk’tur. Birçok Arnavut genç farklı ülkelerde, mesela Türkiye ve İngiltere gibi ülkelerde kaliteli eğitim almak için göç etmiştir. Ancak Arnavutlar yalnızca eğitim amacıyla değil çeşitli nedenlerle göç etmişlerdir (King, 2007: 141; Gedeshi ve King, 2019: 7).

Arnavutluk, güneydoğu Avrupa’da, Balkan yarımadasında bulunan, küçük bir ülkedir. Küçük bir ülke olmasına rağmen çok karmaşık bir tarihsel süreçten geçmiştir çünkü beş asırlık Osmanlı hakimiyetinden monarşiye, ardından 45 yıllık diktatör bir rejime ve şimdi de demokrasiye evrilmiştir. Bu tarih, ekonomik, politik ve sosyal nedenlerle çeşitli göç dalgalarını beraberinde getirmiş ve ülkeyi bir “göç laboratuvarı” olarak nitelendiren akademik tanımlamalara yol açmıştır (King, 2007: 133). Geleneksel olarak Arnavutların en çok göç ettikleri yerler İtalya, Yunanistan, Almanya, İngiltere ve Amerika olmuştur (Zyka, 2023: 152). Bununla birlikte, son yıllarda göç motivasyonlarına çocuklara daha iyi bir gelecek sağlama, daha yüksek ücretli iş olanakları, nitelikli eğitime erişim, aile birleşimi gibi yeni nedenler eklenmiştir (Gedeshi ve King, 2019: 18).

1989-2001 yılları arasında yaklaşık 700.000 Arnavut ülkeyi terk etti (İNSTAT,2004:10). Bu sayı muhtemelen daha yüksektir çünkü çok sayıda düzensiz göçmen sayılmadığında doğru rakamlar elde etmek zordur (IOM, 2006: 8). 2020’de yurtdışında yaşayan Arnavut göçmenlerin sayısının 1,68 milyon olup, ülkenin mevcut yerleşik nüfusunun %59’una denk

gelmektedir (İNSTAT, 2020:8). Arnavutluk’u 2016’da göç oranları açısından dünya çapında ilk 20 ülke arasına koymuştur, Gallup Dünya Anketi’ne göre, 2010-2015 dönemi için, Arnavutluk “göç etmeyi planlayan” yetişkinlerin yüzdesi açısından dünyada altıncı sırada yer almaktadır. “Arnavutluk’tan Potansiyel Göçteki Yeni Eğilimler” hakkında yaptığı araştırmaya göre, 18-40 yaş arası Arnavut nüfusunun %52’si ülkeden ayrılma arzusu taşımaktadır (Gedeshi ve King, 2018).

Arnavutluk’ta göç olgusu hala devam ediyor ancak dinamikleri değişmiş durumda. 1990’larda göç yoksulluk, işsizlik ve derin siyasi sorunlardan dolayı tetiklenirken, günümüzde bu olgu ülke gençleri daha fazla etkilemektedir. Yurtdışında eğitim görmek amacıyla göç eden gençlerin sayısı artmaktadır ve beyin göçüne yol açmaktadır (King ve Gedeshi, 2018: 78). UNESCO verilerine göre, 2022 yılında yaklaşık 15 bin Arnavut öğrenci, ağırlıklı olarak AB ülkelerinde eğitim görmüştür (UIS, 2023). Arnavut öğrencilerin favori 10 destinasyonu Almanya, İtalya, Fransa, ABD, Hollanda, Türkiye, İngiltere, Bulgaristan, Avusturya ve Belçika’dır. Maddi durumu iyi olan veya mesleki olarak güçlü ailelerin çocukları genellikle Birleşik Krallık’taki (Russell Group Üniversiteleri), ABD’deki (Ivy League üniversiteleri) ama daha mütevazı ekonomik koşullara sahip aileler, çocuklarını yüksek eğitimi için Türkiye ve Bulgaristan gibi düşük öğrenim ve yaşam maliyetlerinin olduğu ülkelere göndermektedir (Gedeshi ve King, 2023).

Türkiye ve İngiltere, günümüzde Arnavut gençlerin yükseköğrenim için tercih ettiği temel ülkeler konumundadır. Ebeveynlerin sosyoekonomik durumunun ülke seçimini etkilemesi gibi daha önce belirtilen farklılığın yanı sıra, her iki ülkenin Arnavutluk’la olan ilişkilerindeki tarihsel ve siyasal farklılıklar da dikkat çekici bir ayrışma noktası oluşturmaktadır.

Arnavutluk ile Türkiye arasındaki ilişkiler, Osmanlı İmparatorluğu’nun beş yüzyıllık egemenliğiyle şekillenen derin tarihi köklere sahiptir. Bu ilişkilerin aynı zamanda güçlü siyasi, ekonomik ve akademik bağları da bulunmaktadır. Türkiye, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Diyanet İşleri Bakanlığı gibi kurumları aracılığıyla Arnavutluk’taki eğitime önemli katkılar sağlamaktadır. Bu durum Türkiye’de eğitim gören Arnavut öğrenci sayısından da anlaşılmaktadır. YÖK verilerine göre, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 644 Arnavut öğrenci sayısı, 2019-2020’de 1.149’a yükselerek istikrarlı bir artış göstermiştir. YÖK Tez

veri tabanında şu anda Arnavutluk ve ilgili çeşitli konularla ilgili 165 adet araştırma bulunmaktadır. Ancak bu araştırmaların hiçbirisi Türkiye'deki Arnavut öğrencilerin motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve gelecek planlarını doğrudan ele almamıştır.

Arnavutluk ve İngiltere arasında ilişki de eski ama Türkiye'den farklı çünkü derin tarihi bağları yoktur. Son yıllarda, Arnavutların İngiltere'ye göçü bu ilişkide önemli değişmelere yol açmıştır. Bu göç hem sayısal olarak artmış hem de daha karmaşık hale gelmiştir. 2022 yılında yaklaşık 16.000 Arnavut sığınma başvurusunda bulunmuş ve bu rakam toplam başvuruların %16'sını oluşturmuştur (The Migration Observatory, 2023). Aynı yılda yaklaşık 12.000 Arnavut Manş Denizi'ni yasadışı şekliyle geçmiştir ve Arnavutluk'taki erkek nüfusunun %1-2'sine tekabül etmektedir (Balliu, 2023: 236). Arnavutları İngiltere'ye göç etmek için iten yoksulluk, iş olanakların kısıtlı olması, özel sosyal koşullar, siyasi belirsizlik ve aile birleşimi gibi faktörler öne çıkmaktadır (Balliu, 2023: 228). Bu süreç aynı zamanda siyasi tartışmalar, olumsuz stereotipler ve çeşitli tartışmalarla da gölgelenmişti. Arnavut sığınmacıların bu kadar yüksek sayıda olmasından dolayı 2021 yılından bu yana İngiltere'de Arnavutlara karşı yabancı düşmanı propagandada önemli bir artış yaşanmıştır (Pavlovic ve Begaj, 2025: 14). Tüm bu negatif stereotipler İngiltere'de okumaya gelen, yükseköğrenim ücretleri ödeyen ve topluma olumlu katkılarda bulunan çok sayıda Arnavut öğrenciyi göz ardı ediyor. Yükseköğretim İstatistik Kurumu (HESA) verilerine göre, İngiltere'deki Arnavut öğrenci sayısı son on yılda dikkate değer bir artış göstermiştir. 2022-2023 akademik yılında, İngiltere üniversitelerine kayıtlı 910 Arnavut öğrenci bulunurken, bu sayı 2014-2015'te yalnızca 275 idi (HESA, 2024). Stereotiplere odaklanarak, tüm bu Arnavut öğrencilerin motivasyonları ve deneyimleri araştırmalarda büyük ölçüde keşfedilmemiştir ve bu literatürde büyük bir boşluk yaratmaktadır. Bu tez, İngiltere'deki Arnavut öğrencilerinin motivasyonlarını ve deneyimlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Türkiye ve İngiltere, dünya çapında uluslararası öğrencilerin, Arnavut öğrenciler de dahil, en çok tercih ettiği on ülke arasında yer alan çokkültürlü eğitim merkezleri olarak karşılaştırmalı bir inceleme fırsatı sunan ülkelerdir. Her iki ülkenin Arnavutluk'la farklı tarihsel, siyasi, sosyal ilişkileri bulunmakta ve üniversite harçlarındaki belirgin farklılıklar Arnavut öğrencilerin tercihlerini etkilemektedir. Bununla birlikte, bu iki ülke önemli ortak özelliğe de sahiptir. Bunlar, sürekli artan Arnavut öğrenci nüfusu ve bu öğrencilere yönelik akademik

ilginin yetersizliğidir. Literatürde özellikle dikkat çeken eksiklik, bu iki farklı ancak ikisi de çokkültürlü akademik ortamdaki Arnavut öğrencilerin deneyimlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların bulunmayışıdır. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel sorunsalı, Türkiye ve İngiltere'deki Arnavut öğrencilerin motivasyonlarını, deneyimlerini ve eğitimden sonra geri dönme eğilimlerini incelemektir.

1.2 Amaç

Bu tez, İngiltere ve Türkiye'de yüksek öğrenim gören Arnavut kökenli öğrencilerin motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve geleceğe dönük planlarını detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu temel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Arnavut kökenli öğrencilerin okumak istedikleri ülkeye gitmeden önceki motivasyonlar ve beklentileri nelerdir?
2. İngiltere/Türkiye'de, uluslararası öğrenciler eğitim sürecindeyken neler yaşamaktadır? Bu deneyimler ülkeye göre farklılık göstermekte midir?
3. Arnavut kökenli öğrencilerin uluslararası öğrencilik deneyimi sonrasında geleceğe dair planları nelerdir? Bu öğrenciler, eğitim aldıkları ülkede kalmayı mı, Arnavutluk'a geri dönmeyi mi, yoksa başka bir ülkeye gitme planı var mıdır?

1.3 Önem

Literatürde genel uluslararası öğrencilerin motivasyonları ve deneyimleriyle ilgili çalışmalar bulunmaktadır, ancak farklı ev sahibi ülkelerdeki Arnavut gençlerin deneyimlerini karşılaştıran araştırmalar da oldukça sınırlıdır. Ayrıca, iki farklı ülke arasındaki Arnavut gençlerin motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve mezuniyet sonrası planlarını analiz eden ve bu deneyimleri karşılaştıran herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yüzden, bu araştırma, Türkiye ve İngiltere'deki Arnavut öğrenciler arasında bir karşılaştırma yaparak uluslararası öğrenci hareketliliği literatürüne önemli bir katkı sunacaktır. Bulgular, İngiltere, Türkiye ve Arnavutluk'taki eğitim kurumları ile politika yapımcılar için değerli bilgiler sağlayacaktır. Arnavut öğrencilerin yurtdışında eğitim alma motivasyonları ve karşılaştıkları zorlukların anlaşılması, özel destek sistemleri, akademik programlar ve politikaların daha etkili bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bu çalışma, öğrenci hareketliliği,

kültürlerarası eğitim ve farklı ev sahibi ülkelerdeki Arnavut öğrencilerin özel deneyimleri üzerine daha fazla araştırma yapılabilmesi için bir temel oluşturacaktır.

1.4 Varsayımlar

1. Seçtikleri ülkede Arnavut öğrencilerin sosyal ve akademik farklılık nedeniyle karşılaştıkları zorluklara rağmen adapte olmaya çalıştıkları varsayılmaktadır.
2. Bulunduğu ülkede Arnavut kökenli öğrenciler, kendi kültürlerine aidiyet duydukları için benzer kökenlere sahip olan diğer öğrencilere doğal bir sempati beslerler ve bir arada yaşama eğiliminde bulunabilirler.
3. İngiltere ve Türkiye’de eğitim sürecindeki deneyimler, ülkeler arasında farklılık gösterir ve bu deneyimlerin çoğunluğu dil, kültür ve eğitim sistemine adaptasyonla ilgilidir.
4. Arnavut kökenli öğrencilerin birçoğu, uluslararası öğrencilik deneyiminin sonrasında kalmayı düşünürken, bir kısmı başka bir ülkeye gitmeyi planlamaktadır ama kimse Arnavutluk’a geri dönmeyi istemez.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırma, sadece İngiltere ve Türkiye’de yüksek öğrenim gören Arnavut kökenli öğrenciler ile sınırlıdır. Bu bağlamda, araştırma sadece İngiltere ve Türkiye’de eğitim alan Arnavut öğrencilerin üzerinde odaklanarak, bu iki ülkede motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve geleceğe dair planlarını karşılaştıracaktır. Bu, genel geçerliliğin etkileyebilir ve diğer coğrafi bölgelerde eğitim gören Arnavut öğrencilerin deneyimlerini içermeme potansiyeline sahiptir.

2 ALANYAZIN

2.1 Küreselleşme, Uluslararasılaşma ve Uluslararası Eğitim

Küreselleşme, dünya çapında ekonomilerin, toplumların ve kültürlerin hızlı bir şekilde bütünleşmesine yol açmış ve bu durum genellikle dünyanın “küçülmesi” olarak tanımlanmıştır (McLuhan, 1962; Robertson, 1992, aktaran Botwina, 2016: 98, Karaman, 2010: 132). Bu süreç aracılığıyla toplumlar daha fazla birbirine bağlanmakta ve farklı geçmişlere sahip bireyler daha yakın etkileşime girmektedir. Yükseköğretim, bu küresel bağlamda bilgi ve fikirlerin sınır ötesi alışverişine hem katılan hem de katkıda bulunan önemli bir rol oynamaktadır (Karaman, 2010: 142).

Küreselleşen bu dünyada yükseköğretimde uluslararasılaşma, üniversite programlarına ve akademik ortamlara küresel, kültürlerarası ve uluslararası bakış açılarını entegre etmeye odaklanır. Jane Knight (2008), uluslararasılaşmayı “*yükseköğretimde amacı, işlevleri veya sunumuna uluslararası, kültürlerarası veya küresel bir boyut entegre etme süreci*” olarak tanımlar (aktaran Wit, 2011: 39). Bu değişim, üniversitelerin yerel veya ulusal perspektiflerin ötesinde sunumlarını genişletmelerine teşvik etmiş ve öğrencilerin farklı kültürlerden ve bakış açılarından öğrenebilecekleri ortamlar yaratmıştır. (Altbach ve Knight, 2007: 290).

Küreselleşme, yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yol açtığı için gençlere kendi ülkeleri dışında da eğitim fırsatları verebilir. Bu, onların bakış açısı kazanmalarına, farklı ortamlarda beceriler geliştirmelerine ve giderek daha fazla birbirine bağlı hale gelen bir dünyada kariyer hazırlığı yapmalarına imkân tanımıştır. Öğrenciler için yurtdışında eğitim görmek, dönüştürücü deneyimler ve benzersiz içgörüler sunabilir, ancak aynı zamanda, yeni kültürel normlara uyum sağlama, dil engelleri ve farklı akademik uygulamalar gibi zorluklarla karşılaştıklarından dayanıklılık da gerektirir.

Bu deneyimler zenginleştirici olsa da zorlayıcı olabilir ve öğrencilerin motivasyonlarını, kimlik duygularını ve sosyal uyumlarını etkileyebilir. Uluslararası öğrenciler, kültürel miraslarını koruma ile yeni sosyal ve akademik ortamlara entegrasyon arasında bir denge kurmak zorunda kalarak hem ödüllendirici hem de zorlayıcı bir yolculuk yaşamaktadırlar.

2.2 Uluslararası öğrenci, Yabancı öğrenci, Sojourner öğrenci

Yükseköğretimin giderek daha fazla uluslararası olan ve küreselleşen dünyada, öğrenciler daha iyi eğitim fırsatları bulmak amacıyla kendi ülkelerinden ayrılmaktadır. Bu öğrencileri tanımlamak önemlidir, çünkü bu öğrenciler, gittikleri ülke ve kurumun itibarını artırmanın yanı sıra kültürel alışverişe teşvik eder ve ekonomik katkı sağlarlar. Yükseköğretimdeki uluslararasılaşma, ev sahibi ülkelere nitelikli göç, profesyonel hazırlık ve “yumuşak güç” olarak adlandırılan diplomatik etkiler yoluyla fayda sağlar (Higher Education Policy Institute, 2018 aktaran Omar, 2020: 4).

Literatürde kendi ülkeleri dışında eğitim gören öğrencileri tanımlamak için çeşitli terimler kullanılmaktadır, bunların en yaygın olanları *uluslararası öğrenci*, *misafir öğrenci*, *yabancı öğrenci*, *yabancı uyruklu öğrenci* terimlerdir. Uluslararası öğrenci terimi, tanıdıklığı ve çalışmalar arasında tutarlı kullanımı nedeniyle daha çok tercih edilmektedir (Al Khatib, 2022: 8). Daha az kullanılan ancak önemli bir diğer terim ise *sojourn öğrencidir*.

Uluslararası öğrenci, özellikle eğitim amacıyla vatandaşlığına sahip olmadığı bir (*host*) ülkeye seyahat eden kişileri ifade eder. Bu kavram, akademik amaçlarla yapılan bilinçli bir göçü vurgular ve büyük kuruluşlar tarafından yaygın olarak kabul edilir. Örneğin, UNESCO, uluslararası hareketlilik içindeki öğrencileri şu şekilde tanımlar: “*Fiziksel olarak iki ülke arasında uluslararası bir sınırı eğitim etkinliklerine katılma amacıyla geçen bireyler, bu durumda, öğrencinin gittiği ülke, kendi ülkesinden farklıdır*” (UNESCO). Benzer şekilde OECD, uluslararası hareketlilik içindeki öğrencileri: “*bir ülkenin sınırını geçip eğitim etkinliklerine katılma amacı güden ve bu amaç doğrultusunda, varış ülkesinin kendi ülkelerinden farklı olduğu bireylerdir*” (OECD, 2018: 38). Eurostat, bu öğrencileri “*orta öğretimini tamamladığı ülkeden farklı bir ülkede bir diploma programına kayıtlı olan bireyler*” olarak tanımlar (Eurostat, 2018). Uluslararası akademik hareketliliğe yapılan bu vurgular, bu öğrencilerin küresel bilgi, kültür ve beceri alışverişindeki rollerini öne çıkarır (UNESCO; OECD, 2018; 39).

Buna karşılık, yabancı öğrenci terimi, ev sahibi ülkenin vatandaşı olmayan öğrencileri, seyahat nedenleri akademik olmasa bile kapsar. Bu fark önemlidir, çünkü yabancı öğrenciler geçici veya kalıcı oturma iznine sahip olabilir ve her zaman akademik hareketlilik içinde

olmayabilir. OECD, yabancı öğrenciler, “*eğitim aldığı ülkenin vatandaşı olmayan ancak bu ülkeye yalnızca eğitim amacıyla gelmemiş, göç gibi başka nedenlerle gelmiş olabilecek bireyler*” olarak tanımlar (OECD, 2018: 39). Dolayısıyla, yabancı öğrenci terimi, belirli bir eğitim amacı güderek seyahat eden öğrencilerden ziyade daha geniş bir nüfusu kapsamaktadır.

Bu iki terim arasındaki ayrım, OECD ve UNESCO tarafından standartlaştırılmıştır. Önerilen kullanıma göre, “uluslararası öğrenci” terimi, yalnızca eğitim amacıyla seyahat edenleri tanımlarken; “yabancı öğrenci” terimi, sınırları geçmeyen ancak bir ülkenin eğitim kurumlarına kayıtlı vatandaş olmayan bireyleri ifade eder. Ancak bu tanımları açık olmasına rağmen, kullanımda zaman zaman bulanıklaşması, grupların motivasyonları ve ikamet durumlarının netliğini gölgeleyebilir. Uluslararası öğrenciler, öncelikle yurtdışında eğitim alma niyetleriyle tanımlarken, yabancı öğrenci ise daha geniş bir grubu temsil eder ve bazıları ev sahibi ülkede ikamet iznine sahip olabilir (OECD, 2018: 39).

Tanımlar ülkelere göre de farklılık gösterebilir. Örneğin, Birleşik Krallık’ta uluslararası öğrenciler, “herhangi bir eğitim seviyesinde kısa veya uzun süreli kurslar için Birleşik Krallık’a başka ülkelerden gelen bireyler” olarak tanımlanır (MAC, 2018: 18). Türkiye’de ise yabancı öğrenci tanımı yıllar içinde çeşitli düzenlemelerle değişmiştir. 1985 yönetmeliğine göre yabancı öğrenci, Türk vatandaşı olmayan ve eğitim kurumlarına kayıtlı bireyler olarak tanımlanmıştır. 2010 yılında bu tanım, kamu kurumları tarafından uygun görülen veya uluslararası anlaşmalar kapsamına gelen bireyleri de içerecek şekilde genişletilmiştir. 2012 yılında “Yabancı Öğrenci Strateji Belgesi” ile tanım, kendi imkanlarıyla veya burslarla Türkiye’de sosyal, kültürel ya da mesleki gelişim amacıyla eğitim gören bireyleri içerecek şekilde daha da genişletilmiştir. Bu yılda, yabancı öğrencilere yönelik ekonomik ve akademik destek politikalarında bir dönüm noktası olmuştur. “Türkiye Bursları” sistemi yeniden yapılandırılmış ve “yabancı öğrenci” terimi “uluslararası öğrenci” ile değiştirilmiştir (Demirhan, 2017: 549).

Bununla birlikte, “yabancı öğrenci”den “uluslararası öğrenci”ye geçiş, bazı belirsizliklere neden olabilir. Bu terminolojik değişiklik, farklı milletlerden gelen öğrencilerin katkılarını vurgulamak ve üniversitelerin “uluslararası” kimliğini güçlendirmek amacıyla yapılmıştır.

“Yabancı” terimi, “ötekilik” çağrışımı yapabilirken, “uluslararası öğrenci” daha kapsayıcı bir çağrışım yaratabilir (Özkan ve Güvendir, 2015: 177).

Daha önce tartışılan kavramların üzerine inşa ederek, diğerlerine kıyasla daha az bilinen ve kullanılan bir kavram olan “sojourn öğrenci” de dikkat çekmektedir. Sojourn öğrencilerin ne olduğunu anlamadan önce, ilk olarak “sojourn” kelimesinin ne anlama geldiğini anlamak lazım.

Cambridge sözlüğü, “sojourn” terimini, bir kişinin belirli bir yerde kısa bir süre kalması olarak tanımlar (http-1). Ayrıca literatürde, belirli bir rol ile sınırlı bir süre için bir ülkeye seyahat eden insan/grup, “sojourner” olarak tanımlanmaktadır (Maya, 2022; 7). Ward, Bochner ve Furnham (2001), “uluslararası sojourn” kavramını, kültürler arası geçici bir konaklama olarak tanımlamıştır (aktaran Brown ve Brown, 2012; 396).

Sojourn nüfusu, zorunlu olarak kalıcı olmayan bireylerden oluşur. Sojournerlar, yaşadıkları yerin şartları veya kendi iradeleri doğrultusunda, o yere derin bir bağlılık geliştirmemiş olup kolayca taşınabilir veya yer değiştirebilir durumdadır. Çoğu zaman, sojournerların “yaşam dünyaları ne tamamen ‘burada’ ne de tamamen ‘orada’dır; aynı anda hem ‘burada’ hem de ‘orada’dır” (Smith, 1994; aktaran Hamann, 2001:37). Bu kavram, bireyin konaklamasının geçici olduğunu ve amacına ulaştığında kendi ülkesine dönmeyi planladığını ima etmektedir.

Bu durum, sojournerları diğerlerinden birkaç önemli şekilde farklılaştırmaktadır: hedefleri, başarı beklentileri, evlerini terk etme motivasyonları ve sojourn sonrası planları. Yükseköğrenim amacıyla yurt dışında ikamet eden kişilere sojourn öğrenci denir. Bir sojourn öğrenci deneyiminin önemli bir unsuru, sosyal, psikolojik ve akademik zorlukları nasıl yönettikleridir. Bu zorlukları başa çıkma süreçleri, genel anlamda “akademik uyum” olarak adlandırılmaktadır (Andersona, Guan, Koc, 2016; 68).

Sojourn öğrenci, yeni bir kültüre maruz kalmanın dönüştürücü bir potansiyele sahip olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Öncelikle, sojourn öğrenci süreci kültürler arası anlayışı artırabilir ve hoşgörüyü geliştirebilir. Bu dönüşüm, onları kendi ülkelerine döndüklerinde kültürler arası bir köprü haline getirebilir. Yeni bir kültüre yönelik etnosantrik olmayan bir değer sisteminin geliştirilmesi, sojourn öğrencilerin kültürler arası bir arabulucu olmalarını sağlar (Brown, 2009; 504).

Böylece sojourn öğrenciler hem uluslararası hem de yabancı öğrenciler ile benzerlikler taşır; eğitim amaçlı sınırları aşar ve vatandaşlık statüsüne sahip değildirler. Ancak sojourn öğrenciler, niyetleri ve deneyimleri açısından benzersizdir, genellikle eğitimlerini tamamladıktan sonra kendi ülkelerine dönmeye planlarlar, bu da ev sahibi ülkede kalmayı veya yerleşmeyi düşünen diğer uluslararası öğrencilerden onları ayırır.

Ancak, bu öğrencilerin tam entegrasyonu ve adaptasyonu için yalnızca terminoloji, yeterli olmayabilir. Vatandaş olmadıkları bir ülkede eğitim gören bu öğrenciler, geldikleri ülke, yurtdışında geçirdikleri süre ve bireysel kimlik gibi faktörlerden ötürü hala farklı algılanabilmektedir. Bu nedenle, kullanılan terim ne olursa olsun, bu öğrenciler farklı derecelerde kapsayıcılık yaşamaya devam eder. Dahası, bu öğrenci nüfusu, kendine özgü özelliklere sahip çeşitli topluluklardan oluşmaktadır (Demirhan, 2017: 549).

Bu çalışmada, Arnavut öğrencilerin İngiltere ve Türkiye’deki yükseköğrenim sürecindeki motivasyonlarını, zorluklarını ve geleceğe yönelik planlarını araştırmayı amaçlamaktadır. En sonda, bu araştırma İngiltere ve Türkiye’nin farklı sosyal bağlamlarının Arnavut gençlerin deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ve bunun kültürler arası uyum, akademik başarı ve gelecekteki planlar üzerindeki etkilerini ortaya koyacaktır. Böylece, Arnavut öğrencilerin hangi ülkede sojournlar gibi eğitim alıp kendi ülkelerine geri dönmeyi, hangisinde ise eğitimlerini tamamladıktan sonra o ülkede kalmayı tercih ettiklerini anlamış olacağız.

2.3 Yurt Dışında Eğitim Görme Motivasyonları

Gençlerin daha iyi kaliteli eğitim görme amacıyla ülkelerinden ayrılmalarına yönelik motivasyonları oldukça çeşitlidir. Motivasyon, bir kişiyi harekete geçiren veya eyleme yönlendiren bir şey ya da başka bir kişi durumsal faktörler tarafından sunulan fırsatlar, örneğin teşvikler olarak tanımlanır (Buesing, 2004; 5). Göç motivasyonlarını incelemede yaygın olarak kabul edilen bir yaklaşım, bireylerin kendi ülkelerinden ayrılmalarına neden olan “itici” (push) faktörler ile onları hedef ülkelere çeken “çekici” (pull) faktörleri elen alan *itici-çekici (push-pull) teoridir* (Buesing, 2004; Chirkov ve diğerleri, 2006; Mazzarol ve Soutar, 2002; Levatino, 2016; Bodycott, 2009).

İtici-çekici teori, ilk kez Everett Lee tarafından 1965 yılında yazdığı *A Theory of Migration* (Göç Teorisi) adlı çalışmada ortaya konmuştur. İtici faktörler genellikle ekonomik zorluklar,

siyasi istikrarsızlık ve yetersiz yaşam koşulları gibi olumsuzlukları içerirken, çekici faktörler ise yüksek yaşam standartları, daha iyi iş olanakları ve geniş siyasi özgürlükler gibi pozitif unsurlardır (Lee, 1966; aktaran Çuhatur, 2022; 26).

Elbette, bu teori, genç bireylerin daha kaliteli bir yükseköğrenim fırsatı elde etmek amacıyla kendi ülkelerini bırakıp başka bir ülkeye gitme motivasyonlarını anlamak açısından da uygun bir çerçeve sunmaktadır.

2.3.1 Yurt dışında eğitim kararında İtici ve Çekici Faktörler

Yurtdışında eğitim almayı düşünen uluslararası öğrencilerin karar verme süreci itici ve çekici faktörlerden etkilenmektedir. Mazzarol ve Soutar (2002: 83), öğrencilerin eğitim destinasyonu seçme sürecinin üç temel aşamadan oluştuğunu ve bu süreçte farklı itici ve çekici faktörlerin olduğunu belirtmektedir:

1. **Birinci aşama:** Öğrenci, yerel yerine uluslararası eğitim seçme kararı alır. Bu karar genellikle kaynak ülkedeki eğitim olanaklarının sınırlılığı veya sosyo-ekonomik koşullar gibi itici faktörlerden etkilenir.
2. **İkinci aşama:** Yurtdışında eğitim alma kararı alındıktan sonra, öğrenci bir hedef ülke seçer. Bu aşamada, çekici faktörler ön plana çıkar.
3. **Üçüncü aşama:** Son aşamada öğrenci, seçilen hedef ülke içindeki belirli bir kurumu seçer.

Öğrencilerin karar alma aşamasında oldukça karmaşık ve Mazzarol ve Soutar'a (2002: 83) göre bu kararların etkileyen altı önemli faktör belirlemiştir:

- a) **Farkındalık ve İtibar:** Hedef ülke hakkında bilgi düzeyi, eğitim kalitesi itibarı ve ülkenin niteliklerinin öğrencinin kendi ülkesinde tanınması. Aynı zamanda çok önemli olan uluslararası tanınma, uluslararası öğrencinin kendi ülkesi ve yaşamayı planladığı diğer ülkeler, mezun olduğu kaynak ülkenin kurumunun niteliklerini ve diplomalarını tanınması son derece önemlidir.
- b) **Tavsiye ve Öneriler:** Aile, akraba, arkadaşlar ve diğer güvenilir kişilerin karar verme sürecindeki etkisi.

- c) **Maliyet faktörleri:** Harç ücretleri, yaşam masrafları, seyahat maliyetleri ve güvenlik, suç oranları veya olası ayrımcılık gibi sosyal maliyetler. Ayrıca, yarı zamanlı iş olanakları (finansal maliyet) ve hedef ülkede öğrencinin topluluğunun varlığı da bu faktöre dahildir.
- d) **Çevre faktörleri:** Akademik ve fiziksel çevre hakkındaki algılar.
- e) **Coğrafi yakınlık:** Hedef ülke ile öğrencinin kendi ülkesi arasındaki fiziksel ve zamansal mesafe.
- f) **Sosyal bağlar:** Hedef ülkede mevcut aile veya arkadaş bağlantıları ve bu kişilerin daha önce orada yaşayıp ya da eğitim alıp almadıkları.

2.3.2 Yurt dışında eğitim kararında Farklı Faktörler

Yurt dışında eğitim alma kararını etkileyen diğer motivasyonlar arasında, hedef ülkedeki üniversitelerin sağladığı olanaklar ve altyapı önemli bir yer tutar. İyi donanımlı kampüsler, zengin kaynaklar ve belirli programların mevcut olması, özellikle öğrencilerin kendi ülkelerindeki olan eğitim sistemlerindeki eksikliklerle birleştğinde cazip bir seçenek haline gelir. Bir diğer motivasyon ise kültürel deneyimdir. Yurt dışında eğitim, öğrencilere farklı insanlarla tanışma, yeni kültürler keşfetme ve bu sayede eğitimlerini zenginleştirme fırsatı sunar. Kişisel gelişim de bu süreçte çok önemli bir unsur. Yurt dışında bağımsız bir yaşam sürmek, bireylerin öz güvenini artırır, problem çözme yeteneklerini geliştirir ve farklı ortamlara uyum sağlama becerilerini güçlendirir. Uluslararası eğitimin en belirleyici unsurlarından biri de kariyer fırsatları. Öğrenciler yurt dışındaki eğitim programlarının kendilerine sadece akademik bilgi değil, aynı zamanda iş piyasasında rekabet avantajı sunacağını da göz önünde bulundururlar. Bu nedenle, uluslararası eğitim, genişleyen kariyer olanakları açısından temel bir motivasyon kaynağı olarak öne çıkar (Agarwal, 2021).

Hovdhaugen ve Wiers-Jenssen (2023), öğrenci hareketliliğine yönelik motivasyonları keşif, farklılaşma ve pragmatizm olarak üç boyutta incelemektedir. En belirgin olan keşif motivasyonları, kişisel gelişim, kültürel deneyimler ve macera arayışını vurgulamaktadır. Farklılaşma motivasyonları ise daha yüksek kaliteli eğitim, benzersiz programlar veya uluslararası kariyer fırsatlarını hedefler ve genellikle hareketlilik sermayesi ile ilişkilidir. Pragmatizm ise sınırlı yerel fırsatlar, güçlü kariyer hedefleri veya belirli çalışma alanlarına erişimdeki kısıtlamalar gibi itici faktörlere odaklanır (Hovdhaugen ve Wiers-Jenssen, 2023; 204).

Chirkov, Vansteenkiste, Tao ve Lynch (2007: 201-203), uluslararası öğrencilerin yurtdışında eğitim alma kararlarında Öz Belirleme Teorisi (*self-determination theory- SDT*) anlamda kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Özerk motivasyon, içsel motivasyon (*intrinsic motivation*) ve tanımlanmış düzenlemeyi (*identified regulation*) içerir. İçsel motivasyon, öğrencilerin kişisel ilgi veya keyif için bir faaliyeti gerçekleştirdiği, en özerk motivasyon biçimidir. Örneğin, öğrenciler yurtdışında eğitim almayı heyecan verici ve entelektüel olarak tatmin edici buldukları için tercih edebilirler. Öğrencilerin ayrıca, kararlarının kişisel değerleri veya uzun vadeli hedefleriyle uyumlu olduğu tanımlayıcı düzenleme yoluyla da motive olabilirler, örneğin, kariyerlerini ilerletmek amacıyla yurtdışında eğitim almayı seçmeleri gibi. Bunlara karşılık, daha az özerk motivasyonlar arasında, dışsal düzenleme (*external regulation*), aile baskısıyla yurtdışında okumak olabilir ve içselleştirilmiş düzenleme (*introjected regulation*), örneğin toplumsal beklentileri karşılama zorunluluğu hissetmek gibi yer alır. Bu ikisi, davranışın dış ödülleri, toplumsal beklentiler veya suçluluk duygusundan kaçınma gibi nedenlerle yönlendirildiği, genellikle baskı hissi yaratan kontrol edilmiş motivasyon türleridir.

Yurt dışında eğitim alma motivasyonları, kişiden kişiye değişiklik gösterebileceği gibi zamanla da farklılaşabilir. İnsanlar ve onların ihtiyaçları sürekli değişim halinde olduğundan, bu motivasyonlar da bireylerin kişisel hedeflerine, toplumsal koşullara ve dönemin dinamiklerine bağlı olarak çeşitlenir ve farklılık kazanır.

2.4 Adaptasyon

İnsanları kendi ülkelerinden ayrılmaya iten çeşitli motivasyonları belirledikten sonra karşılaştıkları bir sonraki önemli zorluk adaptasyon sürecidir. Yeni bir ortama taşınmak, yalnızca fiziksel bir yer değişikliği değil aynı zamanda yeni bir kültüre ve sosyal yapılara uyum sağlamayı da gerektirir. Sojourn öğrenciler, diğer bireyler gibi bu süreçten geçseler de onlardan farklı olarak uyum, sosyal entegrasyon ve kültürel adaptasyonun yanı sıra akademik gerekliliklerle de başa çıkmak zorundadırlar.

Uluslararası öğrencilerin farklı bir kültüre uyum sağlaması önemli bir araştırma alanıdır. Bu bağlamda literatürde bu konu hakkında çok sayıda çalışma bulunmaktadır.

Adaptasyon/uyum kavramı, çeşitli psikolojik yaklaşım ve disiplinlere göre farklı biçimde anlaşılabilir. Genelde insanın hem kendisi hem çevresi ile ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilme derecesi biçiminde tanımlanabilir (Khatib, 2022: 28; Kılıçlar, Sarı, Seçilmiş, 2012: 159). Uyum süreci, birey veya grupların, göç ettikleri yerdeki beklentiler doğrultusunda hayatlarını yeniden düzenleme ve daha tatmin edici bir hale getirme çabası şeklinde tanımlanabilir (Khatib, 2022: 28).

Tutkun'a (2006) göre uyum, insanların kültürlerarası bağlamlarda yeni ortamlara nasıl adapte olduğunu anlamda temel bir kavramdır. İnsanın kendisiyle ve çevresiyle sağlıklı bir iletişim kurabilmesi, ilişkilerini sürdürebilmesi ve karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilmesi sürecini ifade eder. Uyumlu birey araştırmacı gibi, bilgi toplayan, olumlu-olumsuz duygularını ifade edebilen, sorunları kabul edip ve çözüm üretebilen, kendine güvenen, yardım de isteyebilen ve stresle baş etme stratejilerini kullanan bireydir (Tutkun, 2006:259).

Hannigan'a (1990; 92) göre uyum ise, bireyin tutumları, duyguları ve bilgiyi değiştirerek çevresiyle harmoni sağlayan süreci olarak kavramsallaştırır. Uyum, yeni veya yabancı bir kültürde yaşayan bir bireyin bilişsel, davranışsal ve psikolojik değişimlerine kapsar. Bireyin, yeni ortamda hissettiği rahatsızlıkların ardından, bu ortama kendini evinde hissetme noktasına geçiş sağlar.

Berry (1997) bu fikri daha da genişleterek adaptasyonun bireyin çevresel taleplere yanıt olarak yaşadığı değişiklikleri ifade ettiğini belirtir. Bu adaptasyonlar hemen gerçekleşebilir veya daha uzun bir süreye yayılabilir. Uyum sürecindeki kısa vadeli değişiklikler bazen olumsuz veya rahatsız edici olabilirken, uzun vadeli uyum genellikle birey ile yeni çevresi arasında bir denge sağlar. Bu uyumlar, çeşitli faktörlere bağlı olarak birçok farklı biçimde olabilir. Bazen, birey ile yeni kültürel bağlam arasında artan bir "uyum" (fit) görülür, örneğin: asimilasyon veya entegrasyon stratejilerinin benimsenmesi ve baskın toplumun birey ve grubu kabul etmesi durumunda. Ama bazen bu "uyum (fit)" sağlanamaz örneğin: ayrışma veya marjinalleşme durumlarında, bu gruplar bir çatışma örtüsüne yerleşir ve bunun sonucunda kültürleşme stresi veya psikolojik sorunlar ortaya çıkabilir (Berry, 1997:13-14). Bu bağlamda, uyum kavramına ilişkin bir diğer önemli yaklaşım, birey ile çevre arasında genel bir "uyum (fit)" sağlayarak, bireyin sosyal yaşam fırsatlarını en üst düzeye çıkarmayı hedefler (Kim, 2001:31). Ayrıca Kadirek ve Kara'ya (2021) göre, uyum yalnızca birey ile

çevre arasında dengenin sağlamasını değil, aynı zamanda bireysel ve akademik başarıyı kolaylaştıran, sosyal entegrasyonu destekleyen ve kişisel gelişime de teşvik eden kritik bir unsur olarak kabul ediyor (Kadirek ve Kara, 2021: 1048). Bu hedef, bireylerin yalnızca çevresel uyum sağlamalarını değil aynı zamanda kişisel ve toplumsal gelişmelerini desteklemeyi de içerir.

2.4.1 Adaptasyon modelleri ve teorileri

2.4.1.1 U-Eğrisi Modeli

Lysgaard (1955), başka bir ülkede yaşayan/okuyan uluslararası öğrencilerin uyum süreçlerinin zaman içinde nasıl değiştiğini açıklamak için U-eğrisi modelini geliştirmiştir. Bu modele göre, uyum üç aşaması vardır. İlk aşama, sojourn öğrenci yeni ülkeye geldikten sonra geçen 6 aylık süreyi kapsamaktadır. Bu süre boyunca uyum tecrübelerini pozitif yönde görmekte, başarılı ve rahat olduklarını belirtmektedirler. İkinci aşama, 6-18 ay arasında kriz dönemi yaşamaktadır. Üçüncü aşama ise, 18 aydan sonra, uyumu gerçekleştirip ve yeni çevrelerine karşı pozitif tutumlara sahip olmaktadırlar (Ghanbary, 2017: 17; Türel, 2021: 25; Click, 2016: 17).

2.4.1.2 W-Eğrisi Modeli

Gullahorn ve Gullahorn (1963), U-eğrisi modelini bir adım ileri taşıyarak uyum sürecinin bir “W-eğrisi” çizdiğini öne sürmüştür. Bu model, sojourn öğrencilerin uyum süreçlerine daha derin bir anlayış kazandırmayı hedeflemektedir. U-eğrisi model gibi, W-eğrisi model de uyum süreci üç ana aşamadan oluşur. İlk aşamada öğrenciler yeni ülkeye ve kültüre iyimser bir bakış açısı geliştirir. İkinci aşamada kültür şoku yaşanır ve bu süreçte öğrenciler hem yeni kültüre uyum sağlama hem de memleketlerinde dönme konusunda rahatsızlık hissedebilirler. Üçüncü aşamada ise öğrenciler, zamanla yeni kültüre uyum sağlar (Türel, 2021: 75)

Bu modelin önemli bir özelliği, aynı üç aşamanın, sojournerler kendi ülkelerine döndüklerinde tekrarlandığını öne sürmesidir. Gullahorn ve Gullahorn (1963), bireylerin kendi kültürlerine yeniden uyum sağlama sürecinde de benzer uyum ve kültür şoku döngüsü yaşadığını ifade etmiş. Böylece, W-eğrisi modeli, uyum sürecini sadece yeni bir ülke ve kültür bağlamında değil, aynı zamanda geri dönüş ve yeniden uyum süreçlerini de ele alır (Yiğit, 2021: 14).

Bununla birlikte, bu iki modelde göz ardı edilen bazı unsurlar vardır. Wang vd. (2018: 825), bu modellerin her birey ve her durum için evrensel olmadığını belirtmişler. Mezuniyet baskısı veya kariyer arayışı gibi belirli yaşam olayları nedeniyle zayıf bir uyum aşaması yeniden ortaya çıkabilir. Ayrıca bu aşamaların süresi ve şiddeti bireyler arasında farklılık gösterebilir. Bunun olası bir nedeni, genel bir model belirlemenin zorluğu olabilir. Çünkü, bir bağlamda, bir kişi eğrinin en düşük noktasını yalnızca bir veya iki ay içinde yaşayabilirken, başka bir ortamda bu nokta ancak aylar veya yıllar sonra ulaşılabilir. Church (1982), U-eğrisi modelinin desteğinin zayıf olduğunu belirtir. Ona göre, modelin “sonuçsuz” ve “aşırı genelleştirilmiş” olduğunu ve depresyonun evrensel bir durum olmadığını öne sürer. Tüm öğrencilerin yurt dışı deneyimlerinin heyecan veya iyimserlikle başlamadığına dikkat çeker. Brown ve Holloway (2008), uluslararası lisansüstü öğrencilerin uyum sürecini incelemiş ve başlangıçta stresin yüksek olduğunu ve uyum sağlandıkça azaldığını gözlemlemiştir. Pritchard (2010) ise Batı’da eğitim aldıktan sonra Tayvanlı ve Sri Lankalı lisansüstü öğrencilerin yeniden uyum süreçlerini incelemiştir. Bu çalışmada, Lysgaard ve Gullahorn ve Gullahorn tarafından öne sürülen ana kültüre yeniden uyumda zorluk yaşamadıklarını, önceki literatürün aksine, ortaya koymuştur (aktaran Mizuno, 2012: 11).

2.4.1.4 Kültür Şoku Modeli

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, Lysgaard’ın U- eğrisi modeli, uyum sürecini farklı aşamalarla açıklamakta ve en düşük noktası olan kriz aşamasına özel bir vurgu yapmaktadır. Bu vurgu, Oberg (1960) tarafından daha ayrıntılı bir çerçeveye dönüştürülmüş ve sojournerlerin yaşadığı uyum aşamalarını tanımlamıştır. Oberg modeli, dört temel aşamadan oluşmaktadır. *Balayı (Honeymoon) aşaması* ile başlar, sojournerler tıpkı turistler gibi yeni çevrelerine karşı heyecan ve coşku hissederler. Kültürü keşfetmek, yeni deneyimler yaşamak ve yeni arkadaşlıklar kurmak konusunda heveslidirler. Bilinmeyen cazibesi, bu aşamada olumlu duyguları ve bir macera hissini teşvik eder. Bu heyecanın ardından, sojournerler *kültür şoku aşaması* ile karşılaşır. Bu aşama, U-eğrisi modelindeki kriz kavramıyla örtüşmektedir. Bu aşamada, sojournerler yoğun bir anksiyete, yön kaybı ve sık sık çatışmalar yaşar. Günlük işlevlerini yerine getirmek için daha önce güvendikleri rutinler ve ipuçları artık mevcut değildir. Sosyal normlara uyum sağlama, günlük işleri halletme örneğinin alışveriş, ulaşım, fatura ödeme, dil sorunlarını aşma gibi zorluklar, yalnızlık ve çaresizlik duygularını

artırabilir. Bu aşamada sojournerler, ev sahibi ülkeyi olumsuz eleştirilerle değerlendirme eğilimindedir ve sıkıntılarını kendi memleketlerinden insanlarla paylaşarak teselli bulurlar. Üçüncü aşama, kültürel farklılıkların kabul edildiği ve uyum sağlandığı *iyileşme aşaması*dır. Ruh hali istikrara kavuşur ve sojournerler, ev sahibi kültüre giderek daha fazla alıştıkça olumlu bir tutum geliştirmeye başlar. Zorluklar devam etse de genellikle espriyle ele alınır ve bu durum daha dayanıklı bir zihniyeti işaret eder. Son olarak, *uyum aşamasında*, sojournerler günlük yaşamlarını kolaylıkla idare etmekle kalmaz aynı zamanda yerel gelenekleri, mutfağı ve alışkanlıkları kabul eder ve keyfini çıkarırlar. Kaygı hissi önemli ölçüde azalır ve bir aidiyet duygusu gelişir. İlginç bir şekilde bu aşamaya ulaşan sojournerler, memleketlerine döndüklerinde ev sahibi kültürün bazı yönlerini özlediklerini sıklıkla belirtirler (Yiğit, 2021: 8; Wang ve arkadaşları, 2018: 825).

Oberg'un kültür şoku kavramına getirdiği tanım, oldukça popüler olmasına rağmen, bu kavram her zaman desteklenmemiş. Church (1982), bazı yazarların bu kavrama alternatifler kullandığını belirtir örneğin: kültür yorgunluğu (*culture fatigue*) (Guthrie, 1975), dil şoku (*language shock*) (Smalley, 1963), rol şoku (*role shock*) (Higbee, 1969), kültürel uyum stresi (*cultural adjustment stress*) (Chapdelaine ve Alexitch, 2004). Ancak tüm bu alternatiflere rağmen, “kültür şoku” kavramı hiçbir zaman tamamen yerini başka bir kavrama bırakmamıştır. Dolayısıyla, resmi bir uzlaşma olmasa da bu terimin geçerliliği konusunda akademik bir fikir birliği olduğu söylenebilir (aktaran Mizuno, 2012: 9).

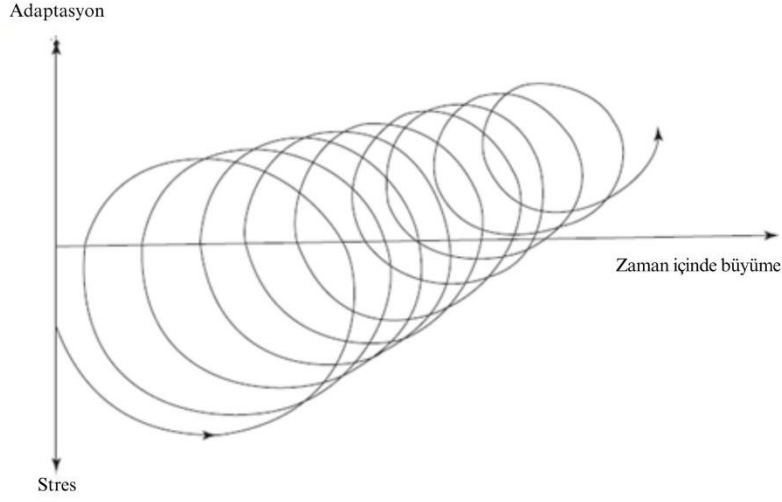
Oberg'un kültür şoku modeli, bireylerin yeni ortamlarda yaşadığı kafa karışıklığı ve uyum zorluklarını vurgularken, modern çağda eskisi kadar geçerli olmadığı yönünde eleştirilmiştir. Pacheco (2020), küreselleşme ve teknoloji alanındaki ilerlemelerin, internet ve akıllı telefon gibi, uyumu dönüştürdüğünü savunur. Günümüzde bireyler, gittikleri ülkeye varmadan önce o ülkenin kültürleri hakkında geniş bilgiye erişebiliyor. Bu durum, Oberg'in modelinde merkezi bir yer tutan kafa karışıklığını azaltıyor. Ayrıca, dijital iletişim, kişilerin kendi kültürleriyle bağlantılarını sürdürmelerine olanak tanıyarak süreklilik ve iyi olma hali sağlıyor. Pacheco, kültür şoku kavramının kültürel öğrenme ve kişisel gelişime odaklanacak şekilde yeniden ele alınması gerektiğini öne sürerek, modelin günümüzün karmaşık kültürler arası deneyimlerini ele almaktaki sınırlılıklarını vurgulamaktadır (Pacheco, 2020: 3).

Bu model, adaptasyonun yalnızca ev sahibi ülkesi ile sınırlı olmadığını, öğrencinin kendi ülkesine yeniden girdiğinde de devam ettiğini göstermektedir.

2.4.1.5. Y. Y. Kim İletişim ve Kültürlerarası Adaptasyonun Entegratif Teorisi

Y. Y. Kim'in kültürlerarası adaptasyon teorisi, bireylerin yabancı bir ortamla karşılaştıklarında içsel dengeyi yeniden sağlama içgüdüleriyle yönlendirilen evrensel ve dinamik bir süreç olarak tanımlanır. Uyum, bireyin tüm dönüşüm sürecini kapsayan bütüncül ve çok boyutlu olan bir olgu olarak ele alınır. Kim'e göre iletişim, uyumun gerçekleşmesini sağlayan temel araçtır ve ev sahibi kültürle sürekli etkileşimle desteklenir. Bu teori, bireylerin birincil kültürlerinden farklı bir kültüre geçiş yaptığı, ihtiyaçlarını karşılamak için ev sahibi ortama bağımlı olduğu ve bu ortama sürekli, doğrudan bir iletişim kurduğu durumlarda geçerlidir (Kim, 2017: 5).

Y. Y. Kim, kültürlerarası adaptasyon süreci, bireyin çevresiyle daha iyi uyum sağlamaya yönelik evrimini gösteren bir stres-uyum-büyüme (*stress-adaptation-growth*) (Kim, 2001:55) dinamiği modeliyle kavramsallaştırılmıştır. Bu süreç, bireyin kendi kültürel kimliğini koruma arzusu ile ev sahibi kültüre uyum sağlamak için yeni davranışlar ve tutumlar benimseme gerekliliği arasında oluşan bir stres ile başlar. Stres süreçteyken, göç veya geçici olarak başka bir kültürde bulunma gibi geçiş dönemlerinde, dengesizlik hissi yaratır ve bireyin karşı karşıya kaldığı uyum sağlama (*acculturation*) ve eski kültürünü bırakma (*deculturatin*) gerilimini yansıtır. Bu stres deneyimleri genellikle “kültür şoku” olarak, bireyleri öğrenme ve uyum sağlama süreçlerine yönlendiren itici bir güçtür. Stres dönemleri, bireyleri uyum süreçlerine iter ve bu süreçte yabancıların insan zihninin “öz-yansıtıcılık” (*self-reflexivity*) yaratıcı güçleri sayesinde sorunları ele almak için yeni yollar geliştirmesiyle geçer. Bir kriz yönetildiğinde, bu durum yabancıya yeni şeyler öğrenme ve başa çıkma yeteneklerini güçlendirme fırsatı sunar. Uzun vadede başarılı ve sürdürülebilir bir uyum süreci, algısal ve entelektüel karmaşıklığın artmasıyla kendini gösteren psikolojik bir büyümeyle sonuçlanır.

Şekil 2. 1. Süreç modeli: Stres-Uyum-Büyüme (Kim, 2001: s.59)

Stres-uyum-büyüme, yabancıların yeni bir ortamdaki kültürlerarası deneyimlerinin temelini oluşturur. Bu üç süreç, ev sahibi ortamının taleplerini karşılama şansını artıran ileriye ve yukarıya doğru bir zihinsel hareketin üç yönlü stres-uyum-büyüme dinamiğini oluşturur. Hiçbiri diğerlerinden bağımsız gerçekleşmez ve her biri diğerinin bir sonucu olarak ortaya çıkıyor (Kim, 2001: 56). Bu üç yönlü dinamiği, doğrusal bir süreç değil, bir tekerleğin hareketine benzer şekilde döngüsel bir “geri çekilip sıçrama” modeli izler (Şekil 2.1.).

Stres, bireyleri geçici bir geri çekilme durumuna iter ve bu durum, bireylerin uyum sağlayıcı enerjilerini harekete geçirerek onları büyüme yönünde ileriye taşır. Bu dinamik, yenilik ve onaylama, bağlılık ve kopma, inşa ve yıkım gibi zıt güçlerin dengesiyle şekillenir ve bireylerin kültürler arası dönüşüm sürecinde çevresel zorluklara uyum sağlama kapasitelerini geliştirir. Ancak bu büyüme, çoğu zaman önceki yapıların bozulması pahasına gerçekleşir. Zamanla bu dalgalanmaların şiddeti azalır ve bireylerin uyum ve büyüme yeteneklerinde bir iyileşme gözlemlenir. Bununla birlikte, her birey bu süreci başarıyla yönetemez. Çoğu insan direnç ve uyum sağlama kapasitesi sergilese de bazıları sınırlı iç kaynakları nedeniyle aşırı stres veya “negatif uyum döngüsü” olarak adlandırılan bir sürece girer. Bu süreç, stresin artması, uyumsuzluk ve psikolojik bozulma ile karakterizedir. Yine de yabancı kültürlerde bulunan bireylerin büyük bir kısmı kültürler arası etkileşimleri başarıyla yöneterek etkileyici bir uyum sağlama kapasitesine sahip olduklarını göstermiştir (Kim, 2001: 59).

Kim'in stres-uyum-büyüme dinamik modeli, uyum alanında desteklendiğine rağmen, eleştiri de topladı. Zhang ve arkadaşları (2022), üçlü dinamiği ve uyum sürecini incelerken karşılaşılan stresin farklı düzeylerini veya türlerini ayrıntılı bir şekilde açıklamadıklarını belirtmektedirler. Aynı zamanda bu mekanizmayı genelleyerek aşamaları tanımladıklarını ekliyorlar. Dahası, kültürlerarası uyum çalışmalarında, günlük yaşamda karşılaşılan genel baskı ya da değerlerle ilgili önemli baskılar için kullanılan başa çıkma stratejileri genellikle uyum sürecinin tamamına yönelik kapsamlı stratejiler olmakta, her bir aşamaya özgü stratejiler sunmamaktadır (Zhang, Xie, Luo, 2022:5). Aynı fikirde olan iki çalışma, üçlü dinamik modeli, Batı bağlamlarına fazla odaklanmış olabilir ve potansiyel olarak batı dışı ortamlarda uygulanabilirliğini sınırlayabilir (Zhang, Xie, Luo, 2022:5 ve Peng, Wu, 2019:79).

2.4.2 Adaptasyonun Boyutları

Sujuorn için uyum sağlama çok yönlü bir süreçtir ve temel olarak üç boyutu kapsar: psikolojik, sosyo-kültürel ve akademik. Bu boyutların her biri birbiriyle bağlantılı ve iç içe geçmiş süreçler olarak ilerler.

- 1. Psikolojik adaptasyon:** İyi olma ve memnuniyet duygusu (Searle ve Ward, 1990: 450), yeni kültürel bağlamda, kişisel tatmin sağlanması, net bir kişisel ve kültürel kimlik algısı ile iyi bir ruh sağlığını içeren bir dizi içsel sonucu (Berry, 1997: 12), yeni yerleştikleri yerde karşılaştıkları strese başa çıkma beceresi olarak ifade edilmektedir (Şeker ve Akman, 2016: 505).
- 2. Sosyo-kültürel adaptasyon:** yeni kültüre “uyum sağlama (*fit in*)” ve onun etkileşimsel yönlerini başarıyla yönetme becerisi (Searle ve Ward, 1990: 450), bireyleri yeni ortamlarına bağlayan, özellikle aile, işi ve okul gibi alanlardaki günlük sorunlara başka çıkma yetisini kapsayan bir dizi dışsal psikolojik sonuç (Berry, 1997: 14), gidilen yerdeki kültürü öğrenmek ve günlük yaşamın olumlu hatta olumsuz yönlerini yönetebilmek için edinilen beceriler anlamına gelmektedir (Khatib, 2022: 30).
- 3. Akademik adaptasyon:** Kültürlerarası bir ortamda, uluslararası öğrencilerin akademik yaşam tarzı, akademik başarı ve akademik motivasyonlarıyla yansıtılabilen, dış akademik ortamla entegrasyon sürecini ve sonuçlarını ifade eder (Xiaoying, Bafarom ve Sunjing, 2023:2). Benzer bir şekilde Khatib'e göre, sadece derslerinde başarılı olmasını anlamına

gelmiyor, motivasyon, başarı durumu, akademik gereklilikler yerine getirebilmesi akademik hayatından tatmin sağlaması gibi birçok faktör bulunmaktadır (Khatib, 2022: 32). Aynı zamanda Khatib'in (2022) çalışması akademik adaptasyonun diğer boyutlarını da inceliyor. Onlar:

- a. Üniversite Ortamına Adaptasyon (Kurumsal olarak): Uluslararası öğrenciler, akademik adaptasyon sürecindeyken, farklı bir ülkede üniversitenin kampüs yaşamına ayak uydurmanın getirdiği ek zorluklarla daha karmaşık hale gelmektedir.
- b. Sosyal Adaptasyon: Uluslararası öğrenciler için, yeni sosyal çevrede arkadaş bulmak ve destek kaynaklarına erişmek zor olabilir. Üniversitede, öğrenciler sosyal ağlarını üç şekilde geliştirebilir: kendi kültürlerinde kişilerle arkadaşlık ederek memleket özlemini azaltmak, ev sahibi kültürden kişilerle iletişim becerilerini geliştirerek bağlarını güçlendirmek ve son olarak diğer uluslararası öğrencilerle çokkültürlü ilişkiler kurarak sosyal çevrelerini genişletmek.
- c. Duygusal ve Kişisel Adaptasyon: Uluslararası öğrenciler için akademik adaptasyon süreci, duygusal faktörlerle yakından ilişkilidir. Aileden uzak kalmak, yeni sosyal çevrelere girmek ve yalnızlık gibi duygular, bu süreçte sıkça yaşanan zorluklardır. Bu nedenle, duygusal uyum ve kişisel psikolojik iyi oluşu, öğrencilerin üniversite ortamında başarılı bir şekilde adapte olmaları için kritik öneme sahiptir.

2.5 Arnavutluk'a Genel Bakış

Arnavutluk (Shqipëria), güneydoğu Avrupa'da, Balkan yarımadasında bulunan, küçük bir ülkedir. Küçük çünkü 28.748 km²'lik bir alana sahiptir. Batıda Adriyatik denizi ve güneybatıda İyon denizi ile çevrili, stratejik bir coğrafi konuma sahiptir. Kara sınırları, kuzeybatıda Karadağ, kuzeydoğuda Kosova, doğuda Kuzey Makedonya ve güneyde Yunanistan ile kenarlıdır (Görsel 2.1). Arnavutluk'un başkenti, Tiran'dır. İNSTAT'a (2023) göre Arnavutluk nüfusu 2.761.785'tir ve geçen seneye kıyasla %1,1'lik bir düşüş yaşamıştır. 2022 yılında yaşam beklentisi 79,1 yıl; erkeklerde 77,3 ve kadınlarda 80,9 yıl (INSTAT, 2023:48). Census'a (2023) göre nüfusun cinsiyet oranı her 100 kadın için 98,2 erkek var. Nüfusun ortalama yaşı 42,5'tir. Ülkenin nüfusu yıllar geçtikçe yaşlanmakta ve 65 yaş ve üzeri

Görsel 2. 1. Arnavutluk Haritası (Prifti ve Biberaj, 2024)

yaşlıların nüfusun yaklaşık %20'sini oluşturuyor (İNSTAT 2023). İnsan Gelişme Endeksi 2021 yılı için 0,796; bu da ülkeyi 191 ülkeden 67. sıraya yerleştirmektedir (UNDP, 2022).

Ülke nüfusunun yaklaşık %47'si kırsal kesimlerde yaşamaktadır (European Commission, 2013:2). Arnavutluk homojen bir ülke olarak nüfusunun %91'inin (CENSUS, 2023: 28) Arnavutlardan (Shqipetar) oluşmakta ama buna rağmen Yunanlılar, Makedonlar, Karadağlılar, Romanalar ve Aromanyalılar dahil olmak üzere çeşitli azınlık gruplar da var (Avokati i Popullit, 2014: 11).

Arnavutluk'un resmi dili, Hint-Avrupa dil ailesine ait ve ona benzersiz bir dal olarak öne çıkan Arnavutçadır (Shqip). Dilin kökleri antik İliro diline kadar uzanır ve yüzyıllar boyunca çeşitli kültürlerden etkilenerek önemli bir evrim geçirmiştir. Arnavutça Geg (Kuzeyde konuşulan) ve Tosk (Güneyde konuşulan) olmak üzere iki ana lehçeye ayrılmaktadır. Arnavutça sözlüğü, bu kültürlerle olan tarihi etkileşimler nedeniyle Latince, Yunanca, Türkçe, İtalyanca dillerinden çok sayıda ödünç kelime içerir. Günümüzden, bu dil

7 milyondan fazla insan tarafından konuşulmaktadır (Arnavutluk, Kosova, Batı Makedonya, Güney Karadağ, Kuzey Yunanistan ve Güney İtalya). (Paçarizi, 2008: 93)

Arnavutluk, din açısından inançların bir karışımı olarak öne çıkmasına rağmen bir arada yaşama ve laikliği ile karakterize edilir. Tarihin farklı dönemlerinde ülke, Roma İmparatorluğun egemenliğinde Katolik, Bizans İmparatorluğun egemenliğinde Ortodoks, Osmanlı İmparatorluk zamanında ise Müslüman olmuştur. Her türlü dini ibadetin yasaklandığı komünist dönemde, Arnavutluk dünyanın ilk ateist ülkesi olmuştur. Ama bugün, din özgürlüğü anayasada yer alıyor ve insanlar harmoni içinde yaşıyorlar. Bugün nüfus çoğunlukla Müslümandır ve ardından Katolik, Ortodoks gelmektedir. Bu dini çoğulculuk, tarih boyunca insanlarda farklı inançlar arasında bir uyum ve bir arada yaşama kültürü geliştirmiştir. (Prifti, 2023:18).

2.5.1 Arnavutluk'un politik-ekonomik durumu

Arnavutluk küçük bir ülke olmasına rağmen, tarihi boyunca önemli siyasi dönüşümler geçirmiş, Osmanlı yönetiminden ve bağımsızlığı ardından monarşi, komünist diktatörlük ve demokratik plüralist dönemleri yaşamıştır. Arnavutluk, 1517'den 1912'ye kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altındaydı. 28 Kasım 1912'de Balkan ayaklanmalarını bir fırsat olarak değerlendiren aydınların liderliğinde bağımsızlığını ilan etti. Ülkenin sınırları o zamana kadar tam belli olmayan, 10 Temmuz 1913'te Londra Konferansı'nda belirlendi (Akyol, 2007:3).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Arnavutluk kendini bir kargaşa halinde buldu. Ülke tarafsızlığını ilan etmesine rağmen, İtalya tarafından işgal edildi ve bu da onu etkili bir şekilde bir savaş alanına dönüştürdü (Akyol, 2007:15). İkinci Dünya Savaşı sırasında Arnavutluk, 1939'da İtalyan faşist ve ardından 1943'te Alman Nazi işgali altına girdi. Direniş hareketleri, özellikle komünist gruplar tarafından yönetilenler, 1944'e kadar kurtarılmasında önemli bir rol oynadı (Frasheri, 1964: 225). Bu savaştan sonraki 45 yıllık süre boyunca Arnavutluk, Avrupa'nın ve dünyanın en sertlerinden biri olarak bilinen komünist rejim ile, sıkı bir şekilde Marksist-Leninist ideolojiye bağlı kaldı. Diktatör Enver Hoxha liderliğindeki Arnavutluk, Tito'nun Yugoslavya'sı, sonra Sovyetler Birliği ile ve en son Çin ile diplomatik

ve ekonomik ilişkiler sürdürdü ama o bağları hızlı bir şekilde koptu (İseni ve Jakupi, 2021:130).

Rejimin ilk yıllarında ekonominin temel direği tarımdı, mikro üreticilerinin merkezileştirilip büyük devlet işletmelerine dönüştürülmesiyle tarım kolektivize edildi. 1950-1960 yıllara kadar sanayileşme ekonomik reformların merkezine yerleştirildi ve başlangıçta umut verici olduğu düşünülen sonuçlar üretildi. GSYİH yarısının sanayi sektörü tarafından üretilmesi ekonomik ilerleme izlenimi vermektedir; ancak bu çok fazla sürmedi çünkü 1980'lerde ekonomik durum önemli ölçüde kötüleşti ve devlet rezervlerinin giderek azalması nedeniyle ciddi bir mali krize yol açtı. Diktatör Enver Hoxha'nın ölümü ve takipçilerinin krizle baş edememesi, 1990 yılında komünist rejimin sonunu işaret etti (Vangjeli ve Donefski, 2023: 56).

Bu dönemde, plüralist bir siyasi sistemin ortaya çıkmış ve Demokrat Parti'nin 1992'de iktidara gelmiştir (İseni ve Jakupi, 2021:130). Bugün, Arnavutluk Cumhuriyeti Anayasası'na göre, Arnavutluk parlamenter cumhuriyettir. Ülke, partiler arasında serbest, eşit, genel ve periyodik seçimler sistemiyle faaliyet göstermektedir (Kushtetuta e Republikes se Shqiperise:1). Mevcut Cumhurbaşkanı Bajram Begaj ve Sosyalist Parti başkanı Edi Rama 2013'ten beri başbakan olarak görev yapmaktadır.

Arnavutluk, komünist rejimin çöküşünün ardından, beraberinde büyük zorlukları getiren çetin bir geçiş sürecine adım attı. Ekonomi dramatik bir düşüşle karşı karşıya kalırken, kitlesel göç yaygın olarak bir olay haline geldi. Geçişin ilk yılları belirsizlik ve istikrarsızlıkla damgasını vurdu ve bu durum 1997'de piramit şirketlerin çöküşüyle sonuçlandı. Bu ekonomiyi sarstı ve büyük ölçekli sosyal ve politik huzursuzluğa neden oldu (Vangjeli ve Donefski, 2023: 56). Ancak bu büyük zorluklara rağmen Arnavutluk ekonomik durumu iyileştirmek için önemli çabalar sarf etti. Ekonomiyi liberalleştirmek, özel sektörün gelişmesini ve ülkenin küresel pazarlara entegrasyonunu teşvik etmek için yapısal reformlar yapıldı. Bu ileri adımlar, Arnavut halkının tarihi zorluklarla yüzleşmedeki istikrarına ve potansiyeline tanıklık ediyor (Emin, 2014:36).

Bugün Arnavutluk'un ekonomisi üç ana sütundan oluşuyor: hizmetler, sanayi ve tarım. GSYİH'nın %47,96'nı hizmetler, sanayi %23,03'ünü ve tarım ise %16,22'ini oluşturuyor

(İNSTAT, 2024). Ekonomik büyümeyi etkileyen diğer sektörler arasında, madencilik, özellikle kromun çıkarılması (krom, ülkede üretilen ana mineraldir), bakır, demir-nikel, bitüm ve metalik olmayan mineraller, kireçtaşı ve dekoratif taşlar vs. yer almaktadır (http-2). Ülkenin başka önemli sektörü hidroelektrik, çünkü ülkenin elektriğinin %85'inden fazlasını sağlıyor (World Bank Group, 2024: 93). Son yıllarda önemli bir patlama yaşayan turizm, dış dengesizliklerin iyileştirmesine yardımcı oluyor ve son yıllarda LEK'in istikrarlı bir şekilde değerlendirmesine kısmen katkıda bulunmaktadır (World Bank Group, 2024:93).

İthalat-İhracat da Arnavutluk ekonomisinin önemli bir odak noktasıdır. Ülkenin başlıca ihracatı mineraller, tekstil ve ayakkabı, tarım ürünleri (aromatik ve şifalı bitkiler gibi), metaller, işlenmiş balık ürünleri ve enerji ürünleridir. Bu ihracatlar esas olarak İtalyan'ın Arnavutluk'un en büyük ihracat ortağı olduğu Avrupa Birliği'ne (AB) yönelik olup diğer ana ihracat ortakları arasında Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Makedonya, İspanya, Çin, ABD vb. yer almaktadır. İthalatta ise, Arnavutluk'tan ağırlıklı olarak makine ve teçhizat, mineraller ve metaller, petrol ürünleri, tekstil ve giyim, gıda ürünleri, kimyasallar, içecekler vb. gibi unsurlar gönderilir. İtalya tekrar en büyük ithalat tedarikçisidir. Diğer önemli ithalat ortakları arasında Türkiye, Yunanistan, Sırbistan, Almanya, Çin vb. yer almaktadır. Ticaret Arnavutluk ekonomisi için hayati öneme sahip olsa da ithalatın ihracattan daha yüksek olması nedeniyle ülke, kalıcı bir ticaret açığı da dahil olmak üzere zorluklarla karşı karşıya (İNSTAT, 2024; Statista, 2024; http-3) kalmaktadır.

Arnavutluk, 2023 yılında 22,98 milyar dolar GSYİH, 8.367,8 dolar kişi başına GSYİH ve %3,4'lük yıllık büyüme oranıyla istikrarlı bir ekonomik performans sergilemiş olup, küresel ekonomik zorluklar karşısında devam eden gelişimini ve dayanıklılığını yansıtmıştır (World Bank Group: http-4). En son Eurostat (2023) verilerine göre Balkan yarımadasındaki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, 2023 yılında Arnavutluk'un kişi başına düşen GSYİH açısından Avrupa ortalamasının %35'i ile Avrupa'da son sırada yer aldığı tespit edildi. Ülke daha önceki verilere göre Arnavutluk ile aynı seviyede olan Bosna-Hersek'in de gerisinde kaldı. Eurostat'a göre, Kosova dışında, diğer bölgelerinin gelirleri şu şekilde: bölgede en yüksek seviye %52 ile Karadağ, %46 ile Sırbistan ve %41 ile Kuzey Makedonya takip etti (Eurostat, 2024). Böylece Eurostat verilerine göre Avrupa'da GSYİH açısından son sırada yer almakta ve birçok yapısal sorunla mücadele etmeye devam etmektedir. İMF de Arnavutluk'u

dünyanın en az gelişmiş finansal piyasalarına sahip ülkelerinden biri olarak sınıflandırıyor (Civici, 2020: 8).

2022 yılında ülkede 160.000 kişi işsiz durumda olup bu olgu toplam işgücünün %10,9'una denk gelmektedir (Census, 2023: 76). Dünya Bankası'na göre, Arnavutluk'ta yaratılan yeni işlerin çoğu ilköğretim veya 9 yıllık eğitime sahip bireylerden yararlanmaktadır. Buna karşılık, orta veya yüksek öğrenim görmüş kişilerin iş gücündeki payı oldukça düşüktür. Örneğin, 2014-2016 yılları arasında yaratılan yeni işler, mevcut işlerden daha az verimli olup, çoğunlukla kendi kendine yeten kişiler tarafından doldurulmuş ve düşük ücretli sektörler olan tekstil ve ayakkabı veya çağrı merkezi gibi alanlardan istihdam sağlanmıştır. Bu durum iki temel yapısal faktör ve uzun vadeli etkilerle ilişkilendirilebilir: birincisi, mevcut işgücünün eğitim ve mesleki yeterlilik seviyesinin düşük olması ve ikinci ise, yatırım gerektirmeyen ya da mütevazı serbest meslek alanlarının hakimiyetidir. Bu iki faktör Arnavutluk'un Balkanlar ve Avrupa'da en düşük asgari ve ortalama maaşa sahip olmasının başlıca nedenlerindendir. (Civici, 2020: 8). Ek olarak, üretkenlik sorununu derinleştiren diğer faktörler de üretim ve hizmet süreçlerinden kaynaklanan teknolojilerin ve yeniliklerin düşük kullanımıyla ilgilidir; işgücü ve yöneticilerin mesleki eğitim kalitesinin düşüklüğü, ekonominin kırılgan yapısı ve mikro ile küçük işletmelerin hakimiyeti, sistematik ekonomi ve kalkınma politikalarının eksikliği bunlara örnek gösterilebilir (Civici, 2020: 8).

Tüm bu sorunlar, birçok Arnavut'un daha iyi bir yaşam umuduyla ülkelerini terk etmesine yol açmaktadır. 2015-2019 döneminde çalışma zamandaki nüfus %0,6 oranında azalırken, emekli nüfusu %12 artış göstermektedir. Okullar, üniversiteler ve ülke ekonomisi, genç nüfus kaybından her geçen yıl daha fazla etkilenmektedir. Bu durum, Arnavutluk'tan gerçekleşen göçün ekonomi ve işsizlik üzerinde yarattığı derin etkilerini göstermektedir (Muço, 2020: 23).

Avrupa Birliği (AB) entegrasyonu tüm Arnavutluk hükümetleri için kritik bir hedef olmuştur. Bu hedef sadece AB'ye katılma bir yol olarak değil aynı zamanda ulusal istikrarı, ekonomik kalkınmayı ve demokrasiyi güçlendirmenin de önemli bir faktörü olarak görülmektedir. AB ve Arnavutluk arasındaki diplomatik ilişkiler resmi olarak 1991 yılında kuruldu ancak Arnavutluk'un Avrupa perspektifi, 1999 yılında İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın (SAA-

Stabilization and Association Agreement) imzalanmasıyla önemli ölçüde ilerledi (Nexhipi ve Nexhipi, 2019: 37).

Ülkenin Avrupa Birliği (AB) çerçevesine entegrasyonu, politikalarını AB standartlarıyla uyumlu hale getirmeyi ve bölgesel bağlanabilirliği artırmayı amaçlayan üyelik müzakerelerini Ekim 2024'te başlatması nedeniyle hayati önem taşıyor. 21 Kasım 2024'te Arnavutluk, Avrupa Tek Ödeme Alanı (Single European Payment Area- SEPA) olan ödeme planlarının coğrafi çerçevesine dahil oldu. Bu çerçeveye dahil edilmesi, Arnavutluk'u SEPA'nın parçası olan Batı Balkan ülkeleri arasında birinci gruba yerleştiriyor ve AB'ne tam üyelik yolunda önemli bir ilerlemesini işaret ediyor (European Commission, 2024).

AB'ye katılmak için Arnavutluk hala önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Yukarıdaki bahsedilen sorunlar ile birlikte, aynı zamanda yolsuzluk, organize suç ve kurumsal zayıflıklar gibi konular etkili çözüm gerektiren önemli engeller olmaya devam etmektedir. Arnavutluk'ta AB üyeliğine yönelik kamu desteği yıllar içinde dalgalandı ve bu durum hükümet, sivil toplum ve halk arasında devam eden diyalog ve katılım ihtiyacını vurguladı (Dhamo ve Dhamo, 2024: 199).

2.5.2 Arnavutluk'un göç durumu

Arnavutluk'un yüzyıllar boyu süren tarihi, göç olgusuyla karmaşık bir ilişkiye sahiptir. Bu ilişki ülkenin demografisi, toplumu ve ekonomisi açısından önemli bir rol oynamıştır. İtme-çekme kuramında olduğu gibi, Arnavutların yurt dışına göç etmesinde hem itici hem de çekici birçok faktör etkili olmuştur. Savaşlar, yabancı istilalar, zor ekonomik koşullar gibi tarihsel faktörler, birçok Arnavut'u yurtdışında daha iyi yaşam fırsatları aramak için ülkelerini terk etmeye zorladı (Kiri, 2023: 91).

Barjaba (2000), araştırma ve çalışmalarına dayanarak bir Arnavut göç modeli önermiştir. Bu modelin özellikleri yoğun göç, çoğunlukla ekonomik olarak yönlendirilen "hayatta kalma" göçü, yüksek derecede usulsüzlüklerin olduğu, birçok göçmenin belge eksikliği olduğu, özellikle yeni destinasyonlar ve göç yolları açısından dinamik ve hızla gelişiyor (aktaran Mema, Aliaj, Matoshi, 2019: 23). Başka çalışmalar ise, Arnavutluk'un hareket halinde olan bir ülke olduğunu (Carletto, Davis, Stampini, Zezza, 2006: 767); geleneksel olarak bir göç yeri (Ngjela, Begotoraj, Qana, 2022: 64) ve göçün çeşitli biçimlerinin (yurtdışı göç, iç göç

ve geri dönüş göç) incelenmesi için harika bir laboratuvar (King, 2007: 133; Gedeshi, King, 2018: 13) olduğunu belirtmişlerdir.

Arnavutluk'taki bu olguyu daha iyi anlayabilmek adına Arnavut göçünün yüzyıllar boyunca günümüze kadar olan tarihinin kısaca açıklanması gerekir. İlk göç hareketleri XIV-XV-XVI yüzyıllarında olmuştur. Bu dönemde Arnavutluk Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altındaydı ve 60.000 civarında Arnavut'un Türkiye'ye göç ettiği düşünülmektedir (Sota, 2011: 237; Kiri, 2023:91). Ancak bu dönemdeki ilk büyük göç dalgası, Arnavut kahramanı Gjergj Kastriot Skenderbeu'nun (1468) ölümünden sonra oldu. Birçok Arnavut Güney İtalya'ya göç edip kendilerine "*Arberesh*" adını verdiler ve geleneklerini bugün bile korumaktadırlar (Carletto, Davis, Stampini, Zezza, 2006: 769). Diğer nüfusun bir kısmı da Güney Yunanistan'a göç etmiş ve kendilerine "*Arnavites*" adını vermişlerdir (Leka, 2013:204). Yapılan çalışmalara göre 1468-1506 yılları arasında o dönemde nüfusun yaklaşık dörtte birini oluşturan yaklaşık 200.000 Arnavut'un ülkeyi terk ettiği düşünülmektedir (Vullnetari, 2007, aktaran Dragoti, Hoxha: 15, 2008; Carletto, ve ark., 2006: 769). Bu dönemde göçün en önemli sebebi Osmanlı kuvvetlerinin Arnavutluk'taki Katolik nüfusu İslamlaştırmaya zorlamasıdır (Derhemi 2003 aktaran King, Vullnetari 2003: 21) ve aynı zamanda yoksulluk, düşük yaşam standartları, çiftçilerin sömürülmesi, ağır vergi sistemi, yok denecek kadar az olan sağlık ve eğitim sistemi ve savaşlar bu yıllardaki kitlesel göç dalgalarını açıklamaktadır (Dragoti ve Hoxha, 2008: 15).

Beş asır süren ve 1912 yılında Arnavutluk'un bağımsızlığının ilanıyla sona eren Osmanlı İmparatorluğun yönetimi altında başka göç biçimleri de yaşandı. Savaşlarda görev yapan pek çok genç erkek Osmanlı ordusuna alındı. Bazı Arnavutlar, Sinan Paşa ve Mehmet Ali Paşa gibi önde gelen isimlerle birlikte yüksek mevkilere yükselmeyi başardılar. Göç aynı zamanda, Arnavutları özellikle de İmparatorluğa yönelik bir tehdit olarak algılanan Hristiyanların uzak bölgelere sürgüne gönderilmesinden kaynaklanan baskı ve çatışmalardan da kaynaklanmıştır. 19. yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında, Balkan Savaşları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması sırasında büyük ölçekli göçler yaşandı. Pek çok Arnavut Türkiye, Romanya, Mısır, Yunanistan, Bulgaristan, Rusya ve ötesine göç ederek önemli diaspora toplulukları oluşturmuştur (King, Vullnetari 2003: 21). Balkan Savaşları (1912-1913) ve ardından gelen sınır değişiklikleri birçok Arnavut'u göç etmeye

zorladı. Bazıları ülke içinde yerinden edildi ve diğerleri Türkiye ve Kuzey Amerika'ya göç etti. Göç, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle 1939'da 110.000'e ulaştı ve böyle büyük rakamlarla 1945 yılına kadar devam etti (Dragoti, Hoxha, 2008: 15).

Diğer bölümde açıklandığı gibi (Arnavutluk'un politik durumu), 1945-1990 yılları arasında Arnavutluk, Enver Hoxha'nın totaliter rejimi altında bir ülkeydi. O dönemde göç kategorik olarak yasaklandı ve bunu yapmaya kalkışan herkes vatana ihanetten hapis cezasına çarptırıldı ya da sınırda öldürüldü (Leka, 2013: 205). Leka'ya göre totaliter Arnavutluk büyük bir insan hapishanesiydi ve bugün bile sınırda, sınırı geçmeye çalışırken kaç kişinin öldürüldüğüne dair resmi bir sayı yok. Ancak Dragoti ve Hoxha'ya (2008: 15) göre yaklaşık 19.000 Arnavut'un yasak sınırı geçmeyi başardığı düşünülmektedir.

45 yıl süren izolasyonun ardından, Arnavutlar nihayet 1990 yılında vatanın sınırlarını geçme özgürlüğüne kavuştular. Bu, Arnavutluk tarihinde çok önemli bir dönüm noktası olan göç

Görsel 2. 2. Büyükelçiliklerin açılması (Gazeta Shqiptarja, 2021: [http-5](http://5))

dalgalarının başlangıcına işaret etmektedir. Carletto ve ark. (2006: 770) büyük ölçekli göçün hızlı büyümesini “big bang” teorisiyle karşılaştırmaktadır. Birçok çalışma bu önemli olguyu incelemiş ve genellikle göçün farklı aşamalarına ayırmıştır (International Organization for Migration, 2006; Vullnetari, 2007; King, 2003; Mema, Aliaj, Matoshi, 2019; King, 2005; King ve Vullnetari, 2003).

Göçün ilk aşaması, 1990 yılında gerçekleşti. Bu yılda pasaportların serbestleşmesinin Arnavutlarının göç etmesine izin vermesiyle başladı. Yaklaşık 5.000 kişi Tiran'daki Batı

elçiliklerine giderek sığınma talebinde bulundu ve bu kişiler “büyükelçilik göçmenleri” olarak anıldılar (Görsel 2.2.). Bu ilk göçmenlerin Almanya, İtalya ve Fransa gibi Batı Avrupa ülkelerine yerleşmelerine izin verildi ve bu da göçün temelini oluşturdu. Aynı yılın sonunda 20.000 Arnavut, Yunanistan’a göç ederek sığınma talebinde bulundu (Vullnetari, 2007: 31).

Görsel 2. 4. Mart 1991 (*Shqiptari i İtalise*: <http://6>)

Görsel 2. 3. Ağustos 1991 (*ABC News*: <http://7>)

İkinci aşama, 1991 yılı Arnavutluk’ta ilk demokratik seçimlerin yapıldığı ve komünistlerin kazandığı ve ardından siyasi huzursuzlukların yaşandığı bir dönemdi. Mart 1991’de 25.000 Arnavut gemilerle Güney İtalya’ya kaçtı ve onlar “gemi insanları” olarak adlandırıldılar (Görsel 2.3). Gergin bir siyasi durumdan kaçan mülteciler olarak sınıflandırıldıkları için onlara sığınma hakkı verildi. Ağustos ayında ikinci bir dalga yaşandı bir gemideki 20.000 kişi İtalya’ya doğru yelken açtı (Görsel 2.4). Ancak İtalya bu sefer insanları, Arnavutluk’taki siyasi durumun demokratik seçimlerden sonra istikrara kavuştuğunu düşündüğü için kabul etmedi ve Arnavutluk’a geri gönderdi. Buna paralel olarak Yunanistan’a kayıt dışı göç akımları devam etti (King ve Vullnetari, 2003: 8).

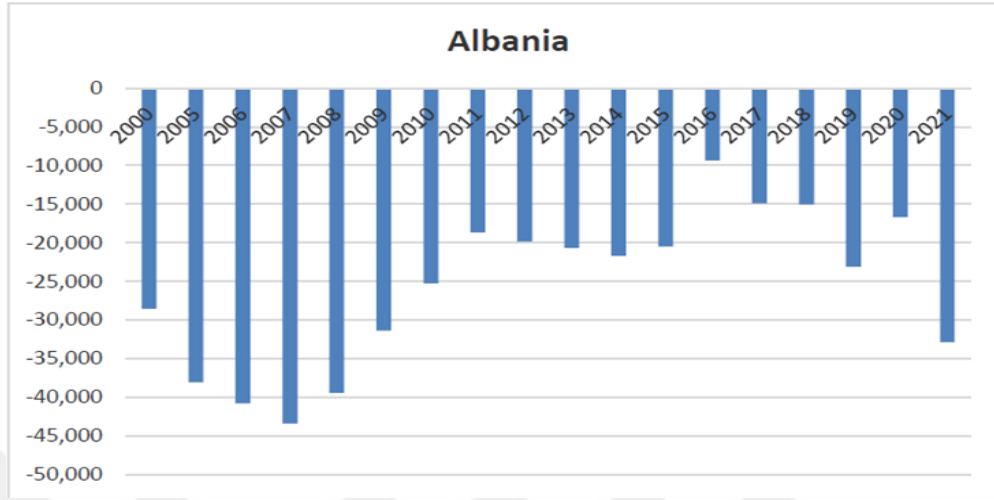
Üçüncü aşama 1997-1998 yıllarda yaşandı ve “Piramit Krizi” adı verildi. Göçmenlerin para transferleri, az gelişmiş bankacılık sektörü ve düzenleme eksikliği nedeniyle özel “tasarruf” şirketlere yatırılıyordu. Bu şirketler, 1996 yılının sonlarında, aylık neredeyse %50’ye ulaşan sürdürülemez derecede yüksek faiz oranları sunuyordu ve ülkenin GSYİH’sının yarısına eşit mevduat çekiyordu. Bu yüzden birçok Arnavut hızlı zengin olmak için yurtdışından gelen paralar, evlerini, topraklarını ve tüm varlıklarını sattı. Maalesef bu piramit şirketler 1997’nin

başlarında çöktü ve iç savaşa varan siyasi ve ekonomik kaosa yol açtı (Vullnetari, 2007: 34). Bu kaos, 1997 İtalya'ya başka bir gemi göçüne neden oldu. Başlangıçta 10.600 Arnavut İtalya tarafından kabul edildi, ancak deniz yoluyla gerçekleşen sonraki göçler bazen trajik koşullarda sonlandı. Aynı süreçte, diğer Arnavutlar Yunanistan sınırından kayıt dışı geçişler gerçekleştirdi. Diğer Arnavutlar, Fransa, Almanya, Belçika, İngiltere, AB, gibi ülkelerindeki Arnavut diasporalarına katıldı (King ve Vullnetari, 2003: 9).

Dördüncü aşama, 1998-1999 yılında Kosova krizinden kaynaklanmış olup, Miloşević rejiminin etnik temizliğinden kaçan 500.000 Kosovalı mültecinin Arnavutluk'a girmesiyle gerçekleşti. Birçoğu Kosovalı, Arnavut aileler tarafından barındırıldı. Kosovalılar Avrupa'daki sığınma yerlerine doğru ilerledikçe, birçok Arnavut onlara karıştı. Bu karışım, yerinden edilmiş Kosovalılar için kimlik belgelerinin olmaması ve ortak diller nedeniyle daha kolay hale geldi. Bu hareket, Arnavut yetkililerin 1997 olaylarından kurtulma konusunda çok daha fazla endişe duymaları nedeniyle "sessiz hareket" ya da "görünmez akış" olarak biliniyor (İOM, 2006: 10; Vullnetari, 2007: 34).

Arnavut Göç Dairesi, 1999 yılına kadar yurtdışında yaşayan yaklaşık 800.000 Arnavut olduğunu değerlendirdi. Yaklaşık 500.000'i Yunanistana'da, 200.000'i İtalya'da ve 100.000'i diğer ülkelerdeydi. Bu rakamlar hem belgeli hem de belgesiz göçmenleri birleştiriyor. Bu tahminlerin nasıl yapıldığı net olmasa da aşağıdaki istatistikler bu dönem için (1990-1999) en çok atıfta bulunan ve büyük ölçüde itiraz edilmeyen istatistiklerdir (Barjaba, 2000 aktaran Mema, Aliaj, Matoshi, 2019: 16). İNSTAT'a (2004: 10) göre 1989-2001 yılları arasında yaklaşık 700.000 Arnavut ülkeyi terk etti ve bu toplam nüfusun %20'sini oluşturuyordu. İOM'e göre yurtdışındaki Arnavut göçmenlerin gerçek sayısı muhtemelen daha yüksektir çünkü çok sayıda düzensiz göçmen kolayca sayılmadığında doğru rakamlar elde etmek zordur (İOM, 2006: 8). Ayrıca, 1990'ların başında göçmenlerin çoğunlukla erkeklerden oluştuğunu, ancak 1990'ların sonlarından itibaren ve 2000'li yıllar boyunca aile birleşimleri nedeniyle kadın göçmenlerin ve yüksek vasıflı kadın göçmenlerin sayısında artış gözlemlenmiştir (İOM, 2006: 9).

2000 yılı Arnavutluk'un ekonomik ve politik durumu daha fazla istikrara kavuşması nedeniyle tüm kaos ve krizlerin sonu gibi görünse de göçler hiç durmadı ve bugüne kadar devam ediyor. Şekil 2.2 gösterildiği gibi, Eurostat'ın 2000-2021 dönemi verilerine göre göç

Şekil 2. 2. Arnavutluk'ta net göç, 2000-2021 (Aktaran Zyka, 2023: 149)

değer olarak iniş çıkışlı seyretmiş, 2016 yılında Almanya ve Fransa'da iltica talepli reddedilen kişiler nedeniyle en düşük değere ulaşmış, ancak o yıldan sonra pandemi durumu hariç 2020 yılında tekrar artışa geçmiştir (Zyka, 2023: 150). Eurostat'a göre 2021'de AB'de sığınma talebinde bulunanların sayısı 2020'de %5'ten %8,8'e yükseldi. 2021'de Arnavutluk, bir AB üye ülkesine vatandaşlık alan kişiler arasında üçüncü sırada, reddetme konusunda ise ikinci sırasında yer almaktadır. Arnavut göçmenlerin başlıca tercih ettikleri destinasyonlar, komşu ülkeler olmaları nedeniyle Yunanistan ve İtalya olmaya devam etse de Almanya ve diğer Batı Avrupa ülkeler, İngiltere, ABD ve Kanada'da artış görülmektedir (Eurostat, 2023; Zyka, 2023: 152). 2022 yılında İngiltere'de Arnavut sığınma başvurusunda bulunanların sayısı her geçen yıl artmaktadır. En kötü durum, insanların kendi istekleriyle yasadışı olarak başka ülkelere gitmeleri için para ödeyerek insan ticareti yapma olgusunun geliştirmesidir. İnsanlar kamyonlarda veya mal taşımakta kullanılan araçlarda saklanıp İngiltere'ye gidiyorlar (Mema, Aliaj, Matoshi, 2019: 59).

İNSTAT'a göre 2020'de yurtdışında yaşayan Arnavut göçmenlerin sayısının 1,68 milyon olup, ülkenin mevcut yerleşik nüfusunun %59'una denk gelmektedir (İNSTAT, 2020:8). Dünya Bankası, "Göç ve Para Transferleri Gerçekler" adlı periyodik yayınında, Arnavutluk'u 2016'da göç oranları açısından dünya çapında ilk 20 ülke arasına koymuştur (aktaran Gedeshi, 2021: 10).

Arnavutluk için göç edenleri araştırmak çok önemli bir olgu iken, göç etmeyi isteyen ya da planlayan kişileri araştırmak önemli bir yer tutuyor. Göç etmeye yönelik niyet ve planları bireylerin, potansiyel göçü tanımlamaktadır (Gedeshi ve King, 2019: 3). Gallup Dünya Anketi'ne göre, 2010-2015 dönemi için, Arnavutluk "göç etmeyi planlayan" yetişkinlerin yüzdesi açısından dünyada altıncı sırada yer almaktadır. Aslında dünya genelinde çoğunlukla Afrika ülkeleri olan ilk 20 ülke arasında yer alan tek Avrupa ülkesidir. Gallup Dünya Anketi 2013-2016 verilerine göre, Arnavutluk'taki potansiyel göç oranı %56 olup, Haiti'ye eşit ve yalnızca Sierra Leone'nin (%62) gerisindedir (akataran Gedeshi ve King, 2018: 24). Gedeshi ve King'in (2018: 35) "Arnavutluk'tan Potansiyel Göçteki Yeni Eğilimler" hakkında yaptığı araştırmaya göre, 18-40 yaş arası Arnavut nüfusunun %52'si ülkeden ayrılma arzusu taşımaktadır.

Göç, birçok Arnavut için hayatın önemli bir parçası olmuştur ve ekonomik nedenler ana neden olmaya devam ederken, zaman içinde başka önemli nedenler de ortaya çıkmıştır. Gedeshi ve King'e (2018: 35) göre, Arnavutlar genellikle kendileri ve çocukları için daha iyi bir gelecek istedikleri için göç etmeye karar verirler. "Arnavutluk'tan Potansiyel Göçte Yeni Eğilimler" adlı çalışma göçün nedenlerinin: daha iyi işler ve daha yüksek gelirler bulmak (%39,6), para biriktirmek (%12,5), yurtdışındaki sosyal ağlardan destek almak (%10,6), kaliteli eğitime erişmek (%9,6), aile ile birleştirmek (%5,3) ve daha iyi sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanmak (%4,2) olduğunu göstermektedir (a.g.e. :57). Onların daha sonraki araştırmada, çocuklara iyi bir eğitim sağlamak ve Arnavutluk'un geleceği hakkında karamsar hissetmek gibi yeni nedenlerin daha önemli hale geldiğini bulmuşlardır (Gedeshi ve King, 2019: 18).

Benzer şekilde, Zyka (2023: 153) Arnavutluk'tan ayrılma isteğinin kamu kurumlarına duyulan güven eksikliği, zayıf iş fırsatları ve daha iyi bir yaşam umudu tarafından da etkilendiğini vurgulamaktadır. Eğitim, göç için daha önemli bir faktöre gelmiştir, insanların %17,4'ü eğitim amacıyla göçmek istediklerini belirtirken, %5,4 kendi için ve %12'si çocukların eğitimi için göç etmeyi istemektedir.

Ngjela, Begotoraj ve Qana'nın (2022: 72) araştırması, bu dinamiklere ilişkin daha fazla içgörü sağlamaktadır. 291 katılımcının %29,9'u daha iyi ücretli işler için göç etmiş, %8,6'sı aileleri için finansal sermaye yaratmayı amaçlamış, %12,4'ü eğitim amaçlı ayrılmış, %32'si

kendileri ve aileleri için daha iyi bir yaşam aramış, %3'ü aile birleşimi için, %4'ü sadece Arnavutluk'tan ayrılmak istemiş ve %2's, başka nedenler ile sürmüştür.

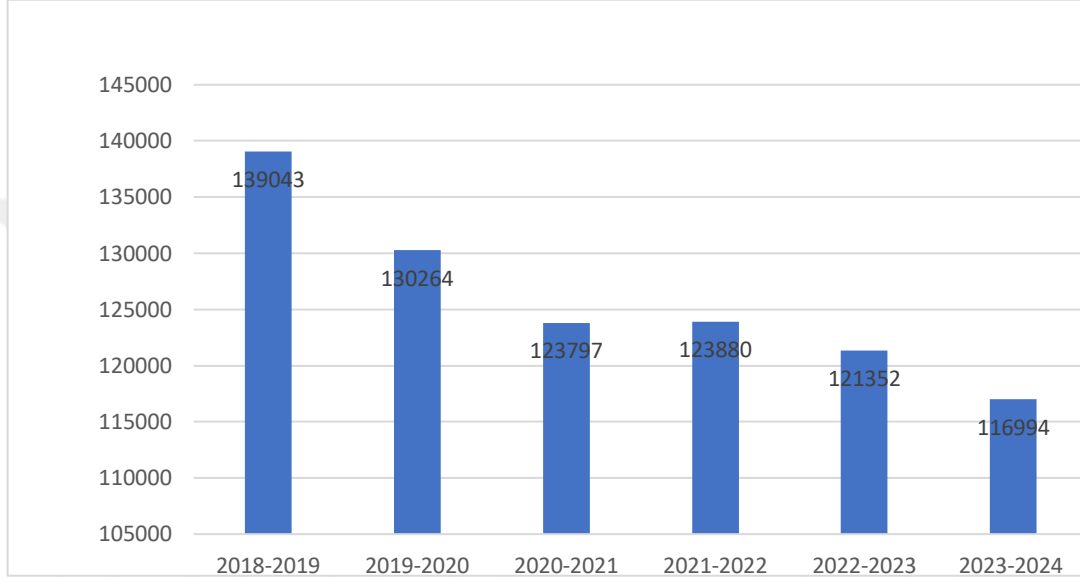
İnsanların göç etmesinin bir diğer çok önemli nedeni de Arnavutluk'taki yolsuzluktur. Mema, Aliaj ve Matoshi Raporu (2019: 47), kişisel bağlantılar veya rüşvet ödemedi iş bulmanın zor olduğunu açıklıyor. Bu raporda, birçok kişinin iş erişimini engelleyen kayırmacılık, yolsuzluk ve bürokrasi gibi sistematik sorunları vurguluyor. Katılımcılar, istihdamın genelde bağlantılar veya rüşvet gerektirdiğini belirterek liyakat konusunda endişelerini paylaştılar. Rekabetçi işe alım süreçleri bile sıklıkla önceden belirlenmiş olarak algılanıyor.

Tüm bu nedenleri göz önünde bulundurarak, Arnavutlar göçü bir seçenek değil, bir çözüm olarak görüyorlar (Ngjela, Begotoraj, Qana, 2021: 67). Bu, Arnavutluk'un şu anda karşı karşıya olduğu ve muhtemelen devam edip ülkenin geleceğini daha da karmaşık hale getirecek önemli zorlukları vurgulamaktadır. Çünkü göç etmek isteyenler en çok 20'li yaşların sonlarındaki bireyler, en eğitilmiş ve kalifiye kişiler, çalışanlar ve orta ve yüksek gelire sahip olanlardır. Sonuç olarak, Arnavutluk gelecekte beyin göçü olgusundan daha fazla etkilenecek ve bu daha olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Örneğin, Arnavutluk Avrupa'da kişi başına düşen en düşük doktor sayısında sahiptir ve her 1.000 kişiye sadece 1,2 doktor düşmektedir. Arnavutluk'ta eğitim almış birçok doktor ve hemşire artık Almanya'da çalışmaktadır ve bu durum ülkedeki hastaneleri ve klinikleri yetersiz personel ile bırakmaktadır. Bu sorun yalnızca kırsal alanları değil aynı zamanda büyük şehir hastanelerini de etkilemektedir (Veshi, Da Molin, 2020: 67).

Arnavutluk'taki gençler de ayrılmaya çok isteklidir. 1.650 üniversite öğrencisinin katıldığı 2019 tarihli bir anket, bunların %79'unun göç etmek istediğini ortaya koymuştur (Gedeshi, 2021: 14). Bu, gelecekte göçün devam edeceğini ve daha fazla genç ve yetenekli insanın ülkeyi terk edeceğini göstermektedir. Gedeshi (2021: 14), bu beyin göçü ülkenin ekonomik ve sosyal olarak gelişmesini daha da zorlaştıracığı konusunda uyarıyor.

Gedeshi gibi, sosyolog Gezim Tushi bir röportajda son yıllardaki göçün, Arnavutluk'u nasıl etkilendiğinden de bahsediyor. Birçok genç ve yetenekli insanın ülkeyi terk ettiği, bunun da nüfusun azalmasına, daha az doğuma ve yaşlanan bir nüfusa yol açtığını belirtiyor. Ülkeden ayrılanlar arasında, doktorlar, mühendisler, İT uzmanları, öğretmenler ve hemşireler gibi

profesyoneller yer alıyor. Bu meslek dallarının yerinin doldurulması lazım ve bu oldukça zordur. Bu kişilerin ayrılması, sağlık hizmeti ve eğitim gibi önemli alanlarda ciddi boşluklar yaratıyor ve Arnavutluk'un bir ülke olarak ilerlemesini ve daha fazla gelişmesini zorlaştırıyor (http-7).

Şekil 2. 3. Yıllar içinde üniversite kayıt oranı (İNSTAT)

2.5.3 Arnavutluk'ta yükseköğrenim durumu ve beyin göçü

Arnavutluk'ta göç olgusu hala devam ediyor ancak dinamikleri değişmiş durumda. 1990'larda göç yoksulluk, işsizlik ve derin siyasi sorunlardan dolayı tetiklenirken, günümüzde bu olgu ülke toplum açısından yapısal bir özellik haline gelmiş ve bu bağlamda gençleri daha fazla etkilemektedir. Son yıllarda, ülkeden ayrılanların öğrenciler ve nitelikli insanlar olması beyin göçüne yol açmaktadır (King ve Gedeshi, 2018: 78).

Arnavutluk'ta, 14'ü devlet ve 26'sı özel olmak üzere 40 üniversite bulunmaktadır. En yüksek öğrenci sayısına sahip üniversiteler, 23.140 öğrencisiyle Tiran Üniversitesi ve 6.647 öğrencisiyle Tiran Tıp Üniversitesi'dir (http-8). Şekil 2.3'te görüldüğü gibi, yükseköğretime kayıt oranı yıllar içinde sürekli azalmaktadır (INSTAT). Buna karşın, yurtdışında eğitim görmek amacıyla göç eden gençlerin sayısı artmaktadır. Unesco verilerine göre, 2018 yılında yaklaşık 18.200 Arnavut öğrenci, ağırlıklı olarak AB ülkelerinde eğitim görmüştür (Unesco, UİS/ Tablo 2.1).

Tablo 2. 1. *Arnavutluk'un uluslararası hareketlilik gösteren yurt dışına giden öğrenciler (Unesco UIS)*

Yıl	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arnavutluk'tan giden öğrenciler	18.760	11.094	11.760	14.192	14.819	...

Göç ve eğitim arasında çok güçlü bir ilişki var (Gedeshi, 2021: 30) ve bu ilişki yurtdışında eğitim alınmasını giderek daha fazla tercih eden genç Arnavutların kararlarında açıkça görülmektedir. Yurtiçi yükseköğrenim ve ekonomik durumla ilgili pek çok memnuniyetsizlikten dolayı, öğrenciler yurtdışında eğitim görmenin daha iyi olduğunu ve daha iyi bir gelecek için umutlarının arttığını düşünüyorlar. Bu önemli konuyla ilgili yapılan birçok araştırma, böyle sonuçlara ulaşmıştır (Gedeshi ve King, 2023; Hoxhaj ve Xhani, 2023; Likaj, Kalemi ve Bas, 2024; Osman, Titili, Zeqo ve Kamburi, 2024).

Gedeshi ve King (2023: 73-97), Arnavut öğrencilerin yurtdışında eğitim görme olgusunu analiz ederek bunun potansiyel bir beyin göçü olarak etkilerini ele almışlardır. 2019-2020'de gerçekleştirilen bir anket (651) ve yapılan görüşmeler (21) temel motivasyonları, hedef ülkeleri ve etkileyen faktörleri ortaya koymaktadır. Çalışmada, Arnavut öğrencileri ülkeden ayrılmaya iten şeyler arasında, öğretimin ve derslerin kalitesizliği, üniversitelerdeki zayıf kütüphane kaynakları yer almaktadır. Bunlarla birlikte en büyük etki, gençlerinin daha iyi bir geleceğe sahip olmasını isteyen ebeveynlerden kaynaklanmaktadır. Bu gençleri yurtdışına çeken faktörler arasında prestijli ve uluslararası düzeyde tanınan üniversitelerde eğitim alma, uluslararası geçerliliği olan bir diploma elde etme ve küresel iş piyasalarında rekabet edebilecek niteliklere sahip olma fırsatları bulunmaktadır. Yurtdışında eğitim alma kararı daha çok yurtdışında kalma ve "uluslararası" bir kariyer geliştirme arzusundan kaynaklanmaktadır. Arnavut öğrencilerin favori 10 destinasyonu Almanya, İtalya, Fransa, ABD, Hollanda, Türkiye, İngiltere, Bulgaristan, Avusturya ve Belçika'dır. Almanya, yüksek akademik standartları ve düşük öğrenim ücretiyle, yüksek yaşam maliyetlere rağmen, dikkat çeken bir ülke olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada, sosyo-ekonomik faktörlerin öğrencilerin seçimlerini nasıl etkilediği de vurgulanmaktadır. Maddi durumu iyi olan veya

mesleki olarak güçlü ailelerin çocukları genellikle Birleşik Krallık'taki (Russell Group Üniversiteleri), ABD'deki (Ivy League üniversiteleri) ve daha az ölçüde İsviçre, Hollanda ve Fransa'daki prestijli üniversitelerde eğitim görmektedir. Buna karşılık, daha mütevazı ekonomik koşullara sahip aileler, çocuklarını lisans eğitimi için Türkiye ve Bulgaristan gibi düşük öğrenim ve yaşam maliyetlerinin olduğu ülkelere göndermektedir. Ama bazıları, ardından yüksek lisans için Almanya, Hollanda veya Birleşik Krallık'taki üniversitelere yönlendirmektedir. Yurtdışında eğitim gören bazı Arnavut öğrenciler, Arnavut devleti veya ev sahibi ülkeler, üniversiteler tarafından sağlanan burslardan da yararlanmaktadır. Ayrıca, bir başka önemli faktör, öğrencilerin tercih ettiği ülke ve üniversite seçiminde o ülkede yaşayan akraba veya arkadaşlarının varlığıdır. Öğrencilerin kendi memleketine dönüşlerine bakıldığında, çalışma endişe verici bir sonuca varmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası (%63,3) geri dönmeyi düşünmemektedir. Sadece %5,4'ü yurtdışındaki eğitim programlarını tamamladıktan hemen sonra Arnavutluk'a dönmeyi planlarken, %31,3'ü yurtdışında bir süre çalıştıktan sonra dönmeyi değerlendirmektedir. Katılımcıların yaklaşık sekizde biri ise üçüncü bir ülkeye göç etmek, eğitimine devam etmek veya evlilik, çocuk sahibi olma gibi kişisel durumlardan kaynaklanan planlara sahiptir. Bu çalışma, gençlerin göçünün iki önemli etkisi olduğu sonucuna varmaktadır, mali kayıplar ve yüksek eğitilmiş ve potansiyel olarak kalifiye insan sermayesinin kaybı. Bu çalışmanın bulguları oldukça karamsardır ve Arnavutluk'un geleceği için ciddi zorluklar oluşturan bir beyin göçü gerçeğini vurgulamaktadır (Gedeshi ve King, 2023).

Göçü Arnavut toplumun eski bir yarası olarak nitelendiren Hoxhaj ve Xhani (2023: 176-183), Tiran Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi öğrencilerinin göç etmeyi düşünmelerinde etki eden faktörleri incelemektedir. Nicel bir metodoloji kullanan bu çalışma, bu olguyu tetikleyen temel itici ve çekici faktörleri ortaya koymaktadır. Bulgular, ekonomik zorluklar, yüksek yaşam maliyetleri, düşük maaşlar, mezuniyet sonrası iş bulma konusunda belirsizlikler, daha iyi profesyonel gelişim fırsatları arayışı ve yurt dışında daha güvenli yaşam koşulları gibi önemli itici faktörlere işaret etmektedir. Öğrencilerin tercih ettiği potansiyel destinasyonlar Birleşik Krallık, ABD ve İtalya'dır. Bu öğrencilerin temel motivasyonları aile desteği, dil ve kültürle aşinalık ile tercih ettikleri ülkelerdeki tanıdıklarının ya da akrabalarının olumlu deneyimleri tarafından şekillendirilmektedir. Uzun

vadeli planlara gelince, Gedeshi ve King'in çalışmasında olduğu gibi, öğrencilerin en yüksek yüzdesi (%66,7) yurt dışında bir gelecek kurmayı düşünürken, (%25,5) deneyim kazandıktan sonra Arnavutluk'a dönmeyi planlamaktadır. Finansal destek, göç etme kararında aile ya da tercih ettikleri ülkelerde yaşayan akrabalarından maddi ve manevi destek aldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada dikkat çekici bir nokta, COVID-19 pandemisinin, önemli zorluklar yaratmasına rağmen, çoğu öğrenci için göç planlarını engellememiş olmasıdır, hatta aksine %76,4'ü kriz sürecinin göç etme niyetlerini hızlandırdığını bildirmiştir. Başka bir çarpıcı bulgu ise öğrencilerin şu ifadeye yönelik tutumdur: "Sorunları göçle çözülmeyeceğini düşünüyorum, bu yüzden göç etmek istemiyorum." Katılımcıların %70,6'sı göçün sorunlarını çözemeyebileceğine inanırken, %29,4'ü göçün sorunların çalışarak ve Arnavutluk'a katkı sağlayarak çözülmesi gerektiğini savunmaktadır. Böyle bir bakış açısı, göçün daha iyi bir geleceğe giden yol olduğu ve toplumda köklü bir problem olduğu inancını ortaya koymaktadır (Hoxhaj, Xhani 2023).

Likaj, Kalemi ve Bas (2024: 1-36), mutluluğu genç üniversite öğrencilerinin göç potansiyelinin kritik bir göstergesi olarak analiz ederek memnuniyetsizlik ve güvensizliğe yol açan sosyal, ekonomik ve politik faktörlere odaklanmaktadır. Arnavutluk'taki devlet üniversitelerinde 1010 öğrenci ile anket çalışması yapılmış. Bu çalışma, yaşam koşullarından duyulan memnuniyetsizlik, işsizlik, temel ihtiyaçlara kıyasla yetersiz maaşlar, yüksek konut ve sağlık hizmetleri maliyetleri, devlet ve siyasi kurumlara olan güvensizlik, yolsuzluk ve sınırlı kariyer fırsatları gibi göçün temel itici faktörlerini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, mutluluğun klasik göç faktörlerinin yanı sıra önemli bir etken olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırma, tüm göçe iten faktörlerin birleşimi, mutluluk seviyelerini nasıl düşürdüğünü ve mutluluğun sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda geniş bir yaşam refahı açısından da çok önemli itici bir faktör haline getiriyor.

Yolsuzluk, Arnavut öğrencilerinin ülkelerinden ayrılmasında çok önemli bir itici faktördür. Bu, Xhemollari'nin (2019: 11-24) Arnavutluk'taki devlet üniversitelerindeki yolsuzlukla ilgili yaptığı çalışmada oldukça açık bir şekilde ifade edilmektedir. Çalışma, beş farklı devlet üniversitede 640 öğrenci ile yapılan bir anketi temel almıştır. Sonuçlara göre, katılımcıların %73'ü kendi üniversitelerinde yolsuzluk olduğunu kabul ederken, %19'u doğrudan kanıtları olmadığını belirterek yanıt vermemiştir ve sadece %8'i yolsuzluğun varlığını reddetmiştir.

Ankete katılanların yolsuzluğun akademik yapı ve idari çalışanlardan meydana geldiğini düşünmektedir. Yolsuzluğun biçimleri incelediğinde, en yaygın türü puan karşılığında rüşvet verilmesi, zorunlu kitap satın alma zorunluluğu, nepotizm, idari hizmetlerdeki aksaklıklar ve akademik personelden gelen cinsel talep istekleridir. Bu olgunun devam etmesinde en önemli faktörlerden biri, bu durumun ele alınmasında hesap verebilirlik eksikliği ve güven kaybıdır. Yolsuzluğa karışan kişilerin çoğu, yüksek akademik unvanlara sahip, toplumda saygınlığı olan ve soruşturma mercileriyle güçlü dostluk veya akrabalık bağları bulunan kişiler olduğundan dolayı bu durumun etkili bir şekilde ele alınması engellenmektedir (Xhemollari, 2019: 11-24).

“Levizja Mjaft! (*Yeter Hareketi!*)” (2015: 1-30), tarafından yükseköğretimde yolsuzlukla ilgili yapılan çalışmada, bu olgunun kökeninin eğitimin ilk günlerinden itibaren başladığını göstermektedir. Öğrencilerin düşük motivasyonu ve yetersiz katılımı, akademik başarılarını olumsuz etkileyerek sorunun temelini oluşturmaktadır. Dönem boyunca derslerde yeterli bilgi edinme etkinliğinin yokluğunda, bazı öğrenciler sınavı geçmek için ödeme yapmayı tercih etmektedir. Çalışma, bu sonucun nedenlerini öğrenciler ve öğretmenler olmak üzere iki aktöre bağlamaktadır. Bazı durumlarda eğitimlerini ihmal eden öğrenciler olabiliyor ancak sınav sonunda para alabilmek için hocaların düşük kaliteli eğitim verdikleri durumlar da bulunmaktadır. Yolsuzluk, mali rüşvet yanında, üniversite sisteminde diğer yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir. Öğrenciler, zayıf iletişim, duyurulmayan program değişiklikleri, idari süreçlerdeki gecikmeler ve işlevsiz çevrimiçi portallar gibi zorunluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu çalışmada, 46 öğrencinin görüşmelerde verdiği yanıtlara göre, fakültelerdeki yolsuzluğun temel nedeni olarak öğrencilerin %41,5’i yönetmenliğin uygulanmamasını, %20,8’i zihniyeti, %9,4’ü öğrencilerin düşük sonuçları ve %7,5’i yetersiz maaş seviyelerini ve altyapıyı sorun olarak belirtmiştir. Bu çalışmaya göre de öğrencilerin çoğu (%86,8) fakültelerinde yolsuzluk olduğunu belirtmiştir ve diğer çalışma ile benzer şekilde yolsuzluğun en yaygın biçiminin sınavlar için ödemesi olduğunu ifade etmiştir (Levizja Mjaft!, 2015: 1-30).

2.6 Arnavutluk ve Türkiye

Arnavutluk ile Türkiye arasındaki ilişkiler, Osmanlı İmparatorluğu’nun beş yüzyıllık egemenliğiyle şekillenen derin tarihi köklere sahiptir. Bu dönemde Arnavutluk, Osmanlı

etkisi nedeniyle önemli ekonomik, siyasal, kültürel ve dinsel değişimler geçirmiştir. Bu tarihi bağlar, Arnavutluk'un 1912'de bağımsızlığını ilan etmesinden sonra da devam etmiş ve ikili ilişkilerin temelini oluşturmuştur. Arnavutluk'un Türkiye ile bağları, Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki milli mücadele döneminde yeniden güçlendi. Millî mücadele komutanlarının, Atatürk'ün kendisi de dahil, Balkan kökenli olması ve savaşa çok sayıda Arnavut kökenli insanın katılması, iki ülke arasındaki bağları daha da güçlendirmiştir. Ayrıca Türkiye'de yaşayan Arnavut kökenli nüfusun da bu bağları daha da güçlendirmesi dikkat çekicidir. Yaklaşık 10 yıl sonra Arnavutluk, Türkiye ile resmi diplomatik ilişkiler kurdu. Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesinin ardından bunu yapan ilk ülkelerden biri Türkiye oldu ve bu, yakın bir ortaklığın temelini oluşturdu. İlk diplomatik anlaşmalar Aralık 1923'te İstanbul'da imzalandı. Bunlar arasında “Dostluk Antlaşması” olarak da bilinen, “Diplomatik İlişkileri Kurma Antlaşma”, “Konsolosluk Anlaşması” ve “Yurttaşlık Anlaşması” da vardı (Tuncer, 2017: 115).

Zamanla değişen siyasal ve tarihsel koşullar, bu iki ülke arasındaki ilişkilerini etkilemiştir. Kral Ahmet Zogu döneminde Arnavutluk, İtalya ile ilişkilerini güçlendirmeye yönelirken, bu durum Türkiye ile ilişkilerinin zayıflanmasına yol açtı. Benzer şekilde Türkiye'de 27 Mayıs 1960'ta gerçekleşen askeri darbe, Türkiye'nin Arnavutluk da dahil olmak üzere birçok ülke ile uluslararası ilişkilerinin askıya alınmasına yol açtı (Özalper, 2019: 695). Ayrıca Arnavutluk'un komünist rejimi sırasında ülke, Türkiye de dahil olmak üzere tüm dış ilişkilerini keserek iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri sonlandırmıştır (Metin, 2018: 8).

Arnavutluk'ta komünizmin yıkılmasının ve demokratik yönetime dönülmesinin Türkiye ile ilişkileri olumlu etkilediği görülmektedir. İki ülke arasındaki ekonomik etkileşimler, 1986 yılında imzalanan Ticaret Anlaşması ve 1988 yılında imzalanan “Ekonomik, Ticari, Endüstriyel ve Teknik Birliği Anlaşması” ile başladı. Türkiye ile Arnavutluk arasındaki Dostluk Anlaşması, beş asırlık ortak bir arada yaşama geçmişine ve iki ülke arasında karşılıklı saygı ve sevginin geliştirilmesindeki rolüne vurgu yapmaktadır. Ayrıca daha güçlü ilişkilerin her iki ülkenin refah ve mutluluğuna da katkı sağlayacağı inancı dile getirildi (Nano, 2024: 49).

Sali Berisha'nın iktidarı döneminde Türkiye ile ilişkilerde de önemli gelişmeler yaşandı. Haziran 1992'de Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel Arnavutluk'u ziyaret etti. Ziyarete

Dostluk ve İş birliği Anlaşması imzalandı. Aynı yıl Savunma İş birliği Paketi ile Savunma Teknolojisi ve Askeri İş birliği Anlaşmalar imzalandı. Bu anlaşmalar kapsamında 1992 yılında Arnavut subayların Türkiye’de eğitimlerine başlanmıştır (Metin, 2018: 11).

Arnavutluk ile Türkiye arasındaki uzun yıllara dayanan ortaklık, sosyal, ekonomik ve politik boyutlarıyla gelişmeye devam etmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, bu ilişkiyi Arnavutluk gazetesi Panorama’da şu şekilde tanımlamıştır:

“Türkiye Balkanlar’ın ayrılmaz bir parçası, Balkanlar da Türkiye’nin vazgeçilmez bir ilgi alanıdır. Ortak tarih ve kültür Türkiye’nin Balkanlar’a bakışını şekillendirmektedir. Özellikle son yirmi yıl boyunca Türkiye Balkan ülkeleriyle daha sıkı ve dostane ilişkiler geliştirmek için elinden geleni yapmaktadır. Arnavutluk ise bu bakışı açısının tam merkezinde bulunuyor. Türkiye Arnavutluk’u hem bir dost hem bir doğal bir müttefik olarak görmektedir. Türkiye, Arnavutluk’taki refah artışının ve istikrarın tüm bölgede barışa ve huzura hizmet edeceğine inanmaktadır. Bu bakımından Türkiye dost ve kardeş Arnavutluk’un gelişimi ve güvenliği için her zaman en içten ve samimi duygularla sonuna kadar desteklemiştir ve desteğini sürdürmekte kararlıdır (İletişim Bakanlığı, 2022: [http-9](http://9)).”

Türkiye’nin dış politika ilkesi olan “üst düzey siyasi diyalog” çerçevesinde Arnavutluk’la ilişkiler sürekli çeşitlenmekte ve derinleşmektedir. Bu ilişkilerde önemli bir tarihi an, Başbakan Edi Rama’nın 6 Ocak 2021’de Türkiye’ye yaptığı ziyarette yaşanmıştır. Bu ziyaret esnasında, iki ülke arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İş birliği Konseyi’nin kurulmasında ilişkin Ortak Bildiri imzalanarak ilişkiler bir üst seviyeye taşınmıştır (a.g.e., 2022).

Bu gelişmeye ek olarak, İşkodra’daki Osmanlı dönemi eserlerinden bir Cami’nin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmesine ilişkin protokol ve iki ülke eğitim bakanları arasında iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Arnavutluk’ta şu anda 600’e yakın Türk şirketi kayıtlı bulunmakta ve bunlar hem üretime katkı sağlıyor hem de yaklaşık 15 bin kişiye istihdam sağlıyor. Bu, Türkiye’yi ülkedeki en büyük yabancı yatırımcılardan biri haline getirmektedir. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından 1996 yılından bu yana Arnavutluk’ta 546 proje ve faaliyet gerçekleştirildi. Bu projeler, tarihi eserlerin restorasyonu ve tarım, hayvancılık, sağlık, eğitim ve belediye hizmetleri gibi temel sektörlerin iyileştirilmesine odaklanarak ikili iş birliğini daha da artırmaktadır. Türkiye ile Arnavutluk arasındaki ilişkiler insani boyutuyla da önem taşımaktadır. Covid-19 salgını sürecinde Arnavutluk’a tıbbi malzeme, aşı yardımı yapılmış ve “Türkiye-Arnavutluk Dostluk

Hastanesi” açılmıştır. Türkiye, Kasım ayında Arnavutluk’u vuran depremde de kritik bir rol oynamıştır. Türkiye, hayat kurtarmaya yardımcı olmak için arama ve kurtarma ekipleri göndererek yardım eden ilk ülkelerden biriydi. TOKİ, depremzedelerin ailelerine yönelik kurtarma çalışmalarına destek amacıyla 500’ün üzerinde konut inşa etmiştir (a.g.e. 2022).

Türkiye ile Arnavutluk arasında sosyal, kültürel, politik ve ekonomik alanlardaki iş birliği her geçen yıl artmaktadır. 10 Ekim 2024 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, eğitim ve tarım alanlarında üç anlaşma imzalamak amacıyla Arnavutluk’u ziyaret etti. Bu anlaşmalardan biri de İstanbul Teknik Üniversitesi’nin Tiran’da bir şubesinin açılmasıydı (http-10).

Son cümleden yola çıkarak şunu söyleyebilirim ki, Türkiye Arnavutluk’la ilişkilerini sadece ekonomik ve siyasi yatırımlarla değil, aynı zamanda çok sayıda eğitim girişiyle de güçlendirmektedir. Türkiye, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Diyanet İşleri Bakanlığı gibi kurumları aracılığıyla Arnavutluk’taki eğitime önemli katkılarda bulunmaktadır.

Dikkat çeken girişimlerden biri Türk dilini ve kültürünü korumak ve tanıtmak amacıyla 2007 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü’dür. Bugün dünya çapında 63’ten fazla merkeziyle Türkiye dışındaki en büyük dil merkezi konumundadır; bunlardan ikisi Arnavutluk’ta (biri 2009’da Tiran’da, diğeri 2012’de İşkodra’da kurulmuştur) (Absarılıoğlu, 2022: 22). İkinci yurtdışı merkezinin Arnavutluk’ta konulması, Balkanlar’daki stratejik önemini vurgulamaktadır. YEE, kurulduğu günden bu yana Türkçe dil kursları, yaz okulları, kültürel eğitim programları gibi çeşitli etkinlikleri düzenlemektedir (a.g.e., 2022: 25).

Balaban’ın (2014), Arnavutların Türkçe öğrenme nedenlerini araştırdığı çalışmasında, Tiran YEE’nde 53 öğrenci ile yaptığı görüşmelere dayanmaktadır. Çalışmada Arnavutların Türkçeyi çeşitli nedenlerle öğrendikleri ve bunlar arasında eğitim, iş imkânı, ticaret, boş zaman ve Türkiye’de yaşama isteği yer almaktadır (Balaban, 2014: 628). Katılımcıların %50’sinin Türkiye’de eğitim görmek amacıyla Türkçe öğrendiği tespit edilmiştir (a.g.e., 2014: 629).

Türkiye’nin eğitim alanında bir diğer önemli girişimi ise Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın (YTB) öncülüğünde, “Türkiye Bursları” programı kapsamında

burs imkânı sunulmasıdır. Bu burslar Arnavutluk da dahil olmak üzere dünyanın her yerinden öğrencilere açıktır. 2021 yılında programa 178 ülkeden 165.511 başvuru yapılmış (İletişim Bakanlığı, 2022). 2021-2022 eğitim öğretim yılında 60 Arnavut öğrenci YTB tarafından sunulan burslardan yararlandı (http-11).

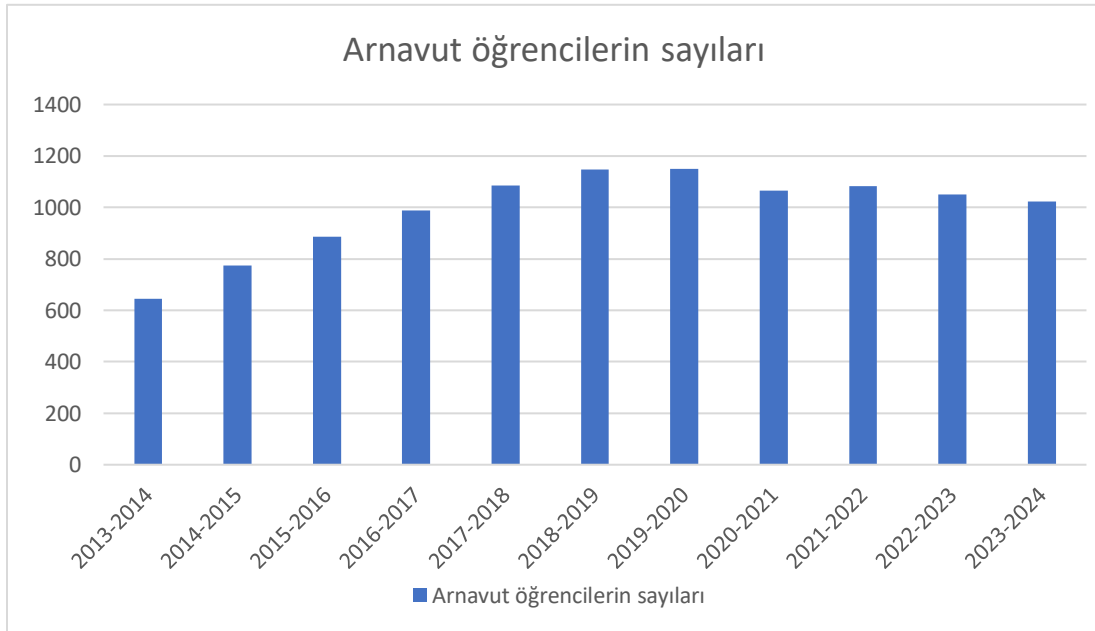
Türkiye, Arnavutluk'ta eğitimin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır, özellikle Türkiye Maarif Vakfı'nın (TMV) çabalarıyla. TMF, 2002 yılında kurulan Arnavutluk'un ilk özel üniversitesi olan New York Üniversitesi'ni Tiran satın alarak, anaokulları, ilkokullar ve ortaokulları da kapsayacak şekilde etki alanını genişletti. Bu kuruluş, Tiran'daki New York Üniversitesi, New York Lisesi, İMSA (İnternational Maarif Schools of Albania) Elbasan, İMS Shkoder Kindergarten da dahil olmak üzere çeşitli düzeylerde geniş bir eğitim kurumu ağını yönetmektedir. Bu kurumlardaki kayıtlarda sürekli bir artış yaşanmış olup, bu durum Arnavutluk'ta kaliteli eğitime olan talebin arttığını göstermektedir. TMV, Arnavut öğrencilere burslar sunarak, Türkiye'de eğitim görme imkânı yaratarak ve yerel okullarla iş birliği yaparak Arnavut eğitim sistemini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu girişimler, Türkiye'nin ikili ilişkileri güçlendirme ve bölgede eğitim alanındaki ilerlemeyi teşvik etme konusundaki kararlılığını ortaya koymaktadır (http-9; Türkiye Maarif Vakfı, 2018; Absarlıoğlu, 2022: 24).

Enver Hoxha diktatörlüğünün yıkılmasının ardından Arnavutluk, din eğitime olan artan talebi karşılamak amacıyla geleneksel medreseleri yeniden canlandırılmaya çalıştı. Başlangıçta Arap ülkeleri tarafından desteklenen bu medreseler, 2005 yılına kadar Arap vakıfları tarafından işletildi. Ancak Arap ülkelerinden ithal edilen eğitim modelleri, Arnavutluk'un kültürel ve dini bağlamına uygun değildi. Bunu anlayan Arnavut yetkililer, bu kurumların yönetimini yerel geleneklere daha uygun olan Türk vakıflarına devrettiler. Bu değişim, medrese mezunlarının eğitim tercihlerinde de değişikliğe yol açtı ve yüksek öğrenim için Mısır ve Tunus gibi Arap ülkeleri yerine Türkiye'yi tercih etmeye başladılar. İstanbul Vakfı ve Sema Eğitim Vakfı gibi Türk kuruluşlarının da medreselerin yönetimini devralması bu değişimi daha da teşvik etti. Ortak kültürel ve dinsel bağlar, Türkiye'nin Arnavut öğrencilerin din eğitimi için tercih ettiği bir ülke olma konumunu güçlendirmiştir (Balaban, 2014: 630).

Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) bu iki ülke arasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu vakıf burs sağlıyor, uluslararası öğrenciler için de yurtlar kurmuş, uluslararası medrese ve ilahiyat girişimleri gibi eğitim programları düzenlemekte. TDV, Arnavutluk da dahil 111 ülkeden öğrenciye destek vererek sadece eğitim imkanlarını genişletmekle kalmıyor, aynı zamanda kültürlerarası anlayış ve iş birliğini de teşvik etmektedir (Türkiye Diyanet Vakfı, 2021: 4).

Benzer dini motivasyona sahip olan Besader örgütü de Türkiye ile Balkanlar arasındaki bağların güçlenmesine katkı sağlamıştır. Çoğunluğu Balkan kökenli bireylerin bir araya gelerek 2009 yılında kurduğu vakıf, 500 yıllık ortak tarihin ardından, bir asırlık sonrası dağılan birliği yeniden inşa etme çabasıdadır. Bu vakıf, Türkiye’deki genç Balkan Müslümanlarının eğitime öncelik veriyor ve orada eğitim gören Balkan öğrencilerine destek sağlıyor (http-12).

Bu çalışmada birçok kez vurgulandığı gibi, Arnavutluk’un Türkiye ile uzun bir tarihi bağı bulunmaktadır ve bu durum Türkiye’de eğitim gören önemli sayıda Arnavut öğrenciden de anlaşılmaktadır. Şekil 2.4 ve YÖK verilerine göre, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 644 Arnavut öğrenci bulunurken, bu sayı 2019-2020 eğitim öğretim yılında 1.149’a yükselerek istikrarlı bir artış göstermiştir. Sonraki yıllarda da Türkiye’de Arnavut öğrencilerin varlığı

Şekil 2. 4. Türkiye’de Arnavut öğrencilerin sayıları (YÖK, <https://istatistik.yok.gov.tr/>)

önemli düzeyde kalmış, ancak grafikte de görüldüğü gibi sayılarında hafif bir azalma olmuştur (YÖK, <https://istatistik.yok.gov.tr/>).

YÖK Tez veri tabanında şu anda Arnavutluk ve ilgili çeşitli konularla ilgili 165 adet araştırma bulunmaktadır. Ancak bu araştırmaların hiçbirisi Türkiye’deki Arnavut öğrencilerin motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve gelecek planlarını doğrudan ele almamıştır. Bu konuyu ele alan mevcut sınırlı sayıdaki araştırmalardan biri Arnavutların Türkçe öğrenme nedenlerini inceleyen Balaban’dır (2014: 624-634). Araştırmada, görüşülen kişilerin yaklaşık %50’si ana motivasyonlarının eğitim olduğunu belirtmiştir (Balaban, 2014: 629). Bir diğer çalışma ise Kondakçı, Çalışkan, Şahin, Yılık ve Demir (2016: 287-308) tarafından yapılan “Türkiye ve Balkan arasında yükseköğretimde bölgesel uluslararasılaşma” başlıklı çalışmadır. Bu nitel araştırmanın amacı, Balkan ülkelerinden gelen öğrencilerin Türkiye’yi yükseköğrenim için bir destinasyon olarak seçmelerini motive eden faktörleri araştırmak ve onların öğrenimleri sırasında yaşadıkları deneyimleri anlamaktır. Yazarlar bulgularını analiz etmek için itme-çekme teorisini kullandılar. Araştırmada, öğrencilerin kararlarını etkileyen en güçlü faktörün sosyo-kültürel yakınlık olduğu, ekonomik ve akademik kaygıların ise ikincil rol oynadığı görülmüştür. Bu araştırmada, uluslararası öğrenciler için geleneksel destinasyonlardan farklı olarak Türkiye’nin yükseköğrenime olan ilgisinin kendine özgü faktörler tarafından şekillendirildiği sonucuna varılmıştır (Kondakçı vd., 2016: 287).

2.6.1 Türkiye’de uluslararası öğrenciler üzerine çalışmalar

Koç (2024), “Factors Affecting The Choice Of University: The Case Of International Student In Istanbul” konulu çalışması vardır. Bu çalışmada, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de okumak için üniversite seçimini etkileyen faktörleri araştırmak ve analiz etmek temel amaçtır. Çalışma kapsamında, İstanbul’daki vakıf üniversitelerinde eğitim gören 185 uluslararası öğrenci ile anket yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekildedir: İstanbul’daki vakıf üniversitelerini seçmelerindeki en önemli faktörler, yaşam maliyeti, kurumsal itibar, akademik kalite, kurumsal devam maliyeti ve olumsuz ağızdan ağıza iletişim olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, reklam, olumlu ağızdan ağıza pazarlama ve aileden ağıza pazarlama gibi unsurların üniversite tercih etmesinde çok önemli etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Güvenç (2024), İstanbul’da Yıldız Teknik Üniversitesi’nde yüksek lisans eğitim kapsamında “Uluslararası Öğrencilerin Türk Yükseköğretim Sistemine Yönelik Görüşleri” konulu bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, nitel yöntemi kullanarak 13 uluslararası öğrenci ile görüşülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları, öğrencilerin Türkiye’ye gelme motivasyonlarında eğitim, ailevi nedenler, zorunlu göç, kültürel sebepler ve ekonomik nedenler gibi faktörlerin etkili olduğunu bulunmuştur. Bununla birlikte bu öğrenciler, Türkiye’deki eğitimde kullanılan teknolojinin yetersiz ama aldıkları eğitimin nitelikli olduğunu belirtmişlerdir. Uluslararası öğrencilerin yerleştirme sürecinde yaşadığı adaletsizlikler ve ortak sınav sisteminin gerekliliği konusundaki endişeleri, sistemin daha adil bir şekilde düzenlenmesi gerektiğine de ifade etmişlerdir. Genel anlamda, bu çalışmanın katılımcıları Türkiye’nin uluslararası öğrenciler için çekici bir eğitim merkezi olduğunu ve burada eğitim veya iş hayatına devam etmeyi düşündüklerini vurgulamışlardır.

Topal ve Tauscher (2020: 309-336), Türkiye’de ve özelinde Sakarya Üniversitesi’ndeki uluslararası öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarında karşılaştıkları sorunları inceleyen bir araştırma yürütmüşlerdir. Çalışmada, 368 öğrenciyle anket yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmek sebepleri tarihsel, dilsel ve kültürel ve jeopolitik faktörlerin etkili olduğunu tespit edilmiş ve bu alanlarda fazla sorun yaşanmadığı belirlenmiştir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar akademik ve sosyalleşme ilgili olduğunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar, oryantasyon eksiliği, iletişim problemleri, eğitimin niteliğine dair endişeler, ekonomik zorluklar ve aile özlemi gibi sıralanmıştır.

Özoğlu vd. (2015:223-237), uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim görmeyi seçmelerini etkileyen faktörler ve yaşadıkları zorlukları anlamak amacıyla, Türkiye’de bulunan 37 uluslararası öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme yaparak, bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi seçme nedenleri, coğrafi yakınlığı, kültürel, tarihi, dini ve etnik yakınlığı olduğunu bulunmuştur. Etkileyen başka faktörler ise, eğitim kalitesi, yaşam ve eğitim karşılanabilirliği, burs imkanları ve aile veya arkadaşlarının önerileri gibi olmaktadır. Bulgulara göre uluslararası öğrencilerin yaşadıkları en büyük zorluklar arasında varış öncesi ve sonrası süreçlerde yeterli rehberlik ve bilginin olmaması yer almaktadır.

Raza (2023), yüksek lisans tezi ile İstanbul Gelişim Üniversitesi örneğinde, Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin karşılaştığı zorlukları incelenmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda uluslararası öğrencilerin yaşadıkları dil sorunları, sosyo-kültürel sorunlar, mali sorunlar, oryantasyon sorunları ve kişisel sorunları incelenmektedir. Bu çalışmada 203 katılımcı ile anket formunda sosyodemografik bilgi formu ve Michigan Yabancı Öğrenci Problem Envanteri yer almaktadır. Araştırmanın sonuçları katılımcıların en az yaşadığı sorunun dil olduğu olurken, kişisel sorunlar ise en çok yaşadıkları sorunlar olduğu belirlenmiştir. Diğer sorunlar ise, sosyo-kültürel uyum sorunları, mali sorunlar, oryantasyon sorunları olduğu bulunmuştur. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin yaşadığı sorunların, daha ileri yaşlarda, maddi durumu iyi olmayan, çalışmayan, kısa süredir Türkiye’de yaşayan, Türkçesi kötü olan, daha az arkadaşı olan öğrencilerde, daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Titrek vd. (2016: 148-156), çalışmasında Sakarya Üniversitesi örneğinde uluslararası öğrencilerin karşılaştığı zorlukları incelemiştir. Çalışmada, Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören farklı ülkelerden gelen, 37 uluslararası öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak nitel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, Sakarya’daki uluslararası öğrencilerin ilk vardıklarında çok fazla sorun yaşamayan, Türkiye bursuyla gelen öğrenciler, havaalanından üniversitelerine ve yurtlarına kadar onları götüren ve iletişim konusunda yardımcı olan iyi bir karşılama hizmeti almışlardır. Sonra dil öğrenme ve iletişim konusunda zorluklar karşılaştıklarını tespit edilmiştir. Başka bir zorluk ise, Türkiye’deki nüfusun çoğunluğu Müslüman olduğu için, bazı katılımcılar için ibadet edecek yer bulmanın zor olmuştur. Bunların yanı sıra konaklama, çevresel ve kültürel uyum, sağlık ve diğer sosyal etkileşim zorlukları, ailelerden, arkadaşlardan ve partnerlerden ayrı kalma, başarısızlık korkusu, akademik transfer ve akademik zorluklar yer almaktadır. Güvenlik konusunun, öğrencilerin en az sorun yaşadığı alan olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın katılımcıları her ne kadar farklı zorluklarla karşılaşsalar da Türk insanının ve akademisyenlerinin çok yardımsever olduğu ve bu sayede yaşam boyu sürecek becerilerin kolayca geliştirilebileceği ve yeni bir kültüre uyum sağlanabileceği görüşünü belirtmişlerdir.

Erzurum (2024), Yıldız Teknik Üniversitesi’nde yapmış olduğu “Uluslararası Öğrencilerin Sosyokültürel Uyum: Yıldız Teknik Üniversitesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde ‘Sosyokültürel Uyum Ölçeği’ kullanarak 443 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışma

kapsamında yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin sosyokültürel uyum düzeyleri ile cinsiyetleri, gelirleri, Türkiye’de tanındık birinin bulunup bulunmaması ve üniversitede bulunan eğitim/sosyalleşme alanlarını kullanma sıklıkları arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna ek olarak, uluslararası öğrencilerin sosyokültürel uyumları ile eğitim düzeyleri, Türkiye’de kalış süreleri, öğrenci kulübü üyeliği durumları ve sosyal faaliyetlere katılım oranları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Özçetin (2013), “Yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler” başlıklı yüksek lisans tezinde 221 öğrenci ile anket yapmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun Orta Asya ve Orta Doğu ülkelerinden eğitim için geldikleri, ebeveyn eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu, neredeyse tamamının burslu olduğunu ve çoğunlukla yurtlarda kaldıklarını ortaya koymuştur. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’ye kendi isteğiyle geldikleri ve neredeyse hepsinin eğitimlerinden memnun oldukları, arkadaşlık ilişkilerinde ve Türk toplumuna ve kültürüne uyum konusunda önemli derecede sorun yaşamadıkları tespit edilmiştir. Ancak yurt yaşantısı, Türkçe konuşma, kültürel farklılıklar ve yalnızlık hissinin en çok zorlanılan konular olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada, kızların erkeklere göre, sosyal uyumlarının daha yüksek olduğu, gelir düzeyi yeterli olan öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere daha fazla katıldığı ve topluma kolay uyum sağladıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca yakın arkadaşlık ilişkisi kuran öğrencilerin hem sportif etkinliklere katılım oranlarının hem de sosyal-kültürel uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alagöz ve Geçkil (2017:279-285) Konya ili örneğinde yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin sorunlarını incelemek amacıyla, 109 öğrenci ile bir anket çalışması yürütmüştür. Çalışma sonuçlarına göre, yabancı öğrencilerin çoğunluğu üniversite personellerinden, hocalarından ve arkadaşlarından ayrımcılık görmediklerini ifade etmişlerdir. Yaşadıkları en önemli sorunun Türkçeyi anlama ve Türkçe dersleri takip etmek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte yemek alışkanlıkları yabancı öğrenciler için orta düzeyde bir sorun olarak görülmüştür.

Snoubar (2015), doktora tezi ile Ankara’da beş devlet üniversitesi (Hacettepe Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) örneğinde uluslararası öğrencilerin sorunlarını ve sosyal hizmet

gereksinimlerini anlamaya çalışmıştır. Bu çalışmada nicel bir yöntem kullanarak 367 uluslararası öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışmada, birkaç öğrenciler başarısızlık, ekonomik sorun, çalışmak için ara vermek, sağlık sorunları gibi nedenlerle yıl kaybetmiştir. Dil yetersizliği, ekonomik sorunlar, akademik başarısızlık ve akademik personel ile iletişim sorunlarının öğrencilerin eğitimlerinin etkilendiğini bulunmuştur. Öğrencilerin çoğu yabancılara yönelik tutumlar, yemek kültürü farklılıkları, Türk toplumu ile ilgili kurallar ve karşı cinsle ilişkiler konusunda uyum sorunları yaşadıkları, ayrıca aileden uzak kalma, hata yapma korkusu, Türkiye’de korunmaya ve desteklenmeye ihtiyacı duymak, kendini ifade etmekte zorluk çekmek, gelecek kaygısı, iletişim problemleri, yalnızlık hissi ve sosyal çevre baskısı gibi sorunlar yaşadığını bulunmuştur. Öğrenciler psikososyal sorunları nedeniyle aile ve arkadaşlarına başvurumaktadırlar. Uluslararası öğrencilerin temel gelir kaynaklarının aile destekleri ve burslarının oluşturduğu bulunmuştur. KYK yurtları veya evlerde kalan öğrencilerin konaklama koşullarının sosyal ilişkilerini ve psikolojik durumlarını etkilediğini bulunmuştur. Toparlamak gerekirse, uluslararası öğrencilerin önemli bir kısmının önyargı ve ayrımcılığa uğradığını, en temel sorunlarının ise akademik, ekonomik zorluklar ve ayrımcılık olduğuna vurgu yapılmıştır.

Aynı şekilde Bulut vd. (2020: 60-73), Hacettepe Üniversitesinde, 18 uluslararası öğrencinin psikososyal sorun ve ihtiyaçları üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda, bu uluslararası öğrencilerin Türkiye’de uyum sürecinde, dışlanma, dil ve eğitim ile ilgili sorunlar, ekonomik zorluklar yaşadığını tespit edilmiştir.

Nkoko (2016), Akdeniz Üniversitesi’nde “Yurtdışında Eğitimin Zorlukları: Türkiye, Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Öğrenciler Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmada 30 uluslararası öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu öğrenciler, 10 Afrika ülkelerinden, 10 Balkan’dan ve 10 Asya ülkelerinden gelmektedirler. Çalışmanın sonuçlarına göre uluslararası öğrenciler Türkiye’yi burs imkânı elde etmek için daha çok ve daha azı Türkiye’yi sevdiği için seçtiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin Türkiye’de eğitim alma faydalarının, yeni bir kültür tanıma, farklı insanlarla iletişim kurma ve bağımsız olma olduğunu bulunmuştur. Çalışmada, uluslararası öğrencilerin, dil konusunda, insanların yabancılara karşı olan tavırlarından dolayı zorluk yaşadığı bulunmuştur. Ayrıca uluslararası öğrencilerin çoğu diğer Türk öğrencilerle iletişim ve arkadaşlık kurarak uyum sağlarken bir

kısmı doğrudan yeni kültürü benimseyerek uyum sağlamıştır, fakat anti-sosyal karaktere sahip olanların ise uyum sağlamadığını tespit edilmiştir.

Kara (2025: 515-546), “Uluslararası Öğrencilerin Türk Mutfağı Hakkındaki Görüşleri: Çankırı Karatekin Üniversitesi Örneği” adlı çalışmasında 530 uluslararası öğrenci ile anket yapmıştır. Çalışma bulgularına göre, uluslararası öğrencilerin çoğu Türk mutfağını olumlu değerlendirmekte ve yemeklerini tavsiye ettikleri tespit edilmiştir. Ancak bazı öğrenciler Türk mutfağındaki yemekleri yağlı bulduklarını vurgulamışlardır

Toska (2019), Marmara Bölgesinde bulunan Kocaeli Üniversitesi’ndeki, uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki yükseköğrenime ilişkin görüşlerini anlamayı amaçlayan bir çalışma yürütmüştür. Bunu 33 uluslararası öğrenci ile yarı yapılandırmış görüşmeler ile gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların 13’ünün yükseköğretimin kalitesine yönelik “beklentilerinin karşılandığını”, sekizinin “beklentilerinin karşılanmadığını” ve 12’sinin “beklentisinin kısmen karşılandığını” tespit edilmiştir. Öğretim üyelerinin ders içi davranışlarına yönelik “olumsuz”, ders dışı davranışlarına, idari personele, barınma olanaklarına ve sağlık olanaklarına yönelik “olumlu” görüşlere sahip olduklarını ifade etmiştir. Buna ek olarak, üniversitede yeterli materyal bulunmasına rağmen bu materyallerin gerektiği kadar kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireysel olarak aktif olan uluslararası öğrencilerin sosyalleşmede “sıkıntı yaşamadıkları”, aktif olmayanların ise “sıkıntı yaşadıkları” saptanmıştır. Sosyalleşme olanaklarının çoğunlukla “belediye ve uluslararası öğrenci dernekleri” tarafından düzenlenen etkinlikler ile sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Yılmaz (2021) İstanbul Üniversitesi’nde yüksek lisans eğitimi kapsamında “Gidecekler mi? Kalacakları mı? İstanbul Üniversitesi Örneğinde Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası Hareketlilik Eğilimleri” konulu bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada nitel bir yöntem kullanarak 52 uluslararası öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Çalışmada, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitimlerini tamamladıktan sonra kendi ülkelerine dönme, üçüncü bir ülkeye gitme ya da Türkiye’de kalma eğilimleri incelemeye çalışmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, uluslararası öğrencilerin çoğunun üçüncü bir ülkeye gitme eğiliminde olduğu görülmüştür çünkü daha kolay iş bulabileceklerine ve daha fazla bilgi, beceri ve uzmanlık kazanabileceklerini düşündükleri tespit edilmiştir. Katılımcıların diğer bir bölümü,

yaşlı ebeveynlerine karşı yükümlülükleri, evlilik durumları, ülkelerinde çalışma arzuları veya evlenme planları gibi kişisel faktörler nedeniyle anavatanlarına geri dönmek istediklerini ifade etmiştir. Ayrıca, çalışmada Türkiye’de kalma oranının çok daha düşük olduğu belirlenmiş olup, bu tercihinin nedeni olarak Türkçe ve İngilizce bilmenin sağladığı avantajlar ve Türkiye iş pazarında daha kolay iş bulabilme olduğu öne sürülmüştür.

Bu tezde incelenen Türkiye ile Arnavutluk arasındaki yakın tarihsel bağlar ve Türkiye’de eğitim gören önemli sayıda Arnavut öğrenci göz önüne alındığında, araştırma alanında önemli bir boşluk bulunmaktadır. Özellikle Türkiye’de Arnavut öğrencilerin motivasyonları, yaşadıkları zorluklar ve gelecek planlarına odaklanan çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu tezin amacı yalnızca Türkiye ile İngiltere’deki Arnavut öğrenciler arasında karşılaştırmalar yapmakla kalmayıp, aynı zamanda şu anda Türkiye’de eğitim gören veya görmüş Arnavut öğrencilerin motivasyonlarının, zorluklarının ve geleceğe isteklerinin bir analizini sunarak bu boşluğu doldurmaktır.

2.7 Arnavutluk ve İngiltere

Arnavutluk ve İngiltere arasında ilişki yüzyıllar boyunca önemli değişimler geçirmiştir. Ancak Türkiye’den farklı olarak İngiltere’nin derin tarihi bağları yoktur. Aslında Arnavutluk uzun bir süre İngiltere tarafından pek bilinmeyen bir ülkeydi (Dauti, 2018: 11) ve İngiliz siyasi liderleri bu eyaleti Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde neredeyse önemsiz görüyorlardı (Hayne, 1987:327). Bu nedenle, İngiltere algısında, Arnavutluk Balkanlar’da yalnızca bir bölge adı olarak varlığını sürdürüyordu ama belirgin bir şekli veya figürü bulunmamaktaydı. Ancak bölgeyi keşfetmeye gelen İngiliz gezginler, ülkenin tarihsel, antropolojik, dilbilimsel, politik ve coğrafi açıdan daha net bir şekilde tanımlanmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır (Dauti, 2018: 21). Bu gezginler arasında, Lord Byron (1788-1824) ve Edith Durham (1863-1944) en büyük etkiye sahip iki figür olarak öne çıkmaktadır.

Arnavutluk’u ilk kez en iyi anlatan kişi 1809-1810 yıllarında Arnavutluk’u ziyaret eden Lord Byron’dur. Arnavutluk’u adeta kendi keşfi olarak görmekteydi. Anlatılarında, dinin Arnavut kimliği için belirleyici bir unsur olmadığını vurgulayarak, Britanya’da yaygın olan ve Arnavutluk’un Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası olması nedeniyle tamamen Müslüman

bir ülke olduğu yönündeki algıyı sorgulamıştır. Bu yanlış kanı, Britanya'nın bölgeye yönelik siyasi ve toplumsal bakış açısını şekillendirmiştir. Böylece Lord Byron'un yazıları, bu algıyı değiştirerek Britanya'nın Arnavutluk'a dair anlayışına önemli bir katkı sağlamıştır (Dauti, 2018: 20).

Bir diğer önemli Britanyalı figür Edith Durham, Balkanlar'a ilk kez 1900'lerde gitmiş, 1921 yılına kadar bölgeyi defalarca ziyaret etmiş ama ve hayatı boyunca Balkanlar ve Arnavutluk hakkında çalışmıştır. Durham da Byron gibi İngiltere'ye, Balkanlar hakkında dine dayalı yanlış bir anlayış inşa ettiklerini söylüyordu ve dolayısıyla onun çalışmasının amacı, bu hatalı yaklaşımını düzeltmek ve Balkanlar'daki ihtilafın aslında ulusal bir karakter taşıdığını ortaya koymaktı. Osmanlı yönetimine karşı mücadele eden hem Hristiyan hem de Müslüman topluluklara destek verilmesi gerektiğini vurgulayarak kapsayıcı bir yaklaşım benimsemiştir. Durham alışmaları, 20. yüzyılın başlarında Balkanlar ve Arnavutluk zerine çalışan tüm Britanyalı uzmanlar ve yazarlar arasında en önemlisi haline geldi (Dauti, 2018: 247).

Yazar ve gezginlerin katkıları kuşkusuz önemliydi, ancak İngiltere hkmeti, Arnavutluk meselesine 1912 yılına kadar fazla önem vermedi. Bu yılda Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti ve Büyük Glerden uluslararası tanınma talebinde bulunmuştur. 1912-1913 Londra Büyükelçiler Konferansı'nda İngiltere, bağımsız bir Arnavutluk devletinin kurulmasını destekleme konusunda kilit bir rol oynamıştır. Ancak bu destek Arnavutluk'a duyulan özel bir ilgiden ziyade, daha geniş çaplı stratejik kaygılara dayanıyordu. İngiltere hkmeti, Avrupa'da güç dengesini koruma amacını taşıyan diplomatik çerçeveye (Viyana Kongresi'den miras kalan prensiplere) bağlı kalmayı ve Büyük Gler arasında yeni çatışmaların önüne geçmeyi hedefliyordu (Thengjilli, Rama, Shahu, Bejko, Guga, 2011: 95). Aynı yıl (1912) Aubrey Herbert tarafından Anglo-Arnavutluk Derneği (AAA) adıyla bir kuruluş hayata geçirildi. Bu derneğin temel amacı, Arnavutluk'un bağımsızlık hakkını savunmaktı. Arnavutluk'un bağımsızlığı konusunda etkili bir akademisyen ve savunucu olan Durham, derneğin aktif üyelerinden biri olmuştur ([http-13](http://13)).

İki dünya savaşı arası dönemde iki ülke arasında sınırlı bir ilişki yaşandı, ancak II. Dünya Savaşı Arnavutluk ve İngiltere arasındaki ilişiklerde önemli bir dönüm noktası oldu. Arnavutluk'un Adriyatik Denizi ve Otranto Boğazı zerindeki stratejik önemini fark eden

İngiltere Arnavutluk'taki anti-faşist direnişe doğrudan destek sağlamış ve bu hareketten Müttefik savaş çabalarına entegre edilmesinde kilit rol oynamıştır. Anglo-Arnavut Komitesi, savaş sırasında ve sonrasında Arnavutluk'un bağımsızlığının yeniden sağlanması için aktif olarak lobi faaliyetlerinde bulundu. Ancak, Soğuk Savaş'ın başlaması, iki ülke arasındaki ilişkileri ciddi şekilde zayıflamıştır. Derinleşen ideolojik bölünmeler ve 1946'daki Korfu Kanalı olayı gibi önemli gelişmeler, Arnavutluk ve İngiltere arasında uzun yıllar sürecek diplomatik bir izolasyona neden olmuştur (Koçi, 2022: 3).

Korfu Kanalı olayı, İngiltere ve Arnavutluk ilişkilerinde önemli bir olaydı. Arnavutluk ile Yunanistan'ın Korfu Adası arasında yer alan stratejik bir su yolu olan Korfu Kanalı, II. Dünya Savaşı sırasında Mihver güçleri tarafından yoğun bir şekilde mayınlanmıştı. 22 Ekim 1946'da iki İngiliz destroyerinin mayına çarpmasıyla ciddi bir olay meydana geldi, bunu sonucunda 44 kişi öldü ve 42 kişi yaralandı. İngiltere, Arnavutluk'u yeni mayın döşemekle suçladı ve davayı Birleşmiş Milletlere ve Uluslararası Adalet Divanı'na (İCJ) taşıdı. Divan, 1949'da İngiltere lehine karar vererek Arnavutluk'un £843.947 tazminat ödemesine hükmetti. Arnavutluk bu kararı reddedince BM 7 bin 100 kg. Arnavut altını rehin tuttu. Bu olay aynı zamanda Enver Hoxha ile BM arasındaki düşmanlığın da başlangıcı oldu. BM, Hoxha'nın hükümetini tanımayı reddetmiş ve bu durum iki ülke arasındaki geliri daha da artırmıştır. Bu konuda, Hoxha "Arnavutlara Yönelik İngiliz-Amerikan Tehdidi" adlı bir kitap yazmıştır (Hoxha, 1982). Anlaşmazlık 1992'ye kadar çözümsüz kaldı, çünkü o yıl İngiltere'ye 2 milyon ABD doları ödemeyi kabul etti ve bu ödemenin ardından 1996 yılında altının büyük kısmı Arnavutluk'a iade edildi (Wynn, 2001: 224).

Bu çalışmada daha önce tartışıldığı gibi, Arnavutluk'taki komünist rejim, katı izolasyon politikaları nedeniyle İngiltere ile ilişkileri ciddi şekilde zayıflatmış ve diplomatik etkileşim için çok az alan bırakmıştır. Ancak komünizmin çöküşü ve Arnavutluk ile İngiltere arasındaki ilişkilerin yeniden başlamasının ardından, bugün de hala varlığını sürdüren yeni bir olguyla karşı karşıyayız: göç. Göç, uzun zamandır Arnavut toplumunun ayrılmaz bir parçası olmuştur ve bu konu, bu çalışmanın 2. Bölümünde daha derinlemesine incelenmiştir. Ancak İngiltere-Arnavutluk ilişkileri bağlamında göçün dinamikleri ve etkileri daha yakından incelemeye değerdir.

İngiltere, Arnavut göçmenler için ancak 1990'ların sonlarında önemli bir hedef ülke haline gelmiştir. Kosova Savaşı bu değişime kilit rol oynadı çünkü savaş sırasında birçok Kosovalı Arnavut, Avrupa genelinde sığınma talebinde bulunmak zorunda kaldı ve başlıca hedef noktalarından biri de İngiltere'ydi. Burada önemli sayıda Kosovalı Arnavut yerleşti ve aynı dönemde bu kitlesel göç dalgası içinde, Arnavutluk'tan gelen birçok kişi de sığınma talebinde bulunmuş ve Kosovalı mültecilerle karışmıştır (King, 2007: 138). İngiltere, tarihsel olarak Arnavut göçü için geleneksel bir destinasyon olmadığından, bu dönemde ülkeye gelenler, zamanla gelişen bir diasporanın ilk neslini oluşturmuştur. Kostovica (2003:55), İngiltere'deki Arnavut diasporası nispeten genç ve hala gelişmekte olan bir topluluk olarak tanımlanmaktadır.

Yıllar geçtikçe, Arnavutların İngiltere'ye göçü hem sayısal olarak artmış hem de daha karmaşık hale gelmiştir. Bu süreç aynı zamanda siyasi tartışmalar, olumsuz stereotipler ve çeşitli tartışmalarla da gölgelenmişti. The Migration Observatory verilerine göre yalnızca 2022 yılında yaklaşık 16.000 Arnavut sığınma başvurusunda bulunmuş ve bu rakam toplam başvuruların %16'sını oluşturmuştur (The Migration Observatory, 2023). Çok dikkat çeken bir diğer eğilim ise Arnavutların Manş Denizi'ni küçük botlarla geçerek ülkeye ulaşma oranındaki hızlı artıştır. Mayıs ve Haziran 2022 arasında 1.727 Arnavut bu güzergâh üzerinden İngiltere'ye gelmiş ve bu sayı, o dönemdeki tüm geçişlerin %50-60'ına karşılık gelmiştir. Ekim 2022 itibarıyla yaklaşık 12.000 Arnavut Manş Denizi'ni geçmiştir ve bunların 10.000'i yetişkin erkeklerden oluşmakta olup bu sayı Arnavutluk'taki erkek nüfusunun %1-2'sine tekabül etmektedir (Brown, 2022; akratan Balliu, 2023: 236).

Arnavutlar, çeşitli itici faktörlerle sığınma talebinde bulunmaktadır. Bu itici faktörler arasında yoksulluk, iş olanakların kısıtlı olması, özel sosyal koşullar, siyasi belirsizlik ve aile birleşimi gibi faktörler öne çıkmaktadır (Balliu, 2023: 228; Muça, 2022: 45). İngiltere İçişleri Bakanlığı'nın araştırmalarına göre, Arnavut sığınmacılar, koruma taleplerinde genellikle insan ticareti, kan davaları, cinsel yönelim ve cinsel kimliği, kadına yönelik aile içi şiddet gibi konuları gerekçe göstermektedir (aktaran Malaj, 2023). Bu itici faktörler İngiltere'nin sunduğu fırsatlar ile birleştiğinde, birçok Arnavut'u kendileri ve aileleri için daha iyi bir gelecek arayışına yönlendirmektedir (Muça, 2022: 45).

Muça'nın (2022) yaptığı araştırma, Arnavutların İngiltere'ye girişte kullandıkları göç rotalarını incelemiştir. Bulgulara göre katılımcıların %67'si Manş Denizi'ni küçük botlarla geçmek için insan kaçakçılarına güvenmiştir, %18 aileleri ve %15'i ise arkadaşları tarafından desteklenmiştir. Giriş yöntemleri açısından, katılımcıların %56'sı yasa dışı yollarla ülkeye girerken, %30'u sahte belgeler kullanmış, %14'ü ise turist vizesini aşarak ülkede kalmıştır. Yasa dışı giriş yapanların %74'ü kamyonlarla, %15'i ise şişme botlarla İngiltere'ye ulaşmıştır. Göç sürecinin maliyeti büyük farklılıklar göstermekte olup, £1000'in altından £26.000'in üzerine kadar değişmektedir. Kaçakçılar, göçmenlerin karar alma sürecinde belirleyici bir rol oynamamakta, daha çok birer hizmet sağlayıcı olarak görülmektedir. Ancak, Manş Denizi'ni geçmenin risklerine rağmen, çoğu Arnavut bu yolculukta pişmanlık duymadığını ve Arnavutluk'a dönmeyi planlamadığını ifade etmekte.

Arnavut sığınmacıların bu kadar yüksek sayıda olmasından dolayı 2021 yılından bu yana İngiltere'de Arnavutlara karşı yabancı düşmanı propagandada önemli bir artış yaşanmıştır. *Daily Mail*, *The Sun*, *The Times* gibi bazı medya kuruluşları Arnavutları suçlu, istilacı ve sahte sığınmacılar olarak göstererek ve kamuoyunu etkilemektedir. Pavlovic ve Begaj (2025), *The Guardian*, *The Times* ve *The Sun* gazetelerinden 200 haberi analiz ederek, İngiliz medyasının Arnavutları “istilacı” ve “kötü niyetli” olarak stereotipleştirdiğini göstermektedir. *The Sun*, Arnavutluk'u iki farklı şekilde elde almaktadır. Bir yandan, Arnavutluk'u güzel, güvenli ve uygun fiyatlı bir turistik destinasyon olarak överken, diğer yandan, Arnavutları İngiltere'ye geldiklerinde suçlu, zorba ve uyuşturucu satıcısı olarak göstermektedir. Bu tutum, tüm Arnavutları genelleştirmekte ve olumsuz bir algı oluşturmaktadır. *The Times*, adil görünmeye çalışsa da genellikle dramatik başlıklar kullanarak Arnavutları olumsuz bir şekilde tasvir etmektedir. Örneğin, onları “gangster” olarak nitelendirmekte veya suçla ilişkilendirmektedir. Ayrıca, Başbakan Edi Rama gibi Arnavut liderlerin yorumlarına yer vermekle birlikte, Arnavutluk'un kendi halkını kontrol edemediğini ima ederek eleştirel bir dil kullanmaktadır. *The Guardian* ise Arnavut göçüne dair dengeli ve empatik bir yaklaşım sergilemektedir. Diğer medya kuruluşların aksine, hikâyenin insani boyutuna odaklanmakta ve Arnavut göçmenlerin yaşadığı mücadeleleri vurgulamaktadır. Genel olarak, *The Guardian*, Arnavutları topluma katkıda bulunan çalışan bireyler olarak göstererek stereotiplere meydan okumaktadır (Pavlovic ve Begaj, 2025).

Siyasi kesimde de Arnavutlara yönelik kışkırtıcı söylemler giderek daha yaygın hale gelmiştir. 2021 yılında, dönemin İçişleri Bakanı Priti Patel, Arnavut sığınmacıların savaştan harap olmuş bir ülkeden gelmediği gerekçesiyle gerçek mülteciler olarak

Görsel 2. 5. 12 Kasım 2022, Londra’da gerçekleşen Arnavut Protestosu (Daily Mail, 2022)

nitelendirilmeyeceğini iddia etti. Onun yerine, bu kişileri İngiltere’nin zenginliğinden ve refah sisteminden faydalanmaya çalışan ekonomik göçmenler veya potansiyel suça eğilimli bireyler olarak tanımladı. Benzer şekilde, sağ görüşlü GB News kanalında sunuculuk yapan Nigel Farage, küçük gemilerle İngiltere’ye gelen Arnavutları “suç örgütleriyle bağlantılı” bireyler olarak tanımlamış ve gelişlerini bir “istila” olarak nitelendirmiştir. Daha yakın bir tarihte, mevcut İçişleri Bakanı Suella Braverman, Parlamento oturumunda Arnavutluk’un güvenli ve istikrarlı bir ülke olduğunu belirterek, Arnavutların İngiltere’ye sığınma talebinde bulunmaları için hiçbir neden olmadığını savunmuştur. Dahası Arnavutları “suçlular” olarak tanımlanmıştır. Bu tür tekrar eden açıklamalar, İngiltere’deki Arnavut toplumu arasında büyük bir öfkeye yol açmış ve 12 Kasım 2022’de politikacıların ve medyanın göçmenlere ve Arnavutlara karşı kullandığı ayrımcı dile ve İçişleri Bakanlığı’nın Arnavutlara yönelik muamelesine karşı büyük bir protesto düzenledi (Görsel 2.5.) (Malaj, 2023: 57).

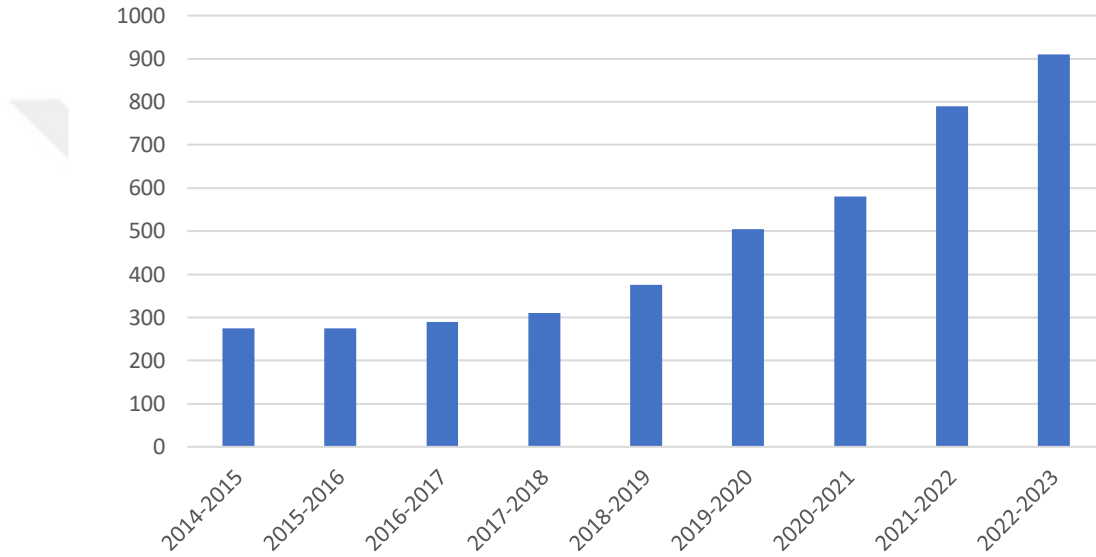
Bütün bunlara dayanarak Arnavutlar, kendi siyasi başarısızlıklarını gizleme uğruna azınlıkları olumsuz stereotiplere, yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa maruz bırakan ideolojik bir projenin günah keçisi haline gelmişlerdir. Lea Ypi’nin de belirttiği gibi, Arnavutlar

“Birleşik Krallık’ın başarısız ideolojik projesinin en yeni kurbanları” haline gelmiştir (Ypi, 2022 aktaran Malaj, 2023: 9; The Guardian, 2022).

İngiltere, tarihsel olarak göçmen çokkültürlülüğünün karmaşıklıklarını ele alma konusunda öncü bir rol oynamış ve birçok Avrupa ülkesinden çok daha önce çeşitliliği yönetmeye yönelik politikalar uygulamıştır (Kymlicka, 2000 aktaran Vathi, 2011: 32). Ancak, daha önce de belirttiğim gibi, son dönemdeki siyasi ve medya söylemleri, Arnavutları orantısız bir biçimde hedef almış ve onları olumsuz stereotiplere indirgemıştır (Malaj, 2023: 57). Bu düşmanca yaklaşım, Arnavut toplumunun içindeki çeşitliliği göz ardı ediyor ve herkesi aynı olarak nitelendirmektedir. Bu topluluğu sadece sığınmacılardan ibaret olmayıp, aynı zamanda İngiltere’de yaşayan, çalışan ve eğitim gören bireyleri de kapsamaktadır. Aralarında akademik başarılar elde etmiş, İngiliz toplumuna katkı sağlayan ve kamuoyunda hâkim olan daraltıcı betimlemelere karşı duran birçok Arnavut öğrenci bulunmaktadır. İngiltere, uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmak konusunda Amerika Birleşik Devletleri’nden sonra dünyada ikinci sırada yer almakta (Raza, 2023: 17; Yılmaz ve Güçlü, 2021: 250), ve şüphesiz küresel ölçekte yüksek kaliteli üniversiteler, çeşitli kültürlerle maruz kalma, kişisel ve mesleki gelişim fırsatları sunmaktadır. Bu özellikler, dünyanın her yerinden gençlerin ilgisini çekmesinin yanı sıra, çok sayıda Arnavut gencinin de ilgisini çekmiştir (SI-UK, 2023).

Şekil 2.5’te gösterildiği gibi, yükseköğretim İstatistik Kurumu (HESA) verilerine göre, İngiltere’deki Arnavut öğrenci sayısı son on yılda dikkate değer bir artış göstermiştir. 2022-2023 akademik yılında, İngiltere üniversitelerine kayıtlı 910 Arnavut öğrenci bulunurken, bu sayı 2014-2015’te yalnızca 275 idi (HESA, 2024). Bu önemli artış, İngiltere yükseköğretim kurumlarının Arnavut öğrenciler arasında giderek daha çekici hale geldiğini göstermektedir. Open Data Albania (ODA, 2023), göre 2022 yılında İngiltere’ye öğrenci vizesi alan Arnavut öğrencileri, o yıl Tiran Üniversitesi’ne kayıtlı toplam öğrenci sayısının %2,7’sini oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin neredeyse tamamı, yurtdışında eğitimlerini tamamlamak için maddi destek almıştır. 2022 yılında, İngiltere’ye eğitim vizesi alan Arnavut öğrencilerinin %96’sı eğitimlerini maddi desteklerle finanse etmiştir (ODA, 2023).

Bununla birlikte, King ve Gedeshi'nin (2023) araştırması, zengin ve politik olarak en güçlü aileler, çocuklarını İngiltere'deki en iyi üniversitelere gönderdiklerini göstermektedir. Anket verileri, İngiltere'de eğitim gören öğrencilerin ailelerinin %62'sinin iş insanları, profesyoneller veya üst düzey hükümet yetkilileri olduğunu ortaya koymaktadır (King ve

Şekil 2. 5. İngiltere'deki Arnavut öğrencilerin sayısı, (HESA, 2024).

Gedeshi, 2023: 9). Bu durum, uluslararası öğrenciler için öğrenim ücretlerinin £11.000 ile £38.000 arasında değişen öğrenim ücretleriyle açıklanabilir; buna karşın yerel öğrenciler için yıllık £9000 olan ücreti oldukça üzerindedir (The Migration Observatory, 2018: 48).

2.7.1 İngiltere'de uluslararası öğrenciler üzerine çalışmalar

Laffan (2023), "Being and Becoming: Narratives of Chinese international master's students in UK higher education." adlı doktora tezi çalışmasında, İngiltere'de yüksek lisans düzeyinde eğitim alan 5 Çinli öğrencinin deneyimlerine ilişkin algılarını incelemek için onların hikayelerini toplamıştır. Bu algıları, *Bildung* kavramı üzerinden incelemiştir. *Bildung* kavramı, dönüştürücü eğitim deneyimlerini bütünsel bir şekilde ele alan ve akademik ile sosyal yaşantıyı kapsayan bir eğitim konseptidir. Bu konsept aracılığıyla Çinli öğrenciler için "being and becoming" (olma ve oluş) teorik perspektifini geliştirmiştir. Bu perspektif,

benliği, motivasyonu bir yatırım olarak görmeyi, eğitim pratik yoluyla özgürleşmeyi ele almaktadır. Çalışmada, Çinli uluslararası öğrencilerin akademik yolculukları sırasında şimdiki benliklerini keşfettikleri ve hayal ettikleri gelecek benliklere ulaşmak için çaba gösterdikleri bulunmuştur. Nedeni de hem eğitimlerinden öğreniyor olmaları hem de kendi ülkelerinden uzakta yaşıyor olmalarıdır. Sonuç olarak, eğitim pratikleri ve motivasyonun bir yatırım olarak görülmesi, öğrencilerin kendilerini güçlenmiş hissetmelerine, özgürlük ve aidiyet duygusu kazanmalarına yol açtığını tespit edilmiştir.

Maringe and Carter (2007), çalışmasında İngiltere’de yüksek öğrenim gören Afrikalı öğrencilerin motivasyonlarını anlamak amacıyla, Güney İngiltere’deki iki üniversitede öğrenim gören 28 Afrikalı öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara göre, altı unsurlu karar verme bir modeli ortaya koymuş ve İngiltere’de eğitim görmenin beraberinde getirdiği korku ve kaygılarından itme-çekme faktörleri belirlenmiştir. İtme faktörler arasında politik, ekonomik istikrarsızlık, anavatanlarındaki yükseköğretim kapasitesinin yetersizliği ve arkadaş, aile, internet kaynakları ve özel danışmanlık ofisleri gibi temel faktörler rol oynamıştır. Çekme faktörleri ise, uluslararası tanınan diploma ve deneyim, eğitim kalitesi, güvenli ortam ve kolay başvuru prosedürleri, bölüm çeşitliği, mezun sonrası istihdam olanakları ve nitelikli hocalar olduğunu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu çalışma, ekonomik, yasal idari sıkıntılar, yetersiz bilgilendirme ve kayıt sonrası marketing stratejilerinden kaynaklanan deneyimsel memnuniyetsizlikler gibi saptamıştır. Bu araştırmanın sonuçlar, Mowjee (2013) tarafından Birleşik Krallık’taki uluslararası öğrencilerin “rasyonel” ve “irrasyonel” motivasyonlarını analiz eden çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Huang ve Turner (2018)’ın, “International experience, universities support and graduate employability perceptions of Chinese international students studying in UK universities” konulu çalışması, Çinli uluslararası öğrencilerin motivasyonlarını, gelecekteki istihdam edilebilirlik algılarını ve İngiltere üniversitelerine katılımlarını incelemeye çalışmışlardır. Bu çalışmanın bulgularına göre, İngiltere’de okumanın en önemli motivasyonlarının Çin’deki kariyer olanaklarını geliştirmek ve kişisel gelişim/büyüme sağlamak olduğu tespit edilmiştir. Yurtdışında eğitim alırken, Çinli öğrenciler dört temel faydayı kazandıkları bulunmuştur. Bunlar: kişisel eleştirel farkındalığın artması, rekabetçi iletişim avantajları, öznel kişisel

anlayış ve gelişmiş kişisel kültürel sermayedir. Çinli öğrencilerin genel üniversite faaliyetlerinden ziyade müfredat içinde sunulan kariyer destek programlarını tercih ettikleri teyit edilmiştir. Bu çalışmada bir diğer önemli bulgu ise, öğrencilerin araştırma odaklı program sunan üniversitelerin sunduğu istihdam edilebilirlik faaliyetlerini, ders odaklı üniversitelere kıyasla daha fazla tercih ettikleri bulunmuştur.

Atar vd. (2017), BK’da okuyan uluslararası öğrencilerin yaşadıkları sorunları, beklentilerini ve önerilerini araştırmaktadır. Newcastle upon Tyne’da bir devlet üniversitesine eğitim alan 21 öğrenciler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda uluslararası öğrencilerin BK’yı seçme sebeplerinin başında İngiltere’deki eğitimin prestiji ve itibarı gelmektedir. Diğer sebepler ise yerel halkla İngilizce pratik yapma imkânı, arkadaş ve tanıdık tavsiyeleri ve lisans/ yüksek lisans eğitimin daha kısa sürmesi yer almaktadır. Uluslararası öğrencilerin yaşadıkları sorunlar, konaklama, farklı eğitim sistemi ve yüksek öğrenim ücretleri olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ayrıca öğrencilerin en çok memnun oldukları unsurların toplu taşıma, kütüphanedeki kaynak çeşitliliği ve yerel halka İngilizce konuşma imkânı olduğu tespit edilmiştir. Uluslararası öğrencilerin önerileri arasında, üniversitenin konaklama desteğini artırması ve daha kapsamlı bir oryantasyon programı sunması yer almaktadır.

Aynı çalışmada, Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrencilerin yaşadığı zorluklar, beklentileri ve önerileri (Köçyiğit ve Erdem, 2015) ile İngiltere’deki öğrencilerin deneyimlerini kıyaslamaktadır (Atar vd., 2017: 241). Her iki çalışma da öğrencilerin en büyük sorun olarak konaklama ve yaşam maliyetlerini gördüklerini ortaya koymaktadır. Beklentilere gelince, her iki gruptaki öğrenciler de okudukları üniversitelerin kendi ülkelerindekilere göre daha prestijli olduğunu ifade etmektedir. Ancak iki çalışma arasında bir fark gözlemleniyor. Türkiye’deki okuyan öğrenciler diplomanın daha kolay alınabileceği beklentisi içindeyken, İngiltere’de okuyan öğrenciler bundan bahsetmemişlerdir. Bu farkın nedeni İngiltere’deki üniversitelerin daha çok nitelik talep etmesi ve şartların daha katı olmasından kaynaklandığını tespit edilmiştir.

Abdulazeez vd. (2025: 227-242), İngiltere’deki farklı üniversitelerde eğitim alan Arap uluslararası öğrencilerin deneyimlerini araştırmıştır. Bu konuyla ilgili 18 makaleyi analiz ederek derinlemesine bir literatür taraması yapmışlardır. Sonuçlara göre, Arap uluslararası

öğrenciler kayıt öncesinde çağdaş bilgi edinmeyi, İngilizce geliştirmeyi, kariyerlerinde ilerleme ve destekleyici bir akademik ortam bulmayı beklediklerini bulunmuştur. Ancak vardıklarında dil engelleri, maddi zorluklar, dini ve kültürel farklılıklar ve konaklama sorunları gibi kişisel refahlarını etkileyen çeşitli zorluklarla karşıladıkları tespit edilmiştir. Yaşadıkları zorluklara rağmen, üniversite hizmetlerine kolay erişim, danışmanlık ve hocaların desteği, öğrencilerin deneyimlerini iyileştirdiği ve akademik başarısına önemli katkı sağladığı saptamıştır.

İslam vd. (2019: 79-104) yapmış olduklarını çalışmada, Winchester Üniversitesi'nde 24 Müslüman uluslararası öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak, üniversiteye ait olma ve katılım duygularını incelemeye çalışmışlardır. Bu çalışmanın bulgularına göre, Müslüman öğrencilerin çoğunluğunun üniversitede bir aidiyet duygusu hissettiği ve yarısının üniversitenin düzenlediği etkinliklere tam olarak katılma konusunda rahat hissettikleri anlaşılmıştır. Ayrıca, bu çalışmada öğrencilerin üniversiteye ait hissetmelerinin ana nedenlerinden birinin de kampüste "Praying Room" bulunması ve diğer Müslüman öğrencilerle olan ilişkileri olduğu bulunmuştur. Ancak, akademik ve sosyal deneyimler arasında olumsuz bir bağ da ortaya konulmuştur. Müslüman uluslararası öğrenciler akademik ve üniversite destek konusunda olumluyken, akademik dışındaki sosyal etkinliklerden memnuniyetsizliklerini ifade etmişler ve bazıları dolaylı ayrımcılık duygularını bildirmiştir.

Stevenson (2014: 46-64), İslam vd. (2019)'den farklı olarak, İngiltere'deki bir üniversitede farklı dinlere mensup 15 öğrenciden alınan hikayeler aracılığıyla İngiltere'deki uluslararasılaşmış yüksek öğrenimdeki dini katılımlarını incelemiştir. Dinin kampüste nadiren tanındığı ve değer gördüğü bulunmuştur. Bu tanınma eksikliği, öğrencilerin marjinalleşmesinde ve izole edilmesine katkıda bulunur ve bu da uluslararasılaşmanın, özellikle çokkültürlü anlayışın hedeflerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Adisa vd. (2019: 1100-1122), "Understanding the trajectory of the academic progress of international students in the UK" konulu bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın temel amacı, uluslararası öğrencilerin akademik bilgi ve kişisel olarak gelişmek isterken BK'ta karşılaştıkları zorlukları incelemektir. Bu çalışmaya Londra'daki beş farklı üniversitede öğrenim gören 25 ülkeden 104 uluslararası öğrenci katılmıştır ve yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Bulgulara göre, uluslararası öğrencilerin geçiş uyumu

sürecinde çok fazla zorluktan etkilendiğini ortaya konulmuştur. Bu öğrencilerin karşılaştığı zorluklar arasında dil ve aksan engelleri, iletişim bozukluğu, öğretim şekli ve üniversite sistemine adapte sağlama, kültür uyumları, ulaşım sisteminde, yemek ve hava durumu yer almaktadır.

Brown vd.'nin (2009) makalesi, uluslararası öğrencilerin İngiltere'deki yemekler hakkında düşüncelerini ele almıştır. 150 uluslararası öğrencilerle yapılan grup yarı yapılandırılmış görüşmelerde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun İngiliz mutfağını tatsız, kilo aldırıcı ve sağlıksız bulduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, bu öğrencilerin çoğu, özellikle uluslararası arkadaşlarının hazırladığı farklı kültürlere ait yemekleri denemeye açık olduklarını ifade etmişlerdir.

Brown (2009a: 439-454), "A Failure of Communication on the Cross-Cultural Campus" başlıklı makalesi, Güney İngiltere'deki bir üniversitede lisansüstü eğitim alan uluslararası öğrenci grubunun uyum deneyimlerini araştırmıştır. Çalışma, arkadaşlığı stres ve yalnızlığı azaltmada önemli bir rol oynadığını, öğrencilerin ev sahibi öğrencilerle kurdukları bağları kültürel ve dilsel öğrenmeyi teşvik etme rolü nedeniyle değerli bulduklarını ortaya koymuştur. Ancak, bu çalışmada ev sahibi öğrencilerle uluslararası öğrenciler arasında bir temas eksikliği olduğu, yerli öğrencilerin kayıtsız, ırkçı ve İslamofobik tutumlar sergilediği belirlenmiştir. Sözel ve fiziksel taciz deneyimlerinin tetiklediği bu davranışlar, aynı zamanda monoetnik arkadaşlık gruplarının oluşumunu pekiştirmiştir.

Aynı yazarın bir diğer çalışmasında (Brown,2009b:502-521), uluslararası öğrencilerin yurtdışı deneyimlerinin dönüştürücü potansiyelini incelemektedir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin alışılmış ev ortamından uzaklaşmalarının, kültürel beklentilerden bağımsızlaşma ve bireysel keşif sürecini beraberinde getirdiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, yeni bir kültürel ortama maruz kalmanın, uluslararası öğrencilere kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirme şansı sunduğu açıklanmıştır.

Pazil (2019: 896-911), Malezyalı öğrencilerin Kuzey Batı İngiltere'de uluslararası öğrenci olarak yaşamları bağlamında yakın arkadaşlık ilişkilerini ve samimiyet pratiklerini ele almaktadır. Bu çalışmada, geçici olarak yurtdışında yaşamının bir sonucu olarak yeni arkadaşların milliyet, fiziksel ve aktiviteler açısından daha fazla benzerlik ve homofili

paylaşmaları nedeniyle aile üyeleri olarak algıladığı durumu açıklayan “familiarity as a family (aile gibi aşinalık)” yeni bir kavram ortaya konulmuştur. Yeni arkadaşlarla bir araya gelip, yemek pişirmek, yemek yeme ve Malezya kültürel etkinlikleri ile bayramlarını kutlama gibi etkinliklerin sağladığı bu aşinalık hissinin, öğrencilere ontolojik güvenlik sağladığı belirlenmiştir.

Falkingham vd. (2017), yaptığı araştırma, BK’daki uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası planlarını anlamayı amaçlamıştır. Çalışmada, 130’dan fazla ülkeden 3560 uluslararası öğrenciden toplanan verileri içermekte olup, katılımcıların %29’u AB vatandaşı olup ve geri kalanı ise AB dışı ülkelerdendi. Çalışma sonuçlarına göre, uluslararası öğrencilerin %33’ü mezuniyet sonrası hemen BK’dan ayrılmayı planlarken, %36’sı 12 ay içinde ayrılacağını belirtmiştir. Bu da öğrencilerin büyük çoğunluğunun mezuniyet sonrası BK’dan ayrılmayı düşündüğünü göstermiştir. Katılımcıların %15’i BK’da ileri eğitimi devam etmeyi planlarken, %11’i eğitimini başka ülkelerde sürdürmeyi hedeflediğini ifade etmiştir. Çalışmada, tüm katılımcıların yalnızca %16’sının BK’ta süresiz olarak kalmak istediği bulunmuştur.

Lee’in (2021) çalışması, BK’daki üç üniversitede, Oxford, University College London (UCL) ve Oxford Brookes Üniversitesi, öğrenim gören 55 AB üyesi olmayan uluslararası lisansüstü öğrencinin mezuniyet sonrası beklentilerini ve geçiş süreçlerini nasıl etkilediğini anlamaya çalışmıştır. Çalışmada, üniversitelerin uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası fırsat algılarını şekillendirmede çok önemli bir etken olduğu ortaya konmuştur. Oxford Üniversitesi’nden mezun olan öğrencilerin, üniversitenin seçkin statüsü nedeniyle daha geniş olanakları olduğunu düşünürken, UCL ve Oxford Brookes öğrencilerin beklentilerini daha çok kendi çalışma alanlarına göre belirlediği görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası planlarının BK’da kalma, başka bir ülkeye gitme veya kendi ülkelerine dönme gibi seçeneklerden oluştuğu ve bu tercihlerin büyük ölçüde İngiltere’deki üniversitelerinin “institutional habitus” (kurumsal alışkanlıklarından) etkilendiği bulunmuştur. Diplomalarının küresel tanınırlık düzeyi, öğrencilerin yurtdışı fırsatlarını hayal etme yeteneklerini etkilemektedir. Oxford Üniversitesi’nden mezun olan öğrencilerin, üniversitenin güçlü küresel prestiji sayesinde çoğunlukla BK’da veya başka bir ülkede çalışmayı hedeflemektedir. Buna karşılık, UCL ve Oxford Brookes öğrencileri yalnızca

diplomalarının yurtdışında iş bulmaya yetmeyeceğini düşünmekle birlikte, ülkelerine dönmeden önce uluslararası iş deneyimiyle profillerini geliştirmek istedikleri tespit edilmiştir.

Toumanidou'nun (2020) doktora tezi, Yunanistan'dan BK'a lisansüstü eğitim göçünü yaşam seyri perspektifiyle inceleyerek öğrencilerin motivasyonlarını, deneyimlerini ve mezuniyet sonrası planlarını analiz etmeye çalışmıştır. Çalışma kapsamında 31 Yunan öğrenci, 7 BK üniversite çalışanı ve 2 eğitim danışmanı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Sonuçlara göre Yunan uluslararası öğrencilerin BK'da eğitim almak için temel motivasyonları, mesleki gelişim, daha iyi ekonomik fırsatlar, tanıdıklar tavsiyelerinden, kişisel keşif/gelişim fırsatı, bağımsız olma ve genel olarak daha iyi bir gelecek beklentisidir. Bu çalışmada, Yunan öğrencilerin çoğunun mezuniyet sonrası BK'da kalıp çalışmayı planladığı ve iş fırsatları için yer değiştirmeye açık olduğu, ancak mevcut ekonomik kriz ve kariyer alanlarındaki iş olanaklarının kısıtlılığı nedeniyle Yunanistan'a dönüşün çoğu için son çare olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Buna ek olarak, küçük bir grup aile, arkadaş ve yaşam tarzı gibi nedenlerle Yunanistan'a dönmeyi düşünebileceğini, ancak bunu yalnızca ilgili alanlarına uygun bir iş bulmaları halinde yapacaklarını ifade etmiştir.

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası planları konusuyla ilgili olarak, Albert ve Hazen (2005: 131-154), 31 uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında ABD'de kalma veya ülkelerine dönme niyetlerini analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, bu kararı etkileyen üç temel motivasyon faktörü grubu belirlenmiştir: mesleki, toplumsal ve kişisel faktörler. Mesleki faktörler öğrencileri mezun oldukları ülkede kalmaya teşvik ederken, toplumsal ve kişisel faktörlerin onları kendi ülkelerine dönmeye daha fazla motive ettiği belirlenmiştir. Buna ek olarak, bu öğrenciler arasında iki temel şekilde işleyen belirli kalıplarının olduğu ortaya konmuştur. Birincisi, ülkeye özgü özellikler (kötü politik ve ekonomik koşullar gibi), her bir ülke için benzersiz şekillerde karar alma süreçlerini etkilemiştir. İkinci ise, bahsedilen üç faktör grubuna atfedilen göreceli önemin ulusal gruplar arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Toumanidou (2020), Lee (2021) ve Falkingham vd. (2017) çalışmaları, bu çalışma ile, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası planlarına hakkında benzer sonuçlar ortaya koymuştur.

İngiltere çokkültürlü toplumuyla tanınır ve yıllardır farklı kültürlerden insanlara kucak açmıştır. Ancak son yıllarda, anlattığım gibi, Arnavutlar olumsuz stereotiplere maruz kalmaktadır. Bu adaletsiz odaklama, İngiltere’de okumaya gelen, yükseköğrenim ücretleri ödeyen ve topluma olumlu katkılarda bulunan çok sayıda Arnavut öğrenciyi göz ardı ediyor. Gördüğümüz gibi, uluslararası öğrencilerin İngiltere’deki deneyimlerine ilişkin birçok çalışma yapılmıştır. Fakat, özellikle Arnavut uluslararası öğrencilerinin deneyimlerine odaklanan literatürde önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu tez, İngiltere’deki Arnavut öğrencilerinin motivasyonlarını ve deneyimlerini inceleyerek, bunları Türkiye gibi başka çok kültürlü bir ülkedeki öğrencilerle karşılaştırarak bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

3 YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, çalışma süresince izlenen yönteme yer verilmiştir. Daha spesifik olarak araştırmanın modeli, çalışma grubu, katılımcıların özellikleri, veri toplama teknikleri, etik hususlar, görüşmelerin gerçekleştirilme süreci, karşılaşılan zorluklar, veri analiz yöntemi, araştırmacının rolü ve geçerlik, güvenirlik açıklanmıştır.

3.1 Araştırma Modeli

Sosyolojide, diğer bilimlerde olduğu gibi, bilinmeyen olay ve olguların araştırılması çeşitli yöntemlere dayanır ve daha sonra bulguların sunulması yoluyla topluma iletilir. Temel araştırma yöntemleri, nicel, nitel ve karma olarak adlandırılan üç yaklaşım şeklinde ayrılmaktadır (Baltacı, 2018: 233).

Bu araştırma, Türkiye ve İngiltere’deki yüksek öğrenim süreci boyunca Arnavut öğrencilerin motivasyonlarını ve karşılaştıkları zorlukları anlamaya odaklanmaktadır. Bu konuya ve amaca bağlı olarak, nitel yöntem seçilmiştir. Oranga ve Mater’e (2023:2) göre, nitel araştırmalar insanların deneyimleri, düşündükleri ve verdikleri tepkiler hakkında sayısal olmayan verileri toplar. Böylece nitel araştırmalar, araştırmaya katılan insanların deneyimleri, davranışları, inançları, tutumları ve motivasyonları hakkında fikir edinmek için yürütülür. Özetlemek gerekirse, nitel araştırma, bir sorunun “insani” tarafı hakkında bilgi sağlamaktadır (Mack, vd., 2005:1).

3.2 Çalışma Grubu

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, YÖK ve HESA verilerine göre, Türkiye ve İngiltere’deki Arnavut öğrenci sayısı oldukça fazladır. Bu bağlamda, bu araştırmanın çalışma grubu Türkiye ve İngiltere’de uluslararası öğrenci olarak bulunan veya mezun olmuş, Arnavut öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmada, iki farklı ülkede bulunan Arnavut öğrencilere kolay ulaşılabilir ve kartopu tekniği kullanılmıştır.

Kolay ulaşılabilir tekniği, araştırmacının erişimi kolay ve hızlı olan bir grubu seçerek çalışma grubunu oluşturduğu bir yöntemdir. Bu teknik, araştırmaya pratiklik ve zaman tasarrufu sağlamaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2008 aktaran Güvenç, 2024: 29). Türkiye’de eğitim alan/ almış Arnavutlara ulaşmak için bu teknik tercih edilmiştir, çünkü araştırmacı olarak ben de

Türkiye’de uluslararası öğrenci statüsünde bulunmaktayım. Bu durum, tanıdıklar ve çevre aracılığıyla katılımcılara erişim sağlanmasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de okuyan/ okumuş olan 20 Arnavut’a bu teknik kullanarak ulaşılmıştır.

Kartopu tekniği, çalışma grubuna dahil olabilecek kişilere ulaşmanın zor olduğu veya bu grup hakkındaki bilgilerin eksik olduğu durumlarda tercih edilen bir tekniktir (Patton, 2005 aktaran Baltacı, 2018: 253). Bu teknik sayesinde, ilk katılımcıyla temas kurulduktan sonra, bu kişinin yardımıyla diğer katılımcılara ulaşır ve zincirleme şeklinde çalışma grubu oluşturulur (Kılıç, 2012: 44). Böylece, İngiltere’de eğitim alan/ almış Arnavut öğrencilere ulaşmak için kartopu tekniği kullanılmış ve 19 katılımcıya ulaşılmıştır.

Bu çalışmada katılımcıların seçiminde iki kritere önem verilmiştir. Birincisi, tüm katılımcıların Arnavutluk’tan gelerek Türkiye veya İngiltere’de yükseköğretim görüyor veya mezun olmuş olmalarıdır. İkincisi, katılımcılar Arnavutluk’ta doğup büyümüş ve daha sonra çeşitli nedenlerle bu iki ülkede eğitim almaya karar vermiş olmalarıdır. Bu iki kriter, Arnavut gençlerinin eğitim almak için kendi ülkelerini bırakıp başka bir ülkeye gitme nedenlerini motivasyonlarını, yaşadıkları zorlukları ve geleceğe dair planlarını daha derinlemesine anlamamıza olanak sağlamaktadır.

3.3 Katılımcıların Özellikleri

3.3.1 Katılımcıların demografik özellikleri

Çalışma, Türkiye ve İngiltere’de yükseköğrenim gören Arnavut öğrencilerin motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve gelecek planlarını incelemek için, Türkiye’de bulunan veya mezun olan 20 öğrenci ve İngiltere’de bulunan veya mezun olan 19 öğrenci olmak üzere toplam 39 katılımcıyı kapsamaktadır. Aşağıdaki Tablo 3.1., katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum ve Arnavutluk’ta ikamet ettikleri yer gibi demografik özelliklerini detaylı bir şekilde sunmaktadır.

Tablo 3. 1. *Türkiye ve Birleşik Krallık’ta eğitim gören Arnavut öğrencilerin genel demografik özellikleri*

Değişken	Kategori seçenekleri	Türkiye (n)	Birleşik Krallık (n)
Yaş Grupları	18-24	11	9

	25-27	6	5
	27+	3	5
Cinsiyet	Kadın	10	13
	Erkek	10	6
Medeni Durumu	Bekar	18	17
	Evli	2	1
	Boşanmış	0	1
Arnavutluk'ta ikamet yeri	İşkodra	14	2
	Tiran	2	11
	Bulqize	2	0
	Lushnja	1	0
	Peshkopi	1	0
	Saranda	0	1
	Burrel	0	2
	Malesi e Madhe	0	1
	Durres	0	1
	Kukes	0	1

Kaynak: saha araştırması

Türkiye'deki 20 öğrencinin yarısı kadın yarısı erkektir. Yaş gruplarına göre, katılımcıların çoğu 18-24 yaş aralığında (11) yer alırken, altı katılımcı 25-27 yaş grubunda ve yalnızca üç katılımcı 27 yaş üzerindedir. Medeni durum açısından, çoğu bekar (18) ve sadece bir kadın katılımcı evlidir. Arnavutluk'ta ikamet yeri olarak, Türkiye'deki katılımcıların çoğu İşkodra şehrinden gelmektedir (20 katılımcıdan 14'ü), diğerleri ise Tiran (2), Bulqiza (2), Lushnja (1) ve Peshkopi (1).

İngiltere'deki katılımcılar, ağırlıklı olarak kadınlardan (13) oluşmaktadır. Yani 6 erkek araştırmaya katılmıştır. Yaş gruplarına göre, dokuz katılımcı 18-24 yaş aralığında olup, kalan on öğrenci 25-27 ve 27+ yaş gruplarına eşit şekilde dağılmıştır. Medeni durum açısından

neredeyse tamamı, çalışma sırasında (19 katılımcıdan 17'si) olmak üzere bekar kişilerden oluşmaktadır. Görüşmeler yapılırken 1 kadın evli ve 1 kadın boşanmış olduğu fark edilmiştir. Arnavutluk'ta ikamet açısından, katılımcıların çoğunluğu Tiran'dan (19 katılımcıdan 11'i) gelmektedirler, geri kalanlar ise İşkodra (2), Saranda (1), Burrel (1), Malesi e Madhe (1), Durres (1), Kukes (1) gelmektedirler.

Tablo 3.1., iki grup katılımcı arasında bazı farklılıklar ortaya koymaktadır. İlk olarak, İngiltere'deki katılımcıların cinsiyet dağılımı kadınlar lehine bir eğilim gösterirken, Türkiye'deki grup cinsiyet açısından dengelidir. İkinci olarak, medeni durum verileri, İngiltere'deki katılımcılardan biri boşanmış durumundaydı ve Türkiye'deki grupta ise boşanmış katılımcı bulunmamaktadır. Üçüncü, en önemli farklılıklardan biri, İngiltere'deki katılımcıların çoğu Tiran'dan gelirken, Türkiye'deki katılımcılardan çoğu İşkodra'dan gelmektedirler.

3.3.2 Aile özellikleri

Ebeveynlerin mesleği demografik bir detay olmasına rağmen, bize eğitim alınacak ülke seçimi hakkında önemli ipuçları verir. Aile geliri, gençleri yurtdışında eğitim almaya iten bir motivasyon olabilir. Bu motivasyonun arkasındaki nedenleri bir sonraki, bulgular bölümünde tartışılacak ama öncelikle Türkiye ve İngiltere'deki öğrencilerin ebeveynlerinin meslekleri ve gelir düzeyleri arasında bir fark olup olmadığına bakmak önemlidir.

Katılımcıların anne ve babaları farklı mesleklere sahip olduklarından, tablo karmaşası yaratmamak için, yüksek gelirli, orta gelirli, düşük gelirli ve çalışmayan şeklinde gruplamalar yaparak, Tablo 3.2. özetlenmiştir. Yüksek gelir grubunda üniversite profesörleri, mühendisler, avukatlar, işletme sahipleri, eczacılar, dış teknisyeni, kurum müdürleri, belediye çalışanı ve ekonomist gibi meslekler yer alır. Orta gelir grubunda öğretmenler, terzi, hemşireler, kuaförler, marangozlar ve küçük esnaf bulunur. Düşük gelir grubunda ise inşaat işçileri, boyacılar, fabrika işçileri, şoförler ve temizlikçiler gibi meslekler vardır. Çalışmayanlar grubunda ise işsizler, emekliler ve ev hanımları yer almaktadır.

Aşağıdaki tablo 3.2.'ye bakıldığında, Türkiye'de okuyan ya da okumuş olan katılımcılar arasında sadece altısının babasının yüksek gelirli mesleklere sahip olduğu, yedisinin orta gelirli, dördünün ise düşük gelirli mesleklerde çalıştığı görülmektedir. İki baba çalışmıyor ve

bir baba vefat etmiştir. Annelerin çoğu orta gelirli mesleklere sahiptir (20'den 12'si), üçü yüksek gelirli, üçü düşük gelirli mesleklerde çalışmaktadır ve iki anne çalışmamaktadır.

Tekrar tablodan (3.2.) baktığımızda İngiltere'de eğitim alan katılımcılar ise babalarının neredeyse hepsi (19'dan 15'i) yüksek gelirli mesleklere sahiptir, üç baba düşük gelirli mesleklerde çalışmaktadır ve bir baba çalışmamaktadır. Katılımcılar arasında orta gelirli bir mesleğe sahip olan baba yoktur. Dokuz katılımcının annesi yüksek gelir sağlayan mesleklerde çalışırken, yedi annenin geliri orta düzeydedir. Düşük gelir sağlayan anne bulunmamaktadır ve sadece iki anne çalışmamaktadır.

Tablo 3.2., iki grup arasında belirgin bir fark olduğunu göstermektedir. İngiltere'de eğitim alan katılımcıların ebeveynleri genellikle yüksek gelirli mesleklere sahiptir (15 baba ve 9 anne), Türkiye'de eğitim alan katılımcıların ebeveynleri ise daha çok orta gelirli mesleklere sahiptir (7 baba ve 12 anne). Ayrıca, Türkiye'deki katılımcıların ebeveynleri arasında düşük gelirli olanların sayısı, İngiltere'dekilere göre daha fazladır.

Bu bulgulara dayanarak, daha yüksek gelirli ailelerin çocuklarını, yüksek eğitim için İngiltere'ye gönderme eğiliminde olduğu, daha orta ya da düşük gelirli ailelerin ise Türkiye'yi tercih ettiği sonucuna varılabilir. Ancak, şunu da eklemekte fayda var; düşük gelirli bazı ailelerin de akrabaların desteği ile çocuklarını İngiltere'ye gönderebilmektedir. Bu durum, bulgular bölümünde daha detaylı ele alınmaktadır.

Tablo 3. 2. *Türkiye ve Birleşik Krallık'ta eğitim gören Arnavut öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi*

	Türkiye'de okuyan Arnavutlar		İngiltere'de okuyan Arnavutlar	
	Baba Mesleği	Anne Mesleği	Baba Mesleği	Anne Mesleği
Yüksek Gelir	6	3	15	9
Orta Gelir	7	12	0	7
Düşük Gelir	4	3	3	0
Çalışmayanlar	2	2	1	2

Kaynak: saha araştırması

3.3.3 Akademik özellikleri

Akademik açıdan görüşülen katılımcıların profili aşağıdaki tablo 3.3.'te sunulmaktadır. Bu tabloda, burslu ve burssuz olanların sayısı, okuduğu üniversite ve şehir, bölümleri, öğrenim düzeyleri ve mezun durumu yer almaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi, Türkiye'deki katılımcıların büyük çoğunluğu (20 kişiden 15'i) burslu ve 5 öğrenci burssuz eğitim görmektedir. İngiltere'deki öğrenciler ise bunun tam tersine, 19 katılımcıdan 16'sı burssuz ve sadece 3 öğrenci burslu eğitim görmektedir. Ayrıca, İngiltere'deki katılımcılar genellikle üniversite ücretlerinin tamamını veya bir kısmını ödemekteyken, Türkiye'deki öğrenciler aksine, burslar tüm masrafları karşılamaktadır.

Tablo 3. 3. *Türkiye ve İngiltere'de eğitim gören Arnavut öğrencilerin, akademik özellikleri*

Değişken	Kategori seçenekleri	Türkiye	Kategori seçenekleri	İngiltere
Burslu	Olanlar	15	Olanlar	3
	Olmayanlar	5	Olmayanlar	16
Üniversite (Şehir)	Anadolu Üniv. (Eskişehir)	1	Uni. College London	1
	Bilkent Üniv. (Ankara)	1	Manchester Uni.	1
	Necmetin Erbakan Üniv. (Konya)	3	King's College London	1
	Selçuk Univ. (Konya)	8	Greenwich Uni. (Londra)	1
	Trakya Univ (Edirne)	1	Bristol Uni.	2
	Osmangazi Üniv. (Eskişehir)	2	Kingston Uni. (Londra)	1
	Yıldız Teknik Üniv. (İstanbul)	1	Bath Uni.	1
	Karatay Üniv. (Konya)	1	London South Bank	2
	Suleyman Demirel Üniv. (İsparta)	1	Queen Mary Uni. of London	2
	İstanbul Üniv. (İstanbul)	1	City Uni. of London	3
			Ulster Uni. (Londra)	3

			Wolverhampton Uni.	1
Bölüm	Sosyoloji	2	Elektrik Mühendisliği	1
	Tıp	2	İç mimari	1
	Bilgisayar mühendisliği	2	Uluslararası ilişkiler	1
	Siyaset bilimi ve kamu yönetimi	1	Servet yönetimi	1
	Mimar	1	Dijital ve Sosyal gazetecilik	1
	İktisat	2	İktisat	3
	Diş hekimliği	2	Makine Mühendisliği	1
	Genel biyolojisi	1	Yatırım Bankacılığı	1
	Kimya mühendisliği	1	İşletme yönetimi ve Finans	1
	İşletme	1	İşletme ve Yönetim	4
	Ebelik	1	Medya ve İletişim	1
	Hemşirelik	3	Bilgisayar sistem verileri	2
	Türk dili ve edebiyat	1	Biyoenformatik	1
Eğitim Düzeyi	Lisans	15	Lisans	12
	Yüksek Lisans	5	Yüksek Lisans	7
Mezun	Olanlar	7	Olanlar	13
	Olmayanlar	13	Olmayanlar	6

Kaynak: saha araştırması

Bu çalışma çerçevesinde Türkiye’de 6 şehir ve 10 farklı üniversiteden katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların çoğu Konya’daki 3 üniversitede okumaktadır: Selçuk Üniversitesi (8), Necmettin Erbakan Üniversitesi (3) ve Karatay Üniversitesi (1). Eskişehir’de Anadolu Üniversitesi’nden bir (1) ve Osmangazi Üniversitesi’nden iki (2), Ankara Bilkent Üniversitesi’nden bir (1), Edirne’den Trakya Üniversitesi’nden bir (1) ve Isparta’dan Süleyman Demirel Üniversitesi’nden bir (1) katılımcı ile görüşülmüştür.

İstanbul'dan Yıldız Teknik Üniversitesi bir (1) ve İstanbul Üniversitesi bir (1) katılımcı bulunmaktadır.

İngiltere'de ise 5 şehir ve 12 farklı üniversiteden katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların çoğu, Londra'daki farklı üniversitelerde öğrenim görmüş veya halen görmektedirler. Onların bulunduğu üniversiteler şunlardır: University College London (1), King's College London (1), Greenwich Üniversitesi (1), Kingston Üniversitesi (1), London South Bank Üniversitesi (2), Queen Mary Üniversitesi (2), City University of London (3) ve Ulster Üniversitesi (3). Diğer katılımcılar Manchester Üniversitesi (1), Bristol Üniversitesi (2), Bath Üniversitesi (1) ve Wolverhampton Üniversitesi (1) öğrencileridir.

Tabloya bakıldığında, bölümler açısından, Türkiye'deki katılımcılar arasından sosyoloji alanında yüksek lisans yapan bir kadın ve bir erkek öğrenci bulunmaktadır. Konya'da tıp okuyan iki erkek öğrenci araştırmaya katıldılar. Buna ek olarak bilgisayar mühendisliği bölümünden iki (2), iktisat iki (2), diş hekimliği iki (2), hemşirelik üç (3) öğrenci katılmıştır. Aşağıdaki bölümlerin her biri için bir öğrenciyle görüşülmüştür: siyaset bilimi ve kamu yönetimi, mimarlık, genel biyoloji, işletme, ebe ve Türk dili ve edebiyat. Şunu belirtmem gerekir ki, Konya'da diş hekimliği okuyan bir erkek katılımcı, Türkiye'deki eğitimden kaynaklanan çeşitli nedenlerden dolayı vazgeçip Arnavutluk'ta devam etmeye karar vermiştir.

İngiltere'deki katılımcıların çoğu işletme ve iktisat bölümlerde eğitim görmekte ya da görmüşler. Onların bölümleri iktisat (3), işletme ve yönetim (4), işletme, yönetim ve finans (1), varlık yönetimi (1) ve yatırım bankacılığı (1). Çalışmaya, gazetecilik iki (2), bilgisayar veri sistemleri iki (2), elektrik mühendislik bir (1), iç mimarlık bir (1), uluslararası ilişkiler bir (1), biyoenformatik bir (1) ve makine mühendislik bir (1) öğrenci katılmıştır.

Yine tabloda görüldüğü gibi, Türkiye'de yükseköğrenim görmüş ya da görmekte olan Arnavutların çoğu lisans düzeyinde (20 kişiden 15'i) eğitim görmüş veya görmekte olup geri kalan beş kişi yüksek lisans yapmaktadır. Ayrıca, katılımcıların yarısından fazlası (20 kişiden 13'ü) henüz mezun olmamışken, yedi katılımcı mezun olmuştur. İngiltere'de ise 12 katılımcı lisans düzeyinde eğitim görmüş veya görmekte olup yedi katılımcı yüksek lisans yapmaktadır. Aynı ülkedeki katılımcıların çoğu (20 kişiden 13'ü) mezun olmuşken, altı kişi halen eğitimlerine devam etmektedir.

Tablo 3.4. Türkiye ve İngiltere’de Arnavutların eğitim sürekliliğini göstermektedir. Türkiye’de iki erkek lise eğitimi bitirip lisans eğitimine devam etmiş, bir başka erkek ise lise ve lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra yüksek lisansa devam etmiştir. Beş katılımcı ise lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra, tekrar Türkiye’de yüksek lisansa başlamıştır. Benzer şekilde ise, İngiltere’de katılımcılardan sadece iki 2 kadın hem lisans hem yüksek lisans eğitimi görmüştür. Bu çalışmanın katılımcılardan biri, lisans eğitimini Türkiye’de tamamladıktan sonra, yüksek lisansını İngiltere’de yapmış ve mezun olmuştur.

Tablo 3. 4. *Türkiye ve İngiltere’de bir eğitim düzeyi tamamlayıp, diğer eğitim düzeyine devam eden öğrenciler.*

Eğitim Düzeyi	Türkiye	İngiltere
Lise- Lisans	2	0
Lise-Lisans-Yüksek Lisans	1	0
Lisans- Yüksek Lisans	5	2

Kaynak: saha araştırması

3.3.4 Konaklama durumu özellikleri

Aşağıdaki tablo 3.5. Türkiye ve İngiltere’deki katılımcıların konut yerlerini göstermektedir. Türkiye’de katılımcıların 11’i yurtlarda ve diğer 9’un ise kiraladıkları apartmanlarda oturduğu keşfedilmiştir. İngiltere’de ise durum çok farklıdır çünkü katılımcıların neredeyse tamamı (19’dan 17’si) kiralık evlerde otururken, yalnızca 2 erkek katılımcı ağabeylerinin yanında kalmaktadır. Ayrıca İngiltere’deki katılımcıların 4’ü, ilk geldiklerinde akrabalarının yanında kalmış ve daha sonra kiralık evlere taşınmıştır.

Tablo 3. 5. *Türkiye ve Birleşik Krallık’ta katılımcıların konaklama durumu özellikleri*

Konut yeri	Türkiye	İngiltere
Ev	9	17

Yurt	11	0
Aile/Akraba evi	0	2

Kaynak: saha araştırması

3.4 Verilerin Toplanması

3.4.1 Yarı yapılandırılmış görüşme

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formatı kullanılmıştır. Bu format, yapılandırılmış görüşmelere göre daha esnek bir yapıya sahiptir (Yüksel, 2020: 549), çünkü önceden hazırlanmış bir soru seti içermesine rağmen görüşme sırasında katılımcının yanıtlarına ve özelliklerine bağlı olarak soruların değiştirilmesine, çıkarılmasına veya yeni soruların eklenmesine olanak tanır. Bu esneklik, araştırmacının katılımcının deneyimlerinin farklı boyutlarını keşfetmesine, belirli konuları daha derinlemesine incelemesine veya verilerdeki eksikleri gidermesine imkân sağlar. Bu özellik, araştırmanın amacına uygun kapsamlı bilginin elde edilmesini sağlamaktadır (Dömbekçi ve Erişen, 2022: 146).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin seçilmesinin nedeni yalnızca yapılandırılmış sorulara dayanmanın, katılımcılardan elde edilen verilerin derinliğini ve zenginliğini önemli ölçüde sınırlandırmasından kaynaklanır. Bu yüzden de yapılan görüşmelerde, her katılımcının deneyimlerini daha iyi anlayabilmek amacıyla bazı sorular çıkarıldı veya yeni sorular eklendi. Böylece bu çalışmanın amaçlarına ulaşılması için gerekli olan ayrıntılı verilerin elde edilmesi sağlanmıştır.

3.4.2 Etik Hususlar

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde çeşitli etik hususlara önem verilmiştir. Başlamadan önce; tez önerisi, görüşme formu (Ek 1), gönüllü katılım formu (Ek 2) gibi dokümanları hazırladım. Bu belgelerle Anadolu Üniversitesi Araştırma Etik ve Bilimsel Yayın Kurullarına başvuruda bulunulmuştur. Kurumdan etik kurul kararı belgesi (Ek 3) alındıktan sonra, çalışmanın veri toplama aşamasına geçilmiştir.

Katılımcılarla görüşmeye başlamadan önce, çalışmanın konusu, amaçları ve önemi hakkında detaylı bir açıklama yapıldı. Toplanan tüm verilerin anonimleştirileceği ve kimliklerinin kesinlikle gizli tutulacağı konusunda katılımcılara güven verildi. Üstelik, görüşmelerin yalnızca verilerin doğruluğunu ve bütünlüğünü sağlamak amacıyla ses kaydına alınarak gerçekleştirileceği bilgisi verildi. Ayrıca görüşme kabul etmeden önce katılımcıların bu araştırmaya bilinçli ve gönüllü olarak katıldıklarını teyit etmeleri için gönüllü katılım (Ek 2) formunu imzalamaları istendi.

Bu çalışmada katılımcıların anonimliğini korumak için bir kodlama sistemi uygulandı. Türkiye ve İngiltere’de yüksek eğitim almış ya da halen eğitim görmekte olan katılımcılar: Katılımcı 1 (K1), Katılımcı 2 (K2), Katılımcı 3 (K3) ... kodlar verildi.

3.4.3 Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi

Görüşmelerin en düzenli şekilde yapılabilmesi için sorular üç ana bölüme ayrılır toplamda 40 soru bulunmaktadır. Demografik bilgilerin yanı sıra, üç bölüm şu şekilde tasarlandı:

1. **Okumak istenilen ülkeye gitmeden önce:** Bu bölüm katılımcıların eğitim alacakları ülkeye gitmeden önce motivasyonları, itici ve çekici nedenleri, aile desteği, başvuru sırasında karşılaşılan zorluklar ve temel beklentiler hakkında konuları kapsadı.
2. **Okumaya karar verdikleri ülkede bulundukları süre:** Bu bölüm, katılımcıların ev sahibi ülkede yaşadıkları süreçteki deneyimlerini incelemek üzere hazırlandı. Akademik ve sosyal uyum süreçleri, karşılaştıkları zorluklar ve yeni çevreye adapte olma gibi konular ele alındı.
3. **Akademik dönemi tamamladıktan sonra:** Bu son bölümde ise, katılımcıların seçtikleri ülkede geçirdikleri eğitim döneminin ardından gelecek planlarını, bu süreci ne ölçüde değerli bulduklarını ve diğer Arnavutlar’a tavsiye edip etmedikleri gibi konular ele alındı.

Bu kadar kapsamlı soru sormamanın sebebi, her katılımcının benzersiz deneyiminden mümkün olduğunca fazla ayrıntı alabilmemdir. Ancak tüm soruların her görüşmede sorulmadığını belirtmek önemli, çünkü bazı katılımcılar sorulara doğal bir şekilde konuşma sırasında değinirken, diğerlerinden ek sorularla detaylı bilgi alınması gerekmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin, bu çalışmaya sağladığı avantaj da budur.

Bu çalışmanın veri toplama süreci, yaklaşık dokuz aylık bir dönemi kapsayan ve iki dönemden oluşan görüşmelerle gerçekleştirildi. İlk dönem, Şubat 2024 ile Nisan 2024 arasında, Türkiye’de yükseköğrenim gören ya da görmüş olan Arnavutlarla yapılan görüşmeleri içerdi. İkinci dönem ise, Mayıs 2024 ile Ekim 2024 arasında, yükseköğrenimlerini İngiltere’de tamamlamayı seçen Arnavutlarla gerçekleştirildi. Görüşme sürecinde, katılımcıların erişebilirliği ve coğrafi kısıtlamaları göz önünde bulundurarak hem yüz yüze görüşmeler hem de internetteki farklı platformlar kullanılmıştır. İki görüşme Arnavutluk’ta yüz yüze yapılırken, dört görüşme ise İngiltere’de yapıldı. Diğer katılımcılarla, WhatsApp, Google Meet ve Zoom gibi platformlar üzerinden çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirildi.

Görüşmelerin süresi katılımcıların verdikleri yanıtlara bağlı olarak bazıları 30 dakika sürerken bazıları ise 2 saatten fazla sürdü. Tüm görüşmeler hem katılımcıların hem de araştırmacının ana dili olan Arnavutça yapıldı. Her görüşmeden ses kaydı alındı, daha sonra yazıya dökülüp Türkçe ’ye çevrildi ve son olarak gereken detaylı analizler yapıldı.

3.4.4 Karşılaşan Zorluklar

Bu çalışmayı hazırlarken birkaç zorlukla karşılaştım.

İlk zorluk, İngiltere’de eğitim almış veya halen eğitim görmekte olan katılımcıları bulma konusuydu. Çalışmanın en başında, İngiltere’de eğitim gören fazla sayıda Arnavut öğrenci olduğu için bu sürecin kolay olacağını varsaymıştım. Ancak bu beklentimin aksine, durum daha karmaşık hal aldı. Instagram ve Google gibi platformlar üzerinden, Arnavut gençlere İngiltere’deki üniversitelere başvuru sürecinde yardımcı olan Tiran’daki danışmanlık ofisleri araştırdım. Bazı ofisleri bizzat ziyaret ederken, diğerleriyle e-posta yoluyla iletişime geçtim. Bazıları hiç yanıt vermedi ve bazıları kişisel bilgileri paylaşmanın mümkün olmaması gerekçesiyle talebimi reddetti. Daha sonra, Londra’daki tüm üniversitelerde bulunan Arnavut ve Balkan öğrenci gruplarına ulaştım ve çalışma amacımı açıklayan e-postalar ya da mesajlar gönderdim. Bazıları bana dönüş yaptı ve kendi sosyal medya hesaplarından talebimi paylaştılar. Sadece Birleşik Krallık’taki Arnavut Öğrenci Derneği olan ALSA duyurumu paylaştıktan sonra bana katılımcı bulmamda yardımcı oldu ve sonra kartopu yöntemiyle katılımcılar arttı ama yeterli değildi. Daha sonra ben tekrar farklı sosyal medya platformda

Tik Tok, Instagram hatta Linkd n'den İngiltere'de okumuş ya da hala okuyan Arnavutlar aramaya başladım ve böylece çok yavaş bir şekilde çalışma grubumun büyüklüğü kademeli olarak arttı. Buna rağmen başlangıçta katılmaya söz veren çok kişi daha sonra vazgeçtiler. Tüm bu zorluklara rağmen planladığım 20 katılımcının 19'unu gerçekleştirebildim.

İkinci zorluk İngiltere üniversitelerindeki Arnavut katılımcılarla ilgiliydi. Daha önce de belirttiğim gibi İngiltere'de önemli sayıda Arnavut öğrenci bulunmasına rağmen, bu çalışma için katılımcı arayışım sırasında bu ülkede yaşayan ikinci nesil Arnavut göçmeni çok sayıda gençlerle karşılaştım. Yani Arnavut kökenli olup İngiltere'de doğup büyüyen öğrenciler, bu araştırmanın özel amaçları ve kriterleri göz önünde bulundurulduğunda, katılım için uygun değildi.

Üçüncü zorluk, katılımcıların bir kısmı, çalışmaya katılmayı kabul etmelerine rağmen, yanıt verme konusunda çok işbirlikçi olmadılar çünkü her şeyi detaylı sormama rağmen çok kısa cevap verdiler. Bu katılımcılardan yeterli katılım ve açıklama gelmemesi nedeniyle, detaylı veri edilmesinin önünde önemli bir engel ortaya çıktı ve çalışmanın kalitesi etkilendi.

Dördüncü zorluk, görüşmelerin süresi büyük ölçüde değişkenlik gösterdi. Bazıları kısa sürerken, diğerleri birkaç saat sürmüştür. Bu değişkenlikten dolayı görüşmelerin ses kayıtlarının deşifresi, çevirisi ve analiz süreci için oldukça büyük bir zaman gerekti dolayısıyla daha zor hale geldi. Beşinci zorluk, Türkçe dilini kullanım sürecimle ilgiliydi. Türkçe yeterliliğime güvenmiş olsam da çeviri yapma ve akademik proje için yazma konusunda zorluklar yaşadım. Bu zorluklar, özellikle doğruluğun büyük önem taşıdığı görüşme deşifrelerinin çevirisi sırasında belirginleşti ve yazım süreci boyunca devam etti.

Karşılaştığım son zorluk literatür araştırmasında yaşandı. Maalesef Arnavutluk için bu çalışmada ele aldığım konular hakkında akademik, tutarlı ve güncel literatür bulma konusunda birçok zorlukla karşılaştım. Özellikle de yurtdışında eğitim gören Arnavut öğrencilerin deneyimleriyle ilgili çok az, hatta neredeyse hiç akademik makale bulunmamaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmanın, uluslararası yüksek eğitimdeki Arnavut öğrencilerin deneyimleriyle ilgili mevcut literatüre mütevazı olsa da bir katkı sağlayacağını umuyorum.

3.4.5 Verilerin Analizi

Farklı çalışmalar, kendi amacına uygun farklı tasarımlar ve analiz teknikleri gerektirir, böylece en doğru sonuçlara ulaşılır. Bu nedenle bu çalışmada, toplanan verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, yaygın olarak kullanılan bir nitel araştırma tekniğidir (Hsieh ve Shannon, 2005: 1277). Bu analizde, verilerin sistematik ve detaylı bir şekilde incelenerek temel kavramlar, kategoriler ve temaların ortaya çıkarılmasını içerir. Böylece bu analiz, toplanan verilere odaklanır ve katılımcılar tarafından vurgulanan tekrarlayan kalıplar, olaylar veya olgulardan yola çıkarak kodlar türetir. Kodlardan kategorilere ve kategorilerden de temalara gidilir. Özünde, birbirine benzediği ve birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler (kodlar) belirli kavramlar (kategoriler) ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanır. İçerik analizi, katılımcıların bakış açılarının içeriğini sistematik bir şekilde çözümleyerek anlamlı çıkarımlar elde etmeyi amaçlar (Baltacı, 2019: 377).

Yıldırım ve Şimşek'in (2008) belirttiği gibi içerik analizinde, görüşme, gözlem veya dokümanlar aracılığıyla elde edilen nitel verilere uygulandığında dört aşamada analiz edilir: verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların organize edilmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması (aktaran Karataş, 2015: 74). Bu nedenle bu çalışmada tüm görüşmeler ses kaydı alınmış ve tek bir kelime bile kaçırılmadan Word'e aktarılmış. Daha sonra dikkatlice ve sadık kalarak Türkçeye çevrilmiştir. Ardından toplanan verilerin genel bir anlayış elde etmek için tüm görüşmeler tek tek okunarak ön analiz yapılmıştır. Böylece veri toplama ve analizi sonrasında elde edilen bilgiler gruplandırılarak bulgular ve yorumlar kısmında sunulmuştur.

3.4.6 Araştırmacının Rolü

Bu çalışmada, araştırmacı hem veri toplama hem de analiz sürecine aktif olarak katılmıştır. Araştırmacı, bir Arnavut vatandaşı olup Türkiye'de yükseköğrenim görmektedir. Aynı zamanda İngiltere'de yaklaşık bir yıl kalmış ve yarı yapılandırılmış görüşmelerin bir kısmı orada yürütmüştür. Bu durum, araştırmacının konuyu hem kişisel hem de akademik düzeyde ele almasını sağlamış, böylece çalışmanın derinlemesine bir kavrayışla yürütülmesine katkıda bulunmuştur.

Veri toplama aşamasında araştırmacı, katılımcılara empatik ve yargısız bir iletişim kurarak onların rahat ve güvenli bir ortamda deneyimlerini paylaşmalarını teşvik etmiştir. Bunu yanı sıra, Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde düzenlenen uluslararası öğrenci etkinliklerine katılım sağlayarak doğal gözlemler yapmış. Araştırmacının sahip olduğu içsel perspektif ile akademik nesnellik arasında dengeli bir tutum sergilemesi, verilerin çok boyutlu ve eleştirel bir şekilde yorumlanmasına olanak tanımıştır. Bu durum, çalışmanın metodolojik bütünlüğünü güçlendirirken, bulguların geçerliliğini de artırmıştır.

3.4.7 Geçerlik ve Güvenirlik

Yukarıda belirtildiği gibi, bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Her nitel araştırmada sonuçların inandırıcı olması için geçerlik ve güvenirlik dikkate alınması gereken iki önemli ölçüttür.

Geçerlik bir çalışma, gerçekte var olanı yansıtmaya durumudur (Brink, 1993: 35). Araştırma konusu ve amacıyla uyumlu veri toplama araçlarının kullanılması ve araştırmacının objektifliği geçerliği etkileyen unsurlardır (Arslan, 2022: 398). Nitel araştırmalarda geçerlik, iç geçerlik (inandırıcılık) ve dış geçerlik (aktarılabirlik) ikiye ayrılmaktadır (Baştürk, S., Dönmez, G., Dicle, A. N., 2013:164; Başkale, 2016:24; Tutar, 2022 :122). Bu çalışmada iç geçerliği artırmak amacıyla detaylı bir literatür taraması yapılmıştır, yarı yapılandırılmış görüşmelerle veri toplanmış ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Soruların anlaşılabilirliğini ve araştırma amacına uygunluğunu test etmek için pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bazı katılımcıların deneyimlerinin doğru yansıtılıp yansıtılmadığından emin olmak için bu kişilerle iki kez görüşülmüştür. Araştırmanın tarafsızlığını korumak amacıyla, katılımcı verdikleri cevaplarına olduğu gibi yer verilmiştir. Bununla birlikte, çalışmada kullanılan yöntem, teorik çerçeve ve ulaşılan sonuçların tamamı, bilgi ve tecrübe sahibi danışman tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmacı sadece bu yöntemlere sınırlı kalmayarak, aynı zamanda farklı veri toplama yollarını da sürece dahil etmiştir. Araştırmacı, hem Arnavut bir uluslararası öğrenci olarak sahip olduğu içsel perspektif hem de Türkiye’deki çeşitli uluslararası öğrenci etkinliklerine katılımıyla gerçekleştirdiği doğal gözlemler aracılığıyla veri toplamış ve bu gözlemleri sistematik bir şekilde kayıt altına almıştır. Ayrıca, İngiltere’de geçirdiği sürecine dahil ederek, farklı sosyokültürel bağlamlar arasında karşılaştırma bir analiz yapma olanağı bulmuştur. Bu kapsamda, yarı yapılandırılmış

görüşmeler ve gözlem yöntemleriyle elde edilen verilerin çapraz doğrulanması amacıyla üçgenleme (triangulation) tekniği kullanılmıştır (Başkale, 2016: 25).

Dış geçerlik, elde edilen sonuçların benzerlik gösteren başka unsurlara aktarılabilmesi, dolaylı olarak genelleylebilme durumunu ifade etmektedir. Ayrıca, araştırmmanın benzer şartlarda tekrar edildiğinde benzer bulgular elde edilmesi test edilebilirlik açısından gereklidir (Karataş, 2015, s.77). Dış geçerliği artırmak, bu çalışmada Arnavutluk'ta doğup büyümüş ve Türkiye veya İngiltere'de yükseköğretim gören veya mezun olmuş gençleri dahil etmeyi ve diğer ülkelerde ikinci kuşak olarak büyüyen ya da farklı ülkelerde okuyan Arnavut gençleri hariç tutmaktadır. Veri doygunluğuna ulaşabilmek için 20 Türkiye'yi ve 19'u İngiltere'yi okumak için seçen, 39 Arnavut katılımcı ile görüşülmüştür. Araştırmada farklı şehirlerde okuyup, farklı yaş gruplarında, farklı üniversitelerde ve farklı bölümlerde öğrenim gören katılımcılara yer verilmiştir. Görüşmelerin bazıları yüz yüze ve bazıları çevrim içi platformlar üzerinden yapıldı ve verilerin doğru aktarımı için ses kaydı alındı. Görüşmelerin süresi katılımcıların verdikleri yanıtlara bağlı olarak bazıları 30 dakika sürerken, bazıları ise 2 saatten fazla sürdü.

Her nitel araştırmada inandırıcı olmak için bir diğer kritik ölçüt ise güvenilirliktir. Nitel araştırmalarda güvenilirlik doğrulanabilirlik (teyit edilebilirlik) ve tutarlık ile sağlanmaktadır (Lincoln ve Guba, 1985 Aktaran Tutar, 2022: 127, Arslan, 2022: 401). Bu çalışmada güvenilirliği sağlamak için alınan önlemler şunlardır: literatür taraması, veri toplama, analiz yaklaşımları, bulgular ve sonuçların ayrıntılı bir şekilde açıklanmasıdır. Aynı zamanda, katılımcıların verdiği ifadelerle olduğu gibi yer verilmiştir ve tüm araştırma aşamalarında objektif bir yaklaşım göstermeye önem verilmiştir.

4 BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda üç boyutta verilmiştir. İlk olarak, katılımcıların okumak istedikleri ülkeye gitmeden önceki dönemi ele alıyor. Bu bölümde: karar alma süreci, yurt dışında eğitim almaya yönelik motivasyonlar, ülke seçimi, aile desteği, hazırlık aşamasındaki zorluklar (vize başvurusu veya gerekli evrakları toplarken) ve yeni bir akademik maceraya başlamadan önceki temel beklentiler, ele alınmaktadır.

İkinci olarak, katılımcıların eğitimlerini sürdürdükleri ülkede, bulundukları döneme odaklanmaktadır. Bu bölümde, katılımcıların ülkeye ilişkin ilk düşünceleri ve duygusal tepkileri ve karşılaştıkları zorluklar ele alınacaktır. Bu zorluklar arasında dil engelleri, destek sistemleri, dini uygulamalar, yerel mutfak, kültür şoku deneyimleri ve ekonomik zorluklar gibi olgular incelenecektir. Ayrıca, bu bölümde akademik yaşamla ilgili bazı konular da araştırılmaktadır. Bunlar arasında, seçilen bölümden memnuniyet, akademik ortama uyum, öğretim üyeleriyle etkileşimler ve ayrımcılık örnekleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra, sosyal yaşam ve kampüs deneyimleri de ele alınmaktadır. Bu kapsamda, arkadaşlık ilişkileri, öğrenci kulüpleri ve üniversite etkinliklerine katılım, kampüsteki dini tesislerin erişilebilirliği, yemek olanakları ve genel üniversite hayatından memnuniyet gibi konular incelenmektedir.

Üçüncü olarak, katılımcıların akademik programlarını tamamladıktan sonraki döneme odaklanmaktadır. Bu bölüm katılımcıların mezuniyet sonrası planlarını, eğitim aldıkları ülkede kalma, Arnavutluk'a dönme ya da başka bir ülkeye gitme niyetlerini araştırmaktadır. Bunun yanı sıra, yurt dışında eğitim alma deneyiminin Arnavutluk'taki eğitimle karşılaştırılması ve uluslararası eğitim almayı düşünen genç Arnavutlara yönelik tavsiyeleri değerlendirilmektedir.

4.1. Uluslararası Öğrencilerin Okumak İstedikleri Ülkeye Gitmeden Önceki Dönemi

Görüşmenin ilk bölümünde katılımcılardan, karar verme aşamasından eğitim almayı seçtikleri ülkeye varış aşamasına kadar olan süreci kısaca anlatmalarını istendi. Bu bölümde şu konuları bulunmaktadır: yurt dışında eğitim almaya yönelik motivasyonlar, ülke seçimi, aile desteği, hazırlık aşamasındaki zorluklar (vize başvurusu veya gerekli evrakları toplarken) ve yeni bir akademik maceraya başlamadan önceki temel beklentiler.

4.1.1 Yurt dışında eğitim motivasyonu

Katılımcılara “Neden uluslararası öğrenci olmayı tercih ettiniz?” sorusu sorulduğunda, Türkiye ve İngiltere’yi eğitim destinasyonu olarak seçenler, yani tüm katılımcılar benzer cevaplar verdi. Temel itici faktör olarak tanımlanabilecek en önemli motivasyonlardan biri, *Arnavutluk’taki üniversite akademik sisteminin kalitesine duyulan memnuniyetsizlikti*. En çok dile getirilen memnuniyetsizlikten biri de *yolsuzluktur*. Bu durumu en iyi ifaden eden, Türkiye’de okuyan katılımcıların cevapları şöyledir:

Duydum ki Arnavutluk’ta öğrencilere haksızlık sıkça yapılıyordu. Ne yazık ki, puan almak ya da sınavı geçmek için, birçok profesöre para vermek zorundasın. Hakkınızı vermede adil değiller. Bu, başkalarından duyduğum hikayeler nedeniyle kafamda oluşan bir düşünceydi. O yüzden de Arnavutluk için yurtdışında eğitim alma fırsatı, hazine bulmak gibidir. Yurtdışındaki fırsatlar, Arnavutluk’takilerden daha iyi. Bu yurtdışında eğitim almamın ana nedenlerinden biriydi. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

... Ayrıca Türkiye’de rüşvet olmaması, yani ne öğrenirsem ne yaparsam veya ne ifade edersem hak ettiğimi alacağım gerçeği beni çok etkiledi. Bu durum, birilerini tanımaya ya da ailemin desteğine ihtiyaç duyacağım bir sistemde olmak istemediğim için önemliydi, çünkü işleri kendi başıma yapabilmek ve başarıyı kendi çabalarımla elde etmek istiyordum. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Türkiye’de yüksek öğrenim görmeyi seçen bir katılımcının memnuniyetsizliği lise bitirme sınavı süreciyle ilişkilidir. Bu durumu katılımcı 2 şöyle ifade etmiştir:

... Matematik sınavında 7-8 puan daha az verdiler. Sınavı kontrol etmelerini istedim ve her şeyin doğru olduğunu gördüler, annem matematik öğretmenidir o da konuştu ama puanımı değiştirmediler. O gün bana, "Üniversitede ne okumak istiyorsun?" diye sordular. İstedğim diğer bölümlerden biri de Tıbbi Görüntüleme ve bana o bölümü kazanabileceğimi söylediler. Bölümlere başvurduğumda, istediğim tüm bölümleri seçtim ama hiçbirini çıkmadı. ...Bundan sonra yurt dışına başvurmaya karar verdim... Çünkü okumak istediğim bölümleri kazanamadım. Arnavutluk hayatıma iyi bir başlangıç yapmadan, bana kapılarını kapattı... (Katılımcı 2, E, 26, TR)

İngiltere’de öğrenim görmeyi seçenlerin, Arnavutluk’taki eğitim sistemi ile ilgili memnuniyetsizliklerine ilişkin cevapları şöyledir:

...devlet lisesinde okuyan arkadaşlarım, sınavda iyi puan almak için para ödemek zorundaydı ve özel kursa gitmeyi isteyenler ise bazı öğretmenlerle sorunlar yaşadılar. Devlet üniversitesinde de aynı sorunlarla karşılaştılar. Bunun her öğretilimde, her üniversitede olduğunu söyleyemem ama

genel durum budur ve öğrencilerde çok fazla stres yaratıyor. Ben de bu strese girmek istemiyordum. Ayrıca annem bu sorunu biliyordu çünkü liseden üniversiteye geçen öğrencilerinin çoğu ona devlet üniversitesi hakkında aynı şeyi söylemişti. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Gördüklerimden ve duyduklarımın sonra Arnavutluk'un çok kaliteli bir eğitim verebilecek koşullara sahip olmadığını düşünüyorum. Hem koşulları hem de iyi hocaları olan özel üniversitelere girme şansım oldu ama bu benim için yeni ve farklı fırsatlar yaratmaya yetmiyor. Arnavutluk'ta yurt dışından mezun olmakla aynı şey değil. (Katılımcı 27, K, 18, İNG)

Lisede matematik ve fizikte iyiydim ve eğer Arnavutluk'ta kalırsam hiçbir zaman ilerleyemeyeceğimi ve üniversitede çok yeni şey öğrenemeyeceğimi biliyordum. Dersleri geçirebilmek için hocaya para vermek asla istemiyordum. Bu yüzden her zaman yurtdışına gitme planım vardı. (Katılımcı 32, E, 21, İNG)

Türkiye'deki bir erkek katılımcı ve İngiltere'deki bir kadın katılımcı, Arnavutluk'taki üniversitelerde 6 ay deneyimledikten sonra, oradaki eğitim sisteminden vazgeçerek yurtdışında eğitim almayı tercih etmişlerdir. Katılımcı 6 ve 33 kodlu bu deneyimlerine ilişkin ifadeleri aşağıdaki gibi sunulmuştur:

Arnavutluk'taki yüksek öğretim sistemini denedim. Bilgisayar bilimleri için Arnavutluk'ta İşkodra Luigj Gurakuqi Üniversitesi'nde 6 ay geçirdikten sonra o üniversitenin bana uygun olmadığını gördüm. Pek çok sebepten dolayı, örneğin birçok profesörün zamanında gelmemesi ve ardından dersin iptal edilmesi nedeniyle verilen hizmet, sınavların düzensiz yapılması ve orada meydana gelen yolsuzluklar. Tüm bunları göz önünde bulundurarak, "Bu okulda yapacak bir şeyin yok," dedim. Bu yüzden yurt dışına gitmeye karar verdim. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Arnavutluk'ta 6 ay üniversiteye devam ettim ve eğitim seviyesi lisede öğrendiklerime göre çok düşüktü. ... Çünkü Arnavutluk'taki eğitim çok zayıf ve doğal olarak farklı bir deneyim ve bakış açısı kazanmak istedim. Aynı zamanda, öğrencilik hayatının her bireyin yaşamında çok önemli olduğunu düşünüyorum. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

İngiltere'de okumayı seçen iki katılımcı yalnızca Arnavutluk'taki üniversite akademik sisteminin kalitesinden değil, *Arnavutluk'un genelinden de memnun değil*. Bunu şu şekilde ifade etmektedir:

...İkinci sebep ise Arnavutluk'la ilgiliydi; ülkemiz o kadar gelişmiş değil, ancak son 5 yılda iş dünyasında bir değişim başladı, yani bir start-up iş inovasyonu var. Ancak Arnavutluk, beklentilerimi karşılamıyordu, batıdan daha fazlasını görmek ve öğrenmek istiyordum. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

...yurt dışında eğitim alacağım fikri ile büyüdüm. Ülkemi sevmiyorum değil, tam tersine çok seviyorum ama sunduğu ekonomik ve akademik koşullar, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla çok iyi değil. Sen ne kadar çok çalışıp yorulsan da senden daha az çalışmış ama zengin olan biri, senden daha hızlı ilerleyecek. Ben böyle bir sistemde olgunlaşmak istemedim, çünkü bu yaşam tarzına alıştığım anda, ben de ona göre yaşamaya başlarım ve kendimi değiştirmek çok zor olur. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

Katılımcıların Arnavutluk'taki eğitim sistemine yönelik memnun olmadıkları için, uluslararası öğrenci olmanın en önemli nedenlerinden birinin daha kaliteli bir eğitim almak ve daha iyi bir akademik deneyim elde etmek olduğundan bahsetmişlerdir. Neredeyse tüm katılımcılar, bu durumu temel bir motivasyon faktörü olarak vurgulamıştır. Bu durumu böyle ifade etmişler:

Daha başarılı bir akademik ve kişisel hayata sahip olmak istiyordum. (Katılımcı 12, K, 21, TR)
Arnavutluk'taki fırsatlar nedeniyle. Birincisi, yurtdışındaki akademik hayat çok daha zor olsa da daha fazla çalışarak başarılı olma ve elde edeceğimiz diplomanın Arnavutluk'ta alacağımız diplomaya kıyasla çok daha değerli olması önemli bir avantaj sağlıyor. (Katılımcı 4, K, 22, TR)
O ana kadar olan akademik yolculuğuma değer katmak, diyelim ki akademik sürecimi taçlandırmak ve aynı zamanda kendimi başka bir boyutta sınamak için bir hedefti. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Katılımcılar, mezun olduktan sonra, *alınacak olan diplomanın, networking, daha fazla iş fırsatı sağlayacağını, profesyonel gelişimi destekleyeceğini* belirtmişlerdir.

Yaşadığım ülkede çoğu kişinin kabul ettiği yazılı olmayan bir kural var: Yurt dışında yüksek öğrenim görmenin iş hayatında size daha çok fayda sağlaması ve iş bulmanın daha kolay olması. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

Yurt dışından mezun olmanın, Arnavutluk'ta bile istihdam olanaklarını artıracığı düşünülmektedir. Üstelik yurtdışından mezun olurken uluslararası bağlantılar (networking) kurma fırsatı elde edebilirsin ve bu durumun gelecekteki kariyerimi olumlu yönde etkileyeceğini inanıyorum. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

Kaliteli eğitim ve gelecekte önümü açabilecek bir diploma almak istiyordum. Yurtdışındaki bir okuldan mezun olan çoğu Arnavut öğrenci, Arnavutluk'a dönmeleri halinde, onlara Arnavutluk'taki üniversiteden mezun olan bir öğrenciden daha fazla kapı açılmaktadır. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Bu planın bir parçası olarak, akademik gelişimimin yanı sıra, bu yolculuktan en fazla faydayı sağlamak amacıyla profesyonel bir deneyim de edinebilirdim. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Bu çalışma, katılımcıların neredeyse tamamının, daha iyi eğitim fırsatları ve gelecek kariyer beklentilerinin yanı sıra *kişisel gelişim* de hedeflediğini ortaya koydu. Katılımcılar farklı kültürlerle etkileşim kurarak dünya görüşlerini genişletmeyi ve daha bağımsız olmayı amaçlamaktadırlar. Bazı katılımcılardan gelen aşağıdaki yorumlar bunu net bir şekilde göstermektedir:

Üstelik kazanabileceğim yeni deneyimler (yeni insanlarla, yeni kültürlerle vb. tanışmak) sayesinde dünyayı daha iyi anlamamı sağlayacağını hissettim. (Katılımcı 14, E, 20, TR)

...yurt dışında deneyim kazanmayı, fark yaratmayı, yeni insanlarla tanışmayı, yeni maceraları hayal ettim. Bu yüzden bana Arnavutluk'un vermediği, her fırsatı veren bir ülke istedim. (Katılımcı 37, K, 26, İNG)

Her zaman ailemin gölgesinde yaşamayı hedeflememiştim, her şeyi kendim başarmak istiyordum. ..., nereye gidersem gideyim hayatı kimsenin yardımı olmadan görmek istiyordum ...Normalde eğitim açısından da düşününce, hayatım boyunca üniversitede okumayacaktım. Ama en azından bir kere okuyacaksam, tam anlamıyla okumak istedim. Ve neden Arnavutluk dışında okumayayım ki? Ne kadar erken kendi ayaklarımın üzerinde durursam, o kadar çok öğrenirim diye düşünüyordum...(Katılımcı 36, K, 21, İNG)

4.1.2 Ülke seçimi

4.1.2.1 Yüksek eğitim almak için düşünülen ülkeler

Bu bölümde Arnavut katılımcıların yüksek eğitimlerini almak için düşündükleri ülkeler sunmaktadır. Türkiye veya İngiltere'yi eğitim yeri olarak seçen genç Arnavutlar arasındaki farkları daha iyi anlamak için bulgular aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Türkiye'de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Bu araştırmada, Türkiye'yi eğitim yeri olarak seçen yirmi katılımcıdan altısı, İngiltere, Almanya ve İtalya gibi diğer ülkeleri de düşündüğü ortaya çıkmıştır. Ama bu ülkelerdeki üniversitelerde yaşanan maddi sıkıntılar ve yüksek öğrenim ücretleri nedeniyle, bu seçeneklerden vazgeçtiler. Katılımcılar gerekçelerini şöyle dile getirdiler:

Bir seçenek olarak İtalya da vardı çünkü orada yaşayan teyzelerim var. Ancak maddi imkansızlıklardan dolayı gidemedim. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Hayalim hep İngiltere'ye gitmekti ama maalesef benim için çok pahalıydı. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

İtalya, Almanya ve İngiltere'yi düşündüm ama bu ülkeler Türkiye'den çok daha pahalı. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

Isparta'da ebelik okuyan bir katılımcı, Avrupa'da eğitim almanın hem okuyup hem de çalışması gerektireceğini düşünmüş ve bu nedenle Avrupa'da okumayı tercih etmemiş. Bu kararını şöyle açıkladı:

Bana Avrupa'yı önerdiler ama ben okurken, çalışmaktan asla yana değildim. Karakterimden biliyorum ki, bir şeye odaklandığımda elimden gelenin en iyisini yapıyorum. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Beş katılımcı ise Avrupa'da yüksek maliyetlerin yanı sıra, burs imkanının az olmasını da belirleyici bir etken olarak sıraladı. Bu durumu en iyi ifade eden yorum bu:

Almanya, İtalya ve İngiltere, ama maalesef bu yerler çok pahalı ve her şeyi kapsayan bursları yok. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

Karatay Üniversitede okuyan bir erkek katılımcı, amcası Almanya'da olmasına rağmen, ona bağımlı olmak istemediği için Almanya'da eğitim görmeyi tercih etmedi. Bunun gerekçesini ise şöyle açıkladı:

Almanya'ya gitmeyi düşündüm ama gitmedim. Çünkü orada yaşayan bir amcam var ve mutlaka onunla yaşırdım. Bu yüzden Almanya'ya gidersem yeterince bağımsız olmayacağım için, daha bağımsız ve kimseye yük olmak istemediğim bir ülkeye gitmeye karar verdim (Katılımcı 1, E, 23, TR).

Ayrıca, Yıldız Teknik Üniversitesi'nden mezun olan bir kadın ve Konya Selçuklu Üniversitesi'nden mezun olan bir erkek katılımcı, Türkiye dışındaki başka bir ülkeye başvuruda bulunmuş ancak çeşitli nedenlerle orada okumayı tercih etmemişlerdir.

Macaristan'a da başvurudum ve kazandım. Ama ben Türkiye'yi seçtim. Çünkü Türkiye bana daha basit görünüyordu, kız kardeşim de orada okuyordu. Ayrıca belki Macaristan'da yüksek lisansımı yapabilirim diye düşündüm. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

İki seçeneğim vardı: bursla azınlık olarak Sırbistan'a gitmek ya da YTB ile Türkiye'ye gitmek. Türkiye Bursları için mülakat cevabını aldığımda ve görüşmeye gittiğimde, çok samimi ve içtendi. ... Bu yüzden %100 kazanacağım konusunda kendime güveniyordum ve sadece son cevabı bekliyordum. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Geriye kalan katılımcılar (20 kişiden 7'si) Türkiye dışında başka bir ülkeyi öğrenim görmek için düşünmediklerini belirtti.

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere’yi eğitim destinasyonu olarak seçen katılımcıların, 19 kişiden 7’si Almanya, Türkiye, Fransa, İtalya ve Avusturya gibi diğer Avrupa ülkelerini de düşünmüştü. Ancak bu ülkelerde konuşulan dilleri bilmedikleri için, eğitim görmekten vazgeçtiler. Bazı düşünceler aşağıdaki gibi açıklandı:

Babam beni daha çok Almanya'ya doğru itiyordu ve ben Türkiye'yi düşünüyordum çünkü orada yaşayan kuzenlerim vardı ama İngiltere benim daha hazırlıklı olduğum bir ülkedydi. Dil konusunda hiçbir sorun yaşamayacağımı düşündüm. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Almanya ve İngiltere arasında kararsızdım çünkü her iki ülkede de tanıdıklarım var. İkisi de cazip seçeneklerdi, ancak İngiltere'yi seçmemin sebebi bir yıl dil öğrenmeye ayırmak istemememdi.

Bu yüzden İngiltere'ye gitmeye karar verdim. (Katılımcı 39, E, 21, İNG)

Katılımcılardan, Londra’da okuyan üç kadın ABD’de okumayı düşünmüş ancak Arnavutluk’a olan uzaklığı nedeniyle vazgeçmişler. Bu konuda katılımcılardan biri gerekçelerini şöyle dile getirdi:

İngiltere ve Amerika’yı düşündüm. Ancak Amerika Arnavutluk’tan yaklaşık 12 saat uzak o yüzden oraya gitmekten vazgeçtim. (Katılımcı 37, K, 26, İNG)

Elektrik mühendisliği ve Dijital ve sosyal gazetecilik bölümünde okuyan iki erkek katılımcı İtalya’da okuma fırsatı bulunmuş ancak oradaki eğitim kalitesine ilişkin endişeler nedeniyle bu fırsatı elediler. Bu konudaki gerekçelerini şöyle dile getirdiler:

İtalya, Arnavutluk’a yakınlığı ve kültürel benzerlikleri nedeniyle cazipti ancak programları benim yenilenebilir enerji mühendisliğine olan ilgime uymuyordu. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

İtalya’yı düşündüm çünkü orada yaşayan bir ağabeyim de var. Aslında İtalya'ya birkaç kez gittim ve farklı üniversiteleri görmeye de gittim. İnsanlarını, kültürünü ve ülkesini çok seviyorum ama İngiltere’de okumak bana daha heyecanlı ve kaliteli geldi. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Benzer şekilde, katılımcılardan King’s College ve Ulster Üniversitesi’ne eğitim gören iki kadın, ABD, İsviçre ve Türkiye gibi ülkelerde eğitim görmekten çekindiğini çünkü bu ülkelerde tanıdıkları veya sosyal bağlantıları olmadığını belirtmiştir.

İlk başta, pek çok iyi üniversite olduğu için Amerika Birleşik Devletleri'nde okumayı düşündüm, ancak sonunda Arnavutluk'a daha yakın olması ve Londra'da arkadaşlarım ve aile dostlarımın olması nedeniyle Londra'yı daha uygun hissettim. Annem ve babamın, Londra'da yaşayan bazı aile arkadaşları da dahil olmak üzere, iş ağıları aracılığıyla çeşitli bağlantıları vardı, bu da taşınmayı daha kolay ve daha az korkutucu hale getirdi. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Ben aslında Türkiye'ye gitmek istiyordum. Ancak orada kimsem olmadığı için, ailem beni ablama yakın göndermek istedi. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Geriye kalan diğer katılımcılar ise (19'dan 5'i) ideal eğitim destinasyonları olarak yalnızca İngiltere'yi düşünmüşlerdi. Bu seçimlerinin nedenleri, sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Katılımcılara yüksek eğitim almak için düşündükleri ülkeler hakkında sorular sorulmuştur. Her iki grubun yanıtlarından kayda değer bir gözlem, Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerin sıkça potansiyel eğitim destinasyonları olarak değerlendirilmiştir. Ancak, bu ülkelerin seçilmemesinin nedenleri iki grup arasında farklılık göstermektedir. Türkiye'de okuyan veya mezun olan katılımcılar için engeller, yüksek yaşam maliyetleri ve kapsamlı burs imkanlarının bu ülkelerde bulunmamasıydı. Buna karşılık, İngiltere'de okuyan veya mezun olan katılımcılar, bu ülkelerdeki dil yeterliliklerinin eksikliği nedeniyle bu seçeneklerden vazgeçmişlerdir. Öte yandan İngiltere'yi seçen katılımcıların bir kısmı ABD'de eğitim almayı da düşündü ama Arnavutluk'a olan coğrafi uzaklığın bu seçeneğin önünde belirleyici bir etken olduğu ortaya çıktı. Bu katılımcıların İngiltere dışındaki ülkelerde eğitim almayı tercih etmelerinin diğer nedenleri arasında, o ülkelerde tanınmış birinin olmaması ve kurumların akademik standartlarına yönelik endişeler yer almaktadır.

4.1.2.2 Türkiye/İngiltere'yi seçme nedenleri

Araştırma katılımcılarının neden Türkiye ya da İngiltere'yi tercih ettiklerine ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Türkiye'de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Yükseköğrenim için Türkiye'yi seçen katılımcılar arasında çeşitli nedenler bulunmaktadır. En önemli nedenler arasında, eğitim kalitesinin yanı sıra tabi, YTB (Yurt Dışı ve Akraba Topluluklar) bursunun varlığı yer almaktadır. Yirmi katılımcıdan 17'si en az bir kere YTB bursuna başvurmuştu. YTB programı ve Türkiye'de eğitim fikri, katılımcılara lise

öğretmenleri, Yunus Emre Enstitüsü'nün dil kursu ve aile fertleri veya yakın çevreleri tarafından önerilmişti. Burs ve kaliteli eğitimin yanı sıra, Türkiye'yi tercih etmelerindeki diğer motivasyonlar arasında Türkiye ile Arnavutluk arasındaki kültürel yakınlık ve Türkiye'de eğitimin, Arnavutluk'taki eğitimin daha ekonomik olması da yer almaktadır. YTB bursuna başvuran 17 katılımcıdan beşi, bu programa "Haxhi Sheh Shamia" İmam Hatip lisesi öğretmenleri tarafından yönlendirilmişti. Bu konuda iki katılımcı kendilerini şu şekilde ifade ettiler:

Lisede medresedeydim (İmam hatip lisesi) ve bize hep Türkiye'de okuma şansımız olduğu söylendi. Bize sürekli YTB bursunun devlet programına başvurmamızı önerdiler. Ben de bu şekilde başvurdum... (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Medresede okudum ve bu lisenin birçok Türk vakıflarıyla ve Türk devletiyle bağlantısı vardı. Bu nedenle Türkiye'de eğitim almak her zaman açık bir konu olmuştur. Ayrıca lisenin Türk vakıfları ilişkilerinin yanı sıra Türk devletinin sunduğu bursları da tanıttı. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Beş katılımcı YTB programını Yunus Emre Enstitüsü'nün dil kursu aracılığıyla öğrenmişti. Bu konuda iki katılımcının fikirleri aşağıda gösterilmektedir:

İşkodra'da Yunus Emre Enstitüsünün açıldığı dönemde oldu (Türkiye'ye gitme fikri). Türkiye'ye gitmek için, ablam ve ben o kursa kaydolup dili öğrenmeye karar verdik. Türkçe öğrenmeye başladığımda 15 yaşındaydım ve o günden bu yana Türkiye'ye gitme fikri doğrultusunda ilerledim. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Ben 2015-2016 yıllarda, Türkçeyi çok beğenmeye başlamıştım. İlk önce dizilerden sonra Yunus Emre Enstitüsü Türkçe kursuna giderek öğrendim. Bu kursta bana Türkiye'de yabancılar için her şeyi karşılayan bir burs programının olduğunu söylediler. Kazanacağımı bilmeden başvurdum ve hiç bilmediğim ve fazla meşhur olmayan şehirlere başvurdum. ...Kursta hem Türkçemi geliştirdim hem de ilk defa Türkiye'ye gittim, Yaz Okulu için. Tüm Ağustos'u orada geçirdim ve son günümde bursu kazandığımı öğrendim. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

İki katılımcı YTB bursuna başvurmuş fakat kazanmamıştı, ama pes etmeyip, kendi imkanlarıyla Türkiye'de eğitim almaya karar verdiler. Bu kararlarını aşağıdaki gibi açıkladılar:

... ben YTB'yi kazanamadım. Annemle babamla konuştuktan sonra kendi maddi imkânlarımızla Türkiye'ye gitme kararı aldık. Kararımızı verdikten ve mali planımızı yaptıktan sonra Türkiye'ye gittim.... (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Okuduğum okulda, birçok Türk derneği var ve burs bulma, üniversite ve başvuru süreçlerinde bize yardımcı olan hocalarım vardı. Bu açıdan kolay oldu ve ben de üniversiteye başvurdum ve kazandım. YTB'ye de başvurdum ama kazanamadım. *(Katılımcı 19, E, 24, TR)*

Benzer durumda, Konya'da dış hekimliği okuyan bir başka katılımcı YTB bursuna başvurup kazanamamıştı. Buna rağmen o da Türkiye'de kendi imkanlarıyla okumaya başladı. Bu durumdan memnun kalmayınca Arnavutluk'a dönüp, ikinci kez YTB bursuna başvurdu ve bu sefer kazandı. Bu süreci katılımcı K2 şöyle açıklar:

İlk YTB başvurum reddedildi. Bu yüzden kendi imkanlarımla Türkiye'de dil öğrenmeye karar verdim. Bir kuzenim olduğu için Edirne'ye gittim. ... Bana dil kursunun 2 yıl süreceğini söylediler. Yine de kalmaya karar verdim. Ancak, yurttaki bir odayı 10 kişi ile paylaşıyorduk ve yemekler yenilmiyordu. Günde bir kez yemek zorunda kalıyordum. Bu yüzden Arnavutluk'a döndüm. YTB programına tekrar başvurmak istedim. Bu sefer YTB başvurusunu kendim yapmaya karar verdim. ... Mülakata çağırıldım ve çok iyi geçti. Mülakatta bana hangi bölümü okumak istediğimi sordular. Dış hekimliği dedim çünkü dil açısından daha kolay olacağını düşünüyordum. Bursu kazandım ve Türkiye'ye gittim. *(Katılımcı 2, E, 26, TR)*

Eğitim kalitesi ve tam burs imkânının yanı sıra, bu çalışmanın genç Arnavutların Türkiye'yi tercih etmesindeki bir diğer önemli nedeni de bu ülkede akraba veya tanıdıklarının bulunmasıydı.

Çünkü yıllar önce burs programından haberdar oldum ve dilini öğrendim, ardından ablam da İstanbul'da okuyordu ve bu benim çok önemli bir yardımım oldu. *(Katılımcı 4, K, 22, TR)*

Türkiye'ye gelmemde amcamın büyük etkisi oldu. Ben henüz 8. veya 9. sınıftayken Türkiye'de İstanbul ve Ankara'da okudu. Türkiye'de okurken Skype'ta konuşuyorduk ve bana buranın güvenli bir yer olduğunu ve eğitim açısından da ideal bir yer olabileceğini söyledi. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

...Abim yaklaşık 5 senedir Türkiye'de yaşıyor ve oradaki hayatını sürekli övüyordu ben de çok meraklı oldum ve ikna olup Türkiye'de okuma kararı aldım. *(Katılımcı 8, E, 19, TR)*

Liseden beri hep Türkiye'de okumak isterdim, çünkü eğitim sistemi Arnavutluk'tan daha iyi ve ayrıca orada devlet tarafından sunulan burslar da vardır. Üstelik Edirne'de okuyan bir abim var, o sürekli tavsiye ediyordu Türkiye'ye gelmeyi. Bu yüzden Türkiye'ye gelme kararı aldım. *(Katılımcı 14, E, 20, TR)*

Bir önceki bölümde değinildiği üzere bazı katılımcılar diğer Avrupa ülkelerini yüksek öğrenim ücretleri nedeniyle tercih etmemişti. Bu yüzden, Türkiye'yi seçmelerindeki bir

başka neden ise eğitim maliyetinin, Arnavutluk'ta eğitim almaktan daha uygun maliyeti olduğunu belirtmişlerdi.

Arnavutluk'ta okumak için kalsam bile ailem benim için daha çok para harcayabilirdi. Tiran'da okumak o kadar ucuz değil. Dolayısıyla Türkiye'nin bana akademik ve ekonomik açıdan çok faydası olacaktı, en azından her şeyi karşılayan bir burs programına sahip olabilirdim. Çok şükür de kazandım. *(Katılımcı 3, K, 21, TR)*

...burs ve ekonomik faktör daha fazlaydı... Fiyatları çok uygundu üstelik Arnavutluk'tan çok daha ucuzdu. Ben şöyle düşündüm, 100% burslu olarak Türkiye'ye gelirim, yemek, yemek için bir yerim olacak, bana harçlık parası da verilecek, benim Türkiye'de sadece okumam ve para biriktirmem lazım. Arnavutluk'ta kalsaydım asla para biriktiremezdim çünkü harcamalarım 10 kat daha fazla olacaktı. *(Katılımcı 9, E, 27, TR)*

Ekonomik faktörü de eklemem lazım çünkü ben YTB'yi kazanamadığım için İşkodra'dan Tiran'a okumak için taşınmam gerekecekti. Bunun için Tiran'da ev kiralamak, fatura ödemek, aylık çok harcama olacaktı ve hesaplama yaptıktan sonra ben bir karar aldım. Tüm bu parayı Tiran'da harcamak yerine, ben Türkiye'de harcamayı seçtim çünkü bu şekilde daha kaliteli bir eğitim almış olacaktım. *(Katılımcı 19, E, 24, TR)*

Türkiye ile Arnavutluk arasındaki yüzyıllara dayanan tarihi ve kültürel bağlar da katılımcıların Türkiye'yi tercih etmesinde önemli bir rol oynadı. Bu kültürel yakınlık, katılımcıların uyum ile alakalı olan birçok kişi için bir motivasyon kaynağıydı.

... aynı zamanda iki ülke arasında kültürel yakınlık da var. Kültür yakınlığı olduğu için hem ben hem de ailem daha az korkuyorduk. *(Katılımcı 5, K, 24, TR)*

Elbette Türkiye hakkında dizi kaynaklı ve toplumumuzun tarihsel hafızasında mevcut bulunan bazı imajlar aracılığıyla belli bir izlenime sahiptim. Bu tür izlenimler belki de ailemin böyle bir karar almalarında etkili olmuştur. Türkiye hala dindar, geleneksel ve cana yakın bir ülke olarak düşünülmüyordu çünkü. Özellikle yaşlı kesimin düşünceleri bu yöndedir. *(Katılımcı 17, E, 25, TR)*

Tam olarak neyin beni çektiğini bilmiyorum ama çok uzun yıllar önce atalarım Türk'tü. Kanım beni çağırdığını söyleyebilirim. Küçüklüğümde beri hayalim Türkiye idi. Oraya gidip bir şeyler başaracağımı düşünüyordum. *(Katılımcı 18, K, 19, TR)*

İngiltere'de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Tüm bu katılımcılar için en önemli motivasyon, uluslararası düzeyde kaliteli bir eğitim alma fırsatıydı. Ancak bu temel motivasyonun yanı sıra, 19 katılımcıdan 14'ü İngiltere'de yakınlarının bulunmasını da diğer etken olarak belirtti.

Ağabeyim yıllardır İngiltere'de yaşıyor ve bu yüzden ailem hep İngiltere'ye gitmemi istiyordu. Asıl sebebim daha iyi bir gelecek için kaliteli bir eğitim almamdı. İngiltere'de bana yardımcı olacak bir ailem olduğu için bu fırsattan yararlandım. *(Katılımcı 25, K, 27, İNG)*

.... Beni cesaretlendiren başka bir nedenim daha vardı; ağabeyim ve amcam İngiltere'de yaşıyordu. Bir tür destek aldığım için bu beni daha iyi hissettirdi. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

...Ayrıca, orada ablamın bulunma fırsatı varken, ailem de çok destekleyiciydi ve farklı kültürlerden birçok insanla çevrili olma fikri, beni uluslararası bir öğrenci olmaya yönelten nedenlerden biriydi. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

Çok garip bir duygu ve bir süreçti benim için çünkü çocukluğumdan beri İngiltere'ye gitmeyi hayal ediyordum, ancak bir gün gerçekten gidebileceğimi hiç düşünmemiştim. Çok küçük bir şehirden geliyorum ve benim geldiğim yerden bunlar büyük hayaller. Ailemde üniversiteye giden ilk kişi benim. ...Daha sonra kuzenim kızını İngiltere'ye gönderiyordu ve onunla konuşmaya başladım, o zaman gördüm ki aslında o kadar imkânsız değilmiş, sadece gereken prosedürler ve belgeler vardı. O noktada, gitmeye karar verdim... *(Katılımcı 28, K, 23, İNG)*

İngiltere'de okumak istememin birçok nedeni var. Birincisi: Amcamlarımın üçü de İngiltere'de yaşıyor ve kuzenlerim burada. Yaz aylarında tatile gelen kuzenlerime İngiltere'de yaşamak nasıldır diye hep sorardım. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Bir katılımcının babası, İngiltere'de yasal olarak çalışıyor ve hem ailesine destek oluyor hem de evladının İngiltere'de eğitim almasını mümkün kılıyordu. City University of London'da iktisat okuyan K35 kodlu katılımcı, bu durumu şu şekilde ifade ediyor:

Ancak hikayem gerçekten çok ilginç. Her şey babamla başladı. Babam her zaman daha iyi bir yaşam için İngiltere'ye gitmek istemiştir. Birçok kuzeni orada yaşıyor. Önce İngiltere'ye turist olarak gitti, sonra oradaki hayata daha çok hoşlanmaya başlanmıştı. Daha sonra kuzenlerinden biri, inşaat mühendisi olarak kendi şirketini kurdu ve babam yasal bir şekilde orada çalışmaya başladı. İlk olarak babam tek başına İngiltere'ye gitti ve yaklaşık 2 yıl çalıştı, ardından annem gitti. ... (Baba) Hem bir ev bulmak hem de benim İngiltere'de eğitim alabilmem için maddi destek sağlamak amacıyla para biriktirdi. Böylece ben de öğrenci vizesine başvurdum, kabul edildim ve şu anda ailemle birlikte Londra'da yaşıyorum. *(Katılımcı 35, K, 25, İNG)*

Kaliteli eğitim arayışının ötesinde, bu çalışmada ortaya çıkan diğer önemli motivasyon ise katılımcıların gelecekte daha iyi bir kariyer hedeflemesiydi. Katılımcılar, İngiltere'yi tercih etmelerindeki bu etkeni şu şekilde vurguladılar:

İngiltere mühendislik endüstrisi dünyanın en iyilerden biridir ve ben de en iyisinden öğrenmek istedim. Ayrıca bu ülkede mesleki fırsatlar da oldukça geniştir. *(Katılımcı 22, E, 21, İNG)*

İngiltere'yi her zaman iş dünyasının ve finansın merkezi olarak görüyordum, aynı zamanda yeni teknolojiler de orada ortaya çıkıyor; iş dünyası orada daha gelişmiş. Londra, London Bridge gibi, dünyada ekonomi ve finans alanında gerçekleşen tüm inovasyonları bir araya getiren bir köprü gibidir. ...*(Katılımcı 28, K, 23, İNG)*

Ayrıca İngiltere'ye gitmeye karar vermemin bir başka nedeni de Londra'nın finansın merkezi olduğu göz önüne alındığında, daha iyi bir kariyere sahip olma isteğimdi. Bir diğer sebep ise Türkiye'de yüksek lisans yaptığım 2 yıllık süreçte, tezimin konusunun İngiltere'nin Avrupa'dan ayrılması süreci olan Brexit ile ilgili olmasıydı. İlk yüksek lisansımı orada yaptığım için Londra'nın finans piyasalarındaki önemini, geleceğe yönelik fırsatlarını ve dünyada sahip olabileceği tanınırlığı daha da iyi anladım. İşte tüm bu nedenler bir araya geldi ve ikinci yüksek lisansımı yapmak için buraya gelmeye karar verdim. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

Bazı katılımcıların İngiltere'yi yükseköğrenim yeri olarak seçmelerinin motivasyonlarından biri de İngiltere'nin resmi diliydi. Bu çalışmaya katılanlardan bazıları düşünceleri şu şekilde dile getirdiler:

Bunun birkaç nedeni vardı aslında, az önce de belirttiğim gibi, üniversitelerin itibarı, araştırmaya verilen önem ve İngilizcenin ana eğitim dili olduğunun gerçeği. *(Katılımcı 22, E, 21, İNG)*

... Ayrıca Almanca konuşulan ülkelere kıyasla, İngilizce konuşulan bir ülkeye uyum sağlamamın daha kolay olacağını hissettim. *(Katılımcı 30, K, 33, İNG)*

...Ayrıca, İngilizce konuşulan şehirler olması da çok önemliydi, çünkü sadece entegrasyonumu değil, aynı zamanda ileriye dönük iş bulma şansımı da artırıyordu. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

Bu çalışma, Türkiye ve İngiltere'yi yükseköğrenim görmek için tercih eden katılımcıların motivasyonları arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar tespit etmektedir. Her iki gruptaki katılımcılar daha kaliteli bir eğitim almak için yurt dışına çıkma kararı almıştır. Ayrıca her iki ülkede de tanıdıkların veya aile üyelerinin bulunması, bazı katılımcılar için bir motivasyon kaynağı olmuştur. Ancak bu noktada farklılıklar belirginleşmektedir. Türkiye'de eğitim alan 20 katılımcıdan yalnızca 6'sının Türkiye'de tanıdıkları bulunurken, İngiltere'deki 19 katılımcıdan 14'ünün ailesi bu ülkede yaşamaktadır. Bir diğer önemli fark, finansal teşviklerin rolüyle ilgilidir. Türkiye'yi tercih eden katılımcılar için, kaliteli eğitimin yanı sıra YTB gibi kurumlar tarafından sunulan kapsamlı burslar temel bir motivasyon kaynağı olmuştur. Buna karşılık, İngiltere'deki katılımcılar için finansal destek çok daha sınırlıdır, yalnızca üç katılımcı, üniversite harçlarında kısmi burs aldıklarını belirtmiştir. Bu da ekonomik faktörler de iki grup arasında belirgin bir fark yaratmaktadır. Türkiye'yi tercih

eden birçok katılımcı, bu ülkenin ekonomik açıdan daha uygun olmasını bir avantaj olarak görmüştür çünkü Arnavutluk'tan da daha uygun olduğunu belirtmişlerdi. Kültürel benzerlikler de motivasyonları şekillendiren bir diğer faktördür. Türkiye'de eğitim alan dört katılımcı, Arnavutluk ve Türkiye arasındaki kültürel benzerlikleri bu ülkeyi tercih etmelerinde etkili bir neden olarak belirtmiştir. İngiltere'deki katılımcılar ise kültürel benzerlikleri bir motivasyon veya neden unsuru olarak dile getirmemiştir. Bu bulgular, uluslararası eğitim tercihlerini şekillendiren motivasyonların veya nedenlerin çeşitliliğini ve çok boyutluluğunu ortaya koymaktadır.

4.1.3 Aile desteği

Bu çalışmaya katılan her katılımcının, ailelerinin Türkiye/ İngiltere'de eğitim alma kararını destekleyip desteklemediği incelenmiştir.

Türkiye'de okumuş/okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye'de okumaya karar veren yirmi katılımcının büyük çoğunluğu (16 katılımcı) kararlarını alırken ailelerinden destek gördüklerini belirtmiştir. Bazı katılımcılar bu konudaki deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Evet. Her ne kadar yeni bir hayata yalnız başlayacağım diye biraz üzülseler ve korksalar da bana çok destek oldular. Hatta ilk defa yapayalnız seyahat ettiğim için babam benimle Türkiye'ye kadar geldi ve ardından Arnavutluk'a geri döndü. *(Katılımcı 5, K, 24, TR)*

Hiç sorun yaşamadılar ve bana destek oldular. Gerçi o dönemde babam ağır hastaydı ve ekonomik olarak durumumuz pek iyi değildi. Ama ellerinden geldiğince bana yardımcı oldular ve beni Türkiye'ye gönderdiler. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

Evet, çok fazla. Arnavutluk'taki durumu bildikleri için, her ebeveyn çocuğunun mümkün olan en iyi eğitimi alması için çalışıyor ve onlara bu tür fırsatlar verildiğinde onları destekleyecekler. Ama normalde uzakta olacağım için üzüldüler ama bencil ve kişisel arzuları bir kenara bırakıp bana çok destek oldular. *(Katılımcı 15, E, 29, TR)*

Kalan dört katılımcının aileleri, bu karara pek sıcak bakmamıştır. Konya'da tıp okuyan bir erkek katılımcı ve aynı şehirde sosyoloji okuyan bir başka erkek öğrenci aileleri, henüz 14 yaşında olan çocuklarının yabancı bir ülkede yalnız yaşamak için çok genç olduğunu düşünerek bu duruma karşı çıkmıştır. Eskişehir'de iktisat ve Konya'da psikoloji okuyan iki

kadın katılımcının aileleri de kızlarının yalnız başına yurtdışına gitmesine karşı çıkmıştır. Bu konudaki açıklamaları birbiri ardına şu şekilde sunulmaktadır:

Aileme söyledim ve başlangıçta karşı çıktılar. Ben de yurt dışında okumak istiyordum, bu yüzden kendi başıma başvurdum ve aileme bundan hiç bahsetmedim, çünkü izin vermeyeceklerini biliyordum. ... 2014 yılında başvurdum ve o zaman 14 yaşındaydım. *(Katılımcı 1, E, 23, TR)*

Son ana kadar değil, sonra evet. Ben gitmeden bir yıl önce İşkodra müftüsü birçok Arnavut öğrenciyi Türkiye'ye göndermişti ama daha sonra onlara yardım etmeyip sokaklarda bırakmışlardı. Bundan sonra hiçbir dernek onları göndermedi ve onlara yardım etmedi. Bu durum ailemi de çok endişelendiriyordu. Ama Türkiye'ye gittiğimde her şeyi, her belgeyi, kalacağım yeri kendim ayarladım, buna babam bile şaşırdı. *(Katılımcı 13, E, 32, TR)*

Hayır, onlar karşıydılar ve hâlâ da öyle, çünkü beni kendilerine yakın istiyorlar. *(Katılımcı 12, K, 21, TR)*

Başlangıçta ailemden destek görmedim ve benim için çok zor oldu. Herkes bana karşıydı ama ben çok kararlıydım. O kadar karşıydılar ki, 17 yaşında olduğum için noter onayını vermeyeceklerini söylediler, çünkü Türkiye'ye gitmek için onların onayı gerekiyordu. Ama ben onlara dedim ki: “Şimdi beni engelleyebilirsiniz ama 18 yaşıma geldiğimde, gideceğim”. Sonunda kararlılığımı görünce fikirlerini değiştirdiler. *(Katılımcı 18, K, 19, TR)*

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’de eğitim almayı tercih eden katılımcıların aksine, İngiltere’yi seçen öğrencilerin aileleri istisnasız bir şekilde son derece destekleyici olmuştur. Tüm katılımcılar ailelerinin hem manevi hem de maddi açıdan kendilerine destek olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar bu konudaki deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

... Ailem her konuda destekli oldu. Çok iyi ve saygın bir üniversiteyi seçtiğim için gurur duyular ve Londra’daki tüm fırsatlardan yararlanmaya teşvik ettiler. Ailem, özellikle de babam planlama sürecine çok dahil oldu. Sık sık iş için Londra’ya gider ve hatta şehri keşfetmek ve bölgede rahat olduğumdan emin olmak için son taşınmamdan önce birkaç kez ziyaret ettik. Etrafımda aile arkadaşlarımla olduğumu bilmek, evden bu kadar uzakta olmam konusunda ailemin de kendilerini rahat hissetmelerini sağladı. *(Katılımcı 23, K, 21, İNG)*

Buraya İngiltere'ye gelmeye karar vermemin asıl sebebi babamdır. Çünkü bana her zaman şöyle derdi: Dene! Neden denemiyorsun? Çok iyi notların var. Bunu bir fırsat olarak vereceğim. Bu yüzden ana itici güç oydu çünkü İngiltere'ye gelmeyi hayal etmemiştim. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Aile her zaman benim arkamda. Ama bu fikir onlar için aşırı çılgın görünse de evet destekli oldular. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

4.1.4 Hazırlık aşamasındaki zorluklar (vize başvurusu veya gerekli evrakları toplarken)

Görüşmede tüm katılımcılara yurtdışındaki akademik programları için vize/ büyükelçilik başvuru sürecinde ve gerekli belgeleri toplama aşamasında herhangi bir zorluk veya engelle karşılaşp karşılaşmadıkları da soruldu.

Türkiye’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’deki katılımcıların cevapları iki ana gruba ayrıldı. İlk grupta yer alan 12 katılımcı, Arnavutluk’taki kurumlarda bürokratik sorunlarla karşılaştıklarını belirtti. Bu sorunlar arasında sağlık raporu vs. gibi sıkıntılar bulunmaktadır:

Bana sorun çıkaranlar kısım Arnavutluk'taki kurumlar oldu. En büyük sorunu almam gereken sağlık raporlarıyla yaşadım. Mahalle doktoru (aile doktoru), ondan ne istediğimi anlamadı ve beni basit bir belge için İşkodra'da boşuna dolaştırdı. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Arnavutluk kısmında uzun kuyruklar gibi birkaç sorun var ve bazen işleri biraz daha hızlı halletmek için bir "dost (torpil)" kullanmak zorunda kalıyorsunuz. Dolayısıyla bu aynı zamanda Arnavutluk'ta değil de yurt dışında eğitim almanın daha iyi olmasının ekstra bir nedeni olabilir. Çünkü devletin işleyişi böyledir. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

...son gün görüşmeye gittiğimde sağlık sigortası mektubunda sorun yaşadığımı söyledi. Sağlık sisteminin düzeyi bile o kadar iyi değil. Lushnje-Tiran yolunu bir günde iki kez yapmak zorunda kaldım. Bu yüzden sağlık sigortası cevaplarını almam ve son tarihten önce Tiran'daki bakanlığa getirmem gerekiyordu. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Bazı katılımcılar, gerekli belgelerin ilgili bakanlıklar tarafından imzalanmasının uzun sürdüğünü ve gecikmeler yaşadığını dile getirdiler:

Diploma apostil damgası ile mühürlenmemesi nedeniyle de sorun yaşadım. Arnavutluk'ta evrak toplamayı son dakikaya bırakılmamalı, işi zamanında bitirmek için çok erken başlamalısınız. Arnavutluk'ta her şey gecikiyor ve belgeler zamanında ulaşamıyor... (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Türkiye’ye 2021 yılında geldiğim için her şey hala pandeminin tedbirleri altındaydı. Bununla ilgili birçok sorunla karşılaştım çünkü Arnavutluk'ta sağlıkla ilgili birçok farklı çeşitte belge almak zorunda kaldım, ancak bunların hazırlanması ve bakanlıklardan imzalı olarak geri gelmesi genellikle çok zaman alıyor. (Katılımcı 14, E, 20, TR)

Eğitim ve sağlık bakanlıklardan belgeleri almakta da zorluk çektim. Belgelerin postayla gönderilip bana İşkodra'ya ulaşması gerekiyordu. Arkadaşlarımın belgeleri ulaşmışken benimkiler gelmemişti. Postaneye gidip belgeleri sormasaydım, belgeleri gönderilmeyi unutmuşlardı. Ayrıca, noter de belgeleri hazırlamada çok gecikti. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

İki kadın katılımcı, Arnavutluk'taki Türk Büyükelçiliği ile sorun yaşadıklarını şu şekilde dile getirdiler:

Büyükelçilikle bazı sorunlar yaşadım. YTB'ye e-posta yazdık ve ardından YTB bize büyükelçilikle konuşmamızı söyledi. Daha sonra vizeye ihtiyacımız olduğunu söyleyen bir e-posta aldık. Büyükelçiliğe sorduğumda çok kibirli bir şekilde cevap verdi. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

...Daha sonra büyükelçilikte belgelerimi iyi bilmiyorlardı ya da tanımıyorlardı, belge dosyada olmasına rağmen beni birkaç kez geri gönderdiler. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Türkiye'de lise eğitimi almak için ilk kez gelen iki erkek katılımcı ve 17 yaşından beri Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde öğrenim gören bir kız öğrenci, gerekli belgelerin fazlalığı ve birden çok vekaletname ihtiyacı nedeniyle sorun yaşadıklarını belirtti:

2014 yılında fazladan ve gereksiz birçok şey vardı, oysa şimdi çok daha basit. Ama bende 14 yaşında olduğum için ekstra evraklar lazımdı. O zamanlar evraklar ve belgelerle uğraştım, çok zaman ve para harcadım. Yaklaşık 70.000 Lek harcadım. Buraya vize, apostil pulu ve hatırlamadığım diğer bazı ödemeleri dahil edebilirim. Oysa şimdi küçük kardeşim geldiğinde tüm evraklar için yaklaşık 15.000 Lek ödedi. (Katılımcı 1, E, 23, TR)

Lisedeyken kesinlikle evet. 18 yaşından küçük olduğum için göç idaresiyle sürekli sorunlar yaşıyordum. Bazen belgeler eksik oluyordu ve dolayısıyla sürekli gitmem gerekiyordu. Bu süreç o kadar yoğun ki hala bu türdeki bürokratik işlemlerden rahatsız oluyorum. Ancak 18 yaşını doldurduğumda pek bir sorun yaşamadım. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

Yaş benim için birçok işi mahvetti, çünkü almak istediğim her belge için özel bir vekaletname gerekiyordu... (Katılımcı 18, K, 19, TR)

İkinci grup ise, sekiz katılımcıdan oluşuyordu ve bu katılımcılar başvuru sürecinde herhangi bir zorluk yaşamadıklarını ve bazılarının yardım aldıklarını ifade etti.:

Hayır. İlk önce Türk büyükelçiliğine giderek gerekli belgeleri sordum. Daha sonra belgeleri topladım, tercüme ettim, notere gittim ve hızlı bir şekilde tamamlandı. İmam Hatip Lisesinin hocaları da bana yardımcı oldular. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Bana yardım ettikleri için pek değil. Yunus Emre Enstitüsünde tanıştığım bir tercüman bana yardımcı oldu. Tercüman ve onun tanıdıkları, başvuruyu benim için kolaylaştırdı. (Katılımcı 11, K, 23, TR)

Hayır, benim için o kadar zor bir süreç olmadı. Çünkü ağabeyim Türkiye’de yaşıyor ve bu süreçte daha önce tecrübelendiği için, bana çok yardımcı oldu. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere’de eğitim almayı tercih eden katılımcılara ilişkin olarak, üniversiteye başvurmalarından vize başvurularına kadar uzanan kapsamlı prosedürler nedeniyle, 19 katılımcıdan 15 katılımcı bu süreçleri eğitim danışmanlığı ajanslarının yardımıyla tamamlamıştır. Bununla birlikte, bu katılımcıların bir kısmı, gerekli evrakları toplarken zorluklarla karşılaştı ve Arnavutluk’taki kurumların bu belgeleri sağlamada yaşadığı gecikmelerden etkilendi.

Çok fazla belge toplamam gerekiyordu, bu kolay şey değildi çünkü Arnavutluk’ta resmi belgeleri toplamak savaşa gitmeyi benzer. Her zaman sorun çıkıyor, çok gecikme oluyor, insanlar hiç umursamıyor o yüzden de kolay değildi. Ben ilk önce tüm prosedürleri kendim yapmak istedim ama iyi ki hem bir ajansla ve bir noterle konuştum ve onlar çok yardımcı oldular. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Bir ajans aracılığıyla başvurdum. Sonuç olumlu çıktı. ... İngiltere’ye başvurmak oldukça zordu çünkü başvuru sürecini COVID döneminde, Ağustos 2020’de yaptım. ...O dönem benim için oldukça stresliydi. Ayrıca o dönemde ihtiyacım olan belgeler zamanında çıkmıyordu ve çok fazla gecikme yaşadım. Gittiğim kurumdan istediğim cevapları alamıyordum, hatta bazı kurumlar kapalıydı. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

İngiltere’ye vize almak gerçekten çok zor. Pasaportumda daha önce 5 vizem olmasına rağmen, İngiliz büyükelçiliğinden öğrenci vizesi için ret aldım çünkü vize memuru oraya öğrenci olarak gittiğim konusunda ikna olmamıştı. İkinci başvurumda, İngiltere’ye gidebilmek için yeterli fonlarım olduğunu göstermek amacıyla belgeleri toplamak uzun zamanımı aldı. ... bu belgeler arasında, bu fonların güvenilir olduğunu doğrulayan bir mali müşavir raporu bile vardı. Ayrıca, okulu ne kadar çok istediğimi anlatan bir profesörden alınmış bir referans mektubum da bulunuyordu. İkinci başvuru süreci benim için gerçekten çok zor geçti. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

Katılımcıların karşılaştığı bir diğer önemli zorluk, başvuru sürecinin finansal gereklilikleriyle ilgiliydi. Özellikle, başvuru sahiplerinin banka hesaplarında, üniversite ücretlerini ve İngiltere’deki yaşam masraflarını karşılamaya yetecek bir miktarı 30 gün boyunca kesintisiz

olarak tutmaları gerekiyordu. Bazı katılımcılar bu gereklilikle ilgili deneyimlerini şu şekilde ifade ettiler:

... Burada en çok zorlayan şey, maliyetleri çok yüksek olduğundan yüksek lisans ücretlerini ödeyebilmek için gelir beyanı yapmaktı. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

... Ancak en rahatsız edici kısım, İngiltere'nin banka bilgilerinizi, gelir belgenizi açıklamanız gerektiğinde sahip olduğu ayrıntılardır. Örneğin bunlara belli bir süre içinde sahip olmanız gerekiyor. Bu gelirlerin 28 gün değişmeden kalması gerekiyor ve bu detaylara, belli sürelerle yetişmeniz gerektiği için bazı sıkıntılara yol açabiliyor. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Evet, maliyetler planladığınızdan daha yüksek çıkıyor, çeviriler, noter tasdik işlemleri, vize ücretleri, sağlık sigortası, danışmanlık acentesi, her şey üst üste geliyor ve toplam ilk başta düşündüğünüzden daha pahalı oluyor. Ayrıca üniversiteyle yapacağınız mülakatta üniversite tarafından reddedilmemeye hazırlıklı olmalısınız. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Türkiye’de yükseköğrenim almak için gerekli belgeleri toplama süreçleri, İngiltere’de gerekli olan belgelerden oldukça farklıdır. En belirgin fark, vize gerekliliğinde ortaya çıkıyor çünkü İngiltere için vize zorunluyken, Arnavut vatandaşları Türkiye’de bu gereklilikten muaftır. Vize başvuru süreci daha fazla belge gerektirir ve bu da genel süreci daha karmaşık hale getirir. Bu nedenler, İngiltere’de eğitim almayı tercih eden katılımcıların bu karmaşıklıklara başa çıkmak için eğitim danışmanlık ajansların yardımına başvurmasını gerektirdi. Öte yandan, Türkiye’yi tercih edenlerin çoğu, herhangi bir dış destek almadan süreçleri kendi başlarına tamamladı. Ancak, bu iki grup arasında ortak bir nokta bulunuyor. Bu, Arnavutluk’taki kurumlardan gerekli evrakları alırken yaşanan gecikmeler ve verimsizlikler, tüm katılımcılar için önemli bir zorluk teşkil etti.

4.1.5 Temel beklentiler

Yabancı bir yerde, yeni bir deneyime başlamadan önce her bireyin belirli beklentileri olması doğaldır. Bu nedenle, ilk bölümündeki son soru, katılımcıların yurtdışında eğitim alma kararı aldıklarında sahip oldukları temel beklentilere odaklandı.

Türkiye’de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’yi yüksek öğrenim için tercih eden katılımcılar arasında çeşitli beklentiler öne çıktı. Ancak, 20 katılımcının tamamı, yurtdışında eğitim alma kararlarının temel nedeni olan kaliteli bir eğitim alma beklentisinde ortak paydadaydı. Bu grupta, iki katılımcı Avrupa

standartlarında bir eğitim beklediklerini ifade ederken, beş katılımcı ise Arnavutluk'taki eğitimden çok daha iyi bir deneyim umduklarını belirtti.

Kardeşimin Erasmus programına katılmıştı ve o deneyimi hakkında sürekli bahsediyordu. Ben de onun deneyiminden ilham alarak benim eğitimim de Avrupa gibi olsun istiyordum. Yani Avrupa düzeyinde bir eğitim deneyimi yaşamayı bekliyordum. Derslerin zor olacağını bekliyordum ama yine de degeceğini ve öğrenmekten sıkılmayacağımı düşünüyordum. *(Katılımcı 3, K, 21, TR)*

İlk önce sadece bir cümle vardı kafamda: Arnavutluk'tan daha iyi olsun. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

Eğitimin Arnavutluk'takinden çok daha iyi olmasını bekliyordum. Bölümün öğretiminin daha çok bilgisayar mühendisliği odaklı olacağını bekliyordum. *(Katılımcı 15, E, 29, TR)*

Arnavutluk'takinden daha iyi bir eğitim bekliyordum, çünkü bence Arnavutluk'ta eğitim, hocaların ilgisi, seviyeleri, eğitim düzeyi açısından yetersiz. *(Katılımcı 1, E, 23, TR)*

Ayrıca, eğitim konusunda da katılımcıların, samimi ve sosyal profesörler beklediklerini ifade ettiklerine de dikkat çekilmiştir:

...Ayrıca hocaların yabancı öğrencilere karşı biraz daha açık fikirli, daha eğlenceli, daha sosyal olmalarını bekliyordum. *(Katılımcı 3, K, 21, TR)*

... İletişimi kuvvetli, iyi profesörler bekliyordum. *(Katılımcı 4, K, 22, TR)*

Üniversitenin kaliteli eğitim vermesini ve iyi eğitim için doğru koşulları sağlamasını, ayrıca hocaların akademik düzeyde iyi, samimi, çok deneyimli olmasını bekliyordum. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

Eğitim konusunda, diğer katılımcıların aksine, 2 katılımcı YTB kapsamında kazandıkları bölümü değiştirmeyi planladıklarını belirtti. Bu beklentiyi şu şekilde ifade ettiler:

Hemşirelik bölümünden yatay geçiş yapıp diş hekimliği okumak istiyordum ama geldikten sonra anladım ki bu mümkün değilmiş. *(Katılımcı 9, E, 27, TR)*

Hayalim moda tasarımcısı olmaktı ama bu biraz imkansızdı. Üstelik İstanbul'da bir üniversiteye başvurdum ve burs kazandım. Ama ailem bana eğer Türkiye'ye gitme seçeneği varsa bunun iktisat gibi bir bölüm olması gerektiğini söyledi. Daha sonra ben de gidip iktisat diplomamı alacağımı, ardından moda tasarımcısı olmaya, hayalimin peşinden gitmeye devam edeceğimi söyledim. *(Katılımcı 18, K, 19, TR)*

Katılımcıların önemli bir kısmı farklı kültürlerden gelen insanlarla geniş bir sosyal çevreye sahip olmayı da bekliyordu:

İkincisi, çok sayıda uluslararası öğrencinin olacağı ve onların bana Arnavutluk'takinden farklı bir bakış açısı kazandıracağını düşünmüştüm. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Daha iyi bir öğrenci ve eğitim hayatı ve birden fazla kültürden insanlarla çevrili olmayı, onlarla arkadaş olmayı bekliyordum. Bu Arnavutluk'ta asla yapamayacağım bir şey olurdu çünkü orada dünyanın farklı ülkelerinden gelen öğrenci yok. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

Üç katılımcının da kaliteli bir eğitimin yanı sıra, Türkiye’de tek başlarına yaşarken kendilerini geliştirmeyi beklediklerini ifade etmişlerdir. İki bu beklentilerini şu şekilde ifade ettiler:

...Ben daha önce yalnız, ailemden uzak yaşamadım o yüzden bu bana daha güçlü ve bağımsız yapacaktı. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

Ben ailemin tek kızıyım ve herkesin odak noktası bendim. Yeni bir ülkede kimseyi tanımadan yaşamak, yemek, uyumak bana çok korkunç geliyordu. Ama bu fikir güç de veriyordu çünkü yalnız yaşamak daha güçlü olmak demek. Bende Türkiye’de okurken sadece akademik açıdan gelişmek değil, kişisel açıdan da gelişmeyi bekliyordum. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Türkiye, uluslararası alanda misafirperver ve sıcak kanlı bir ülke olarak bilinmektedir. Bu nedenle, üç katılımcı, Türklerin misafirperver olmasını bekliyordu:

Yüksek beklentilerim vardı. İnsanların daha açık fikirli ve misafirperver olmasını bekliyordum. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

İngiltere’de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere’de yükseköğrenim görmeyi tercih eden 19 katılımcının beklentileri de incelendi. Bu 19 katılımcının tamamı, temel beklentilerinin uluslararası standartlarda kaliteli bir eğitim almak olduğunu vurguladı. Bu durumu yansıtan bazı cevaplar şu şekildedir:

Staj ve istihdam yoluyla yüksek kalitede bir eğitim almayı ve uygulamalı deneyim kazanmayı bekliyordum. Dersin teori ötesinde pratik odaklı olacağını bekliyordum. Çünkü Arnavutluk’ta ders sadece teorik planda veriliyor ve pratik planda sıfırdır. ...(Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Teoriden çok pratiğe dayalı bir eğitim almayı bekliyordum. Her ne kadar teoriye dayalı sosyal bir konu üzerinde çalışsam da konferanslara katılmayı ya da bölümün teorik kısmından daha fazlasını öğrenme fırsatı yakalamak istiyordum. (Katılımcı 27, K, 18, İNG)

Derslerimde başarılı olmanın yanında, üniversitenin beni çok ileri götüreceğini düşündüm. Dersler etkileşimli, kitaba odaklı değil de sadece pratik, yani çok fazla laboratuvar çalışmayı gerektirecek şekilde olacağını düşündüm. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Akademik alanda dört katılımcı Arnavutluk'ta yaşayabileceklerinden farklı bir öğrencilik hayatı beklediklerini ifade ettiler.

Ayrıca, öğrenci olarak daha renkli bir hayat yaşamayı arzuluyordum, çünkü Arnavutluk'ta bu çok gelişmiş değil. Arnavutluk'ta bir öğrencinin hayatı sadece kafe-ev arasında geçiyor. Böyle bir öğrenci hayatı yaşamayı asla istemedim. *(Katılımcı 39, E, 21, İNG)*

İngiltere, uzun yıllardır farklı kültürlerden ve coğrafyalardan gelen öğrencileri ağırlayan bir ülke olarak bilinmektedir. Bu nedenle, dört katılımcı, çeşitli kültürlerden insanlarla geniş bir sosyal çevre kurma beklentisi içinde olduklarını belirtti.

Temel beklentilerim, kaliteli bir eğitim almak, farklı insanlarla tanışmak, farklı ülkelerden, kültürlerden arkadaş edinmek *(Katılımcı 21, K, 28, İNG)*

Daha önce de belirttiğim gibi, çok şey öğrenmeyi, deneyimli ve saygıdeğer profesörlerle çalışmayı bekliyordum. Akademik bir öğrenci hayatı yaşamayı, dünyanın dört bir yanından insanlarla tanışmayı ve onlarla arkadaşlık kurmayı umuyordum. *(Katılımcı 39, E, 21, İNG)*

Bu gruptaki, 19 katılımcıdan altı katılımcının dile getirdiği diğer bir beklenti de İngiltere'deki eğitimleri sırasında kişisel gelişmelerine önemli bir katkı sağlanacağı yönündeydi.

Her şeyi kendim yapmak zorunda kalacağım, tamamen farklı bir ortamda kişisel ve mesleki gelişimi bekliyordum. Bir insan omuzlarında çok yük olduğunda kendine daha fazlasını vermek zorunda kalıyor. Bunu bir inisiyatif olarak aldığım için minnettarım çünkü bu beni çok olgunlaştırdı. *(Katılımcı 37, K, 26, İNG)*

Biletimi almadan bir hafta önce, kafamda birçok düşünce vardı. Bir yandan çok korkuyordum ve kendime "Ya başaramazsam? Ya kendimi, hatta ailemi hayal kırıklığına uğrattıysam? Ya okul çok zor olursa?" gibi sorular soruyordum. Sonra düşündüm ki, hayatımla bir şeyler yapmalıyım, daha düzenli ve disiplinli olmalıyım diye düşündüm. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

Eğitim ötesinde, bağımsız yaşayarak ve büyük bir şehirde hayatımı idare ederek kişisel olarak gelişmeyi umuyordum. Bu deneyimin zorluklarının olacağını biliyordum ama beni daha dayanıklı, sabırlı ve olumlu olmaya itmesini bekliyordum. *(Katılımcı 22, E, 21, İNG)*

Tüm katılımcıların ortak beklentisi olan kaliteli eğitimin yanı sıra, katılımcıların önemli bir kısmı (10 kişi), mesleki gelişimi de temel bir beklenti olarak vurguladı. Bu katılımcılar, İngiltere'de eğitimlerini profesyonel dünyaya başarılı bir şekilde adım atmalarını sağlayacak önemli bir basamak olarak gördüklerini belirtti.

Beklentilerim, dört yıl sürecek bir eğitim dönemini tamamlamaktı, çünkü bir yıllık iş deneyimi de yapacaktım. İlk iki yılı tam zamanlı derslerle geçirdim, ardından bir yıl iş deneyimi yaptım, çünkü burada, İngiltere’de sevdiğim alanda çalışmanın nasıl bir şey olduğunu öğrenmek ve iş hayatına daha aşina olmak istedim. ...İş dünyası ve finans her zaman benim tutkum olmuştur ve bir gün kendi iş yerimi kurarsam, bu alanlarla tamamen aşina olmayı bekliyordum. Finans açısından, sermaye nasıl toplanır ve nasıl yatırım yapılır gibi konuları öğrenmek istiyordum. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

... Akademik yolculuğun kalitesi önemliydi; yani okulun seviyesi, akademik söylemler, hocaların niteliği gibi unsurlar önemliydi. Ancak bu deneyimin, aynı zamanda profesyonel deneyim kazanmak için bu ülkede iş fırsatlarının kapısını açacak bir deneyim olması da benim için en az o kadar önemliydi. İki açıdan da değerlendirdim. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Sonunda o ülkeye yerleşeceğim ve mesleğimi yapacağım! Yani İngiliz pazarında iş bulmayı hedefliyordum. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Bu bölümde, Türkiye’yi eğitim destinasyonu olarak seçen katılımcılar ile İngiltere’yi tercih edenlerin beklentileri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir. Her iki grupta ortak olarak, gittikleri ülkede kaliteli bir eğitim, farklı kültürel geçmişlere sahip insanlarla bir arada olma ve kişisel gelişimlerini ilerletme beklentisi içinde olduklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte, İngiltere’yi tercih eden katılımcılar, bu deneyimden mesleki gelişim sağlamayı da önemli bir beklenti olarak vurgulamıştır. Öte yandan, Türkiye’de eğitim almayı seçen katılımcılar, eğitim alanlarını değiştirme beklentisinin yanı sıra, Türk gençlerinin İngilizce bilgisine sahip olacağı varsayımında bulunmuştur.

4.2 Okumaya Karar Verdikleri Ülkede Bulundukları Süre

Bu bölümde katılımcıların bulundukları ülkedeki döneme odaklanılmaktadır. Katılımcıların ülkeye ilişkin ilk düşünceleri ve duygusal tepkileri incelenecek ve karşılaştıkları zorluklar ele alınacaktır. Ayrıca, bu bölümden akademik yaşamla ilgili bazı konular da incelenmiştir. Bunun yanı sıra, sosyal yaşam ile kampüs deneyimleri de ele alınmıştır. Bu kapsamda, arkadaşlık ilişkileri, öğrenci kulüpleri ve üniversite etkinliklerine katılım, kampüsteki dini tesislerin erişilebilirliği, yemek olanakları ve genel üniversite hayatı memnuniyeti gibi konular incelenmiştir.

4.2.1 İlk düşünceleri ve duygusal tepkileri

Yeni bir yolculuğa başlama anında her insanın bir duygu ve düşünce karmaşası oluşur. Bu nedenle, 39 katılımcıya, hedef ülkeye vardıklarında hissettikleri ilk düşünce ve duygular sorulmuş ve incelenmiştir.

Türkiye’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’de eğitim almayı tercih eden katılımcılar, bu ülkeye dair ilk duygu ve düşünceleri konusunda çeşitli görüşler ifade etti. Bu yüzden, 20 katılımcıyı iki gruba ayırmak mümkündür: daha olumlu ve iyimser düşünce ve duygulara (8 katılımcı) sahip olanlar ile daha olumsuz ve karamsar (12 katılımcı) duygular yaşayanlar.

Birçok katılımcı, Türkiye ile ilk ayak bastığında korku ve yalnızlık hissi nedeniyle olumsuz duygular deneyimlemiştir. Bu durum hem yalnız başına yeni bir deneyime başlamaktan hem de şehrin büyüklüğü ve ilk etapta hissedilen rahatsızlıktan kaynaklandı. Bu ve bazı başka sebepler nedeniyle üç katılımcının böyle bir karar verdiği için pişmanlık duyma noktasına geldiği görünmektedir:

Uçaktaydım, Türkiye’ye gidiyor oluşuma diye inanamadım. Artık geri dönüşün olmadığını düşündüm. Yurda geldiğimde tuhaf bir odada kaldım. Ben Türkçeyi iyi bilmiyordum ama diğerleri de İngilizce bilmediği için kimseyle iletişim kuramadım. Yani o an çok tuhaftı benim için ve korkuyordum... (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Arnavutluk'tan ayrıldığımda saat sabah 5.30'du ve havalimanında ailem bana eşlik ederken hepsi ağlıyordu. Onlardan ayrılmam bana çok tuhaf geldi. Türkiye'ye geldiğimde tamamen yalnızdım ve sanki hep öyle hissedecekmişim gibi düşünüyordum. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Şehri ilk defa görünce dedim ki: “Nereye gelmişim böyle? Dünyanın sonuna geldim.” Yani dürüst olmak gerekirse, hoşuma gitmedi. Konya'dan çok farklı, İskodra gibi bir şehre alışmışım. Geldiğim yeri hiç beğenmemiştim. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Edirne'yi sevmedim. Belediyenin yatırımlarının bu kadar az gelişmiş olmasını beklemiyordum. Toplu taşıma eksiklikleri vardı. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

İlk düşüncem Arnavutluk’a geri dönmek istememdi. Başlangıçta bizi Kayseri’ye götürdüler, sanki beni Suriye’ye götürüyorlardı. Türkiye'nin herhangi bir şehrinde değilmişim gibi hissediyordum çünkü sadece kahverengi tonlarında dağlar ve tepeler görüyordum. Çok zor olduğunu düşündüm, özellikle ilk hafta. Aileme bilet almalarını ve geri döneceğimi söyledim. ... (Katılımcı 1, E, 23, TR)

İlk geldiğimde "Pişmanlık" diye düşündüm. Başlangıçta her şey çok korkutucuydu. Benim bir uluslararası öğrenci olarak karşılaştığım ilk sorun dildi. İlk günlerde hiç kimse ile konuşmadım. Bu durum 2. hafta sürdü. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Isparta'da ebelik bölümünde yüksek lisans okuyan bir katılımcı, o şehirdeki ilk gününde yaşadığı sorunlar ve sonrasında pişmanlık duyduğu deneyimini ayrıntılarıyla anlatıyor:

... yurda gittiğimde hayal kırıklığına uğradım ve bütün gece ağladım. ... yurt beklentimi karşılamadı. ... 2500'den fazla öğrenci yaşıyordu. Her yerde kuyruklar vardı. Odada 4 kişi kalıyordu. Gitmeden önce fotoğraflarda gördüğümde farklıydı. Ranzalı, halılı ve daha büyük dolaplı daha büyük odalar görmüştüm. ... 3 valizle gelmişim ve eşyalarımı nereye koyacağımı bilmiyordum. Ayrıca ilk gece bana nevresim takımı vermediler ve hayatımda, daha önce çarşafsız hiç uyumamıştım. Benim için çok farklı bir deneyimdi. ...O yüzden ilk gece çok pişman olduğumu söyleyebilirim. Kendime şunu sürekli sordum: "Neden geldim?". Bütün gece ağladıktan sonra ertesi gün uyandım ve kendime hayata devam etmem gerektiğini, bunun benim yaptığım bir seçim olduğunu ve devam etmem gerektiğini söyledim. Geri dönersem pes ettiğimi ve herkesi hayal kırıklığına uğratacağımı hissettim. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Önceki paragrafta belirtildiği gibi, 8 katılımcı Türkiye'deki ilk anılarını olumlu ve iyimser bir bakış açısıyla değerlendirdi. Bu deneyimler şu şekilde yansıtılmaktadır:

Büyük şehirleri pek sevmem ama yine de İstanbul'u severim çünkü çok güzel bir şehir. Uçaktan gökdelenleri gördüğümde, 'Aman Tanrım, neler oluyor?' dedim. Yeni bir şeye başladığım için heyecan, adrenalin hissettim. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

İlk kez yurtdışına çıkacağım ve ailemden bu kadar uzakta olacağım için biraz duygusaldım ama arkadaş edinmem çok uzun sürmedi. Esas olarak her şeyin ne kadar hızlı değiştiğini (bir gün Arnavutluk'ta, bir sonraki gün Türkiye'deydim) ve bu yeni ülkede beni neler bekleyeceğini düşünüyordum ve sabırsızlıkla bekliyordum. (Katılımcı 14, E, 20, TR)

Hayatımda çok büyük bir şey oluyordu, hayatımı çok etkileyecek bir macera. Bu yüzden çok heyecanlı ve mutluydum. (Katılımcı 20, K, 24, TR)

Yer büyüklüğü beni çok etkiledi. ... Arnavutluk'tan çıktığımızda hava 26-27 dereceydi ve o havaya göre giyinmiştik ama Konya'ya vardığımızda hava 6 dereceydi ve kimse bizi otobüsten almaya gelmemiştir ve hava aşırı soğuktu. ... Çok yorucu ve çok zor bir gündü ama yine de arkadaşım ile sürekli gülüyorduk, kakhaha atıyordum. Mutluyduk yani. O zamanlarda, yurtdışına çıktığım, tam burslu eğitim alacağım için kendimi çok şanslı hissediyordum. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Üç katılımcı, Türkiye’deki ilk deneyimleri hakkında ağırlıklı olarak olumsuz düşüncelere sahip olsa da bazı olumlu izlenimler de paylaştı. Katılımcılardan ikisi, şehri beğenmemelerine rağmen, üniversite kampüsünü çok beğendiklerini belirtti.

Geldiğim yeri hiç beğenmemiştim. Ama üniversiteye gidince tamamen farklı bir şeydi, harika bir şeydi çünkü çok büyük bir kampüsü vardı. Hiç bu kadar büyük bir kampüs görmemişim. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

... Isparta'ya geldiğimde İşkodralı kız ve Iraklı bir erkek beni bekliyorlardı ve bana evrak konusunda yardımcı olacak kişiler de onlardı. Daha sonra kayıt yaptırmak için beni fakülteye götürdüler ve ben o gün aşırı yorgundum. Ama kampüsü sevdim çünkü büyüktü, çok fazla ağaç vardı, çok yeşildi ve İşkodra'dan pek de farklı olmadığını düşündüm. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Bu çalışmada, İngiltere’yi eğitim destinasyonu olarak seçen 19 katılımcı ile de görüşüldü ve ilk duygular ve düşünceler hakkında aynı soru soruldu. Bu katılımcılardan sekizi, İngiltere’deki ilk günde korku ama aynı anda büyük bir heyecan hissettiklerini ifade ettiler.

Çok heyecanlıyım, ama aynı zamanda Londra’nın büyüklüğü karşısında etkilenmişim. Her şey hızlı bir tempoda ilerliyordu ve yeni hayatımı keşfetmeye ve ona alışmaya hevesliydim ve çok heyecanlıyım. (Katılımcı 21, K, 28, İNG)

Çok ama çok heyecanlıyım çünkü İngiltere’ye ilk kez adım atıyordum, çok hayalini kurduğum bir ülkede yeni bir hayata başlayacaktım. Havaalanına geldiğimde personelin neden İngiltere’de olduğumuzu sorduğunu hatırlıyorum, o adam çok nazikti, biraz stresli olduğumu anlamıştı ve benimle çok dostane bir şekilde konuşmuştu. Bu benim bir İngiliz ile ilk iletişimim olduğu için kendimi çok iyi hissetmemi sağladı. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Geldiğim ilk günleri çok iyi hatırlıyorum. Sokaklarda koşan bir sürü insan gördüm. Arnavutluk’un küçük bir şehirden geliyordum ve tüm bu gökdelenleri görünce içimde çok fazla korku, gerginlik ve heyecan oluştu. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

19 katılımcıdan beşi kendini çok mutlu ve gururlu oluşlarını şu şekilde dile getirdiler:

...yepyeni bir hayat beni beklediği için çok duygulandım. Stresli ama aynı zamanda kendimle çok gurur duyuyorum ve ailemin her adımda desteği için şanslıyım. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Londra’yı çok sevdim. Londra Instagram’dan bakıldığında çok güzel ama yakından bakıldığında daha da güzel. Üniversiteyi çok beğendim. İngilizlerin konuşmayan soğuk insanlar olacağına dair bir fikrim vardı ama gerçekte çok konuşan insanlardır. Onlarla konuşursanız ve birbirinizin zihniyetini anlarsanız, arkadaş olabilirsiniz. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

İlk geldiğim andan itibaren, Londra bana hemen hitap etti, sanki Tiran'dan çok da uzak olmayan bir mantığı vardı. Bu çok absürt görünebilir, ama havada Tiran kadar kaotik bir şey var. Her ne kadar Tiran çok küçük bir şehir olsa da ve Londra'nın 9 milyon nüfusu bulunsa da, Tiran'ın havasında sanki daha büyük bir yermiş gibi bir his var. Bunu yüksek tempolu ritmi, kendine özgü gürültüsü, adeta bir kentsel orman olmasını sağlıyor. Bu da beni iyi hissettirdi ve kendimi yabancı gibi hissetmedim. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

Çok mutluydum çünkü her zaman orada olmak istemiştım; orada olmayı başardığımı hissetmek çok güzel bir duyuydu. İngiltere çok güzel bir ülke, insanları çok nazik. Kùltürleri, eğitimleri, her şeyi çok güzel. *(Katılımcı 37, K, 26, İNG)*

İngiltere'nin, kapalı havaları ve sık yağışları olan bir ülke olduğu herkes tarafından bilinir. Bu özellikler dört katılımcının ülkeye ilk vardıklarında edindikleri izlenimler üzerine bir etki yarattı. Bu kişiler, bunu ilk deneyimlerinin dikkat çeken bir unsur olarak vurguladı ve bu durumu şu şekilde ifade ettiler:

İlk geldiğimde hem heyecanlı hem de gergindim. Manchester, Dures'tan daha büyük ve gürültülüydü, hava da biraz şaşırtıcıydı çünkü çok soğuk ve yağmurluydu bu da alışık olduğum güneşli iklimden çok farklıydı. *(Katılımcı 22, E, 21, İNG)*

İngiltere'ye indiğimde havanın hala güzel ve güneşli olacağını diye düşündüm ama oraya vardığımda rüzgâr, fırtına ve yağmur vardı. "Tam ben geldim, hava böyle oldu," diye düşündüm. O günü her zaman hatırlıyorum. İngiltere'nin kötü bir havası olduğunu biliyordum ama o gün bunu çok daha iyi anladım. Buradaki hava sana farklı bir ruh hali veriyor; çünkü hava kapalı olduğunda her şey sana öyleymiş gibi gelir, insanlar bile. Havayı öyle görünce bana bir moral bozukluğu geldi. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

Tüm katılımcılar arasında, ikisi, İngiltere'ye vardıklarında ilk düşündükleri şeyin, hayal kırıklığı olduğu ifade etti.

Arnavutluk'ta farklı kültürlerden insanlarla çok fazla temasın olmuyor ve Londra'daki havalimanındayken aklıma gelen ilk şey, tıpkı filmlerdeki gibi, bir sürü farklı insan görmek ve herkesin kendi dilini konuşmasıydı. Sonra, amcamın beni karşıladığını ve birlikte trene "underground" bindiğimizi hatırlıyorum. Her şey bana karanlık ve çok eski görünüyordu. Her yer birbirine benziyordu. Ayrıca, beklediğimden daha kirliydi çünkü tüm Arnavutlar gibi ben de İngiltere'nin sokaklarının çok temiz olacağını düşünmüştüm. Fakat bazı yerlerde İngiltere'nin Arnavutluk'tan çok daha kötü olduğunu söyleyebilirim. Örneğin, İngiltere'deki yollar çok düzgün, ancak çöplerle doluydu ve bu beni hayal kırıklığına uğrattı. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Şaşırdım ve hayal kırıklığına uğradım. Havalimanında çok fazla insan vardı ve pasaport kontrolündeki görevli biraz kaba davrandı ve ben bunu hiç beklemedim. Sonra hava çok kötüydü

çünkü şiddetli yağmurluydu daha sonra kiraladığım evde sorunlar çıktı ve bu ilk günümü mahvetti ve bu yüzden ben kötü hissettim ve hayal kırıklığına uğradım. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

4.2.2 Karşılaştıkları zorluklar

Bu bölümde katılımcıların, eğitim almak için seçtikleri ülkede karşılaştıkları zorlukları tartışılmaktadır. Aşağıdaki şekil 4.1., 39 katılımcının verdiği yanıtları özetlemektedir.

Türkiye’de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’yi seçen katılımcılar için zorluklar arasında yurt hayatına alışma, gerekli belgeleri toplama, dil engelli nedeniyle günlük iletişimde yaşanan sorunlar, bütçe yönetimi ve altyapı ile toplu taşıma sistemlerine aşina olmama gibi konular yer almaktadır.

Türkiye’deki katılımcılar arasında en sık dile getirilen zorluk, yurt hayatına alışma süreci oldu. Bazı katılımcılar bu deneyimi şu şekilde ifade ettiler:

Yurt ve oda arkadaşlarım uyum sağlama süreci zor geçti. Oda arkadaşlarım Türk’tü ve çoğu okula gitmiyor, fazla ders çalışmıyordu. Sabah saat 4-5’e kadar konuşarak oturuyorlardı. Erken kalkıp derse gitmesi gereken kişi için hiç anlayış göstermediler. Yani, kiminle aynı odada oldukları umurlarında değildi. Bu durum, Türk insanları hakkında iyi bir izlenim bırakmadı. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

Her şeye alışmak. Çünkü daha önce evimden bu kadar fazla uzak kalmamıştım. ... Koskoca bir ülkede yalnız olmak zordu. Ben odamı uzun süreliğine kimse ile paylaşmadım ama artık 3 tanımadığım kızla paylaşacaktım. Sadece odayı değil, buzdolabı, tuvaleti yani tanımadığım insanlarla yaşayacaktım. Bu durum ilk başta bana zor gelmişti. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

İlk zorlandığım yurtlarda kalmak ve kurallara alışmaktı. Mesela gece saat 11’de yurttan olma gerekliliği, yemekleri belirli saatlerde yemek, belirli günlerde ve belirli saatlerde nevresimleri değiştirmek. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

... Yurdum büyük bir binaydı ve pencereden boş, çöl gibi bir arazi görüyordum. Odaya girdiğimde, şaşırdım çünkü odanın şartları çok iyi idi ama tanımadığım insanlarla yaşamak tuhaftı. Ondan sonra yurdun çeşitli kuralların olması ve onlara uyum sağlamak biraz zaman aldı. Yurttan sürekli yüksek sesli anonslar veriliyordu ben hep korkuyordum. Biraz zaman aldı ama sonunda alıştım. (Katılımcı 20, K, 24, TR)

Kaynak: saha araştırması

Şekil 4. 1. Türkiye ve İngiltere’de eğitim almayı seçen katılımcıların karşılaştıkları ilk zorluklar

Türkiye’ye vardıktan sonra, katılımcıların hayatlarını düzene sokmak için farklı kurumlardan çeşitli evrakların hazırlanması gerekiyor. Bu evraklar arasında diploma denkliği, yurt kaydı, üniversite kaydı, sağlık sigortası kaydı, ikamet izni başvurusu ve banka hesabı açma gibi işlemler bulunmaktadır. Sekiz öğrenci, bu evrakları hazırlama sürecini ilk defa karşılaştıkları zorluklardan biri olarak nitelendirdi ve bazıları deneyimlerini şu şekilde paylaştılar:

..., belgelerin hazırlanması benim için büyük bir zorluktu çünkü üniversiteye hemen başlamak istiyordum ve hazırlık okumak istemiyordum. Okula 5. veya 6. haftada başladım, sınavlardan bir hafta önce. Dil sınavını geçtim, ama sürekli bir belge talep ediyorlardı ve bu beni çok geciktirdi.

Ayrıca, üniversite TOFEL belgesini tanımadı. O beş hafta benim için çok yorucuydu ... 5. haftada derse gittiğimde, o hafta quiz vardı ve bir hafta sonra sınavlar başladı. Bu, çok kolay değildi, ama Tanrı insana inanılmaz güç ve irade veriyor. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Diğer bir zorluk ise üniversiteye, bankaya kayıt olmak, lise diplomasının denkliğini yapmak ve oturma izni alma gibi tüm bu prosedürleri bitirmektir. Sanırım 2 ay falan sürdü. Bunlardan sonra her şey yola girmeye başlamıştı. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

...evrakların prosedürlerini tamamlanması vardı çünkü ne yapmam, nereye gitmem gerektiği konusunda hiçbir şey bilmiyordum. Bu durumda bile yardıma ihtiyacım vardı ve fazla yardım alamadım. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Dokuz katılımcı için Türkçe engeli de önemli bir zorluktu. Bu katılımcılar, Türkçe yeterliliklerinin sınırlı olması nedeniyle günlük iletişimde zorladıklarını ve kendilerini ifade edemediklerini belirttiler.

Yaklaşık 6-7 ay kötü bir süreçti, çünkü Türkçe bilmiyordum. Kendinizi ifade edemediğiniz zaman bu durum gerçekten çok zor oluyor. Örneğin, yurttaki yemek almak istediğimde veya kantin personeline bir şey söylemek istediğimde konuşamıyordum ve bu beni iyi hissettirmiyordu. Bu durum bana çok fazla korku veriyordu ve yalnız dışarı çıkmaktan çekiniyordum çünkü bir şey olursa kendimi açıklayamam diye endişeleniyordum. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

... Türkçe öğrenemeyeceğimi ve asla başaramayacağımı düşündüm. Sonra bazı Arnavutlar bana Türkçede ayları veya renkleri bilip bilmediğimi sordular ve bilmediğimi söyledim. Bana "Vay nasıl bilmezsin, buraya dili bilmeden nasıl geldin?" dediler. Beni daha da korkuttular (Katılımcı 1, E, 23, TR)

Ben Türkçeyi iyi bilmediğim için, diğerleri de İngilizce bilmediği için kimseyle iletişim kuramadım. Nasıl öğreneceğimi de bilmiyorum. Yani o an çok tuhaftı benim için ve biraz korkuyordum. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Türkiye, her katılımcı için yeni ve bilinmeyen bir ülkeydi. Hepsi okudukları şehre alışmak ile ilgili kurumları bulma ve toplu taşıma sistemlerini kullanma hakkında zorluklar yaşadı. Ancak bu zorlukların katılımcıların ilk günlerini önemli ölçüde etkilediğini belirten yalnızca iki katılımcı oldu.

Konya'ya indiğimde YTB personeli beni karşıladı, kampüs içindeki yurda gönderdiler. Akşam geç saatte geldim, kantin kapalıydı. Akşam yemeği yemek istiyordum ama nerede yiyeceğimi bilmiyordum. Ve o gün cumartesiydi. Kantin hafta sonları açık değildi. Bu yüzden 2 gün yemeksiz kaldım. O zamanlar yolları hiç bilmiyordum ve ne internetim ne de Türk telefon numaram vardı ve kimseyi tanı mıyordum. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

Yolları hiç bilmiyordum ve kimse bizi kalacağımız yurda götürmek için yanımıza gelmedi. İklim çok soğuktu. Yönlendirme ise başka bir sorun oldu. Çok büyük bir yerdi ve nereye gideceğimizi, nasıl gideceğimizi bilmiyorduk. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Bir kadın katılımcı, ilk kez kendi bütçesini yönetme konusunda zorlandığını belirtti.

Ayrıca parayı yönetmek hakkında da pek bir şey bilmiyordum, çünkü daha önce hiç büyük miktarda parayı yönetme ihtiyacı duymamıştım, bir ay boyunca bütçeyi kontrol etmekten bahsediyorum. Ekonominin yönetimiyle uğraşan annem ve babam vardı. Ama yurttaydım, bazı yemekleri, hatta deterjan, şampuan gibi temel ihtiyaçlarımı bile kendim almam gerekiyordu, okul için de para harcamam gerekiyordu, ulaşım için de para harcıyordum. Bu yüzden cüzdanımı yönetmeyi öğrenmek zorunda kaldım. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere’deki öğrenciler için ilk zorluklar arasında konaklama sorunları, dil engelleri, bütçe yönetimi, zaman yönetimi, akademik ortama uyum sağlama ve altyapı ile toplu taşıma sistemlerine aşina olmama gibi konular yer almaktadır.

Dört katılımcı, yeni yaşam alanlarına alışma ve toplu taşıma kullanma konusunda zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir.

İlk yaşadığım zorluk ulaşımды, otobüslerin, metroların, trenlerin nasıl çalıştığını öğrenmek çok zordu. Trenlerden çok korkuyordum çünkü eğer bir istasyonu kaçırsam kendimi diğer tarafta bulacağımı ve nasıl geri dönmeyi bilemeyeceğimi düşünüyordum. Otobüslerde biraz daha sakinim ama yine de istasyonun nerede olduğunu bilmem gerekiyordu, özellikle de kaldığım ilk mahallede. Tüm sokaklar birbirinin aynısıydı ... (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

İlk zorluklar, hangi trene bineceğim, zamanında varıp varmayacağım ile ilgiliydi, üniversiteye gitmek ve dönmek için günde 4 saat yolculuk yapmak zorunda olacağım gibi. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Dört katılımcı, günlük iletişimde sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. Böyle bir sorun, İngilizce bilmediklerinden değil, dil becerilerine olan güven eksikliği ve aksanları tam olarak anlayamamaktan kaynaklıydı. Onlar kendi deneyimlerini şu şekilde ifade ettiler:

Dil engeli. İnsanlar hızlı konuşuyorlardı ve ben takip edemiyordum, aksanları farklıydı ve dili biraz yeniden öğrenmem gerektiğini hissettim. Bu beni biraz korkuttu. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)
En büyük zorluk İngilizceydi. İngilizce konuşmayı bilmediğimden değil ama İngilizce bilmediğimi sanıyordum, konuşmaktan korkuyordum. Farklı lehçeleri dinledim, mesela

İskoçyalılarla konuştuğumda hiçbir şey anlamadım. Bir İngiliz'le konuşurken ya ben onu anlamazsam ya o beni anlamazsa ya gramer hatası yaparsam diye düşündüm. Neden bu kadar korktuğumu bilmiyorum. Ancak zamanla İngilizce konuşma konusunda kendimde güveni kazanmam yaklaşık 1 ayımı aldı. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

Ben çok iyi İngilizce biliyordum ama aksan ve kültürel farklılıklar nedeniyle insanlarla iletişim kurma şeklimi değiştirmek zorunda kaldım. Ben Arnavutluk'ta daha dışa dönük bir insanken burada daha içe kapandım. Sanki biraz özgüvenimle sorunlar yaşıyordum. Ama çok şükür bu çok hızlı geçti. *(Katılımcı 26, K, 25, İNG)*

İngiltere'de eğitim gören iki katılımcı, konaklama ile ilgili sorunlarla karşılaştı. Bir erkek katılımcı uygun bir ev bulmakta zorlanırken, bir kadın katılımcı ise kiraladığı evin koşullarından memnun kalmadı.

Benim için en büyük zorluk ev bulmak oldu. İngiltere'de olmadığınızda ve işlemleri çok hızlı tamamlayamadığınızda, birçok öğrenci yurdu dolmuş oluyor ve çok sınırlı seçenekleriniz kalıyor. Öğrenci yurdu olmayan bir şehirde ev aramak ise oldukça zorlayıcıydı, çünkü dikkate almanız gereken birçok faktör var; tutacağınız evin kalitesi, üniversiteye olan mesafesi ve ödeyeceğiniz kira miktarı gibi. Bu hiç de kolay değildi. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

Kalacak yer bulduğumda koşullar beklediğimden daha kötüydü ve ödediğim bedel bu koşullara göre yüksekti. Konaklama sorunu devam ediyor, Londra'nın bu alanda süregelen bir sorunu var. *(Katılımcı 38, K, 28, İNG)*

Katılımcı 21 ve katılımcı 37, İngiltere'nin yüksek yaşam maliyeti nedeniyle bütçe yönetimi konusunda zorlandıklarını belirtti.

Londra oldukça pahalı olduğundan bazen yaşam masraflarını yönetmekte zorlandım ve hala zorlanmaktayım. *(Katılımcı 21, K, 28, İNG)*

İngiltere'nin pahalı olduğunu çok iyi biliyordum ama bu ülkede yaşayınca daha farklı oluyor. Bütçemi çok dikkatli yönetmem gerekiyordu. Maddi zorluklar bağlamında okul saatlerine uygun, bana ders çalışmak için zaman bırakan bir yarı zamanlı iş bulmakta zorlanmıştım. *(Katılımcı 37, K, 26, İNG)*

Katılımcı 24 ile katılımcı 33, ilk zamanlarda zaman yönetimi konusunda zorlandıklarını belirtti.

Çok fazla boş zamanım vardı ama organize değildim ve zamanı organize etmeyi öğrenmem gerekti, bu başlangıçta biraz zor olmuştu, ama sonrasında alıştım. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Okuduğum üniversite İngiltere'de ilk 10'da yer alıyordu, bu yüzden çok fazla çalışmam gerekiyordu ve haftalarca odadan çıkmadığım zamanlar oluyordu. Başlangıçta zaman yönetimi konusunda çok zorlandım. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

19 katılımcıdan 5 katılımcı, üniversite hayatına uyum sağlamakta zorluklar yaşadıklarını ifade etti. Bu konu, “Akademik Uyum” başlıklı bölümünde ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

Son olarak, 2 katılımcı, İngiltere’de aile üyelerinin bulunması nedeniyle herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtti.

Hayır, ülkeyi seviyordum çünkü daha önce gelmişim ve kardeşlerimin yanında yaşadığım için aile desteğim vardı ve dil konusunda da herhangi bir sıkıntım yoktu. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)
Ailemle yaşadığım için her şey kolaydı, yani babam çok yardım etti, babamın kuzenleri ve onların çocukları da çok yardım ettiler. Şu an ben herhangi bir zorluk yaşamıyorum. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

Türkiye ve İngiltere’yi yükseköğrenim görmek için tercih eden katılımcılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, tablo 4.1’de açık bir şekilde görülmektedir. Türkiye’deki katılımcıların yarısı, yurt hayatına alışma konusunda zorluklar yaşadıklarını belirtirken, İngiltere’deki katılımcıların böyle bir sorunla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. Türkiye’deki sekiz katılımcı, o ülkeye vardktan sonra gerekli belgeleri hazırlama sürecinde sorunlar yaşadıklarını belirtirken, İngiltere’deki katılımcılar bu tür bir zorlukla karşılaşmadıklarını bildirmiştir. Öte yandan İngiltere’deki katılımcılar kiralık evlerde konaklama, akademik ortama uyum sağlama ve zaman yönetimi gibi sorunlarla karşılaşırken, bunlar Türkiye’deki katılımcılar tarafından dile getirilmemiştir. Ayrıca, İngiltere’deki iki katılımcı herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtirken, Türkiye’deki tüm katılımcılar en az bir zorlukla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Günlük iletişimde temel aracı olan dil, her iki grup için bir zorluktu. Ancak, Türkiye’deki katılımcılar için daha belirgindi çünkü onlar Türkçe bilmiyorlardı. İngiltere’deki katılımcılar ise İngilizce bilmelerine rağmen kendilerini yeterince ifade edememe konusunda zorlandıklarını belirtmiştir. Her iki grup için başka ortak zorluklar, bütçe yönetimi, altyapıyı öğrenme ve toplu taşıma sistemlerini kullanma olmuştur.

4.2.2.1 Destek sistemleri

Bu çalışmaya katılan Arnavut gençlerin önemli bir kısmı, eğitim görmek için tercih ettikleri ülkelerde sosyal ağlarının bulunduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların söz konusu ülkelerdeki ilk gittiklerinde uyum süreçlerine kimin destek olduğunu tespit etmek amacıyla iki açıklayıcı soru yöneltilmiştir: “Bulunduğunuz ülkede/ yaşadığınız şehirde kayıtlar (İkamet izni, yurt/ev/üniversite) için size kim yardım etti? ve Bulunduğunuz ülkede/ yaşadığınız şehirde bağlantılarınız varsa, uyum sağlamak için yardım ettiler mi? Yardım etmekte mi?”.

İngiltere’de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Bu sorular, katılımcılardan çeşitli cevaplar almıştır. İngiltere’deki katılımcıların büyük çoğunluğu (19 katılımcıdan 14’ü) bu ülkede yaşayan tanıdıkları sayesinde gerekli kayıt işlemleri gerek uyum sürecinde destek aldıklarını belirtmiştir. İngiltere’de eğitim almak için gerekli belgelerle ilgili en büyük zorluklar, ülkeye varmadan önce yaşanmaktadır. Ülkeye vardktan sonra, öğrencilerin tamamlaması gereken işlemler arasında biyometrik ikamet iznini (BRP) kargodan almak, üniversitede öğrenci kartı almak, yerel bir doktora kaydolmak ve banka hesabı açmak yer alır. Bu işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandıklarını belirtilmiştir. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Kardeşlerimle yaşadığım için konaklama sorunum olmadı. İngiltere'ye vardığınızda almanız gereken tek belge oturma iznidir, onu da postaneden aldım. Ayrıca üniversitede öğrenci kartı, kütüphaneye kayıt gibi bazı kolay kayıtlar yapmam gerekiyordu ve kimseden yardım almam gerekmiyordu. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Her şey için kuzenim yardım etti. Ama bunlar kolay işlemlerdi, yalnız de yapabilirdim. İngiltere’ye gelmeden önceki başvurular daha korkunç, zor ve yorucu oluyor. Geldikten sonra her şey daha kolay hiç yorucu değil. Vize almışsın artık geriye okumak ve tadını çıkartmak kalıyor. (Katılımcı 39, E, 21, İNG)

2 hafta içinde yapmam gereken belli bir süresi olan BRP kartına ihtiyacım vardı, öğrenci kartı, ulaşım kartı, banka kartı başvurusuna ihtiyacım vardı. Bunlar çok kolay işlemlerdi. Arnavutluk'tan pek çok şey farklı, tamamen farklı bir kültürdü. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

İngiltere’deki 19 katılımcıdan 14’ü, tanıdıklarının (aile ya da akraba) yardımıyla yalnızca belge işlemlerinin değil, aynı zamanda yeni çevrelerine uyum sağlama sürecini de kolaylaştırmıştır. Bazı katılımcılar deneyimlerini aşağıdaki gibi paylaşmıştır:

Sadece üniversiteyi bitirmiş olan bir kuzenime sordum ve o bana yardımcı oldu. ... Yine de buraya ilk geldiğimde, onlar (akrabalar) bana inanılmaz derecede yardımcı oldular çünkü nereye gideceğimi ya da nasıl gideceğimi bilmiyordum. Abonelik kartının nasıl alınacağını, iş başvurusu yapmak için nereye kayıt olmam gerektiğini bilmiyordum. Bu idari konularda bana çok yardımcı oldular. İlk geldiğimde amcamın evinde kaldım ve biriyle sürekli iletişim halinde olmak ve bana yön göstermeleri benim için çok daha kolaydı. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Babamın kuzeni bana yardım etti. Burada ikamet ediyor ve bana her konuda bana büyük yardımcı oldu. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

İlk başta, babamın kuzenlerinin çocukları çok az yardım edebildiler çünkü onlar üniversiteye gitmemişlerdi. O yüzden üniversite ile alakalı çoğu prosedürleri kendim yaptım. O kadar zor bir süreç değildi. Aslında o süreci çok sevdim çünkü kendimi daha öz güvenli ve cesur hissediyordum. Şehre, ulaşım, dükkanlara kadar her şey için kuzenlerim yardım ettiler. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

Buna karşılık, İngiltere’de tanıdığı olmayan dört katılımcı, tüm işlemleri kendi başlarına tamamlamış ve şehre adapte olma sürecini kendi çabalarıyla ve edindikleri arkadaşlarıyla yönetmiştir.

Ülkeye uyum sağlama sürecindeki her şeyi kendim hallettim; bu konuda bana kimse yardım etmedi. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Covid dönemi olduğu için kilitli kaldım ve 4 ay uzak bir akrabamın evinde yaşamak zorunda kaldım. İngiltere’yi o 4 ay içinde pek göremedim. Yaşadığım zorluklarda Covid’in çok büyük etkisi oldu. 4 ay sonra ev aramaya başladım. Ama karşılaştığım her zorlukta ben çok soru soruyorum ve birçok kişiden istediğim bilgiyi almak için soru soruyordum. Ama sonunda her şeyi yalnız yaptım ve başardım. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Türkiye’de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’yi tercih eden katılımcılar için durum oldukça farklıydı çünkü 20 katılımcıdan yalnızca dördü, Türkiye’de yaşayan tanıdıklarının yardımını aldığını belirtmiştir, geri kalanlar ise bu tür bir yardımdan yoksun kalmıştır. Bu dört katılımcı, deneyimlerini aşağıdaki gibi aktarmıştır:

Kız kardeşim olduğu için şanslıydım, o bana çok yardımcı oldu ama onun dışında kimse bana yardım etmedi. ... Kız kardeşim etkili oldu çünkü ben geldiğimde hazır bir arkadaş çevresi buldum. Onun arkadaş grubu daha sonra benim de ortak arkadaş grubum oldu. Örneğin, yurda vardığımda onun arkadaş çevresi sayesinde insanlarla tanıştım. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

... ikamet gibi, diplomanın değerlendirilmesi gibi her şeyi için kuzenim ve Konya'da bulunan bir grup Arnavut öğrenci grubu yardımcı oldular. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Ağabeyim başka şehirde yaşamasına rağmen İstanbul'a gelip bana her kayıt için yardım etti. Aslında o hala bana yardım ediyor. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

Abim ve burs programım tarafından gönderilen insanlar. (Katılımcı 14, E, 20, TR)

K14 kodlu katılımcının yanıtından yola çıkarak, Türkiye'de tanıdığı olmayan ancak YTB bursunu kazanan katılımcılar, ilk aşamada YTB tarafından yardım almışlardı. Bu yardım havaalanında karşılanmayı, yurtlarına götürülmeyi ve ertesi gün ilk kayıt işlemlerinde yardım almayı kapsıyordu. Daha sonra TÖMER'de (Türkçe Eğitim Merkezi) eğitim başlayarak hem şehre alışma sürecini kolaylaştırdılar hem de yeni sosyal çevreler edindiler. Türkiye'de eğitim gören 20 katılımcının 15'i YTB bursluydu ve bu deneyimi, bazı katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir:

Konya'ya ilk geldiğimde beni havaalanından alıp yurda götüren YTB'nin düzenlediği TÖMER'in grubuydu. Onlar ilk ve önemli kayıtlar için yardım ettiler ve o andan itibaren yalnızdım... TÖMER'de başka insanları da tanımaya başladım. İlk tanıştığım kişi Makedon-Türk olan bir erkekti. O benim ilk ve en yakın arkadaşım. Sosyal açıdan bana çok yardımcı oldu, ayrıca yapmam gereken evraklar konusunda da bana çok yardımcı oldu. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

YTB'nin, yeni öğrencilerin gerekli kayıtlarını yapabilmelerine yardımcı olmak için para ödediği birkaç öğrencisi vardı. Isparta'ya geldiğimde Işkodralı kız ve Iraklı bir erkek beni bekliyorlardı. Onlar bana evrak konusunda yardımcı olacaktı. 3-4 genç öğrenciyi topladık ve hep birlikte kayıt yapmaya gittik... Ama TÖMER'de aynı sınıfta olan yabancılar bile bana yardımcı oldular. Bizden önce gelen yabancı öğrenciler bize ülke hakkında birçok şey öğrettiler, Migros'un iyi ama biraz pahalı bir market olduğunu, piyasadaki en iyi yoğurdun hangisi olduğunu anlattılar., vesaire. Ve çoğu İngilizce biliyordu ve aynı zamanda İngilizce öğretmeni olarak da çalışıyordu. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Türkiye'de lisans başlayınca bana YTB ve TOMER yardım etti. Ayrıca, Konya'da yaşayan ve orada bulunmuş olan Arnavut öğrencilerden oluşan, kendi kendini örgütleyen gönüllü bir grup olan Arnavutlardan oluşan bir grup bana yardım etti...(Katılımcı 16, K, 25, TR)

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, Türkiye'deki 20 katılımcının üçü lise eğitimini bu ülkede tamamladıktan sonra üniversiteye devam etmişti. Bu katılımcılar için kayıt işlemlerinin, önceki deneyimleri ve mevcut sosyal ağları sayesinde daha kolay olduğunu, aşağıdaki gibi belirtmişlerdir.

İstanbul'da başladığım yıllarda bana her konuda, hatta dil konusunda bile yardımcı olan bir arkadaşım vardı. Ama sonra her şeyi kendim yaptım. Aynı şekilde Konya'da da kimsenin yardımı olmadan her şeyi kendim yaptım. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

Konya'da fazla yardıma ihtiyacım yoktu çünkü tecrübem vardı ama oradaki Arnavut öğrenciler de çok yardım ettiler. Hemşehrilerim bu konulardaki yardımlarını hiç esirgemediler. ... Bu yardım sadece resmi evrakların halledilmesinde ortaya çıkmıyor tabi ki. Oradaki Arnavut öğrencilerle birlikte zaman geçirmek bile sosyal ve psikolojik olarak kendimizi daha iyi hissetmemize neden oluyordu... (Katılımcı 17, E, 25, TR)

İki katılımcı tüm işlemleri kendi başına tamamladı. Daha sonra okudukları şehirlerde tanıştıkları kişilerin yardımıyla süreci yürüttüler. Bu deneyimlerini şu şekilde aktardılar:

Ben tüm işlemleri yalnız yapmaya çalıştım ama iki arkadaşım bana yardımcı oldu. Her ikisiyle de Türkiye'de, Konya'da tanıştım. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Kimse yardım etmedi her şey ben yaptım... Şehirde tanıdığım kimse yoktu ama sonra bir sürü arkadaşlar edindim. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

Tüm bu yanıtlardan anlaşıldığı üzere, İngiltere'deki katılımcıların çoğu tanıdıklarının desteğini alırken, Türkiye'deki katılımcılar temel olarak YTB burs programı ve TÖMER aracılığıyla destek aldı. Ayrıca, ülkeye varış sonrasında tamamlanması gereken belge işlemlerinin kapsamı da iki ülke arasında farklılık göstermektedir. İngiltere'de varış sonrası daha az belge gerekirken ve asıl zorluklar varış öncesi hazırlık süresinde yaşanmaktadır. Türkiye'de ise varış sonrası işlemleri daha zordur ve şehir içinde birçok kayıt işlemi tamamlanması gerekmektedir.

4.2.2.2 Dini uygulamalar

Bu çalışmada, her katılımcıya, eğitim almak için tercih ettikleri ülke veya şehirde inanç sistemleriyle ilgili herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları soruldu.

Türkiye'de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye'deki 20 katılımcıdan 13'ü benzer yanıt verdi: "Hayır, çünkü ben de Müslümanım." Bu 13 katılımcıdan ikisi, İslami inançlarını daha derinden benimsediklerini belirterek, deneyimlerini şu şekilde aktardı:

Hayır, hatta ritüelleri yerine getirirken çok rahatlamıştım. Dinle, Allah ile daha çok bağlandım. Çok mutluydum, çünkü İslam dininin bir uygulayıcısı olduğum için ibadet edecek pek çok yerim

vardı. Türkiye'nin en olumlu yönlerinden biri de bu, çünkü her yerde cami var. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Hayır, tam tersine burada daha dindar oldum. Arnavutluk'ta sadece Tanrıya inanıyordum ama uygulamadım. Türkiye'nin, beni daha öz güvenli yapmanın yanında diğer güzel yanı da dindar bir insan yaptı. Başörtülü kızları görünce, camileri görünce, ezanları dinledikçe dini öğrenme isteğim arttı. Arkadaşım da örtülü ve düzgün bir Müslüman dolayısıyla bana ivme kazandırdı. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Ancak, geri kalan yedi katılımcı (onlar da hepsi Müslüman), Türk toplumundaki dini uygulamalarla veya kendi idealleriyle toplumsal yapı arasındaki uyumsuzluk nedeniyle memnuniyetsizliklerini ifade etti. Bu katılımcılar için Türkiye'deki dini sistem, kişisel bir inanç pratiğinden ziyade daha çok kültürel bir çerçeve haline geldiği düşünülmektedir. Bu durum onlar için bir kültür şoku olmuştur ve bu yüzden "Kültür şoku" bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

İngiltere'de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Buna karşılık, İngiltere'yi tercih eden 19 öğrencinin tamamı, inanç sistemle ilgili herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtti. İngiltere'nin bireylere ön yargı veya ayrımcılığa maruz kalmadan inançlarını özgürce yaşama imkânı sunduğunu vurguladılar. Bazı katılımcılar bu konudaki deneyimlerini şu şekilde aktardılar:

Hayır inançlarımla ilgili herhangi bir sorunla karşılaşmadım. Londra çok çeşitlidir ve farklı kültürleri ve dinleri kabul eder. Bu aslında beni etkiledi çünkü farklı bir yaklaşım bekliyordum ve başka bir şeyle karşılaştım. İnsanların ateist olmaya daha yatkın olacağını ya da dinin o kadar da önemli olmayacağını düşünüyordum. Ancak her din kendine özgü bir saygıya sahip ve insanlar kendi inançlarına sahip olmakta özgürdü ve onlara dinlerini uygulama fırsatı veriliyordu. Şahsen ben pek dindar değilim. Evimde annem ve babam iki farklı dine mensup olmasına rağmen beni herhangi bir dine inanmaya zorlamadılar aksine inançlarımı bağımsız olarak oluşturmam için beni özgür bıraktılar. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Ben Müslümanım ama uygulayıcı değilim. Neyse ki İngiltere'de hangi dine mensup olursanız veya hangi dini uyguluyor olursanız olun hiçbir sorun yaşamazsınız. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

Ben Hristiyan'ım ve herhangi bir sorunla karşılaşmadım. Burada başka tür bir şehir buldum. Tiran'da düzenli olarak kiliseye gittim ama burada bu görüşlerimi dolduracak türden bir rahatlık bulamadım. Bu sadece kişisel düzeydeydi. Ancak sosyal düzeyde herhangi bir sorunla karşılaşmadım çünkü burası bu tür inançların her düzeyde tezahürü konusunda liberal bir ülke. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

İngiltere’de 19 katılımcının üçü, ülkeye vardktan sonra dinleriyle daha güçlü bir bağ kurduklarını ifade etti.

Ben Müslümanım ve ibadetlerimi yerine getiren biriyim. Buraya ilk geldiğimde, insanların çok daha açık fikirli olduklarını ve dinini yaşamam için imkân sağladıklarını duymuştum. Aynı zamanda hem ibadetlerini yapıp hem de derslere katılma fırsatı tanıyorlar. Bu durum Arnavutluk’tan çok farklı ve bu beni çok üzüyor. Örneğin, Arnavutluk’ta Müslümanların oranı Katoliklerden daha fazla, burada Müslümanlar azınlıkta olmasına rağmen her kurumda bir ibadet odası var. ... Ayrıca, üniversitede öğrenci toplulukları bulunuyor ve bunlardan biri de İslami topluluktur. Ben de bu topluluğa üye oldum. Nerede namaz kılabileceğimi öğrenmek, farklı etkinliklere katılmak.... Örneğin, Bayram günlerinde kendi ülkende olmamak, dini açıdan bir uzaklık hissi yaratıyor. Belki de Arnavutluk’ta dini haklarını talep etmek bir tabu gibi olduğu için, İngiltere’ye gitmeden önce bu konuda pek bir beklentim yoktu. Ancak, burada Arnavutluk’tan daha memnun kaldığımı söyleyebilirim. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Ben Müslümanım ve ibadetlerimi yerine getiriyorum. Başlangıçta çok fazla ibadet etmiyordum, ancak şimdi daha fazla ediyorum, kapalı olmasam da. Eğitim aldığım üniversitede bir “Muslim Community” (Müslüman Topluluğu) kulübü/derneği var ve birçok uluslararası öğrenci bulunuyor. Bu insana çok güzel bir his veriyor. Londra’da yaşadığım bölgede de bir cami var. Her Cuma namazına gitmeye çalışıyorum. *(Katılımcı 28, K, 23, İNG)*

Ben burada daha fazla ibadetlerimi yerine getirmeye çalışıyorum. Daha düzenli namaz kılıyorum. Benim için en güzel günlerden biri, evime yakın bir cami olduğunu keşfettiğim gündü. Ancak beni üzen şey, ezanı duymamam oldu. Çünkü Arnavutluk’ta evim de bir camiye yakındı ve günde beş vakit ezanı dinlemekten daha güzel bir şey yoktu. Burada ezan yok, çünkü çoğunluk Hristiyan. Burada çok sayıda Müslüman var ve akademisyen, mühendis gibi çeşitli mesleklerde çalışıyorlar; yani fazla ön yargı yok diyebilirim. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

Türkiye’de ve İngiltere’de eğitim almış olan K29 kodlu katılımcı, iki ülke arasında farkları aşağıdaki gibi açıklar:

Ben Müslümanım ve hiçbir sorun yaşamadım. Üniversitede dini ritüellerini gerçekleştirmek isteyenler için odalar mevcut olup, farklı öğrenci grupları da bulunmaktadır. Biliyorum ki bu çok tuhaf ve inanılır değil ama İstanbul’da insanlar o kadar dindar değillerdi ve bazen ön yargılı olurlardı. Pek çok öğrencinin sınav veya ders programını cuma namazıyla aynı zamana ayarlamakta sorun yaşadığı durumlar yaşandı. Türkiye’deki profesörler kendi tercihleri olduğu için ders programlarını değiştirmediler. Oysa İngiltere’de gidip profesöre böyle bir konuyu anlattırsanız size daha fazla esneklik sağlarlar. Bu durum beni çok şaşırtmıştı. Üstelik Londra’daki üniversitede, kampüste büyük bir meydanımız vardı ve 2-3 kez kampüs meydanında cuma namazı kıldığını gördüm. Bu açıdan da çok şaşırdım. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

Bu yanıtlara göre, İngiltere’deki katılımcıların inançlarını özgürce yaşama konusunda daha fazla özgürlüğe sahip oldukları, daha az yargılandıklarını hissettikleri ve dini kimlikleriyle ilgili olumsuz bir kültür şoku yaşamadıkları sonucuna varılmaktadır. Bu durum Türkiye’deki katılımcıların deneyimleriyle belirgin bir karşıtlık oluşturmaktadır. Türkiye’deki katılımcıların neredeyse yarısı (20 kişiden 7’si), dini inançlarıyla ilgili kültür şoku yaşadıklarını belirtmektedir. Özellikle, Türkiye’yi eğitim amacıyla tercih eden tüm katılımcıların Müslüman olması göz önüne alındığında, bu bulgu dikkat çekicidir. Bu çalışma, İslam’ın yaygın olarak uygulandığı bir ülkede bile bazı Müslüman öğrencilerin memnuniyetsizlik yaşayabildiğini ortaya koyarak, bireysel dini beklentiler ile toplumsal dini uygulamalar arasındaki karmaşık ilişkiye işaret etmektedir.

4.2.2.3 Yerel mutfak

Tüm katılımcılardan, eğitim aldıkları ülkelerin yerel mutfağıyla ilgili deneyimlerini paylaşmaları istendi.

Türkiye’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’deki 20 katılımcıdan 15’i, geleneksel Türk mutfağının Arnavut yemekleriyle benzerlikler taşıması nedeniyle yemek konusunda olumlu bir deneyim yaşadıklarını belirtti.

Bazı katılımcılar bu deneyimlerini şu şekilde aktardı:

Arnavut yemekleriyle benzediği için zorluk çekmedim. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Bizim yemeklerimize benziyor, belki ülkemizdekilerden biraz daha baharatlı, pilavı, makarnayı da tuzsuz yapıyorlar. Yurdumuzda büfemiz olduğu için yemekler iyiydi. Her ne kadar beslenme konusunda biraz seçici olsam da Türkiye’de herhangi bir sıkıntı yaşamadım. Ama en sevdiğim yemek mercimek çorbası, hiçbir şeyle değiştirmiyorum, onu şimdi de evde yapıyorum. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

İlk başta acı yemeklerine hiç alışamıyordum. Ama şu an Türk mutfağı benim için vazgeçilmezdir. İlginç bir şekilde çay içme alışkanlığım da bazen Arnavutluk’ta bile devam ediyor. Bu açıdan deneyimlerim hep iyi olmuştur. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

Ancak, 20 katılımcının beşi, Türkiye’deki yemeklerde baharatların yoğun kullanımı nedeniyle memnun kalmadıklarını ifade ettiler. Bazıları kendi deneyimlerini şu şekilde ifade ettiler:

50:50 diyebilirim. Her türlü yemeği yemeye çalışıyorum ama her şeyi de sevmiyorum. Yemekler burada çok yağlı, baharatlı ve bazen de çok acı. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Yemeğin bana göre pek çok baharatlı. Bazı yiyecekler bana çok kuru geldi. Ama yavaş yavaş alıştım. Yemek konusunda zorluklarla karşılaştım ve bugünlerde daha az da olsa, kendim pişirdiğim için sorun yaşamıyorum. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

Evet. İlk gün hiçbir şey yemedim. İlk başta sadece hamburger yiyordum ama zamanla alışıyorsunuz. Ama şunu söyleyebilirim ki ilk senede hiçbir şey yemedim. Türk yemekleri çok baharatlı ve yağlı olduğu için bedenime çok yabancıydı. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

İngiltere’de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere’deki katılımcılara yerel İngiliz mutfağı sorulduğunda, genellikle mizahi bir şekilde, “Yerel mutfak mı? İngiltere’nin belirgin bir yerel mutfağı yok.” yanıtını verdiler. Bunun yerine, İngiltere’nin dünyanın farklı kültürlerinden gelen çeşitli yemek seçenekleri sunduğunu vurguladılar.

İngiliz mutfağını tercih etmiyorum, yemekler çok kuru ve bazen de tatsız. Ama Çin, Hint, İtalyan, Yunan vb. yemekleri kolayca bulabilirsiniz. Çok çeşitli lokantalar var. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

İlk başta hiçbir şeyi beğenmedim. Buradaki yiyecekler Arnavutluk’taki kadar sağlıklı değil. İlk başta sandviç gibi yiyecekler yedim. Ancak burada rahat etmenize yardımcı olacak birçok Yunan ve İtalyan restoranı var. Ama İngiliz bar ve restoranlarına gittiğinizde helal olmayan yiyecekler kullanılmaktadırlar. Ancak Londra’da kendi restoranı olan ve helal yemek sunan çok sayıda Müslüman var ve çok iyi lezzetli Pakistan, Lübnan vb. yemekleri var. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Kendim yemek pişirmeliyim. Ancak Londra’da istediğiniz kadar yabancı restoran da var. Ama yemek kültürünü İngilizlerden bekleme lazım. Kahvaltıda fasulye ve yumurta, öğlede balık ve patates kızartması (fish and chips) yiyorlar, hepsi bu. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

Yerel mutfağın ne olduğunu tam olarak bilmiyorum. Bazı tipik şeyler var, ama buna yerel mutfak demek doğru olur mu emin değilim. Londra, tüm iyi ve kötü yönleriyle İngiltere’nin geri kalanından çok farklı. Bu da büyük ölçüde izlenimlere ve farklı insanlarla yaptığım sohbetlere dayanıyor. Londra çok uluslararası bir yer olduğu için burada farklı kültürlerden gelen birçok mutfak ve insan bulunuyor. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

İngiltere’deki katılımcıların dile getirdiği bir diğer sorun ise yiyeceklerin kalitesiydi. Özellikle meyve ve sebzelerin tat ve tazelik açısından beklentilerini karşılamadığını belirttiler. Bazı katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etti:

Evde yemek yaptığımda Arnavutluk’takinden farklı olduğunu söyleyebilirim. Biz Arnavutluk’ta ev yemeğine alıştık ama burada çok fazla hazır yemek var, marketten alıp, fırına koyuyorsunuz

ve yemek hazır oluyor. Aynı şekilde buradaki meyve ve sebzeler de rezalet, hiç tadı yok. Burada salatalık aldığınızda plastiğe sarılı oluyor. Hiçbir şey doğal değil ve hiçbir şeyin aroması veya tadı yoktur. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

... Buradaki insanlar yemek yapmayı bilmiyor. İlk geldiğimde domates yedim ama Arnavutluk'taki alıştığım tadı alamadım. Yemekler çok kötü. Başlarda neredeyse hiç yemek yemedim, sadece makarna yedim ama makarna bile aynı tadı vermiyordu. Hatta annem sık sık bize Arnavutluk'tan fasulye, zeytinyağı gibi yiyecekler gönderiyor. Burada, büyüdüğüm yerdeki gibi organik bir şey bulmak zor. Bugün bile yemeklerden hoşlanmıyorum, çok çeşit olmasına rağmen meyve ve sebzeler gibi temel gıdaların tadı yok. Burada her şey paketlenmiş, salatalık bile, domates de öyle, ekmeğin son kullanma tarihi var ve hepsi çok pahalı. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Bu bölümde, Türkiye'deki katılımcıların büyük çoğunluğunu yerel mutfakla ilgili önemli bir sorun yaşamadığını ortaya koyulurken, İngiltere'deki tüm katılımcıların memnun kalmadıklarını gösterilmektedir. Bu bulguları özetlemek gerekirse hem Türkiye'de hem de İngiltere'de eğitim almış olan K29 kodlu katılımcı, bu konuda şu gözlemlerde bulundu:

Türkiye'de yemek kalitesi asla İngiltere gibi değil. Türkiye'de hiçbir sorun yaşamazken İngiltere'de kendim yemek yapmayı öğrendim. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

4.2.2.4 Kültür şoku deneyimleri

Hayat boyu alışkın olduğunuzdan tamamen farklı bir ülkede, şehirde ve kültürde yaşamaya başlamak, uyum sürecinde kaçınılmaz olan zorluklar, stres ve farklı tepkileri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, tüm katılımcılardan eğitim almak için tercih ettikleri ülkede yaşadıkları kültür şokunu anlatmaları istendi. Tablo 4.2., her katılımcının Türkiye'de ve İngiltere'de yaşadığı kültür şokuyla ilgili verdiği yanıtları göstermektedir.

Türkiye'de okumuş / okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Tablo 4. 1. Türkiye'de eğitim gören katılımcıların kültür şoku

Kültür şoku veren olay/olgu	Katılımcıların kodu
Din ile alakalı şok	K4, K5, K7, K9, K10, K12, K17
Rahatsızlık verici bakışlar	K1, K10, K11, K20
Kapalı kadınların aşırı sigara tüketimi	K3, K10, K16, K18
Kızların dramatik davranışlar	K4, K7, K10

Kıskanç gençler	K4, K10
Özel alan ihlali soruları	K3, K7
Kültür şoku yaşamayanlar	K2, K6, K13, K14, K15

Kaynak: saha araştırması

Türkiye’yi eğitim için tercih eden katılımcılardan yedisi, dini uygulamalarla ilgili kültür şoku yaşadıklarını belirtti. Bu deneyimlerini detaylı bir şekilde aktardılar:

..., din konusunda Konya'nın muhafazakâr ve dini bir şehir olduğunu düşündüm ve davranışların daha çok dine uygun olmasını bekliyordum. Ancak, durum böyle değil. Benim öğrendiğim ve bildiğim İslam ile burada gözlemlediğim uygulama arasında büyük bir fark var ve bu beni şaşırttı. Örneğin, başörtüsü takan kızların dar kıyafetler giymesi ve saçlarını göstermesi. Aynı şekilde, evimi paylaştığım kızlardan biri İlahiyat okuyor ama insanlara karşı saygısızca davranıyor, sürekli bağırıyor ve kavga ediyor. Üstelik namaz kılmıyor. Benim alıştığım dini anlayışın bir örneği gibi gelmiyor. Davranışlarından, onların sana bir ders vermesi gerektiğini, dini sevdirmesi ve seni dine yaklaştırması gerektiğini beklersin. Ancak, başörtüsü takmalarına rağmen, dini konular çok az veya hiç açılmıyor. Yani dine pek önem vermiyorlar. Belki ben başörtüsü takmıyor olabilirim ama dine onlardan daha çok önem veriyorum. Bu benim için kültürel bir şok oldu çünkü Arnavutluk'ta bunun tersi geçerli; başörtüsü takan bir kız genellikle her olayı dine bağlar ve sana iyi bir tavsiye verir. Ayrıca, daha iyi ve kurallara uygun davranırlar. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Başlangıçta kültürlerin benzer olduğunu söyledim, ama burada gerçekten bir kültür şoku yaşıyorsunuz. İnsanlar çok farklı. Türkiye, dini açıdan ikiye ayrılmış gibi görünüyor ve bizim dini geçmişimizle ortalama bir Arnavut'un hiçbir tarafa tam olarak uyum sağladığını düşünmüyorum. Örneğin, laik olanlar bana çok laik geldi, dindar olanlar ise çok dindar. Bu durumu hem hocalarda hem de arkadaş gruplarında gördüm, ama çoğunlukla laikler daha fazla. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Dinle ilgili şok yaşadım bana çok sık sizin dininizin ne olduğunun sorulmasıydı. Arnavutluk'ta yaşadığım 18 yaşıma kadar kimse bana Müslüman mı yoksa Katolik mi olduğumu sormadı. Buraya geldiğimde bana sorulan ilk şeylerden biri sanırım dinle ilgiliydi. Bir Müslüman olarak Şehadetini biliyor musun, Sure biliyor musun? Bazı garip sorular. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

... Liseye gelmeden önce bizdeki dernek hiçbir şey detaylı bir şekilde anlatmadı. 1 sene Türkçe ve din eğitimi alacaksın sonra da liseye başlayacaksın dediler. Ben de okulu ve okuma sürecini hayal ederken normal bir süreçmiş gibi kavramıştım. Ama geldiğimde kültürel şok yaşadım. Özellikle dini eğitim ve dini yaşam biçimlerini gördüğümde. Arnavut toplumu çok daha seküler bir toplumdur ve İslam diniyle ilgili toplumda belli önyargılar bile mevcuttur. Ailem de

Müslüman olmasına rağmen yine de çok sekülerdirler. Ben Türkiye'deki dini eğitim almaya başladığımda birçok açıdan değiştim. ... Türkiye'deki eğitimin bu kadar din eksenli olacağını tahmin etmemiştim. Bu açıdan rahatsız olmuşum ilk başta. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

Evet, Müslümanım ve pratik yapmıyorum ama imam hatipli (medrese) bir orta okulda okudum. Konya'ya ilk gittiğimde insanların dindar olduklarını ancak kurallara tam olarak uymadıklarını fark ettim. Kızlar tırnaklarına oje sürüyordu, alkollü partilere gidiyorlardı, çok sigara içiyorlardı. Pek çok kız çocuğu babaları tarafından zorla kapatıldı. Dolayısıyla başörtüsü dinden ziyade takip edilmesi gereken bir gelenek olduğunu düşünmeye başlamıştım. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

...ilk başta kızların çoğunun örtülü olduğunu fark ettim ve burada, Konya'da kızların çok dindar olduklarını ve dinin kurallarına doğru uyduklarını düşündüm. Ama öyle değildi. Daha sonra kurallara uymadıklarını ve örtüyü sadece bir giyim tarzına dönüştürdüklerini öğrendim... Evet, insanlar çok muhafazakâr ve dindardı. Yazın evimdeyken şort giyiyordum ama yurttan bunu yapamazdım çünkü idare bile izin vermiyordu. 2020 yılına kadar izin verilmiyordu, sonra değişti. Böylece 2020'de ilk kez okula şortla gitmeye karar verdim ve herkes bana tuhaf baktığı için kendimi garip hissettim. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

Evet, mesela ben namaz kılıyorum diye ön yargılarla karşılaştım. Ramazandayken yurttayken ve sınavlarda her gün oruç tutuyordum, oda arkadaşlarım çok şaşıyorlardı, çünkü onlara göre sınavlarınız olduğunda yorgun olduğunuz için oruç tutmamanız gerekiyor. Aynı şekilde namaz için de benim hâlâ genç olduğumu ve namaz kılacak olgunluğa erişmediğimi söylediler. Bu beni çok şaşırttı... Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduğunu, namaz kılmanın ve oruç tutmanın normal olduğunu sanıyordum. Ama böyle değilmiş. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Dört katılımcı, Türkiye'de insanların yaşlarına fark etmeden sokakta veya toplu taşımada onlara baktıklarını ve bunun kaygı ve rahatsızlık his yarattığını ifade etti. Bu durumu şu şekilde açıkladılar:

Konya'da evet. Amcalar sana bakıyor ve ne yaptığını görüyorlar ve gözlerini senden ayırmıyorlar, mesela ben tramvayda telefonda bir şeyler okuyordum ve o da bana dikkatle bakıyordu. Bu bana sıkça oluyor. (Katılımcı 1, E, 23, TR)

Erkekler, yaş fark etmeksizin sürekli sana bakıp duruyorlar. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Bazı konularda, örneğin, insanların sana odaklanıp sadece seni izleme şekli gibi. Özellikle yaşlı insanlar seni uzun süre izliyorlar. (Katılımcı 11, K, 23, TR)

Başka dört katılımcı için, başörtülü kızların veya gençlerin sigara içmesi bir kültür şoku kaynağıydı. Bu konudaki görüşlerini şu şekilde paylaştılar:

Başka bir şok edici durum, örtülü kızların çok sigara içmesiydi. Bazı arkadaşlarım vardı ve bana günde iki paket sigara içtiklerini söylüyorlardı. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Yurda ilk gittiğimde kapıda sigara içerken bir kapalı teyze görmüştüm. Sonra birçok kapalı kız sigara içtiklerini gördüm. Arnavutluk'ta, kapalı bir kadın sigara içtiğini asla görmedim. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

Eskişehir'in bir öğrenci şehri olduğunu biliyordum ama bu kadar canlı bir sosyal hayata sahip olduğunu bilmiyordum. Gençlerin çoğu ateist. Başörtülü kızların bile sigara içmesinden biraz şaşırımdım. *(Katılımcı 18, K, 19, TR)*

Evet. Birçok insan genç yaşta ve kapalı kızlar sigara içiyor. Bunu Arnavutluk'ta göremezsin. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

Üç kadın katılımcı, yurttaki kızların kendi romantik ilişkilere bağlı duygusal sıkıntılar gibi sıkça yaşanan dramatik olayları, kendi kültürel beklentileriyle tezat oluşturan bir kültür şok kaynağı olarak belirtti:

Başka bir şaşırtıcı olay ise kızlar aşırı hızlı âşık oluyorlardı, bu benim için aşk değil takıntıydı. Çünkü yurttaki sürekli telefonda bağırarak, ağlayan kızlar duyuyordum. Yurttaki kızların bu kavga sebeplerden dolayı ambulans çağırdıklarını gördüm. Bu olayları bir seyirci olarak bizzat gördüm ama diğer arkadaşlarımdan da bu senaryoları çok fazla duyuyordum. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

Buradaki insanlar platonik aşkları çok yoğun yaşıyor, herkes için kendilerini parçalıyorlar, sanki herkes için damarını kesiyorlar. Yurttaki her şey için ambulans çağırıyorlardı. Bu durumların kültürel şok olup olmadığını bilmiyorum çünkü kültürden çok, insanların söylediği tuhaf şeyler beni daha çok şaşırttı. Yani, kültürden ziyade insanlardan dolayı şok yaşadım. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

İki kadın katılımcı, Türk gençlerin onlara yönelik kıskanç ve agresif davranışları nedeniyle kültür şoku yaşadıklarını ifade etti.

Toplumsal, insanların seni karşılama şekli ve düşünce yapıları bir tür şok yaratıyor. Yurttaki çok fazla Türk yoktu, ama olanlar, yurt idaresinden yabancıların daha fazla burs aldığını, en iyi odaları onlara bırakmalarını ve öncelik vermemelerini gerektiğini söylüyorlardı. Bu yüzden yurttaki birçok sorun yaşanıyor. Yabancı olduğum ve görünüşümden dolayı bazı ön yargılara maruz kaldım. Bana sık sık Rus olup olmadığımı soruyorlardı. Ayrıca gençler kıskançlık yapıyordu: "Neden geldin, nasıl sınavsız kabul edildin, biz çok sınav verdik" gibi şeyler söylüyorlardı. Yani, burada söylendiği kadar misafirperver değillerdi, bu bir yalandı. *(Katılımcı 4, K, 22, TR)*

Türk kızları biraz kıskançtı. Ben bursluydum ve kaldığım yer için hiçbir ödeme yapmıyordum ve onlar öğrenci kredisi alıyordu ve aynı anda yurdu da ödüyordu. Bu durumu tekrarlayıp duruyordu. Bu durum beni çok şaşırmıştı ve bir kızla kavga etmişim bu konu hakkında. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

Ayrıca, iki kadın katılımcı sık sık yöneltilen kişisel sorular karşısında şaşkınlık yaşadıklarını belirtti.

Ayrıca, insanlar çok kişisel sorular soruyorlar. İlk günde tanıdığım kişiler, merhaba dedikten sonra hemen çok fazla soru soruyorlardı. Sorular çeşitliydi, aile hakkında, sevgili, eski sevgili, burs, maaş vs. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

İnsanların birçok konuda seni sorgulaması beni şaşırttı, çok tuhaf sorularla karşılaştım. Örneğin: "Ne kadar paran var?", "Kaç tane sevgilin oldu ve sevgilin var mı?", "Türkiye'ye geldiğine göre zengin olmalısın?", "Katolik misin?" Hac yaptığımı söylesem de bu sorularla karşılaştım. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Öte yandan, Türkiye'yi eğitim için tercih eden 20 katılımcıdan beşi, herhangi bir kültür şoku yaşamadıklarını belirtti.

İngiltere'de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Tablo 4. 2. İngiltere'de eğitim gören katılımcıların kültür şoku

Kültür şoku veren olay/olgu	Katılımcıların kodu
İnsanların saygılı olması	K11, K32, K35, K36, K37
Mahremiyet ve bireyselliğin ön planda oluşu	K22, K23, K24, K28
Uyuşturucu kullanımı	K24, K25, K29
Alkol kullanımı	K24, K28, K33
Kafelerin erken kapatılması	K23, K24
Evsizler	K25, K33
Gençlerin aile ilişkilerini ihmal edilmesi	K27
Araçların ters yöne sürmesi	K31
Toplu taşıma sistemi	K39
Kültür şoku yaşamayanlar	K26, K30, K34, K37, K38

Kaynak: saha araştırması

Yukarıdaki tablo 4.3., İngiltere'yi eğitim için tercih eden katılımcıların yanıtlarını da özetlemektedir. Bu katılımcıların kültür şoku deneyimleri önemli ölçüde farklılık

göstermektedir. Beş katılımcı, İngiltere’de insanların saygılı davranışları karşısına olumlu bir şekilde şaşırdıklarını ifade etti. Bu deneyimlerini şu şekilde aktardılar:

Evet, İngiltere’de insanların ne kadar samimi oldukları konusunda kültür şoku yaşadım. Arnavutluk’a kıyasla çok farklıydı. (Katılımcı 21, K, 28, İNG)

Buradaki insanlar çok saygılı, her şey için “Thank you”, “Sorry” diyorlar. Bunu Arnavutluk’ta fazla görmezsin. Mesela otobüsten inince herkes şoföre “Thank you!” diyor bu beni çok şaşırtmıştı. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

Arnavutluk ile İngiltere’yi karşılaştırdığımda, burada İngiltere’de insanlar her şey için çok minnettar. Sürekli “Thank you” (Teşekkür ederim) ve “Sorry” (Özür dilerim) diyorlar. Bir kafede çalıştım ve kahve, şeker veya bir bardak su verdiğimde, her şey için “Thank you” diyorlardı. Bu gerçekten çok güzel bir şey çünkü çok kibar olduklarını gösteriyor, Arnavutluk’ta bunu pek fazla görmüyorsun. Ayrıca, biri yüksek sesle konuştuğunda insanlar sana “sus!” demezler, daha nazik bir şekilde yaklaşıp “biraz daha alçak sesle konuşsan daha iyi olurdu” derler. Garip bir şekilde, İngiliz kültürüne çok iyi adapte oldum ve birçok şey artık bana garip gelmiyor. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Kültürel deneyimler öznel olup kişiden kişiye değişir. Bu yüzden yukarıdaki katılımcılardan farklı olarak dört katılımcının İngilizlerin kişisel alana önem vermelerini ve başkalarına yönelik ilgisiz ve soğuk olmalarını kültür şoku olarak yaşadıklarını belirtmiştir. Bu konudaki görüşlerini şu şekilde paylaştılar:

Buradaki herkes çok ilgisiz. Mesela trende kapalı bir alandasın ve bir şeyi görmezden gelmek zor, hani şu ifade var ya, odadaki fili görmezden gelemezsin. ...Bir gün trende bir adam kusuyordu ve durumu çok kötüydü. Etrafında bir sürü insan vardı ama herkes görmezden geliyordu ve hiç kimse ona yardım etmiyordu. Ben çantamda poşet arıyordum, ama bulamadım. Sonunda ona bir bez çanta ve biraz su verdim. O kişi bana, sanki yaptığım şeyle ailesinin yarısını kurtarmışım gibi teşekkür etmeye başladı. Buradaki insanlar, en küçük şeylerde bile yardım etmiyorlar. Yine benzer bir olay yaşadım; yaşlı bir kadın yolda ağır bir şey taşıyordu. Ona yardım etmek için yanına gitmekten çekindim çünkü kadının rahatsız olacağından veya beni hırsız sanacağından korktum. Ama sonunda ona yardım ettim ve bana şaşkınlıkla baktı. Arnavutluk’ta birine “Seni apartmana kadar bırakayım” demek çok kolaydır ve bu normal karşılanır. Hatta Arnavutluk’ta, birine yardım etmezsen insanlar alınır. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Evet, özellikle buradaki insanların kişisel alana ve mahremiyete ne kadar değer verdiği konusunda biraz kültür şoku yaşadım. Arnavutluk’ta biz yakın ve samimi olmaya alışkınız, Birleşik Krallık’ta ise insanlar daha çekingen. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Arnavut kültürü olarak birbirimize çok yakınız, dışarı çıkıyoruz, konuşuyoruz, sorunları birlikte çözüyoruz. Ama burada onlarla çalışsanız, ders çalışsanız bile sizi sokakta gördüklerinde sizinle hiç konuşmuyorlar ve duygusuz insanlar gibi görünüyorlar. Ama diğer milletler öyle değil, bir Türkle, bir Yunanla, bir İtalyanla konuşursanız bir yakınlık hissedersiniz, oysa İngilizlerle çok farklılar ve insan olarak çok sahte görünüyorlar. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Üç katılımcı ise oturdukları şehirlerde uyuşturucu kullanımının yaygınlığı karşısında şaşkınlık yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Beni şaşırtan bir diğer şey, burada birçok insanın tüm Arnavutların uyuşturucu ticaretiyle uğraştığını düşünmesiydi. Bu durumu bilmiyordum, çünkü Tiran'da uyuşturucuyla burada olduğun kadar fazla ilgili değilsin. "Weed" in kokusunu ilk kez burada, İngiltere'de öğrendim, Arnavutluk'ta değil. Bu da bana çok ilginç geldi; insanların dünyaya dair böyle bir algısı vardı ama ben geldiğim yerde bu deneyimi hiç yaşamamıştım. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Bir Arnavut olarak, bana şakayla karışık 'Evinde marihuana yetiştiren bir kuzenin var mı?' diye soran insanlarla karşılaştım. Ama bunu kişisel olarak hiç algılamadım, çünkü bildikleri bu kadar. Yine de Arnavutluk'un güzel bir tarafını göstermem gerektiğini düşünüyorum ve ülkem için iyi bir örnek olabilirim. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

...Hem gençlerin hem de yetişkinlerin bu kadar çok narkotik madde içtiğini görünce şok oldum. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Benzer şekilde, üç katılımcı, aşırı alkol tüketimini bir kültür şoku kaynağı olarak nitelendirdi.

Barlarla ilgili, buradaki insanlar çok fazla sarhoş oluyor ve bu beni şaşırttı. Arnavutluk'ta, aile çevremde herkes dindar olmasa da alkol alanlar bile kendini kontrol eder ve sarhoş olmaz. Orada nadiren sarhoş birini görürsün ve genellikle sarhoş olmak bir utanç kaynağıdır. Ama burada insanlar sarhoş olmakla övünüyorlar. Ayrıca her yerde ve her zaman sarhoş insanlarla karşılaşıyorsun. Hatırlıyorum, üniversiteye giderken amcamın eşi beni arabayla götürüyordu ve sabah saat 10'da birinin sarhoşluktan dolayı kusarken gördük. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Buradaki insanlar bara gitmeyi ve bira içmeyi gerçekten seviyorlar, sarhoş olmayı çok seviyorlar ama ben öyle biri değildim çünkü alkol içmiyorum. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

İki katılımcı, kafelerin erken kapanış saatlerin nedeniyle şok olduğunu belirtti.

Bir diğer büyük şok, mağazaların ve kafelerin geç saatlere kadar açık olduğu Tiran'a alışkın olduğum için özellikle pazar günleri buradaki mağazaların erken kapanmasıydı. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Başka bir şok, burada kafelerin saat 4'te, en geç 6'da kapanması beni çok şaşırttı. Çünkü biz Arnavutluk'ta, işimizi bitirdikten sonra (genelde 17:30 gibi), bir kafeye gitmeye alışkınız. Burada ise tek seçenek bir bara (pub) gitmek oluyor. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

İki kadın katılımcı, karşılaştıkları çok sayıda evsiz insan karşısında şok yaşadıklarını ifade etti.

Ayrıca bir başka şok da evsizlerin sayısının çok fazla olmasıydı, çünkü örneğin Arnavutluk'taki ekonomik durum İngiltere'dekinden çok daha kötü, ama şehrin sokaklarında evsizleri göremezsiniz. *(Katılımcı 25, K, 27, İNG)*

Bir katılımcı ise gençlerin özgürlüklerine düşkün olmalarını ve aile bağlarına daha az önem vermelerini şaşırtıcı bulduğunu belirtti:

Buradaki gençlerin çok bağımsız olduğunu fark ettim. Arnavutluk'ta bizim gibi gelenekleri yok. Bir yere gitmeden önce anneme ya da babama sormak ya da en azından nerede olduğunuzu bilmelerini sağlamak, anne babanızı her gün aramak gibi. *(Katılımcı 27, K, 18, İNG)*

Bir başka katılımcı, araçların ters yönde sürmesi ve trafiğin ters yönde akması uygulaması karşısında şaşkınlık yaşadığını ifade etti.

Yaşadığım bir kültür şoku yok ama bunu diyebilirim, araçlar ters yönde hareket ediyordu, yaya geçidinden geçerken Arnavutluk'ta baktığım yöne bakıyordum. *(Katılımcı 31, E, 22, İNG)*

Bir başka katılımcı, son derece gelişmiş toplu taşıma sistemi karşısında hayrete düştüğünü belirtti.

Buradaki ulaşım sistemi çok gelişmiş, metro, otobüsler var. Arnavutluk'ta toplu taşıma hiç gelişmiş değildir. Böyle bir ulaşım sistemi çok çok şaşırmıştı beni. *(Katılımcı 39, E, 21, İNG)*

İngiltere'deki 19 katılımcıdan beşi, herhangi bir kültür şoku yaşamadıklarını belirtti.

Tablolardan dikkat çeken bir diğer gözlem ise, gelişmiş toplu taşıma sistemi dışında, iki katılımcı grubu arasında yaşadıkları kültür şoku açısından herhangi bir ortak nokta bulunmamasıdır.

4.2.2.5 Ekonomik zorluklar

Tüm katılımcılara, eğitim almak için tercih ettikleri ülkede herhangi bir ekonomik sorun yaşayıp yaşamadıkları soruldu.

Türkiye’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’yi eğitim için tercih eden 20 katılımcıdan 16’sı, ilk geldiklerinde önemli bir ekonomik zorlukla karşılaşmadıklarını ancak sık sık yaşanan fiyat artışları nedeniyle şu anda finansal sıkıntılar yaşadıklarını belirtti. Bu 16 katılımcıdan 10’u, ailelerinin sağladığı ekonomik desteğim bu zorlukları aşmalarına yardımcı olduğunu belirtti. Bu konudaki bazı katılımcılar deneyimlerini şu şekilde aktardılar:

İlk üç yıl hayır. Lisansın son yılında biraz evet. Ama sonrasında burs arttı. Ancak artmasaydı, fiyat artışlarıyla birlikte her şey dayanılmaz olurdu. Şu anda kiralık evde yaşıyorum ve dışarıda yemek için çok para harcamıyorum. Ancak, diğer gerekli şeyler için harcıyorum ve dengeleri korumaya çalışıyorum. Her şey çok hızlı değişiyor ve ben de sürekli olarak yarın fiyatlar yeniden artarsa dengeleri koruyabilecek miyim diye kendime soruyorum. Ama her konuda ailem bana yardımcı oluyor. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

İlk yıllarda çok iyiydim çünkü burs çok yeterliydi. 700 TL bursla yeme, içme, dışarı çıkma ve aynı zamanda tasarruf etme imkânım oldu. Tatillerde Arnavutluk'a gitmek için biletleri kendim aldım ve ailemden istemedim. Zamanla burs aynı kalıyordu ama diğer fiyatlar çok sık arttı. Hafta sonuna kadar bursun yetmediği bir noktaya geldi. Burs artarak 1000 TL oldu ama yaptığım masraflarla karşılaştırıldığında yeterli değildi. Hatta son yıllarda Arnavutluk'a gitmek için gereken biletleri ailem karşıladı. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

Eğer sadece bursla yaşamam gerekirse, muhtemelen açlıktan ölürdüm. Ama ailem bana yardımcı oluyor. Benim için çalışmak neredeyse imkânsız çünkü geç saatlere kadar derslerim ve stajlarım var. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Başlangıçta ekonomik zorluk yaşamayan ancak sonra fiyatlar artınca sıkıntı yaşayan altı katılımcı, bu finansal baskıyı hafifletmek için yarı zamanlı çalışmaya başladıklarını belirtti. Bu deneyimlerini bazıları şu şekilde paylaştılar:

...Bursu aldıktan sonra Türkiye'deki ilk yılımın ocak ayında İngilizce öğretmeni olarak çalışmaya başladım. Çok çalıştım çünkü ... kendimi meşgul ederek sıkılmadım. Hafta içi saat 8'den 4'e kadar TÖMER'deydim, sonra 5'ten 10'a kadar işteydim ve hafta sonu 8'den 8'e kadar işteydim. 4 yıllık okulun 6 aylık gelirini kullandım...Ayrıca maaşımı direkt euroya çevirdim ve sonra

maaşımın bir kısmını Arnavutluk'a hediye olarak gönderdim. ... Liranın değeri çok düşene kadar hiç ekonomik sıkıntı yaşamadım. Daha sonra para konusunda daha dikkatli olmaya başladım ve ilk yıllarda aldığım kadar kendime harcama yapmadım. Ama sonra YTB'den Başarı Bursu'nu da kazanıp yeniden birikime başladım. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Evet. Birinci ve ikinci yılımda yeterliydi. Şu anda burs yeterli değil, bu liranın değer kaybından kaynaklandı. Böylece ben de çalışmaya başladım. Paketçi, bulaşıkçı olarak çalıştım. Şimdi turistler için rehberlik yapıyorum. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

... yıllar geçtikçe, üstelik pandemiden sonra herkes gibi burs zorla yetiyordu üstelik part-time işe de başlamıştım. Şimdi ben Eskişehir'de Yüksek Lisans okuyorum ve hem part-time İngilizce öğretmeni olarak çalışıyorum hem de burs alıyorum, hala yurttaki kalıyorum ama yine de zor yetiyor. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Dört erkek katılımcı, herhangi bir ekonomik zorlukla karşılaşmadığını bildirdi. Bu katılımcılardan ikisi YTB bursunun kendileri için yeterli olduğunu belirtmiştir. Bunlardan biri 2017 yılında mezun olmuş, diğeri ise halen Konya'da yüksek lisans öğrencisiydi. Bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade ettiler:

O dönemde hiçbir ekonomik sıkıntım yoktu. Çünkü yurt parası ödendiği ve yemek yeterli olduğu için burs bir öğrenciye yetiyordu. Konya'daki ulaşım ücretsizdi. Kişisel harcamalarım için bursu kullanıyordum. Dahası, biriktirdiğim parayla bir Macbook laptopu satın aldım. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Lise döneminde burs kapsayıcı olduğu için yaşamadım. Üniversitede Türkiye Burslusuydum bu nedenle yine yaşamadım. Şu an da aynı şekilde devam ediyor. Karakter olarak da yoğun eğlenceleri seven biri değilim. Paranın çok fazla harcandığı eğlence yerlerine de gitmiyorum. O tür yerlerden biraz rahatsız oluyorum. Özellikle yüksek sesten. Bundan dolayı bursun bana sağladığı imkanlar yetiyor. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

Diğer iki katılımcı ise eğitimlerini kendi imkanlarıyla karşılamaya karar verdiklerini ancak ailelerinin her konuda kendilerine destek olduğu için ekonomik sorun yaşamadıklarını belirtti.

Evet, bazı sıkıntı yaşadığım durumlar vardı. Ailem bana yardım ediyordu. İlk sene biraz ekonomik zorluk yaşadım. Örneğin Lek'in Arnavutluk'tan transferi geciktiğinde. Ama genel olarak, ailem hep yardımcı olduğu için, hiç sorun yaşamadım. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

İngiltere’de okumuş/okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere, Arnavutluk ve Türkiye’ye kıyasla yüksek yaşam maliyetine sahip bir ülke olduğu için tüm katılımcılar eğitim süreçleri boyunca ailelerinden finansal destek aldıklarını belirtti. 19 katılımcıdan üçü, aileleri tarafından tamamen finanse edildiklerini ve yarı zamanlı çalışma ihtiyacı hissetmediklerini ifade etti.

Burada her şey Arnavutluk'takinden daha pahalı, Bath İngiltere'nin en pahalı şehirlerinden biri, bu yüzden ailem aşırı fazla yardım ediyor. Ama aynı zamanda geliri mümkün olduğu kadar iyi yönetmeye çalışıyorum. *(Katılımcı 27, K, 18, İNG)*

Hayır, hazırlıklı gittiğim için bir sorunla karşılaşmadım, çünkü bankada paranız yoksa vizenizi vermiyor. Burada bir ailem olduğu için yeterince şanslıyım, bu yüzden kira veya yemek parası ödemek zorunda kalmadım. Eğitimim süresince çalışmak zorunda kalmadım. İstesem de yapamazdım çünkü yüksek lisansı 9 ayda bitirmek zorundasınız ve Türkiye'deki gibi 2-3 yılın olduğu bir lüksünüz yok. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

Kalan 16 katılımcı, yani çoğu, yüksek yaşam maliyeti nedeniyle aile desteğinin yanı sıra yarı zamanlı çalışmaya başladıklarını belirtti. Bazıları bu deneyimlerini şu şekilde paylaştı:

Geldiğimde hemen iş aramaya başladım. Eylül ayının sonunda İngiltere'ye geldim ve bir ay boyunca iş düşünmedim çünkü sosyal sigorta numarası almam gerekiyordu. Ardından, aralık ayında yaklaşık iki hafta çalıştım. Daha sonra, şubat ayında başka bir yerde bir buçuk yıl çalıştım. Hiçbir zaman işsiz kalmadım. Ayrıca şanslıyım çünkü çok fazla masrafım olmadı, çünkü iki yıl boyunca amcamın yanında yaşadım. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Ailem hep destekliyordu ama ben onlara fazla yük olmak istemedim. Her şeyi kendim yapmak istediğim için ekonomik açıdan da zordu, bu yüzden hem okul parasını ödemek hem de sınıfın en iyileri arasında yer almak için okumak istiyordum. Çalışmak zorundaydım ama biz yabancı öğrenciler olarak çalışma zamanımızın sınırı var; öğrenci olarak haftada ancak 20 saat çalışabiliyordum. Bundan daha fazla çalışmamıza izin verilmiyor. Bu yüzden parayı nasıl harcayacağıma ve nasıl yöneteceğime çok dikkat etmem gerekiyordu. Bu yolculuk kendimi daha iyi tanımamı, olgunlaşmamı sağladı ve paranın değerini de bilmemi sağladı. Ben garson olarak çalışıyordum Bu iş, bana yardımcı oldu çünkü çalışma saatleri çok esnekti. Daha sonra admin olarak ofise girdim ve bugün buradayım. Zor oldu ama biz Arnavutlar olarak çok çalışıyoruz ve çalışmaktan korkmuyoruz. *(Katılımcı 28, K, 23, İNG)*

Buraya geldikten bir ay sonra çalışmaya başladım. Burada tüm hayatın boyunca çalışsan bile, günün sonunda ya sıfırda kalıyorsun ya da ekside, çünkü çok fazla masraf, çok fazla vergi var. ...Gıda fiyatları da çok pahalı ve bir akşam yemeği için dışarı çıksan bile oldukça yüksek bir fiyat

ödemen gerekiyor. Ulaşım da çok pahalı, Avrupa'nın en pahalı ulaşım sistemine sahip diyebilirim ve ayrıca en kötüsü. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Bu yanıtlardan dikkat çeken bir özellik, her iki grubun da ekonomik zorluklarla karşılaşmasına rağmen bu sorunları aşmak için izledikleri stratejilerin farklı olmasıdır. Türkiye'deki katılımcıların büyük çoğunluğu aile desteğine güvenirken, yalnızca altısı yarı zamanlı çalışmayı tercih etti ve ikisi burs imkanları sayesinde sorunları çözdü. Buna karşılık, İngiltere'deki katılımcılardan üçü tamamen aile desteğine bağlı kalırken, diğer 16'sı yüksek yaşam maliyetini karşılamak için aile desteğini yarı zamanlı çalışmaya birleştirdi. Özetle, İngiltere'deki 19 katılımcıdan 16'sı yarı zamanlı çalışmayı tercih ederken, Türkiye'deki 20 katılımcıdan yalnızca altısı aynı kararı verdi.

4.2.3 Akademik yaşam

Katılımcıların seçtikleri ülke/şehirdeki genel deneyimlerini inceledikten sonra, bu alt bölümde akademik deneyimleri detaylı olarak incelenmektedir. Katılımcıların seçtikleri bölümünden memnuniyet düzeyleri ve aynı bölümü Arnavutluk'ta okumayı tercih edip etmeyecekleri; ev sahibi üniversitedeki akademik ortama ve müfredata uyum sağlama süreçleri; öğretim üyeleri ile iletişimlerinin niteliği, yerel, Arnavut ve uluslararası öğrencilerle kurdukları sosyal ilişkiler; kampüs deneyimleri (öğrenci gruplarına katılım, kampüs içi etkinlikler, ibadet alanlarına erişim ve yemek hizmetleri gibi faktörler) ele alınacaktır. Son olarak katılımcıların eğitim aldıkları yerde üniversite yaşamından genel memnuniyet düzeyleri değerlendirilmekte.

4.2.3.1 Akademik Dil

Akademik dil, insanların günlük hayatta temel iletişim aracı olarak kullandıkları dilden farklıdır. Akademik dil, eğitim ve bilimsel bağlamlarda kullanılan resmi, yapılandırılmış yazma ve konuşma biçimini ifade etmektedir. Bu nedenle, ikinci bir dilde eğitim alan uluslararası öğrenciler için zorluklar yaratabilir. Bu durumu incelemek amacıyla, tüm katılımcılara eğitimleri sırasında akademik dil ile herhangi bir zorluk yaşayıp yaşamadıkları soruldu.

Türkiye’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’yi eğitim için tercih eden 20 katılımcıdan 17’si, akademik dile uyum sağlamada zorluklar yaşadıklarını belirtti. Bu 17 katılımcıdan 12’si, eğitimleri boyunca çeşitli zorluklara karşılaştıklarını ve halen eğitimine devam edenlerin bu zorlukları yaşamaya devam ettiğini ifade etti. Bazı katılımcılar bu deneyimlerini şu şekilde aktardı:

Akademik dil, günlük dilinden çok farklı çünkü çok zor. Başlangıçta zordu çünkü ben Arnavutluk'ta, dersleri dinlerdim, anlardım ve aldığım notları tekrar ederdim ve bu benim için yeterliydi. Ama Türkiye'de, TÖMER’de öğrendiğim günlük dil, akademik dil ile gece gündüz gibi farklıydı. Sınıfta hocayı dinlerdim ama neredeyse hiçbir şey anlamazdım. Zamanla biraz öğrenmeye başladım çünkü akademik dil, bazı kelimelerin etrafında dönüyordu. Böylece biraz daha kolay hale geldi ama yoğunluğu beni çok etkiliyordu, daha iyi anlamam için çevirmem gerekiyordu. Hiçbir zaman Türkçeyi tam olarak anlamadım. *(Katılımcı 2, E, 26, TR)*

Akademik dil konusunda sıkıntılarım vardı, hala da var. Pek çok terimi anlamıyorum. Bazı profesörler eski kelimeler kullanıyorlar ve o eski kelimeleri anlamak için Türk olman gerekiyor, bu bir yabancı için çok zor. *(Katılımcı 3, K, 21, TR)*

1. sınıfın ilk döneminde çok zorluk yaşadım. Karantina dönemindeyken ve ders online iken bana çok yardımcı oldu çünkü ders videoları birkaç kez izledim ve bu şekilde kendimi geliştirip daha çok şey öğrendim. Ancak karantinadan sonra ilk kez duyduğum bazı akademik terimler oldu. Bugün bile yeni bir akademik terim duyunca benim için zor oluyor. *(Katılımcı 5, K, 24, TR)*

Evet ve hala akademik dil konusunda sorunlarım var. Çünkü Latince çok kullanılıyor ama onların kullandıkları Latince Türkçeye çevriliyor ve bu da işimi daha da zorlaştırıyor. *(Katılımcı 9, E, 27, TR)*

Evet. İlk dönem makale gibi bir sürü teorik kısım vardı ve bunları anlamak için 6 defa okumak zorunda kaldım. Arnavutluk'ta öğrendiğim Türkçe günlük dil ve üniversitedeki dil çok farklı. *(Katılımcı 19, E, 24, TR)*

İşletme bölümünde mezun olan katılımcı 6, akademik programının İngilizce olmasına rağmen, birçok profesörün dersleri Türkçe anlatması nedeniyle zorluklar yaşadığını aşağıdaki gibi deneyimini paylaştı.

Birinci sınıfta dersin tamamının İngilizce olacağını düşünmüştüm ama öyle olmadı, bu yüzden de dil konusunda çok sorun yaşadım. Birçok profesörün İngilizce ders vermeyi bilmediğini gördüm, çok şaşırdım ve şok oldum. Bu olayların üstesinden nasıl geleceğimi düşünüyordum. Daha ilk yılı tamamlamadan Türkçe öğreneceğime dair kendime söz verdim çünkü iyi bir Türkçe olmadan okulu geçemeyeceğimi fark ettim. *(Katılımcı 6, E, 28, TR)*

Diğer üç katılımcı, akademik deneyimlerinin başında dil konusunda zorluklar yaşadıklarını ancak zamanla bu dile alışarak sorunları üstesinden geldiklerini ifade etti.

... Kimya laboratuvarına ilk girdiğimde “hacim” kelimesinin Türkçe nasıl söylendiğini bilmiyordum. Bunlar başlangıçta zorluk yaratır ve ekstra çalışma gerektirir. Bugün sene başındaki notlarımla sene sonundaki notlarımı gördüğümde pek çok fark var ve bu değişimi görmek çok güzel bir şey. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

İlk başta evet ama şimdi hiçbir sorunum yok. TÖMER’de bir ay akademik dil eğitimi alırken tıbbın temel terimlerini duymuştum. Ancak üniversiteye girdiğimde ilk zorluk öğretmenlerin çok hızlı konuşmasıydı. Sınıftaki tek yabancı bendim ve öğretmenler normal konuşuyorlardı, benim anlamamı beklemelerine gerek yoktu. Not alırdım, çok yazardım, Arnavutçaya çeviri yapardım. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Bir yıl boyunca TÖMER’de okudum. Yılın ilk 2 ayında profesörün kullandığı hiçbir şeyi ve tek bir terimi anlamadım. TÖMER’de yaptığımız akademik dilin üniversitede kullanılan akademik dille alakası yoktu. Çok zor oldu. Konuyla ilgili İngilizce kitaplar okumamızı önererek yardımcı olmaya çalışan hocalarım oldu. Ama şimdi hiçbir sorunum yok. Şu anda bile her ekonomik terimi Türkçe öğrendiğim halde, terimleri Arnavutça nasıl açıklayacağımı bilmiyorum. Bana burada matematiğin çok kolay olduğu izlenimini verdi. Çünkü lisede yaptıklarımı onlar üniversitede yapıyor. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Konya’da lisans eğitimini tamamlayan katılımcı 16, Türkçe dilinde zorluklar yaşadığını ancak bugünlerde Ankara’daki Bilkent Üniversitesi’nde bilgisayar mühendisliği alanında yüksek lisans öğrencisi olduğunu ve programın tamamen İngilizce olması nedeniyle artık herhangi bir zorluk yaşamadığını belirtti. Bu geçiş sürecini aşağıdaki gibi paylaşmaktadır:

Evet, zor oldu çünkü matematik, fizik gibi doğa bilimlerde liseden gelen ve değişmeyen ve kullanılmaya devam eden birçok terim var. Ben liseyi burada okumadığım için bu anlamda zorluklar yaşadım. Sınavlarda soruları anlamakta zorlandım. Aynı şekilde birçok derste bilgiler İngilizceydi ama hocanın açıklaması ve sınavdaki sorular Türkçeydi. Ama artık problem yaşamıyorum, çünkü yüksek lisansımı İngilizce dilinde yapıyorum. Bu çok kolay oldu benim için. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

Türkiye’yi eğitim için tercih eden katılımcılardan üçü, lise eğitimlerini Türkiye’de tamamladıkları için akademik dil konusunda herhangi bir zorluk yaşamadıklarını ifade etti.

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Akademik dil zorlukları hakkında, İngiltere’yi tercih eden 19 katılımcıya yöneltildiğinde, 11’ akademik dil konusunda herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtti. Bazı katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde paylaştı:

Ödev, sınav ve makalelerden biraz korkuyordum. Aslında akademik dilin benim için zor olacağını düşünüyordum. Ancak korkularıma rağmen, ilk makalemden %84 aldım ki buradaki hocaların beklentilerine göre oldukça yüksek bir not. Bulunduğum üniversitede, %70 ve üzeri almak "First" (Birinci) olarak kabul ediliyor ve bu, çok başarılı olduğun anlamına geliyor. Kimse %90-100 arasında bir not almazdı, hatta hocalarımız bunu kendileri söylüyordu, "Hiç kimseye %100 vermedik," diye. Aldığım %84’lük makale, hocam tarafından tüm sınıfa örnek olarak gösterildi. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Hayır, yurt dışında okumaya karar vermeden önce de dili biliyordum ve bu faktör benim iletişim kurmamı, ülkeye ve insanlara alışmamı hatta üniversite ve derslere alışmamı çok kolaylaştırdı. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Hayır, çünkü hayatım boyunca İngilizce dersi görmüştüm, ondan sonra İngiltere’ye gitmeden önce IELTS sınavına girip yüksek puan aldım. Zaten İngilizcede çok kitap okuyordum. İngilizcem iyi idi. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Hem Türkiye’de hem de İngiltere’de eğitim almış bir erkek katılımcı, kendi akademik dil deneyimiyle ilgili aşağıdaki gibi bir karşılaştırma yaptı:

Hiç de bile. Ancak her zaman öğrenmeniz gereken yeni terimler olacaktır. İngilizcenin aksine Türkçe akademik dili beni çok yordu ve tüketti. Lisansımı Türkçe yaptım ve Türkiye’de yaptığım ilk yüksek lisans İngilizce olarak seçtim çünkü diplomamın konusuyla ilgili çok şey yazmam gerektiğini ve bunu istediğim gibi ifade edemediğimi biliyordum. İkinci yüksek lisans için İngiltere’ye geldiğimde Türkiye’de İngilizce dilinde yaptığım ilk yüksek lisans bana çok yardımcı oldu ve akademik terimlerin çoğunu biliyordum. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

Kalan sekiz katılımcı, akademik terminoloji ve makale yazma becerisi nedeniyle zorluk yaşadıklarını ifade ettiler. Bu katılımcılardan bazıları düşüncelerini şu şekilde dile getiriyor:

Dil ile ilgili problemler daha çok gazetecilikle alakalı. Çünkü gazetecilik, yazının kalitesiyle çok ilgilidir. Teslim ettiğim ödevlerden aldığım geri bildirimleri düşündüğümde, genel olarak iyiydi. Hocalarım, yazılarımdan iyi olduğunu, İngilizcemin anlaşılır olduğunu ama gelişime ihtiyacı olduğunu söylüyorlar. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

En çok zorlandığım kısım, yoğun derslerle ve akademik terimlerle başa çıkmaktı çünkü gerçekten çok zor. Üniversitenin seviyesi de çok yüksek olduğu için bu durum beni daha da zorladı. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

Bence başlangıçta, ilk iki ay biraz daha yavaş geçti. Bu, dilin anlaşılması yüzünden değil, bilginin metabolizmasının kendi dilimdeki hız ve kolaylıkla aynı seviyede olmamasından kaynaklanıyordu. Ayrıca, terminoloji de daha yoğun. İstemedi de olsa, burada başlarda okumalarımı yavaş yaptım. Günlük olarak yapmam gereken okuma miktarı oldukça fazlaydı, bu yüzden ilk ayda ritmi yakalamaya çalıştım ki, işlerimi gerekli verimlilikle yapabilecek bir seviyeye geleyim. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Terimlere alışmak biraz zaman aldı. Sınıfta, dünyanın farklı ülkelerinden gelen ve tanımadığım öğrenciler vardı, bu da beni biraz çekingen yapıyordu. Sorular sormaktan korkuyordum. Sonra sınıfta çok temel düzeyde İngilizce bilen bir öğrenci vardı. Kelimeleri yarım bırakıyor ve bilmediği konular hakkında çok fazla soru soruyordu. Bazen diğerleri ona gülüyordu ama o durmadan soru sormaya devam ediyordu. Bu öğrenci beni çok etkiledi ve ilham verdi. O sayede ben de kendimle ve İngilizcemle ilgili daha iyi hissetmeye başladım. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Her iki grubun verdiği cevaplardan, Türkiye'deki katılımcıların büyük çoğunluğunun (20 kişiden 17'si) akademik dil konusunda zorluklar yaşadığı veya yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Yalnızca üç katılımcı, lise eğitimlerini Türkiye'de tamamladıkları için herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtti. Buna karşılık, İngiltere'deki katılımcıların çoğunluğu (19 kişiden 12'si) akademik dil konusunda önemli bir zorluk yaşamadığını ifade ederken, yalnızca yedi katılımcının zorluklar yaşadığını belirtti. Özetle, Türkiye'deki katılımcılardan akademik dil konusunda İngiltere'deki katılımcılara kıyasla daha fazla zorluk yaşadıkları görülmektedir. Bu farklılık, birçok katılımcı için Türkçenin yeni bir dil olması ve bu dilin TÖMER'de bir yıl boyunca öğrenilmesinden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık, tüm katılımcılar İngilizceyi erken yaşlarda okulda görmüş ve bu dili sıfırdan öğrenmek zorunda kalmamıştır.

4.2.3.1 Bölümden memnuniyet

Bu çalışmada tüm katılımcılara, seçtikleri bölümü uzun zamandır sahip oldukları hedefleriyle uyumlu olup olmadığı ve Arnavutluk'tan gitmeyip orada eğitim alıyor olsalardı aynı alanı seçip seçmeyecekleri soruldu.

Türkiye’de okumuş/okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

Türkiye’yi eğitim destinasyonu olarak seçen 20 katılımcıdan sadece dokuzu, hep istedikleri bölümde eğitim aldıklarını ve Arnavutluk’ta olsalardı aynı bölümü seçeceklerini açıklamaktadır. K15 ve K12 kodlu katılımcıların bu konuda yaptıkları açıklamalar şu şekildedir.

Evet. Ben hep bilgisayarla uğraşmak istedim ve bilgisayar mühendisliği okudum. *(Katılımcı 15, E, 29, TR)*

Evet. Arnavutluk’ta hemşirelik için başvurduğum ve kazandım ama ben Türkiye’yi seçtim. *(Katılımcı 12, K, 21, TR)*

K17 kodlu erkek katılımcı, Türkiye’de uluslararası bir öğrenci olarak lise yıllarında yaşadığı sosyal deneyimlerden etkilenerek istediği bölümde okuduğunu belirtti. Ancak liseyi Türkiye’de tamamladığı için Arnavutluk’ta olsaydı ne okuyacağı konusunda kararsız olduğunu ifade etti.

Evet. Seçtiğim bölüm (sosyoloji) benim lisede yaşadığım deneyimlerle ilgili olduğunu diyebilirim. Özellikle eğitimin din eksenli olması ve felsefi konuları hep tartıştığımız için bu yönde bir ilgilim pekişti. Ki zaten bölümü sosyal ve kültürel meselelere ilgi duyduğum için seçtim. Arnavutluk’ta olsaydım tam olarak söyleyemem. Çünkü oradayken bu tür konulara pek aşina değildim. Yani bunu belirleyecek olan bölümü seçmeden önceki deneyimlerim olacağını diye düşünüyorum. *(Katılımcı 17, E, 25, TR)*

K4 kodlu katılımcı, arzuladığı bölümde eğitim aldığını ancak Arnavutluk’ta bu bölümü üniversitelerde mevcut olmaması nedeniyle okumayacağını belirtti.

İstedğim bölümü okudum (kimya mühendisliği), eğer Arnavutluk’ta olsaydım aynı bölümü okumazdım çünkü öyle bir bölüm yok. Ama bu yıl açılmış galiba. *(Katılımcı 4, K, 22, TR)*

Eskişehir’de iktisat okuyan bir kadın katılımcı, başlangıçta moda tasarımı okumayı hayal ettiğini ancak ailesinin bu bölümde onay vermemesi nedeniyle iktisat okumayı terci ettiğini açıkladı. Arnavutluk’ta olsaydı yine iktisat okuyacağını belirtti.

Hayalim moda tasarımcısı olmaktı ama bu biraz imkansızdı. Üstelik İstanbul’da bir üniversiteye başvurduğum ve burs kazandım. Ama ailem bana eğer Türkiye’ye gitme seçeneği varsa bunun iktisat gibi bir bölüm olması gerektiğini söyledi. Daha sonra ben de gidip iktisat diplomamı alacağımı, ardından moda tasarımcısı olmaya, hayalimin peşinden gitmeye devam edeceğimi söyledim. Ama

şimdi denedim ve iktisat hoşuma giden bir şey olduğunu fark ettim... Arnavutluk'ta başvuru yaptığımda iktisat bilişimi kazandım, o bölümde okuyabilirdim. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Türkiye'deki 20 katılımcıdan sekizi, istediği bölümde eğitim almadıklarını ve Arnavutluk'ta olsalardı farklı bir alan seçeceklerini bildirdi. Bu katılımcıların yedisinin, YTB programına başvururken yaptıkları 12 tercihten, çok istemediği bölümü kazanıp eğitim alabildiklerini açıkladılar. Bazıları deneyimini şu şekilde paylaştılar:

Ben hep tıp okumak istiyordum. Hem burada Türkiye'de hem de Arnavutluk'ta cerrah olmak istediğim için tıp okumak istiyordum ama maalesef başaramadım. Başaramadım çünkü ilk önce Arnavutluk'ta tıp kazanamadım ve Türkiye'de 12 bölüm seçeneklerimden biyoloji bölümü kazanabildim. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Şaka gibi görünebilir ama hayatım boyunca sosyoloji okuyacağımı hiç düşünmemiştim. ... YTB programına başvurduğum 12 bölüm birbirinden farklıydı. Sosyoloji, uluslararası ticaret, radyo ve televizyon, uluslararası ilişkiler ve hemşirelik bölümlere başvurduğumu hatırlıyorum. Kazanamayacağım düşüncesiyle, rastgele şehirlerde rastgele bölümlere başvurdum. Ve kazandım. Dolayısıyla cevap hayır. İstedğim bölümü okumuyorum ve eğer Arnavutluk'ta okuyor olsaydım kesinlikle sosyoloji okumazdım. O zamanlar tıpla ilgili bir şeyler okumak istiyordum çünkü Arnavutluk'ta tıp alanında iş bulmak daha kolay. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Hayır, hemşirelik okumak istemiyordum, ben diş hekimliği okumak istiyordum. Ama bu bölümü YTB ile kazanamadım. Arnavutluk'ta üçüncü kere başvurduğum zaman diş hekimliği kazanabildim. Ama ben Türkiye'de eğitim almayı seçtim. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

Hayır. İsteğim ebelik değildi çünkü daha çok tıp bölümü hedeflemiştim. Arnavutluk'tayken seçmeli dersler de liseden itibaren önemliydi ve zor dersler seçtim. Tıpla ilgili bir bölüm kazanmazsan, elektronik mühendislik bölümü devam edebilirim diye düşündüm. ...Türkiye'de 12 tercihim yaparken tıp, hemşirelik, ebelik ve son olarak da mühendisliği seçtim. (Ebelik kazandı) (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Katılımcı 6, Arnavutluk'ta altı ay bilgisayar bilimi eğitimi aldıktan sonra, Türkiye'de aynı bölümde eğitimine devam edememiş ve bunun yerine işletme okumuştur.

Hayır, çünkü istediğim bölüm bilgisayar mühendisliğiydi. Zaten Arnavutluk'tayken 6 ay bilgisayar bilimleri bölümde okudum, ama orada devam etmek istemedim. O yıllarda Konya'da İngilizce dilinde derslerin bulunması çok zordu, sadece İstanbul'da vardı. İşletme bölümü ise istediklerimden ikincisiydi o yüzden de tercih ettim (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Bu gözlemlerden, Türkiye'deki 20 katılımcının dokuzu hep istedikleri bölümde eğitim aldıkları ve Arnavutluk'ta olsalardı aynı bölümü okuyacaklarını görülmektedir. Bir katılımcı,

liseyi Türkiye’de tamamladığı için istediği bölümde eğitim alıyor ancak Arnavutluk’ta ne okuyacağı konusunda kararsız. Bir diğer katılımcı, hep istediği bölümde eğitim aldı ancak Arnavutluk’ta mevcut olmaması nedeniyle orada bu fırsata sahip olmayacaktı. Buna karşılık bir diğer katılımcı, ailesel kısıtlamalar nedeniyle arzuladığı bölüm okuyamadı ve Arnavutluk’ta olsaydı da okuyamazdı. Ancak hem Türkiye’de hem de Arnavutluk’ta olsaydı aynı bölüm okuyabilirdi. Türkiye’deki kalan sekiz katılımcı ise hep istedikleri bölümde eğitim almadıklarını ve Arnavutluk’ta olsalardı farklı bir bölüm seçeceklerini belirtti.

İngiltere’de okumuş/ okumakta olan katılımcılarla ilgili bulgular

İngiltere’yi seçen 19 katılımcıdan büyük çoğunluğu (19 kişiden 15’i) hep istedikleri bölümde eğitim aldıklarını ve Arnavutluk’ta olsalardı aynı bölümü seçeceklerini bildirdi. Bazı katılımcıların bakış açılarını şu şekilde ifade etti:

İktisat okumayı hayal ettiğimden değil ama Arnavutluk'ta olsam bile aynı şeyi okurdum. Çünkü ekonomi güvenli bir bölümdür... (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Evet, Arnavutluk'ta da 6 ay boyunca aynı bölümü okudum. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

Üç katılımcı, istedikleri bölümde eğitim aldıklarını ancak Arnavutluk’ta aynı bölümü seçmeyeceklerini belirtti. Her biri farklı nedenler sundu. Katılımcı 22, istediği bölümün Arnavutluk’ta yeterince gelişmemiş olduğunu belirtti. Katılımcı 28, Tiran’da mühendislik programına kabul edilmiş olmasına rağmen, istediği bölümü Londra’da okumayı tercih etti. Üçüncü ise, katılımcı 31 arzuladığı bölümde eğitim aldığını ancak yüksek lisans programını Arnavutluk’ta almayacağını çünkü bunun değersiz görüldüğünü ifade etti. Kararlarını aşağıdaki gibi açıkladılar:

Maalesef yenilenebilir enerji alakalı gelişmiş bir bölüm yok Arnavutluk’ta ama elektrik mühendisliğin bir bölümü var ve orada okurdum. Bu bölüm Tiran’da var, ben yine taşınmak zorunda kalacaktım, başka ülkeye gitme nedenim de bu. Eğer başka bir yere taşınmam gerekirse en iyi yere olması lazımdı, ki tüm buna değsin. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

İngiltere’ye gelmeden önce annemle okumak istediğim bölüm hakkında konuşmuştum ama pek hoşlanmamıştı. Çünkü Arnavutluk gelecek için pek fazla fırsat sunmuyor. İngiltere’yi imkânsız bir ihtimal olarak gördükten sonra Arnavutluk’taki bir üniversitede tam burslu kazandığım elektronik mühendisliği bölümünde eğitim görecektim. Anneme İngiltere’ye mühendislik değil, işletme ve finans okumak için gideceğimi söylediğimde çok kızdı. Bu dal bize çok fazla fırsat vermiyor ama İngiltere’de durum çok farklı, hukuk okuyabiliyorsunuz ama aynı zamanda finans

yöneticisi olarak da çalışabiliyorsunuz, çünkü burada rolden çok bildiğiniz şeyler cezbediyor. Burası diğer ülkelerden çok farklı. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Arnavutluk'ta yüksek lisansa başlamazdım çünkü değmez, maalesef fazla deneyim kazanmıyorsunuz. Amacım eğer yüksek lisans yapacaksam bunu Arnavutluk dışında yapmaktı. Arnavutluk'taki üniversite koşulları o kadar da iyi değil. Buraya geldiğinizde ne kadar geride olduğumuzu anlıyorsunuz. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Sadece bir katılımcı, Ulster Üniversitesi'nde Bilgisayar Sistem Verileri okuyan bir öğrenci, istediği bölümde eğitim almadığını ve Arnavutluk'ta olsaydı aynı bölümü seçmeyeceğini vurguladı.

Kodlamayı %100 sevmesem de bu bölümü okuduğuma hiç pişman olmadım. Ama hep inşaat mühendisi olmak istiyordum. Belki gelecekte bu bölümde devam edebilirim. Arnavutluk'ta okusaydım muhtemelen bilgisayar veri sistemleri okumazdım. Ama ne okurdum de bilmiyorum çünkü orada devam etmeyeceğimi de biliyordum. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Her iki grubun yanıtlarının karşılaştırılması, dikkat çekici farklılıklar ortaya koymaktadır. Türkiye'deki Arnavut katılımcılar yaklaşık yarısı (20 kişiden 9'u) hep istedikleri bölümde eğitim aldı/alıyor ve Arnavutluk'ta olsaydı aynı bölümü seçeceklerini belirtirken, İngiltere'deki Arnavut katılımcıların büyük çoğunluğu (19 kişiden 14'ü) bu görüşü paylaşıyor. Buna karşılık, Türkiye'deki Arnavut katılımcıların neredeyse diğer yarısı (20 kişiden 11'i) istedikleri alanda eğitim almadıklarını ve Arnavutluk'ta olsaydı farklı bir bölümü seçeceklerini belirtirken, İngiltere'de sadece bir katılımcı aynı görüşü ifade etti. Bu, Türkiye'deki Arnavut katılımcıların İngiltere'deki Arnavut katılımcılarına kıyasla istemedikleri bölümlerde eğitim alma oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, İngiltere'deki Arnavut katılımcıların Türkiye'dekilere kıyasla daha fazlası hedefledikleri bölümlerde eğitim almaktadır.

4.2.3.1 Akademik ortama uyum

Yeni bir akademik ortama uyum sağlama süreci, gençlerin kendi ülkelerindeki eğitim sistemlerinden ayrılan, köklü pedagojik farklılıklarla yüzleşmelerini gerektirmektedir. Bu süreçte yaşanan zorlukları değerlendirmek amacıyla, bu çalışmaya katılan tüm Arnavut gençlerin gittikleri üniversite müfredatı ve akademik sistemine uyum sağlama konusunda herhangi bir engelle karşılaşp karşılaşmadıkları incelendi.

Türkiye’deki katılımcıların bulguları

Türkiye’de eğitim alan 20 katılımcılardan 11’i, akademik ortama veya müfredata uyum sağlamada önemli bir zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Bununla birlikte kalan dokuz katılımcı bu konuda zorluklar yaşamıştır.

Dört katılımcı, okumaların fazlalığı, ders programları ve genel akademik taleplerin yoğunluğu konusunda sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

Evet. Derslerim ve kitaplarım çok yoğun olduğundan zorluk hep vardı. Mesela biyokimya benim için çok zor oldu çünkü öğrenmem gereken 5000 sayfa vardı ve sınavlarda çok küçük bir kısmını sordular. Türklerin öğrenmek için kullandıkları yöntemi hiçbir zaman öğrenmedim. *(Katılımcı 2, E, 26, TR)*

İlk başta evet, çünkü tüm dersler farklı bir dilde olup okuma sürecinin de çok yavaş okumam lazım. Ama okunacaklar çoktu o yüzden de o yoğunluk ilk dönemde baya zorladı beni. Çok şükür alışmaya başladım ve şimdi sorun yok. *(Katılımcı 8, E, 19, TR)*

Derslerin, programların yönlendirilmesi konusunda birçok zorluk yaşadım. Çünkü çok dersim vardı ve bir ders bitince çok hızlı bir şekilde bir sınıftan diğerine geçmek zorunda kalıyordum. Şimdi ise hem ders hem de pratik var ve aşırı yoğun oluyor. *(Katılımcı 12, K, 21, TR)*

Üç katılımcı, özellikle Türk Dili ve Edebiyatı ve İnkılap tarihi gibi derslerde zorlandıklarını ifade etmiş.

Evet, müfredatla bazı sorunlar yaşadım, çünkü Türk Dili ve Edebiyat, İnkılap gibi derslerin olacağını, bunların sadece Türkçe ve Türkiye için olacağını bilmediğimi, hukuk dersi de benim için hiç kolay olmadığını hatırlıyorum. Muhasebe sistemi bile Türk sistemiydi ve biraz zordu. Ama diğerleri benim için sorun oldu. *(Katılımcı 6, E, 28, TR)*

Bölümün eğitiminin daha çok bilgisayar mühendisliğine odaklı olacağını bekliyordum. Edebiyat ve tarih dersleri de olacağını hiç beklemiyordum bu beni hayal kırıklığına uğrattı ve bölümden soğumama neden oldu. *(Katılımcı 15, E, 29, TR)*

2 sorun yaşadım ve o lisansın ilk yılındaydı. Benim Türk Dili ve Edebiyat ve İnkılap dersleri okuyacağımı aklım almazdı. Sonra dedim ki olsun ne kadar zor olacak ki, birini TÖMER’de okumuştum sayılır ve diğeri sadece tarih. Ama o dersler benim için çok zordu. Bunlardan hariç her şey iyi idi ve sorunlar yaşamadım. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

K4 kodlu katılımcı, vize sistemi ve Türklerin lisede öğrendiği ancak Arnavutların öğrenmediği bazı temel konularda bilgi eksikliği yaşadığını belirtiyor.

Ders programına uyum sağlamakta sorun yaşamadım ama vize sistemi biraz rahatsız edici oldu. Ama insan buna da alışıyor. İlk sene servis dersi denilen matematik, fizik, cebir gibi mühendislik konuları var ve Türkler lisede bunları yapıyorlar. Ben de şununla karşılaştım, hoca anlatırken hep şöyle derdi: "Bunları biliyorsunuz çünkü lisede yaptınız. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Özetle, Türkiye’de katılımcıların neredeyse yarısı (20 kişiden 11’i) herhangi bir büyük zorluk yaşamadan uyum sağlarken, diğer yarısı iş yükü, aşına olunmayan dersler, değerlendirme yapıları ve müfredat farklılıklarıyla ilgili sorunlarla karşılaşmıştır.

İngiltere’deki katılımcıların bulguları

İngiltere’deki 19 katılımcıdan 10’u akademik sisteme ve müfredata uyum sağlamada herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtirken, geri kalan dokuz katılımcı şu zorluklarla karşılaştıklarını ifade etmiştir.

İki katılımcı, grup çalışmalarında ve uygulamalı yaptıkları derslerde zorluk yaşadıklarını ifade ettiler.

Başlangıçta evet. Burada öğretim tarzı daha etkileşimli ve proje bazlıyken, Arnavutluk’ta daha çok teoriye odaklanıyor. Grup projelerine ve uygulamalı ödevlere alışmak zaman aldı ama artık bunların bizi gerçek dünyadaki uygulamalara hazırladıkları için takdir ediyorum. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Aradığımı bulduğum için mutlu oldum ama aynı anda da çok stresli bir süreçti. Alışmadığım bir ortamdı çünkü programlar çok farklıydı ve yoğundu. Çok sayıda grup çalışması ve araştırma çalışmaları hakkında daha fazla bilgi edinmek ödevler... Bunlar gerçekten çok zordu benim için. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

K24 kodlu katılımcı, program yapıları konusunda, sınav ve geleneksel ödevlerden ziyade yoğun makale yükü nedeniyle zorlandığını dile getirdi.

Başka bir zorluk ise üniversiteye uyum sağlamaktı, ...ders programı çok geç çıkmıştı ve pek de spesifik değildi. Programda derslerin yapılacağı tüm sınıfların yerleri yazıyordu ancak hangi sınıfta olduğumu bilmiyordum. Bir kez yanlış sınıfa girdiğimi hatırlıyorum ve oradaki herkes değişim programı öğrencisiydi ve hepsi Alman’dı. Bir diğer zorluk ise, Arnavutluk’ta belirli ödevler ve sınavlarla düzenlenen bir sisteme alışık olmamı, ama burada sınavlar yoktu, çok fazla makale vardı ve bu beni çok strese sokuyordu. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

İki katılımcı, makale ve ödevler için üniversitenin resmi teslim sistemlerine alışmakta zorlandıklarını vurgulanmıştır.

İlk başlarda zorlandım çünkü bilgisayar üzerinde çalışmaya pek aşina değildim. Sınıfta benden daha bilgili öğrenciler vardı ve bu beni biraz üzüyordu. Okul haftada sadece iki gündü. Bu kulağa hoş geliyor ama ödev dönemleri geldiğinde, ödevleri nasıl çevrimiçi göndereceğimi bilmiyordum. Arnavutluk'ta ödevleri defter ya da kâğıt üzerinde veriyorduk, ama her şey çevrimiçiydi. Bu sistem Arnavutluk'taki eğitimden tamamen farklıydı. Düşünüyordum ki ya yanlış yaparsam ya da yanlış gönderirsem? Ama bu sadece ilk dönemde oldu çünkü sonuçlarımın iyi olduğunu görünce rahatladım. Şu anda sistem bana çok kolay geliyor çünkü adapte oldum.

(Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Online olarak kullandığım sistem benim için çok yeni ve anlayamadığım için çok karmaşıktı. Projeyi yaptığım ama nasıl göndereceğimi bilmediğim zamanlar oldu. *(Katılımcı 28, K, 23, İNG)*

Üç katılımcı ise yeni akademik sistem ve müfredata uyum sürecinde, karşılaştıkları tüm unsurların kendileri için yeni olması, öğrenme sürecinin zaman alması ve bu kapsamlı adaptasyon gerekliliği nedeniyle zorluk yaşadıklarını belirtti.

Başlangıçta sadece birkaç hafta zorlandım çünkü yeni bir ortamdı. Sonrasında günlük hayata kolayca alıştım çünkü çevrenizde bulunan insanlar daha hızlı uyum sağlamanıza yardımcı oluyor.

(Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Dolayısıyla, İngiltere'deki katılımcılardan 10'u sorunsuz bir şekilde uyum sağlarken, kalanı farklı zorluklarla karşılaşmıştır.

Her iki gruptaki Arnavut katılımcıların yaklaşık yarısı (Türkiye'de 11, İngiltere'de 10) herhangi bir zorluk yaşamadığı ve müfredata ve akademik sisteme uyum sağlamıştır. Karşılaşan zorlukların niteliği farklılık göstermektedir. Türkiye'de yaşanan zorluklar, müfredatın yoğunluğu, zorunlu dersler ve hazırlık bilgisi eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. İngiltere'de ise zorluklar, pedagojik değişimler (uygulamalı dersler, grup çalışma ve özerk değerlendirme sistemleri) etrafında şekillenmiştir. Bu sistem, Arnavutluk'un sınav ve normal ödev odaklı modelinden belirgin şekilde ayrılmaktadır.

4.2.3.4 Öğretim üyeleriyle etkileşimler ve ayrımcılık

Akademik deneyimin temel bileşenlerinden biri olan öğrenci-öğretim elemanı ilişkisi, uluslararası öğrencilerin uyum sürecinde kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye ve

İngiltere’de eğitim gören Arnavut katılımcıların öğretim elemanlarıyla olan ilişkilerini incelemek amacıyla üç temel soru yöneltilmiştir: öğretim elemanlarıyla iletişim kalitesi, farklı muamele algısı ve akademik konularda soru sorma durumu.

Türkiye’deki katılımcıların bulguları

Türkiye’de öğrenim gören 20 katılımcının verdiği yanıtlar, öğrenci-hoca ilişkilerinde belirgin bir ikiliğe işaret etmektedir. Katılımcıların yarısı (10 kişi) hocalarla olumlu deneyimler aktarırken, diğer yarısı ise (10 kişi) olumsuz deneyimler bildirmiştir.

Beş katılımcı, öğretim elemanlarıyla mükemmel iletişim kurduklarını, yerel öğrencilerle eşit muamele gördüklerini ve soru sormakta özgür hissettiklerini belirtmiştir.

Çok iyi, çok dostane bir ilişkimiz var. Çok iyi, samimi oldukları için onlarla hiçbir zaman sorun yaşamadım. Pandemi sırasında bile beni arayıp nasıl olduğumu, bir şeye ihtiyacın olup olmadığını sordular. *(Katılımcı 1, E, 23, TR)*

Çok iyidir. Herkesle iletişimim yok ama bazılarıyla yakın iletişimim var. Bana her türlü destek oluyorlar. Yok öyle bir ayırım görmedim. Öğretim üyeleri bana karşı akademik olarak olması gerektiği gibi davrandılar. Akademik konular dışında da yine saygılı ve cana yakındırlar. Tabi sorarım. Birçok kez sormuşumdur. Özellikle şu anki tez dönemimde danışmanım olmayan hocalara bile sormuşumdur. *(Katılımcı 17, E, 25, TR)*

Çok anlayışlı davrandılar. Sınavlarda hocalardan bazı soruları İngilizce cevaplamalarını istedim ve kabul ettiler, yani hocalardan %90 evet diyebilirim. *(Katılımcı 15, E, 29, TR)*

Diğer beş katılımcı ise genel olarak olumlu ilişkilerden bahsetmekle birlikte, iyi niyetli olmak kaydıyla farklı muamele gördüklerini ifade etmiştir. Bu katılımcılar, öğretim elemanlarının uluslararası öğrencilere ek destek sağladığını vurgulamıştır.

Herkesle iyi anlaştım ve hala iyi anlaşıyorum. Çünkü bir öğrencinin öğrenmek istediğinde ve derse ilgi gösterdiğinde, öğretmenin de ona ilgi göstereceğini düşünüyorum. Bu yüzden her derse katıldım, devamsızlık yapmadım, ders sırasında sorular sordum ve ders dışında da çeşitli konularla ilgili ek sorular sordum, tavsiye aldım. Bu yüzden iyi bir ilişkim oldu ve hala da var. ...İlk yılda (farklı davranmak) evet ama iyi anlamda. Çünkü bazı öğretmenler yabancı olduğumu gördüler ve bana makale yazma, proje yapma gibi konularda yardım etmek istediler. Böylece daha çok çalışacak ve iyi bir not alarak yerli öğrencilerle aynı seviyede olacaktım. *(Katılımcı 5, K, 24, TR)*

Öğretmenlerimle çok iyi hissettim. ...İlk vizelerde öğretmenler, en yüksek puanı alan öğrencileri açıklıyor ve sürekli olarak kim olduğumu soruyorlardı. Beni tebrikler ettiler. İlk yılda birçok

profesörle tanıştım ve onlar benim hakkımda çok olumlu düşüncelere sahipti çünkü yabancı bir öğrencinin yabancı bir dilde bu kadar başarılı olmasını çok ilginç buluyorlardı. ... Ben, anlamadığım her şeyi soran biriyim. Profesörlerin hepsi çok olumlu yaklaştı ve bana yardımcı oldular. Tüm hocalar beni çok sevdiler. ...Bölüm başkanı beni ofisine çağırdı ve bana, yabancı olduğum için bazı insanların bundan yararlanmak isteyebileceği konusunda uyardı. Bu tavsiye bana çok yardımcı oldu. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Akademik olarak hiçbir sorun yaşamadım. Çünkü profesörler çok samimi ve cana yakınlar, oysa Arnavutluk'ta biliyorsun öğrencilerle ilişkilerde krallar gibiler ve onları çok aşağılıyorlar. Türkiye'deki profesörler hayatta başarılı insanlardır ve asla kibirli değiller. İyi anlamda (farkla davranmak) evet diyebilirim. Çünkü bana çok yardımcı oldular. İlk başta bana ekstra olarak anlayıp anlamadığınızı ve tekrar açıklamaya gerek var mı diye sordular. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Başladığımdan beri, hiçbir sorun yaşamadım. Aslında iyi anlamda çok şaşırmıştım. Hem Konya'da hem Eskişehir'de çok samimi, saygılı, aşırı yardımcı hocalarım vardı. Çok sevdiğim bir profesörüm var, o sınıfında yabancıların olduğunu öğrenir öğrenmez çok soru sordu, bizi asla geride bırakmadı, bizi her derste dahil etti ve anlayıp anlamadığınızı hep merak ediyordu. Derste yüksek sesle Türkçe konuşma konusunda kendime pek güvenmiyordum ve utanıyordum ama onun yanında kendimi çok rahat hissettim. Bizi evine iftara davet etmişti. O zaman onun öğrencisi olma şansına sahip olduğum için kendimi mutlu hissettim... Üstelik başka bir hoca Amerika'da doktora yapmıştı ve dersteysen bizimle İngilizce konuşuyordu ve soru soruyordu. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

20 katılımcıdan 10'u öğretim elemanlarıyla sorunlu deneyimler yaşadıklarını belirtmekte. Dört katılımcı, Türkiye'de okuma kararlarının sorgulanması gibi olumsuz tutumlarla karşılaştıklarını açıklamıştır.

Birkaç olay yaşadım. Birinci sınıfta iki yabancı öğrenciydik, ancak üçüncü ve dördüncü sınıfa geçtiğimizde birçok Afrikalı öğrenci geldi ve o zaman ırkçılık başladı. Bize "Neden kendi ülkenizde okumuyorsunuz?" diyorlardı. Ben, biraz Türk gibi görüldüğüm için konuşmaya başlayana kadar yabancı olduğum anlaşılmıyordu. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Sadece yabancı olduğum için bazı sorunlar da yaşadım. Konya'da karşıladığım ilk sorun nedeniyle üniversiteyi bırakmayı düşündüm. Bir sınavda bir profesör bana nereli olduğumu sordu ve ardından "Buraya gelip ekmeğimizi yiyorsunuz, sonra da geri dönüp Türkiye hakkında kötü konuşuyorsunuz. Ama burada bizim paramızla devam ediyorsunuz" dedi. Oysa ben okulu babamın parasıyla devam ettim ve asla Türkiye hakkında kötü konuşmadım. Bunları söyledikten sonra, profesör beni sınavdan geçirmedi. Ayrıca, staj sınavlarında birçok profesör neden buraya geldiğimi ve neden kendi ülkende üniversiteye devam etmediğimi soruyor. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

Herkes iyi davrandı, tek bir hoca hariç. Bu hoca, “Neden buraya geldin ve bir Türk’ün yerini aldın?” diye sordu. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

Yabancı olmanın bir faydası olmadı. Çünkü çok anlamsız sorular: “Madem Türkçe bilmiyorsun neden buraya okumaya geldin? Neden kendi ülkende okumuyorsun?” diye soruyorlardı. ... ama hepsi öyle değildi. Çoğunluğun bu tür önyargıya sahiptiler. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

Üç katılımcı, ders sürecindeki yapılan sorularının yeterince dikkate alınmadığını ve sınav/staj değerlendirmelerinde farklılık algıladıklarını ifade etmekte.

Stajlarda veya sınavlarda farklı davranıyorlardı. Sorunlarımıza önem vermeyip geçiyorlardı. Başlarda (soru) soruyordum. Sonrasında sormayı kestim, aldığım tepkilerden dolayı. (Katılımcı 20, K, 24, TR)

Sınıfta çok sayıda öğrenci olduğu için hiçbirimizin hocalarla çok yakın bir iletişimi olmuyor. Beni Arnavut Kızı, yani Avrupalı olarak tanıyorlar ama çok fazla soru sormuyorum. Sınavlarda başıma gelen 2 küçük sorun dışında hocalarla konuşmaya gitmedim. Pek dost canlısı değiller. ...“Eğer bir şeyi anlamazsanız, ofise gelin ve sorun” deseler de gittiğimizde sınıfta açıkladıklarını söyleyip yardımcı olmuyorlardı. Ayrıca, sınav soruları anlamakta zorladığımı söylediğimde, “TÖMER eğitimi aldın ve bu senin için yeterli olmadı mı?” diyorlardı. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Sizinle normal bir şekilde konuşmalar bile değerlendirmeler açısından farklılıklar vardı. Bunu fark ettim, özellikle pratikte çalışmalarını görünce açıkça gösteriliyordu ve ben daha iyisini yapıp az puan alırken, işi iyi olmayanlar da daha iyi puanlar almıştı. Neyse ki bu beni demoralize etmedi ama gelişmem için bana ivme kazandırdı. Geçen yıl son döneme kadar 80-90 puan almayı başardım. Ama ne yazık ki teori ve pratiğin bir arada olduğu bir derste yaşandı. Bu dersin hocası bize teoride kalırsanız pratikte de kalacağınızı söyledi. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

İki katılımcı, öğretim elemanlarının dünya görüşlerine göre kutuplaştığını bir kısmının uluslararası öğrencilere daha destekleyici yaklaştığını ve diğer kısmı tam tersi yaklaştığını gözlemlemiştir.

Her iki durum da başıma geldi. Ancak politik bakış açısına göre değişebileceğini söyleyebilirim. Çünkü genellikle yabancıları destekleyenlerin, onlara daha yakın olduklarını düşünüyorum. Onlar biraz daha yardım ediyorlar ve senin orada olmanı yargılamazlar. Mesela bir profesör tezim için kendisiyle çalışmamı teklif etti, bir başkası, Arnavutluk'a gitmek istediğimde sınavın cevabını sorduğumda bana daha erken verdi. Ve aksine, yabancılar karşı olanlar, örneğin bir şeyi anlamadığında sormak istediğinizde size bunu bilmeniz gerektiğini söylerler, ben bunu dersi anlatmıştım. Sonuç olarak bu beni bir daha soru sormamaya itti. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Yurt dışına okumuş hocalar, bize, yabancılar daha yakın, çünkü bizi anlıyorlar. Ama çok milliyetçi olan profesörler yabancıların Türkler kadar keskin olmadığını düşünenler de çok var.

Onlar biraz daha zordur ve size yakın değiller. Mesela, genetik dersi sırasında bir olay yaşadım. Bildiğim az Türkçem ile bir terimi açıklamaya cesaret ettim. Ancak, bilgisayarda çalıştığı için hoca beni görmezden geldiğini fark ettim. Terimi doğru söyleyip söylemediğimi sorduğumda, "Bitirdin mi?" dedi ve ardından terimi kendisi açıklamaya başladı. ...Ancak 4-5 çok iyi profesörüm oldu. Bu iyi profesörler sadece %5'si. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Bu bulgulara göre, Türkiye'deki katılımcıların yarısının destekleyici ilişkiler deneyimlerken, diğer yarısının kayıtsızlıktan açık önyargılar kadar uzanan çeşitli zorluklarla karşılaştığını göstermektedir.

İngiltere'deki katılımcıların bulguları

İngiltere'deki 19 katılımcının deneyimlerinin ise büyük ölçüde olumlu olduğu gözlemlenmiştir. 17 katılımcı, eşit muamele gördüklerini ve öğretim elemanlarıyla güçlü iletişim kurduklarını vurgulamıştır. Bunlardan bazıları şu şekilde ifade edilmektedir:

İletişim hep çok iyi, profesörler ulaşılabilir ve yardım etmeye istekli. Hayır tüm öğrencilere eşit davranıyorlar. En sonda herkes hak ettiği puanı alır, orada bir ayırım yapmıyorlar. (Katılımcı 21, K, 28, İNG)

İletişim çok iyiydi. Hala şu an da bir profesörle görüşüyorum. Arnavutluk Avrupa'nın bir parçası (siyasal olarak) olmadığı için ve olmaya devam ettiği için bize denizaşırı öğrenci deniyordu. Üniversite ücretlerimiz diğer öğrencilere göre daha yüksekti, ancak bunun dışında farklı muamele gördüğümü hissetmedim. Onlar herkese eşit davranıyordu. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Profesörler harika, çok iyi insanlardı. Asla farklı davranmadılar. İngiltere'deki üniversitelerde en çok takdir ettiğim şeylerden biri, profesörlerin herkesin eşit olduğunu düşünmesidir. Profesörler çok destekleyiciydi ve ihtiyaç duyduğum her konuda bana yardımcı oldular. Hatta benimle 1 ya da 2 saat daha kalmayı bile sorun etmediler. Hiçbir zaman kötü ve önyargılı davranmadılar, kimseye ayrıcalık tanımadılar. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

Dört katılımcı, çok kültürlü akademisyenlerin uluslararası öğrencilere özel empati gösterdiğini belirtmiştir.

İletişim çok düzgün, çok iyi ve çok kolaydı. Sınıftan hariç sistem üzerinden ofislerinde görüşmek için bir gün ve saat belirleme hakkı tanıyorlar. Profesörlerin kendisi bile yabancıydı. Bulduğum üniversitedeki hocaların çoğu yabancıydı. Yunanlılardı, İtalyanlardı, Portekizliyidiler, o yüzden asla farklı davranmadılar ve çok empatiklerdi. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

Bazıları da yabancı olduğu için, uluslararası öğrencilere yerel öğrencilerden daha iyi davranıyorlar çünkü uluslararası olmanın yerel olmaktan çok daha zor olduğunu anlıyorlar. (Katılımcı 37, K, 26, İNG)

İletişim oldukça normaldi. Benim okuduğum üniversitede, çok küçük bir oranı İngiliz öğrenciler oluşturuyordu. Hocaların da büyük bir kısmı yabancıydı; Portekizli, Yunan, Latin ve Yahudi hocalarım oldu. Akademik ortam, konsept olarak oldukça liberal bir ortam. Liberalizm burada teşvik edilmeli. Hocalarımla herhangi bir problem yaşamadım; aksine, çok anlayışlıydılar. Sorularıma hızlıca yanıt veriyorlar ve belirli akademik konular hakkında bir toplantı ayarlamak için isteklilerdir. Yani, oldukça yardımcı oldular. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Katılımcı 24, öğretim elemanlarına isimleriyle hitap etme geleneğini başlangıçta şaşkıncı bulduğunu ancak iletişimi kolaylaştırdığını ifade etmiştir.

Hocalar oldukça iletişimsel, onlara sorular sorabiliyorsun, ... Bir diğer ilginç durum da hocalara isimlerinin ilk haliyle, hatta kısaltmalarla hitap edilmesi idi. Örneğin, bana "Bana Greg diye hitap et" diyorlardı. Bu durum bana çok garip geliyordu. İlk dersin ilk saatinde, hoca sınıfa girdiğinde ayağa kalkmak istemiştin, ama iyi ki yapmadım. Bazı öğrenciler hocalarına isimleriyle hitap etmek istemediği için "Sir" (Bey) diyorlardı, ama hoca ısrarla adıyla çağırılmalarını istiyordu. Bu duruma alışmak benim için gerçekten zor oldu. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Sadece iki katılımcı, yerel öğrencilere sınıf içi etkileşimlerde öncelik tanıdığını düşünmekle birlikte, genel iletişimin yeterli olduğunu belirtmiştir.

İletişim çok açık... proje sunumlarında zaman zaman ırkçılık olabiliyor, öğretmenler puan vermede pek adil davranmıyorlardı. Uluslararası öğrencilerden çok daha fazlasını, yerel öğrencilerden ise çok az şey bekliyorlardı ve bazen bir şeyi açıklamak istediğinizde sözünü keserlerdi. Soru sorardım elbette, ama açıkladıktan sonra eğer anlamadıysanız, tekrar tekrar açıklamak için pek uğraşamazlardı. Genellikle çoğu durumda kafa karıştırıcı soruların çoğunu öğretmen yerine internete sormak zorunda kalırsınız. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Burada öğretmenler kendi işlerine odaklanıyorlar ve pek de sosyal değiller. Öğretmen sınıfa geliyor, dersi açıklıyor, sorduğumuz sorulara yanıt veriyor ve ardından gidiyor. Sorularımıza cevap vermekte hiç sorun yaşamıyorlar. Kendi açımdan herhangi bir önyargıyla karşılaşmadım. Ancak İngiliz öğrencilerin daha öncelikli olduğunu fark ettim. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Bu konu hakkında iki grup arasındaki karşılaştırmalı karşılaştırmalı farklılıklar ortaya koymaktadır. Türkiye’de Arnavut katılımcıların yarısı deneyimleri olumlu ve diğer yarısı sorunlu olarak eşit dağılım göstermiştir. İngiltere’de Arnavut katılımcıların çoğu olumlu etkileşimler bildirmiştir. Arnavut katılımcıların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklar, açık önyargı,

pedagojik ilgisizlik ve öğretim elemanları arasında ideolojik kutuplaşmadır. İngiltere'deki zorluklar ise yerel öğrencilere öncelik verildiği algısıyla sınırlı kalmaktadır. Dikkat eden bir şey, İngiltere'deki hiçbir katılımcı, Türkiye'de gözlemlenen uluslararası öğrencilere yönelik kayırcı tutumlardan bahsetmemiştir. Bu durum İngiliz yükseköğretimdeki daha tutarlı uyum politikalarını yansıtmaktadır.

4.2.3.5 Arkadaşlık ilişkileri

Akademik uyum sürecinin başka önemli bir bileşeni, öğrenciler arasında gelişen arkadaşlık ilişkileridir. Bu bağlamda Arnavut katılımcılara kampüs yaşamında kurdukları sosyal ağları incelemek amacıyla üç temel soru sorulmuştur. İlk, kampüs içi arkadaşlık oluşturma durumu, ikinci, sosyal çevrenin etnik/kültürel kompozisyonu ve sonu yerel öğrencilerle etkileşim düzeyi. Bu veriler sayesinde, Arnavut gençlerin akademik ortamlarda tercih ettikleri sosyal ilişki modelleri analiz edilmiştir.

Türkiye'deki katılımcıların bulguları

Türkiye'de eğitim gören 20 katılımcının verdiği cevaplar, arkadaşlık ilişkileri oluşumunda belirgin çeşitlilik göstermektedir. Sadece 8 katılımcı, Türk, Arnavut ve farklı ülkelerden gelen öğrencilerle arkadaş edindiğini belirtmiştir. Bu durumu ifade eden iki katılımcı şöyle açıklamıştır:

Her milletten arkadaşlar edindim çünkü yaşadığınız deneyim ve bulunduğunuz yer ancak bu tür fırsatları yaratıyor. Mesela yurttaki kaldığınızda oda arkadaşlarınız olur ve başlangıçta farklı ülkelerden yabancılarla arkadaşlık kurdum, ayrıca TÖMER'deyken Afrika ve Asya'dan gelen birçok uluslararası arkadaş edindim. Daha sonra bir sürü Arnavut gençlerle tanıştım ve şimdi üniversiteden sınıfta çok Türk arkadaşlarım var. Yani mesela sadece Selçuk Üniversitede farklı uyruklu çok fazla arkadaşlarım var. Bunun için çok mutlu hissediyorum. *(Katılımcı 9, E, 27, TR)*

Üçünden de arkadaşlarım var. Farklı görüşme zamanlarım vardır, bazen Arnavutlarla, bazen Türklerle, bazen de yabancılarla daha çok takılıyorum. Döneme ve yaptığım aktiviteye bağlı. Ama zamanımın çoğunu okulda geçirdiğim için arkadaşlarımın çoğu Türk. *(Katılımcı 12, K, 21, TR)*

Katılımcı 6, mezuniyet sonrasında ve hala bugünlerde bu ilişkileri sürdürdüğünü ifade etmiştir.

Hepsinden özellikle yurttayken çok arkadaşım vardı hem yabancı hem de Türk, uyum sağlayan biri olduğum için hiç sorun yaşamadım. İlk başta hiç Türkçe bilmememe rağmen sınıf arkadaşlarım Türk'tü. Ayrıca herkesle çok iyi ilişkiler kurdum. Aynı zamanda çok fazla Arnavut arkadaşlarım de vardı. Bugün bile dostane ilişkilerimi sürdürüyorum. *(Katılımcı 6, E, 28, TR)*

Dört katılımcı lisanstan lisansüstü eğitime geçişle sosyal ilişkilerde önemli değişimler yaşadığını gözlemlemiştir. K10 kodlu katılımcı, lisans eğitimi sırasında geniş bir sosyal çevre ve farklı ülkelerden oluşan arkadaşlara sahipken, yüksek lisan eğitim sırasındayken sadece Türk arkadaşları olduğunu söyledi:

Konya'dayken her ülkeden arkadaşlarım vardı. Çok yakın arkadaşlarım oldu. Sınıfta 7 uluslararası öğrenciler vardı ve biz hep birlikte takılıyorduk. Sınıfta Malawi, Ürdün, Arnavutluk, Uygur, Kırgızistan, Afganistan'dan çok iyi arkadaşlarım oldu. Kampüste de birçok arkadaşlarım vardı. Sonra TÖMER'de, dünyanın her ülkesinden arkadaşlarım oldu ama en yakın, Çin, Malezya ve Tayland'dan. Diğer çok yakın grup arkadaşlarım Arnavutlardı. Eskişehir'de ise benim sadece 3 Türk arkadaşlarım oldu ve onlar iş yerindendi. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

K16 kodlu katılımcı, lisans eğitimi sırasında farklı ülkelerden arkadaşları olduğunu, ama yüksek lisans eğitim sırasında daha çok Türk ve uluslararası öğrencilerle arkadaşlık kurduğunu ifade etmiştir.

Konya'dayken her ülkeden arkadaşlarım oldu. Artık Ankara'da sadece Türk ve yabancı arkadaşlarım var. Eskiden olduğu gibi şimdi de bana yardımcı olan, kendimi iyi hissettiren yakın bir sosyal çevrem vardı. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

K17 kodlu katılımcı, lisans döneminde arkadaşları Arnavut ve uluslararası öğrenciydi, yüksek lisans döneminde ise arkadaşları Arnavut ve Türk ağırlıklıydı.

Lisanstayken yoğun olarak Arnavut ve diğer uluslararası öğrencilerdendiler. Şu an ise çoğunlukla Türk ve Arnavut. İletişimim herkesle iyidir. Her türlü konuyu konuşabiliriz, tartışabiliriz. *(Katılımcı 17, E, 25, TR)*

Diğer üç katılımcı, arkadaşlarının çoğunluğunun Türk olduğunu belirtmiştir.

Yaşadığım bazı kötü olaylara rağmen, en iyi arkadaşlarım Türkler oldu. Yurtta Türk arkadaşlarım vardı ve sınıfta da birçok Türk arkadaşı edindim. Bu kadar çok arkadaş edineceğimi beklemiyordum. Yabancı arkadaşlıklarım daha çok TÖMER'deyken oldu. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

Bende daha çok Türk, daha az yabancı, çok daha az Arnavut var. Çünkü sınıfta Türkler olduğu için etrafım daha çok Türklerle doluydu ve onlarla daha fazla vakit geçiriyordum. (Katılımcı 11, K, 23, TR)

İlk başta İşkodra'dan gelen arkadaş hariç, Arnavut arkadaşım yoktu. Daha sonra TÖMER bizi farklı sınıflara ayırdığı için herkes kendi çevreyi kurmaya başladı. Başlangıçta yurt ve TÖMER nedeniyle yabancı arkadaşlarım oldu. Daha sonra bol bol futbol oynadım ve Türklerle çok dostlarım olmaya başladı. Ama aynı zamanda sınıfta bulunan neredeyse tüm Türklerle de iyi arkadaşlıklar edindim. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

K3 kodlu katılımcı, TÖMER'i çevrim içi yaptığı için uluslararası arkadaşları olmadı ve onun sosyal çevre çoğunluğu farklı üniversitelerde okuyan Arnavut öğrenciler ve çok az Türk öğrencilerden oluştuğunu belirtti.

Türk arkadaşlarım çok az var, bu beni de şaşırttı, ama bu kişiler açık fikirli insanlar. Ayrıca Arnavut arkadaşlarım da var çünkü sık sık diğer Arnavutların evlerine yemeğe gidiyoruz. Böylece arkadaşlarımın çoğu Arnavut. Yabancı arkadaşım pek yok çünkü okulda TÖMER'e gitmedim. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

K2 kodlu katılımcı, iletişim kolaylığı nedeniyle İngilizce bilen öğrencilerle daha iyi sosyal ilişkiler kurduğunu ve aynı zamanda arkadaşlarının çoğunluğunun Arnavut öğrencilerden oluşmaktadır çünkü onlarla daha yakın hissettiğini ifade etti.

Bölümde ilk sene İngilizce konuşan bir Türk arkadaşım vardı, başka bir arkadaşımın da benim de İngilizce konuşabildiğim bir Yunan Türkü vardı. Kendimi rahat hissettiğim dil olan İngilizce konuşan insanlarla daha çok arkadaşım oldu. Arkadaşlarımın çoğu Arnavut'tu, onlarla kendimi daha iyi hissettim. Çünkü başka bir ülkeye giderken yanımda getirdiğim ev gibi hissettim (Katılımcı 2, E, 26, TR)

K20 kodlu katılımcı, üniversitede öğrenci olduğu süre boyunca TÖMER'de tanıdığı öğrencilerle yakın sosyal ilişkiler içinde olduğunu, Türk ve Arnavut öğrencilerle ise çok az neredeyse hiç iletişim kurmadığını belirtmiştir.

Arkadaşlarımın çoğu farklı ülkelerden geliyordu. TÖMER'de edindiğim tüm arkadaşlar hala benim en iyi arkadaşlarım oluyor. Onlar ailem gibi oldu. Şu an benim çok az Türk ve Arnavut arkadaşlarım oldu. (Katılımcı 20, K, 24, TR)

İki katılımcı, sosyal çevrelerinin sadece Arnavut ve uluslararası öğrencilerden oluştuğunu, hiç Türk arkadaşlarının olmadığını belirtti.

Üniversitede çoğunlukla Türkler vardı. Genel olarak, yakın ilişki kurduğum toplum genellikle Arnavutlar ve yabancılar oldu. Türklerle iletişimim daha çok profesyonel ve akademik oldu, yabancılarla daha sosyal oldu ama çok da yakın olmadı. Arnavutlarla iletişimim çok iyiydi çünkü başka bir ülkede vatanımın bir parçasını bulduğumu söyleyebilirim. *(Katılımcı 4, K, 22, TR)*

Çoğu arkadaşlarım Arnavut, bir kısmı da yabancı ve Türk arkadaşlarım olduğunu söyleyemem. *(Katılımcı 18, K, 19, TR)*

Bu çalışmada, Türkiye’de okumayı seçen Arnavut gençlerin verdiği yanıtlara göre, onların yaklaşık yarısının Türk öğrencilerle sınırlı etkileşim içinde olduğu gözlemlenmektedir. Türk öğrencilerle arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesine yönelik olarak belirtilen farklı faktörler var. İki katılımcı, Türk öğrencilerinin, akademik çıkar gözeterek ilişki kurma eğiliminde olduğu için arkadaşlık kurmadığını ifade ettiler.

Lisans sırasında, sınıftaki Türk öğrenciler, birbirinden yararlanmak amacıyla arkadaşlık kurduğumu fark ettim. Örneğin, birbirinden not almak veya bir öğrenci devamsızlık konusunda imza atmak gibi. Böyle bir sosyal grubun parçası olmak istemedim. Bu yüzden pandemi döneminde bu durumdan kurtuldum. Pandemiden sonra üniversiteye döndüğümde çok küçük bir sosyal çevre oluşturdum. Üniversitede ne kadar küçük bir sosyal çevreniz varsa, o kadar kaliteli olur diye düşünüyorum. *(Katılımcı 5, K, 24, TR)*

Sınıfta iletişimim olduğu bazı Türk öğrenciler var ama genellikle sadece ortak projeler için. Sınıf dışında çok fazla görüşmüyoruz çünkü herkesin kendi arkadaş çevresi var. ... Tanıdığım çoğu Türk öğrenci, yurttan, kampüste ve sınıfta bana çok bilgisiz, samimi olmayan, yabancılarla karşı önyargılı olan insanlardı. Bana karşı olan bakış biçimlerini hiç sevmedim. *(Katılımcı 3, K, 21, TR)*

K20, K18 ve K4 kodlu katılımcı, Türk öğrencilerin önyargıları olmasının ve uluslararası öğrencilerin akademik başarılarına yönelik kıskançlık duyguları beslemesinin kaynaşmayı engelleyici bir rol oynadığını savunmaktadır.

Türk sınıf öğrencilerin çoğu kıskançtı. Eğer ben sınavlarda iyi bir puan alıp ve onlar kötü puan alırsa baya kaba davranıyorlardı. Ve söyledikleri şey şuydu: “Sen bir yabancısın nasıl böyle bir puan alabilirsin, sen hak etmiyorsun.” Bu yorumlar üzücüydü. *(Katılımcı 20, K, 24, TR)*

Türk öğrencilerle sınıfta ve yurttan yaşadığım deneyimlere gelince, onlarla çok engel yaşadığımı söyleyebilirim. Onlar çok kuşkucu. Çünkü etrafımdaki insanlar, "Neden buradasın? Burada ne yapacaksın?" gibi sorular soruyorlardı. Bu kıskançlıklar yaratıyor. Örneğin üniversitede iyi bir not aldığım, hatta Türkçe pek iyi olmadığı halde sınıftaki diğer arkadaşlar, "Nasıl oluyor da bu

kadar çok puan alabiliyorsun?" diyorlardı. Bu tür durumlar beni çok zorladı ve bu engelleri yarattı. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Sosyalleşme açısından pek iyi vakit geçirmediğim çünkü bu çağdaki Türklerin pek cana yakın insanlar olmadığını düşünüyorum. İlk yıl çok zordu çünkü bize neden burs alıyorsunuz, neden devletimiz size burs versin de bize vermesin dediler. Ayrıca profesörler yabancıların daha iyi İngilizce konuştukları için deyince, sınıftakiler çok kızılıyordu ve kıskanıyorlardı. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

K2 kodlu katılımcı, yurttaki Türk oda arkadaşlarıyla yaşadığı olumsuz deneyimler nedeniyle diğer Türk öğrenciler hakkında başlangıçta önyargılar geliştirdi ve bu yüzden onlardan uzak durduğunu açıkladı. Karşılıklı mesafe devam ettiği için uzun süre iletişim kurma fırsatı olmadığını da ifade etti.

Yurtta oda arkadaşlarım yüzünden ilk yılda Türk arkadaşlarım yoktu. Türkler hakkında kötü bir izlemin oluşmuştu. O yüzden sınıftayken Türk öğrencilerden uzak durdum. Onlar da ilk adımı atmıyorlardı ben de atmıyordum. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

İngiltere'deki katılımcıların bulguları

İngiltere'yi tercih eden Arnavut gençler de arkadaşlık ilişkilerinde farklı eğilimler sergilemişlerdir. 19 katılımcılar arasında sadece üçü, her üç gruptan (Arnavut, uluslararası ve İngiliz öğrenciler) arkadaşlarının bulunduğunu belirtmiştir.

Evet, birçok yeni ve uluslararası arkadaşlar edindim. Tam da İngiltere'ye gelmeden önce istediğim ve beklediğim gibi. Hatta benim İngiliz arkadaşlarım oldu. Arnavut sosyal grubum da var çünkü sınıfta 5-6 öğrenci var. Genelde yeni sosyal ortamlarda ben ilk adımı atıyorum ve kolay arkadaş edebiliyorum. (Katılımcı 39, E, 21, İNG)

Evet, Arnavut'la, İngiliz'le, Türk'le, Yunanla, Hintliyle, Afrikalıyla dostane ilişkiler kurdum. (Katılımcı 37, K, 26, İNG)

Altı katılımcının arkadaşları uluslararası odaklı arkadaşlıklar kurduğunu ifade etmektedir. Bunlardan üç katılımcı, üniversitede Arnavut bulunmaması nedeniyle yalnızca uluslararası öğrencilerle arkadaş olduğunu belirtti.

İngiliz arkadaşlarım da var ama çok az, onlar çok kibar ve saygılı. Ama ben fark ettim ki evden uzak olma ve yeni bir kültüre uyum sağlama konusunda benzer deneyimleri paylaştığımız için uluslararası öğrencilere daha fazla arkadaş edindim. Çoğunlukla Hindistan, Çin ve Almanya gibi ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerdir. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Uluslararası öğrencilerle daha yakın oldum çünkü sonuçta bende uluslararası bir öğrenciydim. Bizim tecrübemiz ortaktı ve onlarla iletişimde olmak daha kolaydı. İngilizler saygın olmasına rağmen onları çevrelerinde kolay kabul etmediler. Kardeşim sayesinde tanıdığım Arnavutlarla aynı çevredeydim ama onlar üniversiteden tanımıyordum. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Uluslararası arkadaşlarım çok var çünkü onlarla anlaşmak çok daha kolay olur, kampüste hiç Arnavut arkadaşım olmadı. İngiliz arkadaşlarım yok. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Bu altı katılımcıdan biri, K27 kodlu katılımcı, İngiltere’de yeni gittiği için sınırlı sosyal çevresi olduğu belirtti.

Ben burada hala yeni sayılırım o yüzden çok az arkadaşlarım var. Sınıf arkadaşlarım çoğu İngiliz ama onlarla fazla iletişimim yok. Kampüste hiç Arnavut yok. Şu an tek arkadaşım Güney Kore’den gelen bir kız var. (Katılımcı 27, K, 18, İNG)

Bu altı katılımcıdan ikisi, görüşme sırasında mezun durumdaydı ve onların öğrencilik döneminde ağırlıklı olarak uluslararası öğrenci çevresi olduğunu belirtti.

Üniversiteyi yaklaşık 8 yıl önce bitirdim ve uluslararası bir çevrem vardı, bu yüzden neredeyse tüm sınıf arkadaşlarım İngiltere’den ayrıldı ve hayatlarına başka yerlerde başladılar. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Var ama üniversite bitince çoğu da bitti çünkü hayat böyle. Ama 2 arkadaşım hala iletişimdeyim. Çoğu yabancı, çok fazla Çinli ve Koreli arkadaşlarım vardı, üniversitede hiç Arnavut öğrenci tanımadım. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

19 katılımcıdan üçü, arkadaşları Arnavut ve uluslararası öğrenci karışımı olduğunu belirtti.

Üniversitede Arnavut öğrenciler vardı ama benim bölümümde yoktu. Çok fazla arkadaşım vardı çünkü ben de çok sosyal ve arkadaş canlısı biriyim. ... Hindistan, Pakistan, Almanya gibi birçok ülkeden arkadaşlarım oldu. Fakültede birçok projemiz vardı, bu sayede herkesle arkadaşlık kurdum. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Burada birçok farklı kültür olduğu için ister istemez kültürüne daha yakın olanlarla daha fazla kaynaşıyorsun... Sınıfta Kosova’dan bir arkadaşım vardı, ama İngiltere’de doğup büyümüş biriydi ve bir de Arnavutluk’tan gelen bir arkadaşım de vardı. Başlangıçta tanıştığım ve hala en yakın arkadaşım olan kişiyle ilk bağlantım oldu. Aslında, benimle iletişime girmek ilk adımı o attı, çünkü Arnavut olduğumu öğrenmişti. Kendisi Fas asıllıydı, ama İtalya’da yaşamıştı. İtalya’da yaşarken birçok Arnavut tanımış ve beni gördüğünde gelip bana Arnavutça: “Çkemi, si je?” (Merhaba, nasılsın?) dedi. Ben de bu duruma çok şaşırmıştım. Doğu Avrupa’dan, Bulgaristan ve Romanya’dan gelen öğrencilerle çok sohbet ederdim. Ayrıca Çin’den ve Kenya’dan gelen arkadaşlarım vardı. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Arnavutlarla daha çok ilişki kurmayı hedefledim. Ayrıca öğrencilerin bulunduğu bir kulüp vardı ve çoğu İngiltere'de doğup büyüyen yaklaşık 150 Arnavut kökenli vardı. Konu dans etmeye gelince herkes katılıyor. Dili bildiğim için Türklere de arkadaşlarım vardı. Avrupalı insanlarla da arkadaşlığım oldu. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

Bir katılımcı, etnik kökenli İngiliz olmayan ancak İngiliz vatandaşlığı öğrencilerle arkadaşlık kurduğunu ifade etti.

Britanya vatandaşı birçok arkadaşım oldu, ama İngiliz kökenli arkadaşım çok azdı; sadece 3-4 kişi. Arkadaş çevrem uluslararasıydı; üniversitemde birçok Arap öğrenci vardı. Bu nedenle arkadaşlarım genelde Arap. Üniversitede Arnavut arkadaşım yoktu, ama üniversite dışında Arnavut arkadaşlarım oldu. *(Katılımcı 33, K, 27, İNG)*

19 katılımcıdan ikisi, yakın arkadaşlık kurma konusunda zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir. K34 kodlu katılımcı, yakın arkadaşlıklar kurarken belirli kriterlere sahip olduğunu ifade ederken, ders sonrası akademik çevrede daha çok uluslararası öğrencilerle tanışma imkânı bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca Arnavut biriyle arkadaşlık kurmuştur. Öte yandan, K31 kodlu katılımcının da benzer şekilde yakın arkadaşlık kurmada zorluk yaşadığı, yalnızca bir Kürt ve bir İngiliz öğrenciyle arkadaşlık geliştirebildiği görülmektedir. Bununla birlikte, Londra'da Arnavut öğrencilerle arkadaş olduğunu ifade etti.

Eğer kendi toplumsal standartlarımız ve parametrelerimizle başlarsak, hayır. Çünkü en yakın arkadaşım birinci sınıftan beri yanımda, yani 25 yıllık bir dostluğumuz var. Ancak buradaki parametrelerle dostluk kurduğum kişiler oldu. Okuldan sonra sohbet ediyorduk, hafta sonları görüşüyorduk ama bu durum, okul süresince sürdü. Şimdi onlarla çok fazla iletişimim yok. Daha çok yabancılarla arkadaşlık ettim ama aynı zamanda Arnavut arkadaşlarım da var. Bir tesadüf sonucu, daha önce dokuzuncu sınıfta tanıdığım bir kızla karşılaştım; o burada yıllardır yaşıyordu ve kendi arkadaş çevresi vardı. Ben de onlarla tanıştım ve böylece Arnavut çevresi oluşturdum. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

Ben çok fazla yakın ilişkiler kurmam, sadece dikkatli olmaya çalışırım. Sınıfın çoğunluğu İngilizlerden oluşuyordu, uluslararası öğrenciler azdı. Hindistan, Amerika, Fransa, Almanya, İran ve Kürt olan birkaç öğrenci vardı ve Kürdistanlı öğrenciyle daha fazla yakınlık kurdum. Aynı zamanda bir İngiliz'le de arkadaş oldum ve hep fikir alışverişinde bulunduk. Arnavut öğrencilerle iyi bir iletişimimiz oldu çünkü Londra'da Arnavut öğrencilerin büyük bir grubu var. *(Katılımcı 31, E, 22, İNG)*

Bu çalışmada, İngiltere'yi seçen katılımcıların çoğunluğunun cevapları, yerel İngiliz öğrencilerle çok az veya hiç arkadaşlık kurmadıklarını ortaya koymaktadır. Bazı katılımcılar, İngiliz öğrencilerle neden yeterince sosyal ilişki geliştiremediklerine dair görüşlerini dile getirmiştir. K24 kodlu katılımcı, bu durumu detaylı bir şekilde açıklayarak İngiliz öğrencilerin uluslararası öğrencilerle iletişimde yeterince rahat olmadıklarını ve daha içe dönük davrandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, dostluk kavramına bakış açılarının kendi anlayışından tamamen farklı olduğunu belirtmiştir.

Sınıfımda İngiliz öğrenciler de vardı ve onlarla iletişim halindeydim, fakat onların etkileşime girme biçimleri bana oldukça garip geliyordu. Bizim kadar açık ve rahat değillerdi. Kültürel olarak pek benzerlik bulamadığım için onlarla çok fazla sohbet ilerleyemiyordum... Ayrıca şunu söyleyebilirim ki, buradaki arkadaşlık anlayışı Arnavutluk'takinden çok farklı. Bunu burada doğup büyüyen kuzenlerimden de fark ettim. Ben Arnavutluk'ta doğup büyüdüğüm için, buradaki arkadaşlık ilişkilerinin etkinliklere dayalı olduğunu görüyorum. Yani dışarı çıkmak için arkadaşlık yapıyorlar, ama sürekli bir iletişim içinde değiller. Örneğin, Arnavutluk'taki arkadaşlarıma hala neredeyse her gün mesaj atarım ya da onlar bana yazar: "Nasılsın, okul nasıl gidiyor, iş nasıl gidiyor?" Yani birbirimizi görmesek bile iletişimde kalıyoruz. Ama burada insanlar dışarı çıkmadan önce bir aktivite planlıyor, mesela bowling, sinema ya da başka bir etkinlik. Oysa benim arkadaşlık anlayışında, buluşmak için belirli bir aktivite yapmak zorunluluk yok, sadece bir araya gelip uzun saatler boyunca kahve içmek isterim. Ayrıca, İngilizlerin çok sosyal olmadığını da eklemek isterim. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

K36 kodlu katılımcı, üniversitesinde İngiliz öğrencilerin sayısının oldukça az olduğunu belirtmiştir. Kendi gözlemlerine göre, İngiliz öğrencilerin uluslararası öğrencilerle vakit geçirebildiğini ancak sosyal etkileşim açısından oldukça sınırlı kaldıklarını ifade etmiştir.

Okulda çok fazla İngiliz öğrenci yok, oldukça az. O kadar az ki, iyi ilişkilerim olmasına rağmen çok fazla arkadaşlığımız yok. İngilizlerin dışarı çıkma isteği var, çünkü burada birçok pub var. Ancak İngilizlerle çıkıp sohbet edebilir, eğlenebilir ve onlardan bir şeyler öğrenirken, onların da senden öğrenmesini sağlayabilirsin; ancak onlar, yakın arkadaşlıklar kurma konusunda pek becerikli değiller. Çünkü sen onlarla çıktığın ertesi gün sanki onlarla hiç vakit geçirmemişin gibi davranıyorlar. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

K31 kodlu katılımcı ise, İngiliz öğrencilerin genel olarak nazik, saygılı ve samimi olduklarını belirtmiş. Ancak, bazıları Arnavutlara karşı önyargılara sahip olduğunu da ifade etmiştir.

Her yerde olduğu gibi, Arnavutluk'ta da eğer biri senin arkadaşlığını hissetmezse seni görmezden gelirler, aynı şey İngiltere'de de geçerli. Ancak İngilizlerde baskın olan şey, arkadaş olmasanız bile karşılıklı bir saygı var. Çünkü oldukça kibarlar. Bir olayı özellikle hatırlıyorum; çok fazla iletişimim olmayan bir İngiliz çocuk vardı. Adobe Premiere Pro programında, video düzenleme programında, bir zorluk yaşamıştım ve o bana, "Videoları bana gönder, senin için düzenlerim" dedi, yani bana yardımcı oldu. Bir piknikteydik ve başka bir İngiliz öğrenciyle futbol hakkında konuşuyordum ve bana, "Keşke tüm Arnavutlar senin gibi olsaydı" dedi. Bence her yerde kendi değerlerimizi göstermemiz çok önemli. Ne yazık ki burada, bazı Arnavutlar, İngiliz toplumu için çok olumlu olmayan şeyler yapmışlar. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Arkadaşlık ilişkileri hakkında verilen cevaplara bakıldığında, Türkiye'de katılımcıların kültürel açıdan daha heterojen sosyal ağlar oluşturduğu ve İngiltere'deki etkileşimlerini uluslararası öğrencilerle sınırlandırdıkları görülmektedir. Her iki ülkede de yerel öğrencilerle sınırlı etkileşim gözlemekle birlikte, Türkiye'de bu durum daha çok önyargı ve akademik rekabetle açıklanırken, İngiltere'de kültürel mesafe ve sosyalleşme normları öne çıkmaktadır.

4.2.4 Kampüs deneyimleri

Akademik deneyimin başka önemli bir boyutu, kampüs yaşamına uyum sağlamayı içerir. Bu bölüm, bu çalışmada katılan Arnavut gençlerin öğrenci kulüplerine ve üniversite etkinliklerine katılımını, kampüsteki dini tesislere erişimlerini ve çeşitli yemek seçeneklerinin mevcudiyetini incelemektedir.

4.2.4.1 Öğrenci kulüpleri ve üniversite etkinliklerine katılım

Üniversite öğrenci kulüpleri, akademik, kültürel veya mesleki olmak üzere çeşitli alanlar ekseninde şekillenen örgütlü yapılardır. Bu kulüpler, eğlenceli vakit geçirmeyi, öğrencilerin sosyal ağlarını genişletmelerine, liderlik becerileri kazanmalarına ve grup çalışması deneyimi edinmelerine olanak tanırken, aynı zamanda üniversite deneyimini zenginleştirici bir işlev görür. Bu kulüpler ve üniversitelerin düzenlediği etkinlikler ise öğrencilerin beceri gelişimine, kültürlerarası etkileşime ve mesleki gelişme katkı sağlar. Bu yüzden de bu çalışmada Türkiye ve İngiltere'deki Arnavut gençlerin öğrenci kulüpleri ve üniversite etkinliklerine katılım düzeylerini incelemektedir.

Türkiye’deki katılımcıların bulguları

Türkiye’de öğrenim görmüş/hala görmekte olan 20 Arnavut katılımcıyla yapılan görüşmelerde, katılımcıların büyük çoğunluğunun (17 katılımcı) herhangi bir öğrenci kulübe dahil olmadığı tespit edilmiştir. Katılım göstermeme nedenlerini genellikle yoğun ders programlarından kaynaklanan zaman yetersizliği olarak belirtmektedir. Bu durumu K2 kodlu katılımcı çok net ifade etmiştir:

Hayır katılmadım hiç. İlk önce hem diş hekimliği okumak hem de öğrenci kulüplere katılmak bence imkânsız. Ben çok iyi Türkçe anlamadığım için tüm boş vaktim ders kitapları 5-6 kere okumakla geçiyordu, ondan sonra dersle veya pratik dersle ilgili videolar izliyordum. O yüzden ekstra aktiviteler için vakit ayıramazdım. *(Katılımcı 2, E, 26, TR)*

Bazı katılımcılar ise üniversitede herhangi bir öğrenci grubunun varlığından haberdar olmadıklarını belirtti.

Konya’da üniversite öğrenci kulüpleri var mıydı, hiç fikrim yok. Ben bir öğrenci grubuna dahil olmuştum ve o Arnavut öğrencilerin grubuydu. Bu grup üniversitenin değil, Arnavut öğrenciler kendi gönüllü olarak toplanıp, birlikte vakit geçirmek içindi. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

K7 ve K18 kodlu katılımcılar, gruplara başlangıçta dahil olmuş ancak süreklilik sağlayamamıştır.

İngilizce konuşma kulübe katılmıştım, ama çok kötüydü ve hiçbir şey öğrenmedim, bu yüzden artık gitmiyorum. *(Katılımcı 18, K, 19, TR)*

Türk dansları daha fazla olduğu için dans kulübüne sadece bir ay katılabildim. O zamanda kendi kendime söyledim ki bir Türk ile evlenmek istemiyorum ben niye oraya gideyim. Ama gelecekte bir Türk ile evleneceğimi bilmiyordum. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

K3 koldu katılımcı, fakültesinde yine kurulan bir grubun yönetim kurulunda aktif rol almıştır.

Evet, biz kendimiz "Biyobil Topluluğu" adında bir biyoloji kulübü açtık. Ben de başkan yardımcısı ve fotoğrafçıyım. *(Katılımcı 3, K, 21, TR)*

20 katılımcıdan 14 katılımcı üniversite etkinliklerine de katılmadıklarını belirtmiştir. Onlar zaman yetersizliği nedeniyle etkinliklere katılmamışlardır. Geriye kalan 6 katılımcı uluslararası öğrencilere yönelik düzenlenen etkinliklere iştirak ettiklerini ifade etmiştir.

Konya'dayken fazla etkinliklere katılamadım sadece "Uluslararası Öğrenci Buluşması'na" katılabildim. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Evet. "Afrika Günü", "Uluslararası Öğrenci Buluşması" gibi birçok etkinlik ve bazı spor etkinliklere katıldım. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Evet. Eğer boş vaktim olursa tüm etkinliklere katılmaya çalışıyorum. Ama her sene düzenlendiği uluslararası öğrenciler için düzenlenen bir etkinliğe hep katılıyorum. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

Özellikle, Ankara'da yüksek lisans yapan K16 ve iki diğer katılımcı, yalnızca akademik veya mesleki konferanslara katıldıklarını, sosyal etkinliklere ilgi göstermediklerini vurgulamıştır.

Şu anda Ankara'da bölümle ilgili çeşitli konferanslar gibi bölümle ilgili etkinliklere katılıyorum. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

Kongre veya konferanslara katıldım. Sosyal kısmıyla pek ilgilenmedim çünkü daha çok derslere odaklandım. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Kampüsün değil, ama fakültede tıpla ilgili olan tüm etkinliklere katılırım. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

İngiltere'deki katılımcıların bulguları

İngiltere'yi eğitim görmek için seçen 19 Arnavut genç arasında katılım konusunda belirgin bir kutuplaşma gözlemlenmiştir. Çünkü 8 katılımcı, öğrenci kulüplere veya üniversite etkinliklere katılmadıklarını belirtmiş. Katılmama sebeplerinin çalışma yükü ve derslere daha fazla odaklanma şeklinde meydana gelen akademik öncelik etrafında şekillendiği görülmektedir:

Hayır, fazla vaktim yoktu. Eğitimim boyunca çalışmak zorundaydım, bu da okul gruplarına ve etkinliklerine katılmamı biraz engelledi. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Hayır katılmadım. İstek hep vardı ama hem yoğun çalışıyordum hem de ders çalışmam lazımdı. Üçüncü ya da dördüncü bir etkinliğe vakit ayırmak imkansızdı benim için. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Hayır. Ben bu yola derslere odaklanmak için girdim. Başarılı olmak için sadece ders çalıştım. (Katılımcı 37, K, 26, İNG)

Bu sekiz katılımcının, K29 kodlu katılımcı, ikinci yüksek lisans tamamlamakta, Arnavut öğrenci kulüplerine katılmayı denediğini ancak yaş ve kültürel farklılıklar (İngiltere'de doğup büyümüş Arnavutlarla uyumsuzluk) nedeniyle bu gruplardan uzaklaştığını belirtmiştir.

İlk başta denedim, Türkiye'deki öğrenci grubunda olduğum için önemini biliyordum. Orada öğrenci birliğinin yönetim konseyinin bir parçasıydım. Ama İngiltere'de pek fazla katılmadım çünkü bazı şeyler yaşla birlikte gider. Türkiye'de daha ciddi organizasyonlar yaptım. Ancak İngiltere'de öğrencilerin çoğu 18 yaşındaydı. Yani uyum sağlayamadım. Arnavut asıllı ikinci kuşak bizim gibi değil çünkü yabancılaşmışlar, dolayısıyla ben de onlara pek adapte olamadım diyebilirim. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

K34 kodlu katılımcı ise, bu tür etkinlikleri ve kulüpleri profesyonel hedeflerine katkı sağlamayan, öğrencilik dönemine özgü sosyal faaliyetler olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Hayır, çünkü bunu zaman kaybı olarak görüyordum. Ben oldukça net hedeflerle gelmiştim. Hem akademik hem de profesyonel açıdan ek bir değer görmüyordum. Sosyal açıdan ek bir değer yaratacak bir durum da benim için anlamlı değildi. İngiltere'de ikinci yüksek lisansımı yaptım ve başladığımda 27 yaşındaydım; ayrıca iş deneyimim de vardı. Öğrenci deneyimini denemek için gelmedim; bu kısmı geçmişte kalmış bir şey olarak değerlendiriyorum. Gelme amacım, akademik ve profesyonel deneyimime zaman ve maddi bir yatırım yapmaktı. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

Buna karşılık, 19 katılımcıdan 11'i hem öğrenci kulüplerine ve hem üniversite etkinliklerine aktif olarak katıldıklarını bildirmiştir. Bazıları akademik gelişmelerine yönelik etkinlik ve gruplara katıldıklarını ifade ettiler.

Kings College Londra'da gerçekten çok sayıda öğrenci grubu var ve öğrenciler bu gruplara oldukça ilgiliydi, bu da bana çok hoş geldi. Başlangıçta Finans Politikası Topluluğu, Sanat ve İş Dünyası Topluluğu gruplarına katıldım. Bu kulüpler insanlarla tanışmak ve etkinliklere katılmak için harika bir yol oldu. Her etkinliğe katılmaya çalışıyorum. *(Katılımcı 23, K, 21, İNG)*

Evet, farklı kulüplerin bir parçasıydım, her üniversitenin sahip olduğu oldukça büyük bir grup olan MUN'da (Modern Birleşmiş Milletler) yer aldım. BM'ye benzer ama öğrenci modeliyle yapılmış bir işlev. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Üniversitenin medya konusunda düzenlediği sempozyumlarına katıldım. *(Katılımcı 31, E, 22, İNG)*

Sık sık etkinlikler oluyor, çevrimiçi etkinlikler de düzenleniyor. Ben daha çok kütüphanede zaman geçirmeyi seviyorum. Çeşitli organizasyonlara katılmak için dışarı çıkıyorum ve bu konuda beni en çok ablam teşvik ediyor. Örneğin, İngiltere'deki bankalardan gelen insanlar konuşmalar yapıyor. Bir diğer etkinlik ise, İngiltere'deki büyük işletmelere sahip tüm Arnavutların bir araya geldiği bir toplantıydı. Bu tür etkinlikleri çok seviyorum. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

Katılımcıların bir kısmı spor grupları ve aktivitelere katıldıklarını da belirtirler.

Futbol kulübünün bir parçasıyım ve bu da uzun bir çalışma haftasının ardından rahatlamama yardımcı oluyor. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Evet, fırsat buldukça katıldım. Sanatın çeşitli alanlarında atölye çalışmaları, web seminerleri ve turlar için gönüllü oldum. Ayrıca sporda voleybol takımının bir parçasıyım. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Rugby'yi denedim ve gerçekten eğlenceliydi çünkü her zaman bununla ilgili hikayeler duymuştum. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

İki katılımcı Arnavut öğrenci topluluğuna ve onların organize ettiği etkinliklere katıldıklarını söylediler.

Bulduğum üniversitede Arnavut topluluğu yoktu ama diğer üniversitelerde Arnavut toplumunun faaliyetlerine katılma fırsatı verildi. Daha sonra Alsa'da (İngiltere'deki Arnavut öğrenciler topluluğu) gönüllü oldum ve halen de gönüllüyüm. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Evet, Alsa'nın bir parçası oldum ve programlarına katıldım. Arnavutlar tarafından düzenlenen faaliyetlere katılmayı gerçekten seviyorum çünkü burada büyüyenlerin zihniyetini ve Arnavutluk'ta büyüyenlerinkinden ne kadar farklı olduğunu görmek hoşuma gidiyor. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Ayrıca, K28 katılımcı mezuniyet sonrası bulunduğu üniversitede bir Arnavut öğrenci kulübü kurmaya çalıştığını belirtti:

Şu an üniversiteyi bitirmek üzereyim ve kendi üniversitemde bir Arnavut topluluğu kurmayı çok istiyorum, çünkü Londra'daki bazı üniversitelerde var ama benim üniversitemde yok. Bu konuda şu anda müzakereler sürecindeyim. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

İki katılımcı ise İslami öğrenci kulüplerine katıldığını ifade ettiler.

Ayrıca, üniversitede öğrenci toplulukları bulunuyor ve bunlardan biri de İslami topluluktur. Ben de bu topluluğa üye oldum. Nerede namaz kılabileceğimi öğrenmek, farklı etkinliklere katılmak ve İngiltere'ye gelmeden önce alışık olduğum ortamdan uzaklaşmamak istiyordum. Örneğin, Bayram günlerinde kendi ülkende olmamak, dini açıdan bir uzaklık hissi yaratıyor. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Eğitim aldığım üniversitede bir "Muslim Community" (Müslüman Topluluğu) kulübü/derneği var ve birçok uluslararası öğrenci bulunuyor. Bu insana çok güzel bir his veriyor. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

İngiltere'deki Arnavut katılımcıların çoğu (11/19) öğrenci kulüplerine ve etkinliklerine katılırken, Türkiye'de sadece üçü (20 katılımcıdan) katılmıştır. İngiltere'deki katılımcıların

spor, akademik ve etnik kulüplere dahil çeşitli katılım gösterdiği, Türkiye’dekilerin ise büyük ölçüde zaman yetersizliği nedeniyle katılım sağlayamadığı görülmektedir.

4.2.4.2 Kampüsteki dini tesislerin erişebilirliği

Dini inançlarını uygulayan öğrenciler için, ibadet alanlarının erişebilirliği akademik deneyimlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle, katılımcılara kampüste bu tür tesislerin bulup bulunmadığı sorulmuştur. Tüm katılımcılar, dini tesislerinin mevcut olduğunu doğrulamış, ancak herkesin bunları kullanmadığını belirtmiştir. Türkiye ve İngiltere arasındaki temel fark, bu tesislerin yapısında görülmektedir. Türkiye’de ibadet odaları yalnızca Müslüman öğrenciler için ayrılmışken, İngiltere’de üniversiteler genellikle farklı inançlara hizmet eden “Multi-faith room” (çok dinli ibadet odaları) sumaktadır. İngiltere’de okuyan katılımcıların bazı yanıtlar aşağıdaki gibidir.

Evet, mescitler (praying room) var. Dersi bırakıp gidebilirsin, kimse sana bir şey söylemez. Bir keresinde hayvanat bahçesine de gitmiştim, hatta mescit bile vardı. Orada İngiltere'nin bu konuda bir adım öne çıktığını ve insanları inanç konusunda özgür bıraktığını fark ettim. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Ben bir Müslümanım ve 5 vakit namaz kılmak için bir oda vardı ancak bu tüm kampüste değildi. Bu oda sadece Müslümanlar için değildi, diğer dine mensup olanlar da kullanabilirdi. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Evet, iki büyük oda vardı; biri erkekler, diğeri kızlar için ayrılmıştı. Okul farklı inançlardan insanların kullanabileceği “multi-faith” odaları sunuyordu, ancak bu odaları daha çok Müslümanlar kullanıyordu. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

4.2.4.3 Yemek olanakları

Farklı yemek seçeneklerine erişim, özellikle kampüste veya fakülte binalarında uzun zaman geçiren öğrenciler için akademik deneyimi önemli ölçüde şekillendirmektedir. Bu faktörü incelemek amacıyla katılımcılara akademik kurumları içinde istedikleri yemeği bulup bulamadıkları sorulmuştur.

Hem Türkiye’deki hem de İngiltere’deki katılımcılar, kantinler, yemekhaneler ve yakındaki restoranlar dahil olmak üzere geniş bir yemek seçeneği olduğunu belirterek genel anlamda tatmin edici bir erişilebilirlik durumu olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak, memnuniyet

konusunda kayda değer bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Tüm katılımcılar çeşitliliği kabul etmekle birlikte, İngiltere'deki bazı katılımcılar kişisel tercihleri nedeniyle mevcut yemek seçeneklerini tüketmediklerini belirtmişlerdir. Bazı yanıtlar, çeşitliliğin her zaman öğrenci memnuniyeti anlamına gelmediğini ortaya koyan bu görüşü desteklemektedir.

Kampüste yemek satın almazdım; yiyeceklerimi şehirdeki dükkanlardan alırdım veya eve gidene kadar beklerdim. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Evet ama yalnızca ilk ay yedim. Daha sonra üniversitenin dışında bulunan yakın restoranları öğrendim. Buranın yemekleri Türkiye'deki gibi değil çünkü oradaki üniversitede bile çeşitlilik var. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

4.2.5 Genel üniversite hayatından memnuniyet

Bu çalışmada, Türkiye ve İngiltere'deki Arnavut katılımcıların akademik yaşamlarının tüm boyutları dikkate alınarak eğitim deneyimlerinden ve üniversite hayatlarından memnuniyet düzeyleri incelenip karşılaştırılmıştır.

Türkiye'deki katılımcıların bulguları

Yirmi katılımcının tamamı Türkiye'deki üniversite deneyimlerinden genel olarak memnun olduklarını ifade etmektedir. Vurgulanan olumlu yönlerden biri, derslerin uygulamalı hali olma durumudur. Bu deneyimlerini şu şekilde ifade ettiler:

Genel olarak memnun kaldığımı söyleyebilirim. Arnavutluk'takinden daha iyi olacağına dair beklentilerim vardı ve akademik, profesyonel açıdan Arnavutluk'tan daha iyi çıktı. İstedığımı buldum; uygulama, hastaneler ve staj kısmı çok iyi... (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Üniversite olarak artılarının da eksilerinin de olduğunu söyleyebilirim. Ama avantajları tabi daha fazla. En önemli avantajlardan biri, üniversitenin farklı özel hastanelere gitmesine imkân vermesi, ama maalesef hepsinde izin verilmediği için pratik yapamıyoruz. Ama sistem nasıl işlediği, ameliyatlar nasıl olduğu yakından bakmak da kendi artıları var ve çok şey öğrenebiliriz. (Katılımcı 1, E, 23, TR)

Pratik açıdan çok memnum. Selçuk Üniversite'nin hastanesi hep doluydu ve staj zamanında çok fazla öğrenebilirsin, deneyim de kazanırsın. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

Biraz. Profesyonel açıdan oldukça memnumum. Pratik ve staj açıdan çok ileri seviyede. Hastanede yeni teknolojik aletler kullanılıyor ve onları şimdiden nasıl kullandıklarını öğrenmek, benim için bir avantaj. Bu teknolojik aletlerin yarısı Arnavutluk'ta yok. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

Üç katılımcı üniversitenin akademik düzeyinden memnun olduğunu vurguladı.

Evet memnunum. Selçuk Üniversitesinde edindiğim deneyimler hem akademik hem de sosyal yönden çok faydalı oldu. Özellikle akademik açıdan hocalarım sayesinde çok fazla yeni şeyler öğrendim. Büyük ihtimal bunları Arnavutluk'ta öğrenemezdim. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

İki katılımcı, araştırmanın nasıl yapıldığıyla ilgili edindikleri bilgi ve deneyimlerden memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir. Özellikle İstanbul'daki bir katılımcı, bu memnuniyetin sadece akademik bilgi birikimiyle sınırlı olmadığını, üniversitenin sunduğu araştırma altyapısı ve diğer imkanların da bu olumlu deneyimde önemli bir rol oynadığını vurguladı.

Şu anda Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde danışmanımı ve dersleri çok beğeniyorum. Özellikle bilim etiği ve araştırma yöntemleri dersini seviyorum. Necmettin Erbakan Üniversitesi'nin uluslararası araştırma sitelerine erişimi var ve bu sitelerde çalışan Türk uzmanlar konuları açıklıyor. Bu, bana araştırmalar ve yayınlar hakkında çok şey öğretiyor. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Akademik olarak evet. Size verdiği eğitim çok güzel çünkü bunu şimdi bile fark ediyorsunuz. Türkiye size birçok fırsat sunuyor, projelere katılabileceğiniz gibi kendi araştırmanızı da yapabilirsiniz. 3. yılımda bir araştırma yaptım ve danışmanımla birlikte bir konferans da sundum. Ve duyduğum kadarıyla başka hiçbir üniversitede bu olmuyor ve bu nedenle biraz araştırma kültürüne sahip olduğum için kendimi iyi hissediyorum. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Konya'da mezun olan bir katılımcı kampüs ve alt yapıdan memnun olduğunu belirtti.

Evet. Her üniversitenin kendine göre iyisi kötüsü var. Ama eğer bunları teraziye koyarsam, daha çok iyilik yanlısı olurum. Üniversiteden, kampüsten, altyapıdan ve daha birçok şeyden çok etkilendim. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Katılımcıların büyük çoğunluğu öğretim elemanlarının destekleyici ve samimi davranışlarından memnun olduklarını belirttiler.

Selçuk Üniversitesi'nde evet. Ben yabancı bir öğrenci olduğum için birçok profesör bana çok iyi davrandı ve benimle ilgilendiler. Hepsi benimle çok iyi iletişim kurdu ve bu alanda kendimi geliştirmeme çok yardımcı oldular. Bu konuda kendimi çok şanslı hissediyorum. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

Evet. Çünkü öğretim kadrosu çok iyi ve yardımseverdi. Programlar her zaman düzenli olmuştur. Çok iyi bir sosyal çevre oluşturdum. Benim için her şey yolundaydı. (Katılımcı 11, K, 23, TR)

Ben hem lisansı hem yüksek lisansı burada okuduğum için demek ki memnunum. Beni memnun eden ve hala şaşırtan hocaların çok samimi ve destekli olmasıdır. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Çok memnun oldum. Doğumhanedeki muameleden ilk başlarda pek memnun kalmadığım için üzgünüm. Tüm öğretmenlerim ve üniversite personeliyle kurduğum ilişkiden gerçekten çok memnunum. Burada, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde lisans eğitimimi üniversite birincisi olarak tamamladım, şu anda yüksek lisans eğitimimi tamamlıyorum ve aynı üniversitede doktora eğitimime başlamayı planlıyorum. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Ancak katılımcıların 7'si memnun kalmadıkları alanları da belirtmiştir. Bunlardan biri, biyoloji öğrencisi olarak işlevsel laboratuvarların yokluğunun pratik eğitimimi engellediği vurgulanmıştır:

Pratik olarak yapmamız gereken birçok şeyi sadece teoride yaptığımız için laboratuvarlarda eksiklikler var. Ders sırasında profesörler dersi doğru anlatmaktan çok slaytları okuyor. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Bu doğrultusunda, üç katılımcı öğretim elemanlarının pedagojik yöntemleri ve iletişim tarzları konusunda memnuniyetsizliklerini dile getirdiler.

Akademik açıdan pek öyle değil. Mesela hemşirelikteki Necmettin Üniversitesi Selçuk Üniversitesi'nden bir kat daha yüksek. Hocaların büyük çoğunluğu Konya ve Selçuk Üniversitesi'nde okudukları için, çok azı Konya dışına çıkmış, çok azı da İstanbul'a kadar gitmiştir. Necmettin Üniversitesi'ndeki profesörler Avrupa'nın en iyi üniversitelerinde eğitim almış, dolayısıyla çok daha eğitilmiş ve akademik deneyime sahipler. (Katılımcı 9, E, 27, TR)
...ancak profesörlerin davranışlarından hiç memnun değilim. (Katılımcı 13, E, 32, TR)
Ama az önce bahsettiğim bazı idari sorunlar vardı. Yani dersler İngilizce olup, dersleri Türkçe anlatıyorlardı. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Konya'da bilgisayar mühendisliği bölümünde mezun olan bir erkek katılımcı, bölümü için fazladan ve gereksiz derslerin varlığından rahatsız olduğunu ifade etti.

Genel olarak evet, ama bazı şeylerden memnun olamadım. Hayatımda hiç ihtiyacım olmayacak derslerin de alınması gereken bir müfredat var. Bu durum hoşuma gitmedi. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Lisans eğitimini Konya'da tamamlamış olan ve halen Ankara'daki Bilkent Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine devam eden bir katılımcı, Konya'daki üniversite deneyimine ilişkin memnuniyetsizliklerini dile getirmiştir. Katılımcı, söz konusu üniversitedeki ders

içeriklerinin yetersizliği ve akademik yeniliklerin eksikliğinin yanı sıra, K15 gibi müfredatta yer alan gereksiz derslerin varlığının da kendisinden olumsuz bir algı oluşturduğunu ifade etti.

Konya'dan pek memnun değilim. Bölümle ilgili aldığım dersler ve konular itibariyle çok genel olduğu için detaylı bilgilere sahip olamadım, bu da geleceği çok etkiliyor. ... Ayrıca öğrendiğimiz kaynaklardan ve sınavların şeklinden de pek memnun değildim. Sınavlar çoktan seçmeli sorulardı ve öğrencilerin sahip olduğu bilgiyi ölçmenin iyi bir yol olmadığını düşünüyorum. Ayrıca işimize yaramayan bazı ek dersler vardı, bu dersler daha değerli derslerle değiştirilebilirlerdi. Bilkent'te ise Konya'daki lisanstan edindiğim bilgi eksikliğimden dolayı çok büyük bir fark hissettim. Bilkent'teki dersler çok zor ve yoğun görünüyordu. Profesörler çok bilgili ve yardımsever. Daha fazlasını öğrenmeniz gerektiğinde size yardım etmeye, hatta bir şeyi anlamadığınızda cevap vermeye çok hazırlar. Buradaki eğitim seviyesinden çok memnunum. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

Türkiye'yi eğitim görmek için seçen Arnavut katılımcılardan biri, uyum sorunları nedeniyle Türkiye'de eğitimi sonlandırıp Arnavutluk'a devam etmiş. Ama Arnavutluk'ta devam edilen eğitimle karşılaştırıldığında Türkiye'deki eğitimin göreceli kalitesi teyit edilmiştir.

Türkiye'de mezun olmadan Arnavutluk'a döndüğümü düşünürsek, Arnavutluk'ta üniversitenin nasıl çalıştığını da görüyorum. Artık Türkiye'de yaşadığım deneyimden oldukça memnun olduğumu söyleyebilirim. En azından dersi anlatış şekli ve uygulamalara verdikleri önemle değdi diyorum. Burada Arnavutluk'ta durum farklı çünkü pratik saatine gidiyorsunuz ama 3 saat kalıyoruz ve bu saatler içinde kahve içmek için dışarı çıkıp geri gelebiliyorsunuz. Yani Türkiye'deki gibi bir ciddiyet yok. Türkiye'de ciddiyetin ve personelin size yardım etmeye ve öğretmeye hazır olmasını gerçekten takdir ettim. Sonuç olarak deneyimden memnun kaldım. *(Katılımcı 2, E, 26, TR)*

İngiltere'deki katılımcıların bulguları

İngiltere'deki üniversitelerinde eğitim gören 19 katılımcının tamamı, katıldıkları üniversite eğitiminden memnun olduklarını ifade etmiştir. Katılımcılar, bu memnuniyetin temelini oluşturan unsurları; alanında uzman ve öğrenci odaklı akademik kadronun sağladığı yüksek öğretim kalitesi, güncel ve kapsamlı literatüre erişim imkanları, teorik bilginin pratik uygulamalarla desteklendiği, ders dışı öğrenme ve gelişim fırsatları, uluslararası ölçekte çeşitlilik gösteren öğrenci profili, gelişmiş kampüs altyapısı ve kişisel ve mesleki gelişimi

destekleyen eğitim modeli olarak sıralamışlardır. Katılımcıların ifadelerinden elde edilen bazı önemli alıntılar ise aşağıdaki gibidir.

Evet, King's College London'dan çok memnunum. Fakülte destekleyicidir, kaynaklar güncel, çalışabileceğiniz kütüphane çok büyüktür ve öğrenci topluluğu çeşitlidir. Akademik olarak zorlayıcı ama beni başarıya hazırlayacak kaliteli bir eğitim aldığımı hissediyorum. *(Katılımcı 23, K, 21, İNG)*

İngiltere'deki deneyimimden çok memnunum. Bu deneyim hem akademik hem de kişisel açıdan beni teşvik etti ve iş bulma konusunda kapılar açtı. Bu, gerekli becerileri edinmekten, CV'mdeki bir nitelik olarak bana yardımcı oldu. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

Lisans ve yüksek lisans eğitimimi Londra'da tamamladım. Her iki üniversite de çok iyiydi. Lisans eğitimimi aldığım üniversite (Westminster University). Uluslararası düzeyde de tanınmış bir üniversite ve her şeyden memnun kaldım. Yüksek lisansımı tamamladığım üniversite (Queen Mary University) Russell Group'un bir parçasıydı ve eğitim kalitesini çok beğendim, öğretmenler profesyonel ama bir o kadar da saygılı ve samimi. Üniversitenin kütüphanesi çok güzeldi. Üniversite öğrencisi olarak çok zordu ama değdi. *(Katılımcı 33, K, 27, İNG)*

Evet, eğitim kalitesi çok iyiydi, profesörler çok donanımlıydı, tesisler vardı (tatillerde oturmak için ortak alan, kitapçı vb.) ve kampüs Londra'nın merkezindeydi ve iki tren durağıyla Regent St veya Piccadilly Circus'a ulaşabiliyordum. *(Katılımcı 38, K, 28, İNG)*

Memnunum çünkü Arnavutluk'ta edinemeyeceğim birçok beceriyi edindim. Akademik açıdan bakıldığında bana bir araştırma işinin nasıl yapılacağını öğrettiği için memnunum. Bir sonuca varmak için çok okumak gerektiğini öğretti bana. Akademisyenliğin yanı sıra sosyal olarak da grup halinde çalışmanın nasıl yönetileceğini, farklı kültürlerden farklı insanlarla nasıl iletişim kurulacağını öğretti. Bence, Arnavutluk'ta olsaydım derslere daha fazla odaklanmış ve teorik olarak bölümümde daha ileri seviyede olurdu. Ancak burada, araştırma yönünden ve diğer sosyal beceriler açısından daha fazla deneyim kazandım. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

K29 kodlu katılımcı, yüksek öğrenim sürecinde önemli mali kaynaklar harcamak zorunda kaldığını belirtmekle birlikte, elde ettiği akademik kazanımların bu mali yükü karşıladığını ifade etti.

Maddi olarak hayır. Ancak akademik açıdan bakıldığında kesinlikle buna değer. Çünkü kendinizi bir yerde zorlayarak geliştiriyorsunuz. Yeni şeylere uyum sağlarsınız. *(Katılımcı 29, E, 29, İNG)*

Bu bağlamda, K31 kodlu katılımcı, alacağı diplomadan memnun olduğunu ve bu diplomanın gelecekte kendisine çeşitli fırsatlar sunacağını belirtmektedir. Bununla birlikte, İngiltere'deki üniversitelerde yaygın olarak uygulanan iş piyasasıyla öğrencileri tanıştırma süreçlerinde

üniversitenin yeterli desteği sağlamadığını ifade ederek bu durumdan duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmektedir. Ayrıca, program kapsamında edindiği yeni bilgilerin sınırlı olduğunu düşündüğünü ve bu durumun kendisini tatmin etmediğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, “Daha önce aldığım bilgiler için bu kadar para harcamaya değer miydi?” şeklinde bir sorgulamada bulunarak aldığı eğitimin maliyet-etkinliğini sorguladığını ifade etti.

Hem evet hem hayır. Olmak istediğim yer burası olduğu ve burada olduğum için mutluyum. Bunun gelecekte benim için daha fazla yol açacağını düşünüyorum çünkü bu güçlü bir diplomayı elde edeceğim. Bilgi açısından tatmin değilim. Burada edindiğim bilgilerin birçoğuna sahiptim. ...Kendime şu soruyu sordum: “Öğrendiğim bir şey için bu kadar para ödemeye değer mi?”. ...Üniversite açısından öğrencilerin iş piyasasına girmelerini, yani onları bir işverenle buluşturmasını, ilk teması sağlamasını bekliyordum. Ama buraya geldiğimde bunu bulamadım. İngiltere’de üniversiteler PR rolünü çok iyi oynuyor, ... Üniversiteyle ilgili pek çok güzel şeyi internetten görebilir, okuyabilirsiniz ama oraya vardığınızda her şeyin aynı olmadığını görürsünüz... (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Öte yandan hem lisans hem yüksek lisans eğitimini İngiltere’de tamamlayan K26 kodlu katılımcı, yalnızca bir yıl süren yüksek lisans programının yeterli olmadığı kanaatinde ve bu durumundan memnun olmadığını ifade etmiştir.

Her üniversitenin kendine göre olumlu ve olumsuz yanları vardır. Ancak genel olarak öğretimin verilme şeklinden memnunum. Memnun olmadığım konu ise, okulda geçirdiğim günlerin yeterli olmamasıydı, yani yüksek lisans sırasında gereken her şeyi öğrenmek için yeterli olmadığını söyleyebilirim. Bence, yüksek lisans için, 1 yıl yeterli değildir. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Bu çalışmada, Türkiye ve İngiltere’deki Arnavut gençlerin cevapları incelediğinde, her iki ülkede de katılımcıların genel olarak eğitim aldıkları üniversitelerden memnun oldukları görülmektedir. Ancak Türkiye’de katılımcıların memnuniyetsizlik sebepleri daha çeşitli ve yaygındır. Nitekim, Türkiye’de her 20 katılımcıdan 7’si laboratuvar olanaklarının yetersizliğinden, bazı akademisyenlerin anlatım ve tutumlarından ve müfredatta gereksiz buldukları derslerin varlığından rahatsızlık duymaktadır. Öte yandan, İngiltere’de bu tür memnuniyetsizlik ifadeleri daha sınırlıdır. Sadece iki katılımcı bir yıl süren yüksek lisans programlarının yetersizliğinden, üniversitelerin iş piyasasında giriş konusunda sunduğunu iddia ettiği desteğin gerçekte eksik olmasından ve yüksek öğrenim ücretlerine rağmen yeterli akademik kazanım sağlayamamaktan şikâyet etmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, Türkiye

ve İngiltere’de eğitim gören/ hala görmekte olan Arnavut gençlerin genel anlamda üniversitelerinden memnun oldukları söylenebilir. Ancak İngiltere’deki katılımcıların dile getirdiği olumsuzluklar, Türkiye’deki katılımcılara kıyasla daha sınırlı ve spesifik.

4.3 Akademik Dönemi Tamamlandıktan Sonra

Görüşmelerin son bölümünde, katılımcıların akademik programlarını tamamladıktan sonraki döneme odaklanmaktadır. Bu bölüm katılımcıların mezuniyet sonrası planlarını, eğitim aldıkları ülkede kalma, Arnavutluk’a dönme ya da başka bir ülkeye yerleşme niyetlerini araştırmaktadır. Sosyal ve akademik yönleri kapsayan genel yaşam deneyimleri analiz ederek, ülkeye gelmeden önceki beklentilerinin ne ölçüde karşılandığı değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, yurt dışında eğitim alma deneyiminin Arnavutluk’taki eğitimle karşılaştırılması ve uluslararası eğitimi tercih eden genç Arnavutlara yönelik önerileri değerlendirilmektedir.

4.3.1 Türkiye ve İngiltere’deki Arnavut katılımcıların mezuniyet sonrası planları

Bu çalışmanın temel odak noktalarından biri, Türkiye ve İngiltere’de eğitim gören/görmekte olan Arnavut katılımcıların mezuniyet sonrası niyetlerini incelemektedir. Katılımcıların eğitimlerini tamamladıktan sonra ev sahibi ülkede kalma, Arnavutluk’a dönme veya üçüncü bir ülkeye göç etme planları araştırılmıştır.

Türkiye’deki Arnavut katılımcıların mezuniyet sonrası planları

Bu kısımda, Türkiye’deki Arnavut katılımcılarla yapılan görüşmelerin bulguları belirtilen planlar doğrultusunda kategorize edilerek sunulmaktadır. Bu katılımcıların büyük çoğunluğu, Arnavutluk’a dönmeyi uygun bir seçenek olarak görmemiştir. Yirmi katılımcıdan yalnızca yedisi (3’ü görüşme sırasında zaten dönmüş durumdaydı) Arnavutluk’a dönme arzusunu ifade ederken, 13’ü ise Türkiye’de kalma veya başka bir ülkeye gitmeyi planladığını belirtmektedir.

1. Arnavutluk’a dönmeyi planlayan katılımcılar

Arnavutluk’a dönme planlarını belirten katılımcıların cevapları üç grupta incelenebilir:

a. Halihazırda dönmüş olan katılımcılar

Görüşme sırasında üç katılımcı Arnavutluk’a dönmüştü. K2, dil ve üniversite uyumu sağlayamama, sosyal yalnızlık ve iş bulma zorlukları nedeniyle Türkiye’deki eğitimini yarıda bırakmış ve Arnavutluk’ta eğitimine devam etmiştir. Vatanseverlik gerekçesiyle Arnavutluk’ta kalmayı tercih ettiğini belirtmektedir.

Beni Arnavutluk'a geri döndüren nedenler sadece dil değil, ilerlemenin olmayışı ve ekonomik açıdan da kazanç sağlanamamasıydı. Çalışmayı çok büyük bir artı olarak görüyorum ve beni daha fazla sorumluluk sahibi kıldığından asla zaman kaybı olarak görmüyorum. Burada, yani Arnavutluk'ta hem işe hem de üniversiteye gidiyorum. Arnavutluk'a dönmemi etkileyen bir diğer neden de arkadaşlarımın olmamasıydı. (Arnavutluk'ta) Hedeflerim var, diş hekimliği fakültesini bitirip mezun olduğum zaman İşkodra'da kliniğimi açmak istiyorum. Ülkeme değer verdiğim için ayrılmak istemiyorum. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

K6, YTB’nin yüksek lisans programına kabul edilmediği için Türkiye’den ayrılmıştır. Şu anda Arnavutluk’ta çalışmakta ve yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir.

Mezun olduktan sonra Türkiye'den ayrılmak istemediğim için tekrar YTB'ye yüksek lisans başvurusunda bulundum. Ama YTB bursunu kazanamadım. Dileğim Almanya'ya gitmekti ama o COVID dönemi geçtikten sonra gerçekleşemedi ve Arnavutluk'ta kaldım. Arnavutluk'ta kaldıktan sonra işime yarayacak bir deneyim kazanmak için bir işe başlamak istedim. Şimdi yaklaşık 3,5 yıldır Tiran'da bir üniversitede çalışıyorum. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

K15, bilgisayar mühendisliği lisansını tamamladıktan hemen sonra ailesiyle bir araya gelmek ve istikrarlı bir yaşam kurmak için Arnavutluk’a dönmüştür.

Mezun olduktan sonra Arnavutluk'a döndüm. Türkiye'den döndüm ekonomik açıdan, lira başlangıçtaki kadar değerli değildi. Ayrıca aileden uzun süre uzak kalmanın da büyük etkisi oldu. Şu anda aileme yakın kalmak istediğim nedeniyle Arnavutluk'ta kalmak istiyorum ama aynı zamanda da bozmak istemediğim bir konfor bölgesindeyim. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

b. Mezuniyet sonrası hemen dönmeyi planlayanlar

İki katılımcı, eğitimlerini tamamladıktan hemen sonra Arnavutluk’a dönmeyi planlamaktadır. K12, mesleğini Arnavutluk’un mevcut iş düzenlemeleri çerçevesince icra etmek istemektedir. K17 ise, uzun süre Türkiye’de kaldıktan sonra Arnavutluk’un akademik sistemine yeniden entegre olmayı hedeflemektedir.

Mesleğimden keyif alıyorum ve yüksek lisans derecesine ihtiyacım yok. O zamana kadar mutlaka Arnavutluk'a dönmeyi düşünüyorum. Her ülkenin kendine has kuralları, kendi sistemi olduğunu düşünüyorum ve Türkiye'de hemşireliği Türk sistemiyle öğreniyorum. Artık Arnavut sistemi de öğrenmek istiyorum çünkü en çok istediğim ülkemde çalışmaktır. (Katılımcı 12, K, 21, TR)

Akademik hayatı çok seviyorum bundan dolayı geleceğimi buna göre şekillendirmeye çalışıyorum. Akademik hayatı Arnavutluk'ta devam etmek istiyorum. Ülkemden küçük yaştan itibaren bu kadar fazla uzak kalmış olmam beni rahatsız ediyor. Ayrıca ülkemde, özellikle genç nüfusunda kendi ulusal kimliklerine ilişkin bir yabancılaşma var. Neredeyse zengin fakir fark etmeksizin birçok kişinin kafasında sadece göç etmek var. Ben ise orada entegre olmaya çalışacağım. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

c. Uzun vadede dönmeyi planlayanlar

İki katılımcı, Türkiye'deki eğitimlerinin ardından yüksek lisans veya doktora yapmayı ve daha sonra Arnavutluk'a yerleşmeyi düşündüklerini ifade etmektedir.

Mezun olduktan sonra muhtemelen yüksek lisans de yapmak istiyorum. Bu yüzden ya Avrupa'ya ya da belki Türkiye'de devam ederim, henüz kesin bir karar vermedim. Evet, tabii ki Arnavutluk'a dönmek istiyorum. Zaten orada çalışmayı ve yaşamayı düşünüyorum, sadece yüksek lisansı başka yerde yapabilirim. (Katılımcı 14, E, 20, TR)

Bu akademik kısmı yüksek lisans ve doktora ile bitirip ardından Arnavutluk'a dönüp alanımda uzman olmak. Tüm yüksek öğrenimimi Türkiye'de yapmak istememin nedeni şu ana kadar öğrendiğim her terimin Türkçe olması. Sonra Arnavutluk'ta profesör olmak istiyorum. Duygusal yanının da beni etkilediğini söyleyebilirim çünkü Türkiye'de geçirdiğim yıllarda birçok şeyi kaybettim. Mesela aile yanıdan, en güzel anlarında yanılarıda olamıyorsun, yalnızlık hissine alışıyorsun. Bu nedenle Arnavutluk'ta iyi bir iş bulursam orada da rahat olabileceğimi düşünüyorum. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

2. Arnavutluk'a dönmeyi planlamayan katılımcılar

Kalan katılımcıların cevapları aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

a. Üçüncü bir ülkeye yerleşenler

K4, Arnavutluk'taki iş olanaklarının yetersizliği ve Türkiye'deki işyeri sorunları nedeniyle yüksek lisans eğitimi almak için Macaristan'a taşınmıştır.

Türkiye'de lisansımı tamamladım ve şimdi Macaristan'da burslu olarak yüksek lisans yapıyorum. Arnavutluk'a dönmedim çünkü akademik seçenekler eksik ve iş imkanları konusunda da aynı durum geçerli. Türkiye'de ... çok yorgundum, toplum, ırkçılık, şehrin karmaşası, insanların zihniyeti gibi. ... Bu yüzden akademik tercihlerime ve farklı bir düşünce yapısına sahip olan diğer ülkeleri araştırmaya karar verdim, örneğin üniversite yapıları, şehir yapıları gibi. Budapeşte'nin huzurunu seviyorum. Artık (Arnavutluk'a) geri dönmek istediğim fikri aklıma gelmiyor. Asla asla deme, ama bu benim planlarım arasında değil. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

b. Başka bir ülkeye gitmeyi planlayanlar

Altı katılımcı, daha iyi kariyer fırsatları veya yüksek lisans eğitimi için Avrupa ya da ABD'ye gitmeyi planlamaktadır.

Başka bir ülkeye gitmek istiyorum. Daha çok Almanya'yı düşünüyorum çünkü orada tanıdıklarım var ve daha çok çalışıp ve daha çok kazanmak istiyorum. Arnavutluk'a geri dönmeyi hiç düşünmüyorum çünkü sağlık sistemini sevmiyorum. İmkanlar yeterli değil, ekonomik açıdan bile bana yeterli gelmiyor. (Katılımcı 1, E, 23, TR)

Benim en yakın planım, İngiltere'ye gitmek ve orada ya ikinci bir yüksek lisans ya da doktora yapmak. ...Hayır, Arnavutluk'a dönmek istemiyorum. İstedğim son şey bu. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

Başlangıçta şöyle bir fikrim vardı; eğer üniversiteyi başarıyla bitiremezsem en azından memleketimde iş kuracak bir çevre oluşturmak istiyordum. ... Ama şimdi ne memleketime gitmek istiyorum ne de Türkiye'de uzun süre kalmak istiyorum... Türkiye gelişmekte olan bir ülke ve hala kendi sorunları vardır. Türkiye'de ekonomik ve politik açıdan o kadar güvenliğin yok. Aynı şekilde burada yabancı olarak çalışıyorsanız, herkes sizi takdir etmiyor ve size o kadar iyi ücret ödenmiyor... İsviçre'ye gitmek istiyorum. Çünkü orada bana daha iyi yaşam fırsatları ve daha iyi gelir sağlıyor. (Katılımcı 9, E, 27, TR)

...bugün şunu söyleyebilirim ki, üzerinde çalıştığım planlardan biri doktora eğitimimi Türkiye dışında sürdürmek. ...ben daha çok Avrupa ya da ABD'deki bölümde çalışmak istiyorum ama Türkiye'de değil. Arnavutluk'a dönmek istiyorum ama her şey iş perspektifine ve bana sunabileceği fırsatlara bağlı... Aklımda Almanya, İngiltere, Danimarka gibi Batı Avrupa var. Kanada da aynı şekilde. Bunun temel nedeni, bölümün için orada iş imkanlarının çok daha geniş ve daha iyi olmasıdır. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

Yurt dışında çalışmak istiyorum. Yurt dışında iş arıyorum ve başvuruyorum. İngiltere ve Almanya benim iki ana hedefim, orada en iyi iş ve ekonomik imkanların yanı sıra uyum sağlamak benim için kolaylaştırabilecek birçok akrabam da var. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

c. Türkiye’de kalma veya üçüncü bir ülkeye gitme arasında kararsız olanlar

Dört katılımcı ise, kesin bir karar vermemekle birlikte Arnavutluk’a dönmeyi düşünmediklerini, Türkiye’de kalabileceklerini veya başka bir ülkeye gidebileceklerini belirtmektedir.

Henüz bir plan yapmadım ama Türkiye'deki eğitim sanki benim için biraz eksik... Konya'dan bahsediyorum, İstanbul'u bilmiyorum. Şimdi hedefim Avrupa'dır ama olmazsa bir kez daha Türkiye'yi deneyeceğim, neden olmasın. Ama Arnavutluk’a geri dönmek planlarım arasında hiç değil. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Türkiye’de deneyime yeni başladığım ve geleceğe karşı plan yapmak için henüz çok erken olduğunu düşünüyorum. Şu anda burada okuduğum için de kalabilirim. Türkiye’de dış hekimliğinin çok gelişmiş bir bölüm olduğunu herkes biliyor. Ve eğer bana burada çalışma fırsatı verilirse kalırım. Ama Orada tanıdıklarım olduğu için Almanya'yı da düşünüyorum. Ancak bana oraya gitme fırsatı verilir mi bilmiyorum. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

Tıp fakültesinden mezun olup Fransa'ya gitmek istiyorum. Veya Türkiye’de yabancılara yönelik ödeme ve uzmanlaşma kuralları değişirse uzmanlaşma için de kalabilirim. Çünkü Beyin ve Sinir cerrahisinde uzmanlaşmak istiyorum. Türkiye bu alanda dünyanın en iyilerinden biri. Daha sonra da Fransa'ya çalışmak için gidebilirim. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

d. Türkiye’de kalıcı olarak yerleşmeyi planlayanlar

Son iki katılımcı, Türkiye’de kalma niyetini açıkça ifade etmiştir. K7, Türk vatandaşıyla evli olduğu için Isparta’da doktora yapmayı planlıyor, K5 ise yüksek lisansını tamamladıktan sonra Türkiye’de iş bulmayı hedeflediğini belirtmişlerdir.

Şu anda yüksek lisans yapıyorum. Şimdi en büyük isteğim doktora yapmak. Benim okuduğum üniversitede öğretmenlik yapma hedefim var. Doktorayı da bulunduğum üniversitede yapmak istiyorum ama eşim Antalya’da ya da Isparta’da iş bulsa bile bizim oraya gitmemiz çok daha mantıklı ve ekonomik olur. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Şu anda geri dönme planım yok. Artık Arnavutluk’u terk ettiğim ve yabancı bir ülkede kaldığım için bu durumun beni Arnavutluk’tan daha da uzaklaştırdığını düşünüyorum. Başka bir ülkenin durumu kötüleşirken, Arnavutluk’un durumu daha da kötüleşiyor. Bu nedenle geri dönme isteği hem devam ediyor hem de yok oluyor. Geri dönme şansına sahip olmayı isterdim çünkü kim ülkesine dönmek istemez ama devlet bana çok fazla fırsat sunmuyor. Türkiye’deki üniversite bana daha fazla fırsat sunuyor, bu yüzden kabul edilirse Türkiye’de araştırma görevlisi olarak devam etmek istiyorum. Ya da ticarete ya da siyasi, hukuki tercüman olarak çalışmayı düşünüyorum. Bunlar gelecekte yapmak istediğim üç plan. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

İngiltere’de Arnavut katılımcıların mezuniyet sonrası planları

İngiltere’yi eğitim görmek için seçen Arnavutların geleceğe yönelik planlarına ilişkin verdikleri cevaplar çeşitlidir. Bunlardan dokuzu Arnavutluk’a dönme planlarını belirtmiş (biri görüşme esnasında zaten dönmüş durumdaydı), İngiltere’de kalmayı veya başka bir ülkeye gitmeyi planlamaktadır. Dikkat çekici şekilde, Türkiye’dekilere kıyasla İngiltere’deki katılımcıların çoğu, Arnavutluk’a dönme olasılığını kesinlikle dışlamamıştır.

1. Arnavutluk’a dönmeyi planlayan katılımcılar

Cevaplar üç temel gruba sınıflandırılmıştır:

a. Halihazırda dönmüş olan katılımcılar

K33, İngiltere’de lisansı ve yüksek lisansını tamamladıktan sonra Arnavutluk’a dönmüş ve aile işletmelerinde çalışmaya başlamıştır.

Arnavutluk'ta ailemin sahip olduğu işletmelerde oldukça iyi bir yaşam sürdürdüm. Mezun olduktan sonra Arnavutluk'taki bu işletmelerdeki personel eksikliğinden dolayı acil olarak geri dönmek zorunda kaldım. Şu anda Arnavutluk'ta çalışıyorum ve geleceğim için çok iyi fırsatlar elde ediyorum. Bu fırsatları nasıl değerlendireceğimi göreceğim. Aynı zamanda İngiltere ile ilgili de bir şeyler yapmak istiyorum, ama kendimi orada yaşamaya pek uygun görmüyorum çünkü orası, eğer alfa bir kişi değilseniz, sizi içine çeken bir sarmal haline getirebilir. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

b. Mezuniyet sonrası hemen dönmeyi planlayanlar

K24, lisansı bitirip işe girmiş ama o işi beğenmediği için mevcut İngiltere vizesinin bitiminde herhangi bir uzatma aramaksızın doğrudan Arnavutluk’a döneceğini belirtmiştir.

...Başvurduğum birçok işlerde sırf yabancı olduğum için reddedildim. Bu yılın Nisan ayında çalışma vizesi kanunları çok değişti. Bulduğum işten pek memnun değildim ... Girmem gereken başka bir iş sınavla karşı karşıyaydım ve bu sınavlarda kalmamanız gereken koşullar var. Bunun üzerine bana eğer vize sponsorluğuyla bu işte kalacaksam, Nisan ayından önce başvuruda bulunmanız gerektiğini belirten bir mektup gönderdiler. Sınavda başarısız olursanız işinizi kaybedersiniz, vizenizi kaybedersiniz ve iş yerinin sizin vizeniz için yaptığı masrafların 9700 poundunu geri ödemek zorunda kalırsınız. Burada devam etmek isteyip istemediğim konusunda kafam çok karıştı ama bu mektubu alınca burada devam etmek istemediğimi anladım ve karar

verdim. ...Beni ikna etmeye çalıştılar ama ben kararımı vermiştim. Bu kişisel bir seçimdi. Ailemden uzakta yaşamak istemiyordum. 6 yıl uzakta yaşadım. Arnavutluk'ta durum farklı, daha iyi oldu. Arnavutluk'ta mezun olup çalışmaya başlayan arkadaşımı gördükten sonra her şey çok iyi gidiyor. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

c. Uzun vadede dönmeyi planlayanlar

Yedi katılımcı, İngiltere'de iş deneyimi kazandıktan sonra dönmeyi planlamaktadır. Bu katılımcılar, İngiltere'de kalıcı olarak yerleşme arzusunun olmaması, kazanılan becerilerle Arnavutluk'un kalkınmasında katkı sağlama isteği gerekçeleri sunmaktadır.

Kendi işimi kurmak için Arnavutluk'a dönmeden önce deneyim kazanmak için birkaç yıl Londra'da ya da İngiltere'de çalışmayı planlıyorum... sonunda geri dönmek ve edindiğim bilgileri Arnavutluk'ta işletmelerin geliştirmesine yardımcı olmak için kullanmak istiyorum. Bu bir klişe gibi görünebilir ama niyetim gerçekten bu. (Katılımcı 21, K, 28, İNG)

Yenilenebilir enerji sektöründe iş deneyimi kazanmak için 2 yıl İngiltere'de kalmayı planlıyorum. Bundan sonra Arnavutluk'a dönüp öğrendiklerimi ülkemde sürdürülebilir enerji çözümlerinin geliştirilmesine yardımcı olmak için uygulamak istiyorum. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Buraya yeni başladım ve bir plan yapmak için henüz erken. Bu 10 yıl içinde Arnavutluk'a dönmek istemem. Geri dönersem iyi olur diye düşünüyorum çünkü mevcut politika değişecek ve yeni bir ruha ihtiyaç duyulacak. Tüm deneyimlerimle olumlu bir etki yaratmayı ve ülkenin daha da gelişmesine yardımcı olmayı çok isterim. (Katılımcı 27, K, 18, İNG)

Şu anda çalışıyorum ve diplomanı alırken iş görüşmelerine katıldım. Tezimi ağustos ayının sonunda tamamladım ve 13 Eylül'de işe başladım. İki yıllık mezun vizesinden yararlanarak bu işe girdim ve hâlâ bu vize ile kalıyorum. Ama Arnavutluk'a geri dönmek istiyorum, orta vadede değil ama uzun vadeli planlarım arasında yer alıyor. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

Mümkün olduğu kadar fazla deneyim kazanmak, profesyonel olarak gelişmek, ailemi gururlandırmak. Uzun yıllar içinde deneyim kazandıktan sonra, ülkeme yatırım yapmak için dönebilirim. (Katılımcı 37, K, 26, İNG)

2. Arnavutluk'a dönmeyi planlamayan katılımcılar

On katılımcı mezun olduktan sonra Arnavutluk'a geri dönmediklerini veya dönmek istemediklerini ifade etmektedirler. Onların yanıtlarını aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz:

a. İngiltere’de kalıcı olarak yerleşmeyi planlayanlar

Yedi katılımcı mezun olduktan sonra İngiltere’de kaldığını veya kalmayı planladığını belirtmektedir. Bunlardan üçü kariyerlerini daha da geliştirmek ve İngiltere’deki daha fazla iş imkanından yararlanmak için kalmak istiyor.

Planlarım İngiltere’de iş aramak ve her gün kariyerimle ilgili yeni bir şeyler öğrenmek üzerine kurulu. Hayır, tekrar Arnavutluk’a geri dönmek istemiyorum çünkü... Daha iyi bir ekonomik yaşam, kariyerimi daha da geliştirebileceğim birçok fırsat ve İngiltere'nin boş zamanlarımı geçirebileceğim çeşitli aktiviteler için İngiltere'de kalmak istiyorum. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Burada kalmaya devam edeceğim. Şu anda, İngiltere’ye gitmek isteyen Arnavut öğrencilere yönelik bir eğitim danışmanlık şirketinin CEO’suyum. Ayrıca, İngiltere’de bir şirkette proje yöneticisi olarak çalışıyorum. Hayır (Arnavutluk’a dönmeyeceğim), ortamın ve maaşın beklentilerimi karşılayacağı bir iş bulacağımı düşünmüyorum. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Tek isteğim burada, İngiltere'de kalmak. Mezun olur olmaz hem akademik hem de profesyonel olarak kendimi geliştirmeye devam etmek istiyorum. Arnavutluk'a dönmek istemiyorum çünkü yaşam seviyesinin ne Avrupa ne de dünya standartlarında olduğunu düşünüyorum. Ancak başka bir ülkeye taşınmak da istemiyorum; İngiltere'yi seviyorum. (Katılımcı 39, E, 21, İNG)

İş imkânının yanı sıra iki katılımcı İngiliz vatandaşlığı/pasaportu alma niyeti açıkça belirtmiştir.

Bu zor bir aşama çünkü gelecekte ne olacağını hala bilmiyorum. Eğer kendimi iş piyasasında bulabilirsem niyetim burada kalıp denemek, çünkü bu çok önemli bir şey. Yani burada kalmamı sağlayacak iyi bir iş bulursam kesinlikle burada kalacağım. Vatandaşlığı almadan gitmeyi istemem. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Arnavutluk’a geri dönmek istemiyorum çünkü bence buna değmez ve kariyer açısından henüz istediğim noktada değilim. İngiliz vatandaşlığını da almak istiyorum, ekstra bir pasaport. Tüm o zorluklardan ve vize başvurularından sonra geri dönüş olarak bir şey elde etmek istiyorum. Resmî belgeler konusunda somut bir şeyim olsun istiyorum. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

K25 ve K35, aileleriyle birlikte yaşadıkları için İngiltere’de kalmak istediklerini ifade etmektedir.

Arnavut bir çocukla tanıştım ve mezun olur olmaz evlendik. Şimdi onunla birlikte İngiltere'de yaşıyorum, bir restoranın menajeri olarak çalışıyorum. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Ben İngiltere’de yerleşmek istiyorum. Ailem de burada olduğu için ben şanslı hissediyorum. Ben bir restoranda menajer olarak çalışıyorum ve ekonomik olarak durumum da çok iyi, yeri de çok seviyorum. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

b. İngiltere’de kalma veya üçüncü bir ülkeye gitme arasında kararsız olanlar

Üç katılımcı İngiltere’de kalmak, başka bir ülkeye gitmek ya da Arnavutluk’a dönmek konusunda kesin bir karar vermemiştir. Ancak onlar, şu an için İngiltere’de bir süre daha kalmak istediklerini ifade edip ve gelecekte ne yapacakları konusunda kararsızdır.

Henüz net bir cevabım yok çünkü üniversiteyi yeni bitirdim ve keşif aşamasındayım. Ülke hakkında daha fazla bilgi edinmek ve çalışmak için İngiltere’de biraz daha kalmak istiyorum çünkü çok fazla bilgi birikime sahip olan bir ülkedir ve gerçekten ben daha çok öğrenmek istiyorum. Ama sonsuza kadar burada kalmak isteyip istemediğimi henüz bilmiyorum. Arnavutluk’a dönmek isteyip istemediğimi de bilmiyorum ama olabilir. Ben daha fazlasını keşfetmek için başka bir ülkeye gitmek de istiyorum. Gelecek için planları artık kadere bırakacağım çünkü bu işleri daha sakın ve ciddiye almaya başladım. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Kendime sık sık bu soruyu soruyorum. Vizem gelecek yıl bitecek. Daha sonra iki yıllık mezun vizesi için başvurmayı planlıyorum. Bazen ondan sonra ne yapacağımı düşünüyorum. İngiltere’yi şimdi ki gibi sevecek miyim? Bazen düşünüyorum ki, Arnavutluk’a dönersem de güzel bir fırsat olabilir, çünkü iyi bir işin ve iyi bir maaşın varsa, orası yaşamak için çok güzel bir yer. Bazen İngiltere’de kalmak, burada yaşamak ve çalışmak, Arnavutluk’a sadece tatil için gitmek istiyorum diye düşünüyorum. Çünkü İngiltere fırsatlar ülkesi. Ama şu anda kesin bir şey bilmiyorum. Ne olursa olsun, hayat bir ay içinde değişebilir. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Şu anda, eğitimimi takip ettiğim ülkede kalmaya devam etmeyi seçtim çünkü daha fazla keşfetmek istiyorum. Yolumun beni nereye götüreceğini bilmiyorum. Ancak Arnavutluk’a dönmek ya da başka bir ülkeye taşınmak da planlarım arasında yer almıyor diyemem. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Bu araştırmada, her katılımcının verdiği yanıtların sonuçlarına göre, Türkiye ve İngiltere’de öğrenim gören/görmekte olan Arnavut katılımcıların mezuniyet sonrası eğitim planları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Öncelikle dikkat çeken husus, Türkiye’deki katılımcılar arasında Arnavutluk’a dönmüş olan veya mezuniyet sonrası hemen dönmeyi planlayanların oranı (5 kişi), İngiltere’deki katılımcılara kıyasla daha yüksektir (2 kişi). Bununla birlikte, İngiltere’deki katılımcıların önemli bir grubu (7 kişi), iş deneyim kazandıktan sonra ülkelerine dönerek edindikleri bilgi ve becerileri Arnavutluk’un

kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla kullanmayı hedeflemektedir. Yani İngiltere’deki katılımcıların çoğunluğunun Arnavutluk’a dönme olasılığını tamamen dışlamazken, Türkiye’deki katılımcıların önemli bir kısmının üçüncü ülkelere göç etmeyi tercih etmektedir. Araştırmanın verileri, İngiltere’deki katılımcıların Türkiye’dekilere göre ev sahibi ülkede kalma eğiliminin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Bu durum katılımcıların Arnavutluk’a dönüş konusundaki isteksizlikleriyle ilişkilendirilebilir. Elde edilen bulgular, ev sahibi ülkelerin sunduğu ekonomik imkanlar, uyum ve kariyer olanaklarının eğitim göçmenlerinin gelecek planları üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. İki ülke arasındaki bu farklılıklar göçmen öğrencilerin karar alma süreçlerinde hem itici hem de çekici faktörlerin karmaşık etkileşimini yansıtmaktadır.

4.3.2 Ülke/Şehir deneyiminin Değerlendirilmesi

Bu çalışmanın, katılımcıların akademik deneyimleri ve mezuniyet sonrası planları incelendikten sonra, Türkiye ve İngiltere’de Arnavut gençleri deneyimlerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmek ve anlamak için; algısal/duygusal uyum, beklenti karşılama analizi ve retrospektif değerlendirme hakkında sorulmuştur. Bu sorular bunlardı: Bulunduğunuz ülke/yaşadığınız şehir hakkındaki algılarınız veya duygularınız, varışınızdan şu andaki deneyiminize kadar nasıl gelişti? Hangi yönlerden beklentilerinizi aştı ve hangi yönlerde yetersiz kaldı? “İyi ki uluslararası öğrenciyim” der misiniz? Ya da “Hiç gerek yoktu” mu diye der misiniz? Neden?

Türkiye’de okumuş/hala okumakta olan yanıtları

Algısal/duygusal uyum. Tüm katılımcılar, önceki bölümlerde tartışılan başlangıç zorluklarına rağmen yaşadıkları şehirlere önemli ölçüde uyum sağladıklarını bildirmişlerdir. K17 katılımcı, Türkiye’ye ilk geldiğinde belirgin bir kültür şoku yaşadığı ifade etmiştir, ancak zaman içinde bu kültürel farklılıklara uyum sağladığını ve sosyal yaşamının kendisi için normalleştiğini aşağıdaki gibi belirtmekte:

İlk geldiğimde kültürel şok yaşadığım için pek olumlu değildi. Hatta ben burada nasıl geçineceğim diye düşünürdüm hep. Aile özlemi de vardı tabi. Zamanla uyum sağladım ve şu an hem olumlu algılarım var hem de tarafsız bir durumdayım. Uzun bir zaman geçirdiğim için Türkiye’deki sosyal ve kültürel süreçler artık bana çok normal geliyor. Yani artık Türkiye’ye bir turistin gözüyle bakmıyorum. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

İlk başta daha korkaktım çünkü beni ne bekleyeceğimi bilmediğim bir yere gitme fikri beni rahatsız ediyordu. Zamanla aynı durumla yüzleşmek zorunda kaldım ve uyum sağlamanın çok daha kolay olduğunu gördüm. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Üç katılımcı, Türkiye'yi “ikinci ev” olarak tanımlayacak derecede derin bir algı geliştirmişlerdir. Hatta, K7'ye göre, eğitim gördüğü şehre ilişkin algısal dönüşümü önemli ölçüde yansıtmaktadır. Katılımcı, ilk geldiğinde bilinmeyen ve yabancı olan bu mekânın, zamanla anılarla örülü ve kişisel tarihinin bir parçası haline geldiğini belirtmiştir.

Isparta'ya gelmeden önce güzel bir fikrim vardı çünkü internette gölü, dağı ve yeşillikleri olduğunu görmüştüm. İşkodra'ya benzeyeceğini düşündüm. Türkiye'de bir İşkodra olacağını sanıyordum. Geldiğim an İşkodra'dan çok daha büyük olduğunu fark ettim. Başlangıçta bağlantı kurmak zordu ama yeni deneyimler yaratarak ve anılar yaratarak değişti. Mezun olmak üzereyken bu durum değişti, anılar aklıma gelmeye başladı, mesela yürüdüğüm bir yolda, burada bu oldu, burada şunu yaptık dedim ve burada birçok anım oldu. Ülkeye nostalji duymaya başladım ve işte o zaman ülkeye bağlandığımı fark ettim. Okulla, insanlarla ilişkiler, yeni ailemin oluşması da şehirle olan ilişkiyi büyük ölçüde etkiliyor. (Katılımcı 7, K, 25, TR)

Alıştım. Artık Türkiye'de yabancılık görmüyorum. Türkiye'ye gidince sanki evime gidiyormuşum gibi hissediyorum. (Katılımcı 10, K, 25, TR)

K4 algılarında kalıcı “sevgi-nefret” ikilemleri olduğunu belirtirken, K8 İstanbul'un kaotik kentsel ortamına başlangıçtaki zorluklara rağmen alıştığını ifade etmiştir.

Çok fazla aşk-nefret bir ilişkim var. Çok güzel bir şehir, birçok fırsat var ama sonra 4 saatinizi trafikte geçiriyorsunuz ve bu iğrenç. İlk başta kaotik görünüyordu ama sonra kaosa alışıyorsunuz ve tekrar sinirleniyorsun. Sonra Boğaz'da vapurdasınız, İstanbul çok güzel diyorsunuz. 4 yılım bu şekilde geçti. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Ben ilk geldiğimde İstanbul'u çok beğeniyordum ama ilk başta o kaosla yaşamak çok zordu fakat şimdi alıştım ve o kaosta yaşarken İstanbul'u daha çok sevmeyi başladım...yorucu olsa da. (Katılımcı 8, E, 19, TR)

Diğer katılımcılardan farklı olarak K13, uzun süredir Türkiye'de yaşamasına ve uyum sağlamasına rağmen, Türkiye'deki yabancıların artmasının ardından herkeste artan yabancı düşmanlığı algısı nedeniyle olumsuz tutum değişimi bildirmiştir.

İlk geldiğimde her şey çok iyiydi ama şimdi her şey daha da kötüye gidiyor. Bu yabancıların arttıkça büyüyen sorunlardan kaynaklanıyor ve sanki bütün yabancılar aynıymış gibi davranıyorlar ve bu herkesi farklı ölçüde üzüyor. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

Beklenti Karşılama Analizi. Katılımcıların beklenti karşılama değerlendirmeleri üç kategoride şekillenmiştir:

1. *Karşılanan Beklentiler:* Katılımcıların yarısı, akademik ve kentsel yaşam beklentilerinin karşılandığını belirtmiştir.

Kendimi çok iyi hissettiğimi söylesem de beklentilerimin aşıldığını söyleyemem. Bu deneyimi tekrar yaşamak isterdim. Beklediğim şeyleri karşıladı ama biraz önce söylediğim sorunlar de yaşadım. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Temel beklentiler eğitimle ilgiliydi ve hepsi karşılandı. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

Belki bu kadar zor olacağını beklememiştım ama yine de akademik ve şehir hakkındaki beklentilerimin tamamı karşılandı. Ama henüz aşılmadı. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

K5, genel olarak eğitim beklentilerinin karşılandığını ifade etmekle birlikte, üniversitenin Avrupa standartlarına ulaşabilmesi için belirli iyileştirmelere ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır.

Eğitim ve öğretim alanında beklentilerimi karşıladı, ancak hala gelişim için fırsatlar var. Arnavutluk ile karşılaştırırsam çok iyi, ancak Avrupa ve Amerika ile karşılaştırdığımda hala gelişme potansiyeli olduğunu düşünüyorum. Sosyal derslerde daha fazla pratik yapmak isterdim. Doğal Bilimi bölümlerde çok fazla pratik varken, sosyal bilimlere fazla odaklanılmıyor. Konaklama beklentilerimi karşıladı, çünkü devlet yurdunda kaldım ve durum çok iyiydi. Ulaşım çok gelişmişti ve hala öyle, bu da beklentilerimi karşıladı. Fiyat artışları her şeyi daha pahalı hale getiriyor, ancak bunu kimse beklemiyordu. (Katılımcı 5, K, 24, TR)

2. *Aşılan Beklentiler:* 20 katılımcıdan yedisi beklentilerini aştığını ifade etmekte.

Çok büyük beklentilerim yoktu aslında. Sadece farklı deneyimler kazanmak, yeni dil öğrenmek, farklı kültürlerden arkadaş edinmek, daha iyi bir eğitim almak istiyordum. Eğitim aslında zor ama bu kadar kaliteli olacağını beklemiyordum. Yarın çok yetenekli ve deneyimli bir hemşire olacağıma eminim. (Katılımcı 20, K, 24, TR)

Profesyonel açıdan bu kadar iyi olmasını ve son teknoloji kullanmasını beklemiyordum, benim beklentilerimi aştı. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

Ankara'daki tüm beklentilerim aşıldı. Bana bu kadar ilgili ve yardıma hazır bir kadroyla karşılaşacağımı ve dünyadaki diğer üniversitelerle bağlantısı olan, Türkiye içi ve yurt dışı gibi öğrencilere bu kadar çok imkân sunan bir üniversite olacağını beklemiyordum. (Katılımcı 16, K, 25, TR)

3. *Karşılanmayan Beklentiler:* Yukarıda açıklanan bulgular ışığında, akademik beklentilerin büyük ölçüde karşılandığı tespit edilirken, sosyal beklentiler konusunda önemli uyumsuzluklar yaşandığı görülmektedir. Bazı katılımcılar, Türkiye’de daha sıcak ve sosyal etkileşimin yoğun olduğu bir ortam beklerken, gerçekte daha mesafeli ve bireysenci bir sosyal yapıyla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Türk gençliğiyle olan ilişkilerimde kampüs ve sosyal tarafta beklentiler karşılanmadı. *(Katılımcı 4, K, 22, TR)*

Sosyal açıdan çok fazla beklentim yoktu ama Türkiye’de insanların nasıl olacağına dair fikirlerim vardı. Ben düşünüyordum ki kültürel olarak biz Arnavutlarla aynı olacaklar. Ama tam olarak öyle değildi. Mesela tanıdığım bazı Türkler çok içine kapanık ve fikirlerine çok sadıktı ve küreselleşme çağında olmamıza rağmen bu fikirleri değiştirmeye hiç hazır değillerdi. Türklerin dünyaya adaptasyonu bana çok yavaş geldi, oysa Arnavutluk’ta günlük hayatta daha fazla uluslararası etki görüyorsunuz. Ayrıca Arnavutluk’taki insanlar daha açık fikirlidir. Ama çok şükür ki Ankara’daki kampüste bazı Türkler çok açık fikirli ve çok sosyaller, beni yalnız hissettirmiyorlar. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

Konya’daki insanların ideolojisi hoşuma gitmiyor, bana çok dar görüşlü görünüyor. Üstelik genç Türkler de modern bir zihniyete sahip değil. Örneğin, bazı arkadaşlarım var ve onlar kız-erkek arkadaşlığını yanlış görüyor. Aileleri de böyle bir şeye izin vermiyor. Yani, Konya’nın zihniyeti Arnavutluk’un zihniyetine göre biraz daha geri kalmış durumda. Konya hakkında konuşuyorum çünkü burada uzun süre yaşıyorum. Ama zaten Konya’da tanıdığım Türkler, Türkiye’nin farklı şehirlerden gelen gençlerdir. Bu yüzden ben böyle bir sonuca vardım. Ben böyle bir görüşe sahip olan çevreye dahil olacağıma asla beklemezdim, bu yüzden de bu yönden beklentilerim yetersiz kaldı. *(Katılımcı 1, E, 23, TR)*

...İnsanların daha anlayışlı ve saygılı olmasını, yargılayıcı olmamalarını bekliyordum ama biraz tersi çıktı. Burada insanlar çok yargılayıcı. *(Katılımcı 5, K, 24, TR)*

Bu konu ışığında K7 Türk gençlerinin görüşleri hariç, yurt, yemek, fakülteadaki aktivite yetersizliği gibi konularda beklentilerinin karşılanmadığını dile getirdi.

Orta seviyede diyebilirim çünkü bazı beklentilerim karşılandı, bazıları ise karşılanmadı. Yurtla ilgili başka beklentilerim vardı. Özellikle altyapı ve yemek açısından daha fazlasını bekliyordum. Daha iyi bir hizmet bekliyordum. ...Okul kısmında, sosyal açıdan daha fazla aktivite olmasını bekliyordum. Üniversite düzeyinde aktiviteler vardı, fakat fakülte düzeyinde pek fazla etkinlik yoktu. ...İnsanlar açısından daha iyi bir yaklaşım bekliyordum, yine de kötü muamele görmedim. Fakat yabancı bir kız olarak erkeklerin beni kolay bir kız olarak görmesi rahatsız ediciydi. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

K3 de Türkiye'ye yüksek beklentilerle gittiğini ancak sadece %55'inin karşılanmadığını belirtti.

Burada bulduğumdan daha yüksek beklentilerim vardı. Bu kısım için %55-45 olduklarını söyleyebilirim. %55: Türkiye'yi Avrupa ile aynı gördüğüm için beklentilerim gerçekleşmedi ve bu nedenle beni hayal kırıklığına uğratan, fiziksel ve psikolojik olarak yoran birçok şey ortaya çıktı. Ama %45'i laboratuvarlardan gelen olumlu yönler ve konfor açısından, gelişmem açısından bana güç verdi. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Katılımcılar, yaşadıkları tüm uyum zorluklarına, algısal değişimlere ve beklentilerin tamamen karşılanmamasına rağmen, istisnasız olarak “İyi ki uluslararası öğrenciyim” ifadesini kullanmaktadır. Özellikle dikkat çeken örnek, eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalan K2 kodlu katılımcı bile Türkiye’de geçirdiği sürenin kişisel gelişimine önemli katkılar sağladığını vurgulamıştır. K2 kendi ifadeleriyle bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Benim açımdan kötü bir deneyimdi, tekrar yapmak istemezdim ama karakterim açısından büyük bir gelişmeydi ve bana bağımsızlık kazandırdı. Bana daha önce nasıl yapacağımı bilmediğim şeyleri yapmayı öğretti, mesela basit bir örnek yemek pişirme. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

İngiltere’de okumuş/hala okumakta olan yanıtları

Algısal/duygusal uyum. Tüm katılımcılar (19), başlangıçtaki zorluklara rağmen İngiltere’ye uyum sağlamayı başardıklarını ve algılarında akademik süreç boyunca önemli dönüşümler yaşadıklarını belirtmiştir.

İki katılımcı, İngiltere’nin “güzelliği ve ışığına” duydukları ilk etkilenmenin zamanla pratik yaşam zorlukları karşısında değiştiğini ifade etmiştir. Bir katılımcının “ışıkları söndü...” metaforu, İngiltere’nin pazarlanan imajı ile uzun dönemli yaşam gerçekleri arasındaki uyumsuzluğu yansıtmaktadır.

İngiltere’ye çok büyük bir hayat reklamı yapılıyor, oysa ki buraya geldiğinde, gerçek olmasa bile her şey güzelmış gibi bir illüzyon içinde kalıyorsun. İngiltere’ye gelmek için çok uğraşıyorsun ve buraya vardığında, bir şekilde buranın tadını çıkarman gerektiğini düşünüyorsun. Zamanla gerçeklerle yüzleştğinde, ilk geldiğindeki o ışıltı kaybolmaya başlıyor. Her şey o kadar güzel görünmüyor ve bir denge bulmaya başlıyorsun. Günün sonunda ise buna değer, çünkü burada gelecek için büyük fırsatlar var. Ama aynı zamanda çok fazla rekabet de var. (Katılımcı 29, E, 29, ING)

Hayat devam ediyor ve hisler zamanla değişiyor. Ben geldiğimde genç ve heyecanlı bir öğrenciydim, dünyanın en büyük şehirlerinden birine geliyordum. Şehri/ülkeyi keşfederken ve kendimi ona alıştırtırken büyüleyiciydi. Şimdi, yeni şeyin heyecanının geçtiğini ve buna alışıp hayatı farklı bakış açılarıyla yaşadığımı söyleyebilirim. *(Katılımcı 30, K, 33, İNG)*

K24 ve K26 bu deneyiminin kendilerine yeni deneyimlere karşı daha olumlu yaklaşmayı öğrettiğini ifade ettiler.

Öğrenim yıllarım boyunca edindiğim deneyimler sayesinde her geçen gün daha iyi bir gelecek için daha olumlu oluyorum ve bu bana mümkün olduğunca çalışmaya ve ders çalışmaya ivme kazandırıyor... *(Katılımcı 26, K, 25, İNG)*

Ancak yalnız yaşamaya başladığımda ve her şeyi kendim yapmak zorunda kaldığımda, her şeyi daha olumlu görmeye başladım. Hoşlanmadığım şeyleri düşünmemek için kendimi zorlamaya başladım çünkü böyle düşünmenin işe yaramadığını gördüm. Bu nedenle, olumlu şeylere odaklandım. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

Benzer şekilde çoğu katılımcılar, bu deneyimin kendilerini değiştirdiğini, daha gerçekçi hale getirdiğini, dolayısıyla duygu ve algılarının değiştiğini de vurguladılar.

Ben Londra'yı artık farklı görüyorum, geldiğim zamana göre şimdi daha gerçekçi bir bakış açısına sahibim. Londra çok zor bir yer. İngiltere'de sadece çalışmak değil, akılcıca çalışmak da çok önemli, (Work hard and smart) bu gerçekten temel bir kural. *(Katılımcı 28, K, 23, İNG)*

K34, İngiltere'ye ilk geldiği andan itibaren görüşmenin yapıldığı ana kadar algılarındaki çoğunlukla olumu olan değişimi ayrıntılı bir şekilde dile getirmekte.

Algılar, zamanla gelişir ve zenginleşir. Bilgi arttıkça algılar değişir ve şekillenir. Daha önce yaşamadığım bir yere geldiğimde, bir algı ile gelirsın ve bu algıya stereotipler de dahil olur; kesinlikle insanların mesafeli olduğunu düşünürsün. Farklı bir kültüre sahip oldukları kesin, çünkü biz daha samimiyiz. Fransız sosyolog Le Bon'un bir fikri vardı, farklı halkların sosyo-tarihi ve coğrafi koşullar nedeniyle farklı karakterlere sahip olduğunu savunuyordu. Bu bağlamda bir haklılık payı olduğunu düşünüyorum ve bu nedenle bu farklılık var. Ancak ben insanları beklediğimden çok daha sıcak buldum. Kesinlikle mesafeli bir yanları var ama çok esprililer ve misafirperverler. ... Yani, algılarım yalnızca olumlu yönde değişti. *(Katılımcı 34, E, 30, İNG)*

K38, istikrarlı uyum sağlamadan önce “birçok iniş çıkış” yaşadıklarını belirterek adaptasyonun karmaşık doğasında işaret etmiştir.

Farklı aşamaları vardı, önce heyecanlandım, sonra hayal kırıklığına uğradım ve şimdi, her şeyi farkına varıyorum ve alıştım. Buranın profesyonel alanda ilerlemek için ideal bir yer olduğunu anladım. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Beklenti Karşılama Analizi. Zamanla duygu/algıların değişmesinin ardından tüm katılımcılara beklenti karşılama istenildi. Katılımcıların beklenti karşılama değerlendirmeleri üç kategoride şekillenmiştir:

1. *Karşılanan Beklentiler:* Katılımcıların çoğu akademik kalite, kültürel deneyim, kişisel gelişim fırsatlar alanlarda beklentilerinin karşıladığını belirtmiştir.

Akademik açıdan tüm beklentilerimi karşıladı ve şimdi öğrendiğim bilgileri nasıl kullanacağım tamamen bana bağlı. Hocalardan aldığım destekten çok memnunum, hala onlarla iyi ilişkilerimi koruyorum ve bu konuda çok minnettarım. Ancak, bu gerçekten çok zor bir yolculuk oldu. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Bir ülkeye ilk defa geldiğinde her şeyi farklı görüyorsun, ama 1 yıl, 2 yıl yaşadktan sonra yine her şey farklı geliyor. Başta buraya gelirken beklentilerimin gerektiğinden fazla olduğunu düşünüyordum. Ancak burada yaşamaya devam ettikçe ve her şeyin nasıl olduğunu gördükçe, ülkenin böyle olduğunu ve ona uyum sağlamam gerektiğini anladım. Fakat ülke yerine kendimden daha fazla beklentim var ve umarım her geçen gün bu beklentilerimi yavaş yavaş gerçekleştirebilirim çünkü İngiltere birçok fırsat sunuyor. Ama şunu ekleyebilirim ki, temel beklentilerim karşıladı. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

2. *Aşılan Beklentiler:* Yukarıda belirtilen alanların (akademik kalite, kültürel deneyim ve kişisel gelişim) yanı sıra, mesleki hazırlık gibi faaliyetlerin bazı katılımcıların beklentilerini aştığını ifade etmektedir.

Profesyonel olarak beklentilerim aştı; burada profesyonel olarak çok hızlı büyüebilirsiniz. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Beklentilerim daha çok akademik açıdaydı ve bunlar aşıldı. Aslında, profesörlerin çok saygılı olması ve seni eşit biri olarak görmeleri beni şaşırttı, bunu gerçekten beklemiyordum. Ancak her şey çok iyi geçti. Şu an düşündüğümde, buraya gelmek için zorluklar yaşamış olmama rağmen, karşılanmayan herhangi bir beklentiyi düşünemiyorum, bu yüzden çok mutluyum. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

İlk başta yüksek beklentilerim yoktu. Ülkenin çok sosyal olmadığını biliyordum ama aynı ilgi alanlarına sahip insanlarla tanışabiliyorsunuz ve sonsuz aktivite var. Örneğin, ALSA gibi organizasyonlar, öğrenciler için ücretsiz etkinlikler düzenliyor. Yıllardır bu organizasyonda gönüllü olarak çalışıyorum ve ücret almıyor olmama rağmen bu deneyimi zaman kaybı olarak

görmüyorum. İngiltere’de gönüllü çalışmak yaygın bir durum, bu da benim burada hoşuma giden bir şey. Arnavutluk’ta maalesef bu çalışmalar hiç yaygın değil ve zaman kaybı olarak düşünülüyor... Gelecekteki zorluklar hakkında çok daha iyimserim çünkü burada yaşadığım deneyimler bana çok şey öğretti. Pek çok şeyin mümkün olmadığını düşündüğüm halde sonunda başardım. Bu deneyimler, beklentilerimi aştı ve neler başarabileceğimi ve farklı bir şeyler elde edebileceğimi gösterdi. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

3. *Karşılanmayan Beklentiler:* Çoğu katılımcı genel beklentilerinin karşılandığını ifade etse de beklenmeyen zorluklarla karşılaşan oldu. Mesela bunlardan biri, *yüksek yaşam maliyeti*.

Ancak hayat pahalılığı ve ara sıra yaşanan vatan hasreti beklediğimden daha zor oldu. Ancak genel olarak bu deneyimin çok değerli olduğunu düşünüyorum. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Başlangıçta, Birleşik Krallık’ta daima yaşayacağıma emindim. Ancak eğitimimi ve öğrenci hayatımı tamamladıktan sonra, İngiltere’nin sunduğu 09:00-17:00 işlerinin benim beklentilerimi karşılamadığını fark ettim çünkü Londra’da yaşam maliyeti oldukça yüksek ve ayın sonunda maaşı yeterli değil. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

İngiltere’de her şey çok pahalı. En son deneyimimi anlatacağım, geçen hafta dişim çok ağrıdı ve randevu almam gerekiyordu. Diş hekimliği hizmetlerinin maliyetleri Arnavutluk’takinden çok daha yüksektir. Sadece randevu almak için 50 pound ödedim. Bu kadar parayla dolgu yaparsın. Ne? Randevusu 50 pound mu? Böyle bir şey beklemiyordum. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

K28 ve K30, İngiliz iş piyasasında entegre olmada beklemediği zorluklar yaşadıklarını belirtmekte.

Öğrenci olarak çalışma saatleri konusunda kurallar beni kısıtlıyordu. İş bulmak oldukça zordu çünkü inanılmaz bir rekabet var. Dünyanın her yerinden öğrenciler burada ve Oxford, Cambridge gibi üniversitelerden mezun olan öğrencilerin iş bulma beklentisi çok yüksek, diğer üniversitelere göre farklı bir durum bu. Bu beni biraz üzüyor, ama insanlara soru sormayı, bağlantılar kurmayı seviyorum çünkü network oluşturmak gerçekten çok değerli olan bir şey. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Eksik kalan yönler gelince... İş dünyasına adım atarken deneyim eksikliğinden dolayı bu kadar zorlukla karşılaşmayı beklemiyordum. Yüksek lisans öğrencisi olarak, ne yazık ki üniversitenin sunduğu iş deneyimi fırsatlarında öncelikli değildik. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Tüm zorluklara rağmen, katılımcıların tamamı “İyi ki uluslararası öğrenciyim” ifadesiyle bu deneyimin dönüştürücü değerini teyit etmiştir.

Uluslararası bir öğrenci olduğum için mutluyum çünkü okuduğum ve çalıştığım ortam bana neyi ve nasıl başarabileceğim konusunda yeni bir bakış açısı kazandırdı. Üstelik yeni fikirlerin de kaynağıdır. (Katılımcı 38, K, 28, İNG)

Yurt dışında eğitim alma kararından oldukça memnunum. Kendim hakkında ilk kez pek çok şey öğrendim ve Arnavutluk'ta bu tür durumlarla hiç karşılaşmamış olabileceğim birçok durum için ne kadar yetenekli olduğum hakkında çok şey öğrendim. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Eğer Arnavutluk'ta olsaydım da yine de iyi olurdu. Mutsuz olmazdım; eminim ki bana başka fırsatlar yarattırdım kendime. Ancak burada yaşadığım deneyim, tüm zorlukları ve sıkıntılılarıyla birlikte, bana büyük bir bağımsızlık kazandırdı ve öz güvenimi artırdı. Arnavutluk'ta olsaydım, her zorlukta ailemin desteğini alırdım, ancak burada bu deneyim beni çok daha bağımsız ve kendine güvenen biri yaptı. Bu yüzden de elbette “İyi ki” derim. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Türkiye ve İngiltere’yi eğitim görmek için seçen Arnavut gençlerin başlangıçta farklı algısal eşiklerden yola çıkarak, benzer bir dönüşüm sürecinde geçtiklerini ortaya koymaktadır. İngiltere’de okuyan katılımcılarda “ışıkların sönmesi” metaforuyla ifade eden reklam-reel uyumsuzluğu ve yüksek maliyetler, Türkiye’de okuyanlarda ise sosyal çevre hayal kırıklıkları öne çıkarken, her iki grupta da akademik beklentilerin büyük oradan karşılanması ve nihayetinde tüm katılımcıların “İyi ki uluslararası öğrenciyim” ortak paydasında buluşması dikkat çekicidir.

4.3.3 Katılımcıların yurtdışında öğrenim görmeyi başkalarına önerme durumlarına ilişkin bulgular

Bu çalışma kapsamında, İngiltere veya Türkiye’deki eğitim süreçlerine dair katılımcı deneyimlerinin analizinin ardından, söz konusu ülkelerin Arnavut gençleri için tavsiye edilip edilmeyeceği hususunda görüşleri de alınmıştır.

Türkiye’deki katılımcıların bulguları

İlk önce, Türkiye’de yükseköğrenim gören Arnavut katılımcıların verdiği yanıtları analiz edilecektir. Yirmi katılımcıdan 12’si Türkiye’yi genç Arnavutlar için kesinlikle tavsiye ederken, 5’i şartlı olarak tavsiye etmektedir. Kalan 3 katılımcı ise Türkiye’nin yaşadığı ekonomik sorunları gerekçe göstererek şu son zamanlar için tavsiye etmemektedir.

Türkiye’de eğitimi kesinlikle öneren katılımcıların temel gerekçeleri arasında Türkiye’nin akademik sisteminin Arnavutluk’takine kıyasla daha gelişmiş ve kaliteli oluşunu ve yeni kültürle etkileşim fırsatını belirtmişlerdir. Bu görüşü yansıtan bazı yanıtlar şu şekildedir:

Evet, çünkü akademik açıdan çok iyi ve Arnavutluk’tan çok daha iyi. Hocaya para ödemiyorsun böylece haksızlığa uğramıyorsun. Ne çalışırsan ve sınavda ne verirsen onu alıyorsun. Bu benim için akademik sistemin en doğru ve en önemli yönü. *(Katılımcı 15, E, 29, TR)*

Evet, çünkü öğrencinin hayatının gelişmesinde avantajları var. Bir öğrencinin hayatı daha doludur, ders teoriden çok pratiğe odaklanır ve ayrıca katılabileceğiniz birçok öğrenci etkinliği vardır. Farklı kültürlerden insanlarla sosyal ilişkiler kurma fırsatı veriliyor. Böylece size Arnavutluk’ta olmayan fırsatlar sunuluyor. *(Katılımcı 8, E, 19, TR)*

Elbette üniversite eğitimi için tavsiye ederdim. Kendim geçirdiğim lise eğitimi için ise sanmam. Üniversite hayatı, özellikle Türkiye’deki iyi bir üniversitede olacaksa gayet güzel geçirilebilir. Ayrıca Türk kültürü de ayrı bir zenginliktir. Katılımcıların Türkiye’yi tavsiye ettiği bir başka neden ise, YTB bursunun varlığıdır. *(Katılımcı 17, E, 25, TR)*

Yukarıda belirtildiği üzere, 5 katılımcı Türkiye’yi şartlı olarak yükseköğrenim için tavsiye ettiklerini ifade etmektedir. Bu koşullardan biri “cesaret” olarak öne çıkmaktadır. Zira, yakın aile desteği olmadan yalnız yaşamak ve çeşitli zorluklarla karşılaşmak, bu deneyimi çok zor yapmaktadır.

Hem evet hem de hayır diyebilirim. Kardeşime önerdim. Bunu birçok kişiye öneriyorum çünkü her öğrenci daha geniş bir bilgi ağına, yeni bir kültüre, yeni bir vizyona sahip olacak ve birçok zorlukla karşılaşacak. Ancak yabancı bir ortamda yabancı insanlara uyum sağlamakta zorlanan ve zorluklardan hoşlanmayan birine bunu asla önermiyorum. *(Katılımcı 1, E, 23, TR)*

Bu durum ayrıca kişiliğe ve karaktere de bağlı, evden uzakta ne kadar kalmaya cesur olduğuna ve kendi ülkeni ne kadar sevdiğine, öğrenmeye ne kadar hazır ve ne kadar odaklı olduğuna bağlı. Yani dikkate alman gereken birçok şey var, bu yüzden herkese öneremem. Örneğin, kardeşime önermem ama eğer birinin bu gereksinimleri karşıladığını görürsem ona önerirdim. *(Katılımcı 2, E, 26, TR)*

K7 kodlu katılımcı, Türkiye’de eğitim almayı yalnızca akademik amaçlarla gelen ve ciddi bir öğrenme motivasyonuna sahip bireylere önermektedir.

Evet ama herkese değil. Öğrenmeyecek genç bir adama tavsiye vermemiştim. Türkiye’ye gelip öğrenmek istemezse bursunu kaybedecek. Burs yoksa ekonomik tarafı çok zordur. Ancak öğrenmeyi ve başarılı olmayı kendine hedef koyan bir kişi Türkiye’de güzel vakit geçirecektir. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

K16 kodlu katılımcı ise Türkiye’de şehre ve üniversiteye bağlı olarak tavsiye edilebilir diye söylüyor:

Evet ama sadece bazı üniversiteler için ve şehre göre değil. Hem lisans hem de yüksek lisansta size kaliteli bir eğitim verebilecek bazı iyi üniversiteler var. Benim bölüme göre Bilkent, İstanbul Teknik Üniversitesi, ODTÜ, Koç Üniversitesi’ni öneririm. Bunların çok zengin bir geçmişe sahip, çok iyi profesörleri var. Bu üniversitelerdeki eğitim oldukça iyi ve Avrupa düzeyindedir. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

Kalan üç katılımcı, Türkiye’de ekonomik istikrarsızlığın giderek artması nedeniyle Arnavut gençlere Türkiye’de yükseköğrenim görmemelerini önermediklerinin beyan etmektedir. Bu durumu en iyi ifade eden K10 anlatmaktadır:

Ekonomik açıdan konuşursak kimseye önermiyorum çünkü burs hiç yeterli olmadığı için ayı geçirmeleri zor olacak, ya da bir iş bulmak zorunda kalabilirler. Ama ekonomik açıdan iyilerse ilk Avrupa ülkelerinin sonra da Türkiye’yi. Türkiye’deki yüksek öğrenim Arnavutluk’takinden çok daha iyidir. Aynı şekilde konfor alanınızdan uzakta bir eğitim insanı çok olgunlaştırır ve daha tamamlanmış hissettirir. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

İngiltere’deki katılımcıların bulguları

İngiltere’yi yükseköğrenim destinasyonu olarak seçen Arnavut katılımcıların verdiği yanıtları incelenince, katılan 19 kişiden 7’si diğer Arnavut gençlere kesinlikle İngiltere’de yükseköğrenim görmelerini önermektedir. Katılımcıların çoğunluğunu oluşturan 11 katılımcı ise şartlı öneride bulunurken, yalnızca bir katılımcı özellikle ülkeye yönelik idealize edilmiş bir düşüncesi nedeniyle gidilmesi durumunda İngiltere’de eğitim tavsiye etmediğini belirtmektedir. Zira bu durum, gençlerinin ailesi üzerinde ciddi bir mali yük oluşturabilmektedir.

İngiltere’yi tavsiye eden katılımcılar, bu ülkeyi üstün akademik kalitesi ve kariyer gelişimine olan belirgin katkısı için nedenleri vermektedir. Dikkat çekici bir şekilde yaşam ve eğitim maliyetlerinin yüksekliğini kabul etmekler birlikte, bu katılımcılar İngiltere’de eğitim bir harcama değil, değer bir uzun vadeli “yatırım” olarak nitelendirmektedir.

Şimdi evet derim, ama o zamanlar, ilk başladığımda, hayır derdim. Zamanla çok şey değişti. Şu anda hem çalışıp hem de diploma alabileceğin birçok program var. İngiltere’de iş deneyimine büyük önem veriliyor, bu yüzden öğrencilere sadece ders çalışmakla kalmayıp iş deneyimi de

kazanmalarını tavsiye ederim. Londra çok pahalı olmasına rağmen buna değer, yani kendine yatırım yapmış olursun. Ancak, Londra dışındaki şehirlerde de kaliteli eğitim alabileceğin ve daha ekonomik olabilecek başka yerler, şehirler de var. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Uluslararası bir öğrenci olarak yaşamının zorlukları var, ancak gelecekte daha iyi bir eğitime ve daha iyi bir kariyere yatırım yapmak istiyorsanız buna değer. (Katılımcı 30, K, 33, İNG)

Evet, ancak yalnızca İngiltere değil, belirli bir akademik deneyim sunan herhangi bir ülke. Kişisel ve mesleki gelişim sürecinde çok değerli olduğunu düşünüyorum Arnavutluk'ta eğitim görmüş, orada çalışan, yaşayan; kariyerlerini bu şekilde geliştirmiş, mutlu olan ve bu yüzden de yurt dışında okumaya gerek duymayan çok insan var. Bu deneyimi yaşamadan da başarılı olabilirdim. Ancak bu deneyim herkese tavsiye edebileceğim kariyer için kaliteli bir adım sunuyor. (Katılımcı 34, E, 30, İNG)

K31 kodlu katılımcı, Arnavut gençlerin İngiltere’de eğitim deneyimi yaşamalarını güçlü bir şekilde önerip, bu deneyimi sadece diploma ediniminin ötesinde, İngiliz yükseköğretim kurumlarının karakteristik üstün akademik standartlarını içerdiğini vurgulamaktadır.

Evet, çünkü bu bir yaşam deneyimi ve herkesin bu deneyimi yaşaması gerektiğini düşünüyorum. Aynı şekilde, yalnızca başka bir diplomaya sahip olmayı değil, ciddi, prestijli ve değerli bir yüksek lisans derecesi arıyorsanız da tavsiye ederim. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

K26 kodlu katılımcının gerekçesi ise, yabancı bir ortamda karşılaşılan zorluklar yoluyla kendini tanımış olmaktadır.

Evet, %100. Kendini tanımak ve hayatta ne istediğin için mücadele edebilecek kadar yetenekli olup olmadığını görmek için iyi bir fırsattır. Yurtdışında öğrenci hayatı birçok fedakârlık ve zorluk içerebilir, ancak diğer yandan özellikle gençliğin en güzel döneminde böyle bir maceraya atılmak büyük bir zevktir. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

K29 kodlu katılımcı ise, Türkiye ve İngiltere’de eğitim görmüş olup, her iki ülkeyi de Arnavut gençlere önermektedir. Ancak Türkiye’yi kültürel gelişim, İngiltere’yi ise mesleki ilerleme açısından ayrıcalıklı görmektedir.

İngiltere'yi tavsiye ederim, ama aynı zamanda Türkiye'yi de. Arnavutluk dışında her yeri öneririm. Çünkü yurt dışında mezun olduğunda, yabancı bir diploman olur, farklı bir kültür görmüş olursun, yeni bir dil öğrenirsin, kendini sınamış ve yıllardır alıştığın evinden uzakta yaşamış olursun. Buna değer çünkü seni geliştirir. Lisans eğitimi için Türkiye'yi kültürel açıdan öneririm, çünkü bana bireysel olarak çok büyük değerler kattı, profesyonel açıdan olduğundan

daha fazla. Yüksek lisansı ise kariyerinde iyi bir profil oluşturmak için İngiltere’de yapmayı tavsiye ederim. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

Yukarıda belirtildiği üzere, 11 katılımcı İngiltere’yi şartlı olarak yükseköğrenim için tavsiye ettiklerini ifade etmektedir. Altı katılımcı verdiği koşul, üniversite harçları ve İngiltere’deki yaşam maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle iyi bir aile ekonomik durumunun gerekli olduğu şeklinde ifade etmektedir.

Elbette. Ama çok pahalı eğer maddi imkânınız iyiye bu deneyim pek çok kapıyı açar ve bir insan olarak gelişmenizi sağlar. (Katılımcı 25, K, 27, İNG)

Evet, İngiltere’yi diğer Arnavut öğrencilere,...tavsiye ederim. Akademik standartlar yüksektir ve farklı kültürlerle mesleki fırsatlarla tanışmak çok değerlidir. Ama sadece İngiltere’yi değil, Arnavutluk dışında hem akademik hem de ekonomik olarak uygun olan herhangi bir ülkeyi tavsiye ederim. İngiltere yaşam maliyetinin yüksek olduğu bir ülke ve daha düşük maliyetli olan başka ülkeler de var aynı anda akademik seviye de bir o kadar yüksek. O yüzden de sadece İngiltere’yi tavsiye etmem. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Tabii ki. Ancak göz önünde bulundurmaları gereken şey, İngiltere’deki eğitim ücretlerinin çok yüksek olduğudur. Eğer maddi imkânlar İngiltere’de eğitim için uygun değilse, Almanya, Fransa veya İtalya gibi diğer Avrupa ülkelerinde şanslarını deneyebilirler. Fakat maddi imkânlar elverişli ise, İngiltere çok iyi bir seçenektir. (Katılımcı 39, E, 21, İNG)

Diğer 5 katılımcıya göre ise Türkiye’deki bazı katılımcılar gibi İngiltere’de diğer koşul “cesaret” olarak öne çıkmaktadır.

Elde edilecek hedeflere bağlıdır. Mesela ben buraya geldiğim için kesinlikle pişman değilim çünkü kendimi nasıl başladığım ve şu an nasıl olduğum açısından görüyorum ve gerçekten çok farklı bir şekilde ilerledim. Tabii ki zor durumlar yaşadım ve çok stresli dönemler geçirdim. Üç yıldır tek başıma yaşıyorum ve bu, tüm işlerin üstesinden gelmek açısından benim için büyük bir adım oldu. Bunu çok beğendim, çok şey öğrendim, deneyim olarak çok tatmin edici buldum ve buraya gelmek ve dönmek konusunda hiç pişmanlık duymuyorum. Ama buraya gelmenin daha kolay olduğunu düşünen birine bunu kesinlikle tavsiye etmem. Burada iş bulmak hiç de kolay değil. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Bu güzel ama aynı zamanda zor bir soru, çünkü İngiltere’ye gelmek ve burada yaşamak çok da kolay değil. Kişinin yaptığı işte çok kararlı olması, çok çalışması ve işini sevmesi gerekir. Derslere odaklanmalı ve kolayca dikkati dağılmamalı. İngiltere’de saf bir şekilde hayatta kalmak zor olduğundan, kurnazca hareket etmeyi bilmek zorundadır. Burada pek çok fırsat var ve eğer o fırsatları havada yakalayabilecek kadar yetenekli değilsen, burada hayatta kalamazsın. Aynı zamanda maddi açıdan da dikkatli olmalı ve parayı iyi yönetmeyi bilmelisin, çünkü buradaki

yaşam standardı Arnavutluk'a kıyasla çok daha pahalı. Eğer bir öğrenci bunları göz önünde bulundurur ve böyle bir savaşı hem kendisiyle hem de ülkeyle başlatmaya hazırsa, o zaman EVET, İngiltere'yi öneririm. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

Evet, ama bu senin ne aradığınla alakalı. Eğer yeni kültürlerle, zorluklara ve mücadelelere açık biriyisen, o zaman evet, çünkü çok şey öğreniyorsun, çok şey görüyorsun ve çok şey anlıyorsun. Ancak ailene yakın olmak ve daha rahat bir hayat istiyorsan, İngiltere senin için uygun değil. Şunu unutmalısın ki, İngiltere'ye geldiğinde kimse seninle ilgilenmez, yalnızsın ve her şeyle tek başına başa çıkmak zorundasın. (Katılımcı 36, K, 21, İNG)

Bu çalışmada katılımcılardan alınan tüm yanıtlar incelendiğinde, iki grup arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar gözlemlenmektedir. Türkiye'deki katılımcılar, diğer Arnavut gençlere daha iyi bir akademik sistem, tam burs fırsatları ve kültürel gelişim imkanları nedeniyle Türkiye'yi önerirken, İngiltere'deki katılımcılar akademik gelişimin yanı sıra mesleki gelişimi de öne çıkarmakta, ancak tam burs olmaması nedeniyle bu konuda herhangi bir öneride bulunmamaktadır.

Koşullu öneriler bağlamında, İngiltere'deki katılımcılar tarafından vurgulanan ancak Türkiye'dekiler tarafından belirtilmeyen en önemli koşul, İngiltere'de yaşam maliyetlerinin çok daha yüksek olması nedeniyle ekonomik durum gerekliliğidir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki üç katılımcının ülkeyi tavsiye etmeme nedeni Türkiye'nin zorlu ekonomik durumu iken, İngiltere'de yalnızca bir katılımcı İngiltere'deki yaşam maliyetlerinin Arnavutluk'a kıyasla yüksek olmasını gerekçe göstermiştir. Bu bulgular, eğitim destinasyonu tercihlerinin ülkeye özgü ekonomik koşullar ve eğitim olanakları tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır.

4.3.4 Yurtdışında okumakla Arnavutluk'ta okumak arasında kişisel ve mesleki gelişim açısından temel farklar

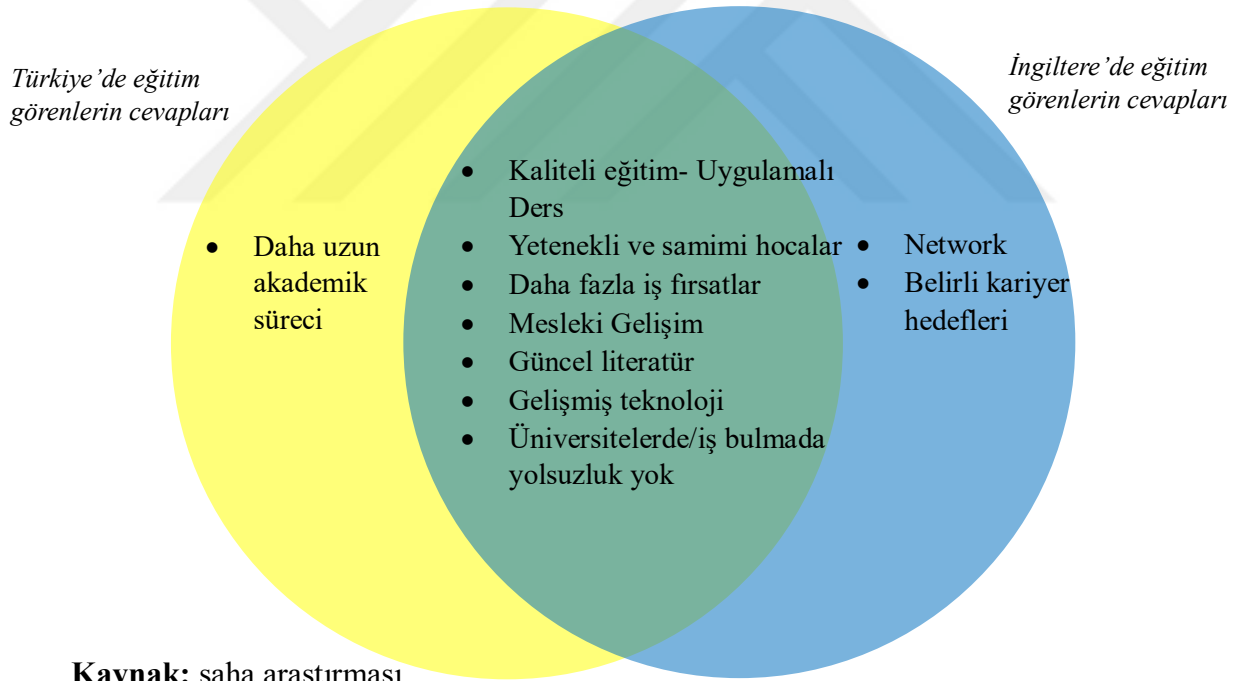
Katılımcıların ev sahibi ülkelerdeki deneyimleri hakkında derinlemesine tartışmaların ardından, onlara şu soru soruldu: “Sizce yurt dışında okumakla Arnavutluk'ta okumak arasında kişisel ve mesleki gelişim açısından temel farklar nelerdir?” Bu soru, yükseköğrenim için Arnavutluk'ta kalan öğrencilerle yurtdışını tercih edenler arasındaki mesleki ve kişisel farklılıkları kapsamlı bir şekilde ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Türkiye ve İngiltere'deki katılımcılardan gelen cevaplar büyük ölçüde benzerlik

göstermekte. Katılımcılar, üniversitelerde kaliteli eğitim, uygulamalı derslere verilen önem, hocalarla kurulan iletişim, artan kariyer olanakları, yolsuzluğu olmaması, daha fazla özerklik ve farklı kültürel ortamlara maruz kalma gibi avantajları vurgulamakta. Bu bulgulara ilişkin ayrıntılı bir tartışma, aşağıdaki bölümlerde ele alınacaktır.

4.3.4.1 Mesleki Farklar

Yukarıda belirtildiği gibi, bu çalışmayı tüm katılımcılar, yurtdışında yüksek öğrenim gören Arnavut gençler ile Arnavutluk'ta kalanlar arasında tutarlı mesleki akademik farklılıklar tespit etmişlerdir. Bu farklılıklar Şekil 4.1.'de gösterilmektedir. Bir katılımcı bu farkı özetle şu sözlerle ifade etmiştir: “Aradaki fark dağlar kadar büyük”. Katılımcıların

Şekil 4. 1. Yurt dışında okumakla Arnavutluk'ta okumak arasında mesleki gelişim açısından temel farklar

belirttiği en önemli farklılıklardan biri, yurt dışındaki üniversitelerin uygulamalı eğitime ve öğretim üyelerinin profesyonelliğine odaklanan nitelikli bir eğitim sisteme sahip olmasıdır. Buna karşılık, Arnavutluk'taki eğitim sisteminin yetersiz kaldığı, derslerinin ağırlıklı olarak teoriye odaklı ve öğretim üyeleri yeterince profesyonel olmadığı ifade edilmektedir. Bu durumu en iyi temsil eden yanıtlar şunlardır:

Tıp konusunda dağlar kadar fark var. Biz yurtdışında okuyanlar olarak daha fazla pratik yapma imkanına sahibiz, daha gelişmiş araçlar var, daha profesyonel doktorlar var, yani her ilgili alan için uzmanlar mevcut. Eğitim aldığımız hastaneler daha büyük ve daha kaliteli. Arnavutluk'ta tıp çok zayıf ve gelişmemiş durumda, birçok durumda profesör derse bile gelmiyor. Eğitim düzenli değil. Genellikle teori öğreniyorlar ve pratikte sıfırlar. (Katılımcı 1, E, 23, TR)

Profesyonel olarak akademik kalite aynı değildir. Üniversitede sahip olduğunuz kitaplar, kullanılan edebiyat, imkanlar, online ve fiziksel olanlar aynı değil. Arnavutluk'ta okumaktan daha fazlasını öğrenmeyi başarıyorsunuz. Profesörler de farklı, mesela Avrupa'da, hatta dünyada mezun olmuş profesörler var, yani oldukça iyi bir altyapıya sahipler. Arnavutluk'ta da böyle profesörler var, ama sayıları çok çok az. (Katılımcı 6, E, 28, TR)

Bana göre profesyonel tarafta en büyük değişiklik pratik yani bölümünüzden ne aradığınızdır. İhtiyacınız olan malzemeler için daha fazla para ödeseniz bile buna değer. Ne yazık ki burada, Arnavutluk'ta gerekli pratiğe sahip değilsiniz ve şu anda Arnavutluk'ta dış hekimliği okuyan öğrencilerin iyi ve sorumlu dış hekimleri olacaklarını düşünmüyorum. (Katılımcı 2, E, 26, TR)

Burada, İngiltere'de profesyonel açıdan, bölümünüz hakkında daha fazla bilgi edinmek için daha fazla fırsatınız var. Bu şekilde daha fazla iş fırsatına sahip olursunuz. Buradaki Arnavutlar büyük şirketlerde çalışıyor ve çok başarılılar. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Bu iki öğrenci arasında çok fark var çünkü %100 farklı deneyim yaşamışlar ve aslında tamamen farklı iki kişiyi temsil eder; çünkü biz yurtdışına çıkıp gerçekten öğrenmeye istekli olarak gidiyoruz. Ama Arnavutluk'ta, gördüğüm ve duyduğum kadarıyla, öğrenciler üniversiteye gitmelerine rağmen gerçekten çalışmıyorlar, sadece vakit geçiriyorlar. Kütüphaneye gitmiyorlar, ne yaptıklarını bile bilmiyorum. (Katılımcı 33, K, 27, İNG)

Atölye çalışmaları, eğitimler, web seminerleri yeni beceriler ve mesleki gelişim için daha fazla bilgi açısından önemlidir. Profesörlerin öğrencilerle iletişim şekli çok önemlidir. Bunları Arnavutluk'ta bulunması neredeyse imkansızdır. (Katılımcı 26, K, 25, İNG)

Ayrıca, bazı katılımcılar yurtdışındaki üniversitelerdeki (Türkiye'de ve İngiltere'de) akademik literatürün Arnavutluk'taki kıyasla daha güncel olduğunu belirtmişlerdir:

Yurt dışında okuyanların akademik açıdan çok daha hazırlıklı olduklarını düşünüyorum, farklı bir şekilde öğrendiğiniz için Arnavutluk'takilerden biraz daha iyi oluyor. Hatta daha güncel kitaplar, bilgi edindiğiniz için, yarın mesleğinizi yaparken daha bilgi sahibi olabilirsiniz. Staj ve iş için daha fazla fırsatınız var. (Katılımcı 24, K, 24, İNG)

Mesleki olarak ise burada edindiğim akademik bilgileri Arnavutluk'ta öğreneceğimi sanmıyorum. Özellikle literatür açısından. Arnavutluk'ta literatür pek geniş değildir. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

Yurtdışında üniversitelerde ileri teknoloji kaynaklarının entegre edildiğini, bunun Arnavutluk'taki sınırlı teknolojik altyapıyla tezat oluşturduğunu vurgulamıştır:

Mesleki açıdan bakıldığında tıp Arnavutluk'takinden çok daha ileri düzeydedir. Üniversite hastanelerinde en son ve uluslararası teknolojiye sahip, bunu Arnavutluk'ta bulamazsınız. (Katılımcı 13, E, 32, TR)

Profesyonel olarak ileri teknolojiye, araştırma imkanlarına... maruz kalmak, Arnavutluk'ta erişemeyeceğim bir şey. (Katılımcı 22, E, 21, İNG)

Çoğu katılımcıların dile getirdiği çok önemli bir fark, Arnavutluk'ta çok sık yaşanan, üniversite ve iş bulma yolsuzluğunun olmaması.

Asıl değişiklik öğrencinin rolüdür. Bana öyle geliyor ki Arnavutluk'ta öğrenciye az, paraya daha çok değer veriliyor. Yani Arnavutluk'ta çok yolsuzluk var. Ne yazık ki Arnavutluk'ta öğrenci istediği kadar ders çalışabilir, ancak sınavı geçmek için önce profesörün ofisine gitmesi gerekir. Ama Türkiye'de bunlar olmuyor ve kimse hakkını yemez. (Katılımcı 18, K, 19, TR)

Halen Arnavutluk'ta bulunan Arnavut öğrencilerin umutları tükendi, artık kalmadı. Kardeşimle konuştuktan sonra o da bana çoğu insanın eğitimi sadece parayla kazanılabilecek bir şey olarak gördüğünü söyledi. Hatta birçok öğrenci, bir şeyler öğrenmekten yorulduğu için sınavlara girmek dışında para karşılığında çağrı merkezlerinde çalışmaya gidiyor. Yurtdışında okuyan Arnavut öğrenciler ise öğrenmeyi, kariyerlerini geliştirmeyi ve başarılı olmayı hedefliyorlar. Yurtdışında öğrenim gören bizler, gelecek için çok daha fazla umut taşıyoruz. Arnavutluk'a dönersek, işe girmek için daha fazla şansımız var çünkü insanlar, "Bu öğrenci yurtdışında mezun oldu, daha fazlasını başardı ve bu nedenle işi alacak" diyeceklerdir. Dolayısıyla, umudumuz daha fazla. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Arnavutluk'tayken kişisel olarak çok büyük bir fark olmadığını düşünüyorum çünkü kişisel zorluklarla değil akademik zorluklarla karşılaştıklarını düşünüyorum. Arnavutluk'taki sistem çok kötü olduğundan dersi geçmek için para ödemeniz gerekiyor. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Yurtdışında çalışma imkanları daha fazla, ama bu imkanlar da zor, çünkü hedeflerine ulaşmak için çok çalışman gerekiyor. Belki Arnavutluk'ta bu kadar zorlanmana gerek kalmaz, çünkü "tanıdık" kullanabilir ya da birine fazla ödeme yaparak bir iş bulabilirsin. (Katılımcı 39, E, 21, İNG)

Türkiye ve İngiltere'deki okuyan katılımcılar, Arnavutluk'a kıyasla daha fazla istihdam imkânı sunulduğu konusunda hemfikir olmaktadır. Ancak bu görüş, İngiltere'deki katılımcılar tarafından Türkiye'dekilerden daha sık vurgulanmaktadır.

Yurt dışında okuduğum için Türkiye'de okuduğum bölümden işe alım yapan firmalar daha fazla. Daha fazla uzmanlık yaparsanız daha fazla seçenek var. Küresel şirketlere benzeyen pek çok farklı eğitim tarzı var. Üstelik bu şirketlere çalışmak daha fazla fırsat var. Bu, iyi bir gelire sahip ve iyi bir işe sahip olmanıza yardımcı olur. *(Katılımcı 16, K, 25, TR)*

Mesleki olarak, yurt dışında daha fazla pratik yaparsın. Mesela ben sosyoloji okudum ve sürekli farklı ülkelerden, farklı kültürlerden insanlarla tanıştım ve çok şey öğrendim. Böyle bir fırsat Arnavutluk'a gelemeyiz. Sosyoloji bölümü çok geniş ve Arnavutluk'ta bir iş yeri bulmak o kadar kolay değil. Ama yurt dışında okuyunca ya da başka bir ülkede bence hem Arnavutluk'ta hem de başka ülkelerde iş fırsatları daha fazla olur. *(Katılımcı 10, K, 25, TR)*

Profesyonel açıdan ise, çok çalışırsan nerede yaşarsan yaşa başarıya ulaşabilirsin. Ancak İngiltere'de kendini geliştirmek için daha fazla imkânın olduğunu ve dolayısıyla daha fazla iş fırsatı bulabileceğini söyleyebilirim. *(Katılımcı 35, K, 25, İNG)*

İngiltere'de kariyer olanakları çok yüksek ve kimse senin dünyanın hangi ülkesinden geldiğini ilgilendirmez. *(Katılımcı 37, K, 26, İNG)*

Türkiye'de okuyan katılımcıların aksine, İngiltere'de eğitim gören katılımcılar, orada sağlanan akademik ve profesyonel ağların yanı sıra hedeflerinin Arnavutluk'takilere kıyaslanamayacak düzeyde üstün olduğunu belirtmişlerdir.

Profesyonel olarak... küresel network maruz kalmak, Arnavutluk'ta erişemeyeceğim bir şey. *(Katılımcı 21, K, 28, İNG)*

İngiltere'ye geldiğimde diğer öğrencilerle gelecekte ne yapmak istediklerini konuştuğumda, çoğu kişi kendi işlerini kurmak ya da küçük bir yan iş yapmak istediklerini söyledi. Bu bana oldukça absürt gelmişti, çünkü kendim böyle büyük hedeflere sahip değildim. Eğer Arnavutluk'ta kalsaydım, sadece bir iş bulup o işte kalmayı düşünürdüm ve ekstra başarılar veya ilerlemeler hakkında fazla düşünmezdim. *(Katılımcı 24, K, 24, İNG)*

İngiltere'de okuyan katılımcıların aksine ise, Türkiye'de eğitim gören katılımcılar, lisans eğitimi sürelerinin Arnavutluk'takine kıyasla daha uzun olmasını bir avantaj olarak değerlendirmekte ve bu sayede daha kapsamlı bir akademik birikim elde ettiklerini ifade etmektedirler.

Lisans eğitiminin Arnavutluk'ta 3 yıl, Türkiye'de ise 4 yıl olduğunu da söyleyebilirim. 1 yıl az değil çünkü çok şey öğrenebilirsiniz. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

4.3.4.2 Kişisel Farklar

Katılımcılar, yurtdışında eğitim gören Arnavut gençler ile Arnavutluk'ta eğitim görenler arasında, aynı kişisel gelişim farklılıklarını tespit etmişlerdir. Arnavutluk'ta kalan gençler de kişisel gelişim yaşasa da süreç önemli ölçüde farklılık göstermektedir çünkü yurtdışında eğitim görenler daha fazla sayıda ve daha çeşitli zor durumlarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar ise yurtdışında okuyanlar farklı dil ve kültürlerle maruz kalma, artan olgunluk, bağımsızlık, zorluklara karşı direnç, daha fazla sorumluluk, genişleyen bakış açıları ve deneyim rehberliği gibi durumları daha gençken kazanmalarına neden olmaktadır.

Katılımcıların çoğu, yurtdışında eğitim gören gençlerin Arnavutluk'ta büyük ölçüde mevcut olmayan farklı kültürlerle ve dillere maruz kaldığını vurgulamıştı:

Kişisel olarak Arnavutluk'ta deneyimlemeyeceğim birçok açıdan yararlı oldu. Farklı ülkelerden gelen öğrencilerle tanıştığım için farklı kültürler öğrenmiş oldum. Bu sayede hayatın siyah – beyaz olmadığını gördüm. (Katılımcı 17, E, 25, TR)

Kişisel: Yabancı bir ülkede okuduğunuzda başka bir kültür, başka bir ülke, başka bir sistem görürsünüz. Çok şey öğreniyorsunuz ve bir kişi olarak kendinizi tamamlıyorsunuz. (Katılımcı 19, E, 24, TR)

Evde, ailenizle birlikteyken dünyayı bir çiçek tarlası olarak görürsünüz ama yalnız yaşamaya başladığınızda dünyanın bir çiçek tarlası değil dikenler tarlası olduğunu anlarsınız. Bende değişen şey bu oldu, her şeyi tek başıma yapmak zorunda kaldığım için, bana yardım edecek ne annem ne de babam var. Sadece büyüdüğümü söyleyebilirim. Konya sakin bir yer, pek sevmiyordum, bana göre bir şehir değil ama artık seviyorum çünkü dediğim gibi beni büyüttü. (Katılımcı 3, K, 21, TR)

Yurtdışında, farklı kültürlerden gelen insanlarla bir araya geliyorsun, onlarla yaşayabilirsin, okuyabilirsin, yiyebilirsin. Bu çok güzel bir şey ve Arnavutluk'ta böyle bir deneyim yaşayamazsın. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Kişisel olarak yurtdışında eğitim almanın cesaret gerektireceğini söyleyebilirim. Konfor alanının dışına çıkmak istemeyen, başka kültürlerle açılmak istemeyen insanlar var. Ekonomik imkânları olan başka insanlar da var ama onlar Arnavutluk'ta kalmak istedikleri için gelmek istemiyorlar. Kişisel açıdan bakıldığında yurt dışında okuyan bir kişi diğer kültürlerden daha çok şey öğrenir ve kendisinden daha fazlasını talep eder. (Katılımcı 31, E, 22, İNG)

Her iki açıdan da birçok farklılık var, ancak kişisel açıdan daha fazla fark olduğunu söyleyebilirim. Bunu söylüyorum çünkü dilini, kültürünü, sistemini ve toplumunu bilmediğin bir ülkede hayatta kalman gerekiyor. O ülkeye uyum sağlamak için kendinle on kat daha fazla

çalışman lazım. Arnavutluk'ta bu düzeyde bir zorluk yaşamazsın, çünkü doğduğun yerdesin ve o toplumun bir parçasısın. (Katılımcı 35, K, 25, İNG)

Neredeyse tüm katılımcılar, yabancı bir ülkede tek başına yaşamamanın olgunluk, bağımsızlık gelişimini hızlandırdığına değinmektedir.

... Yalnız yaşarken, bizde bir laf var, “hem Ali hem Kadi” olursunuz... Yani yurtdışındayken kendi işinizin patronu olursunuz, kimliğinizi şekillendirip büyürsünüz. (Katılımcı 18, K, 19, TR)
Bir Türk psikoloğu diyor ki: Öğrenci yurt dışında okurken ilk duygularını uyum sağlamadığı, bilmediği başka bir dilde yetişkin olarak %100 yaşar. Kişisel açıdan bakıldığında ailenizi özlememek, dilinizi öğrenmek gibi birçok nedenden dolayı ülkenizde kalmak daha iyi olabilir. Ama başka bir yandan uluslararası öğrenciyken da bireyi daha güçlü, daha bağımsız kılıyor, karakterini şekillendiriyor. (Katılımcı 4, K, 22, TR)

Kişisel gelişim söz konusu olduğunda, yabancı bir ülkede olduğunuzda daha fazla zorluk yaşarsınız. Her zaman olumlu düşünmeniz gerekiyor çünkü birçok zorluk var. Bazı insanlar bunu stresle karşılayabilir ve bu onları kötü etkiler. Ancak bu zorluklar sizi büyütür, olgunlaştırır ve kendinizi tanımanızı sağlar. Arnavutluk'tayken kişisel olarak çok büyük bir fark olmadığını düşünüyorum çünkü kişisel zorluklarla değil akademik zorluklarla karşılaştıklarını düşünüyorum. (Katılımcı 28, K, 23, İNG)

Yurt dışında okumak bağımsızlığı daha fazla teşvik eder ve size işleri kendi başınıza yönetmeyi öğretir. Yalnız yaşamak insanı gerçekten büyütür. (Katılımcı 23, K, 21, İNG)

Bazı katılımcılar, bu zorlukların kendileri için bir “rehber” niteliğinde olduğunu, ileride benzer durumlarla karşılaştıklarında daha az zorlanacaklarını belirtmektedirler.

Yurt dışındayken işleri kendin halletmeyi öğrenirsin, anne ve babanın yardımı olmadan bu süreç seni olgunlaştırır. Bu deneyimler, öğrencinin gelecekteki yaşamında da değer taşır. Benzer veya farklı zorluklarla karşılaştığında, bu zorlukları nasıl aşacağına dair bir rehber ve deneyime sahip olur. (Katılımcı 15, E, 29, TR)

Her şeye sıfırdan başlamanın ne demek olduğunu öğrenirsiniz. Ben mesela 2 defa 0'dan başladım, ilki Türkiye'deki lisans ve birinci yüksek lisans ve ikincisi, İngiltere'deki ikinci yüksek lisans içindi. İngiltere'de hiçbir sorun yaşamadım çünkü önceden deneyimim vardı. Diğer insanlar için de aynı şey olduğunu eminim yani bir kere 0'dan başlarsan, gelecekteki deneyimler kolaylık olur. (Katılımcı 29, E, 29, İNG)

Vurgulanan bir diğer önemli fark, yeni deneyimler ve insanlarla karşılaşma yoluyla dünya görüşünün genişlemesiydi:

Kişisel açıdan bakıldığında, birçok başka kültürle her zaman iletişim halinde olduğunuz için kültürel dünya görüşü gelişir. Farklı kültürlerden insanlarla takılmazsanız sosyal olarak pek gelişemeyeceğinizi söyleyemem. *(Katılımcı 9, E, 27, TR)*

Arnavutluk'ta yaşayan bir genç üniversite gibi yeni bir ortamla karşı karşıya kalabilir bu, lise ortamından üniversitenin ortamına kadar farklıdır. Böylece ortam, iletişim dili, bazı hayata bakış açıları değişebilir. Ama yurtdışına çıktığınızda sizi kültürel açıdan anlamayan, zihinsel açıdan anlamayan, temel şeylerini anlamayan insanlarla da karşılaşıyorsunuz. *(Katılımcı 7, K, 25, TR)*

Katılımcılar ayrıca daha fazla sorumluluk geliştirdiklerini tutarlı bir şekilde ifade etmektedir.

Bu durumu iyi açıklayan ifade aşağıda yer almaktadır:

Yurt dışında okuyan bir öğrenciyle Arnavutluk'taki bir öğrenci arasında hayata dair daha geniş bir vizyon farkı vardır. Paranın değerini daha iyi bilir, yalnız yaşamının ve hayatın ne kadar zor olduğunu anlar, işin, ailenin kıymetini daha iyi kavrar. Eğer bu yaşam seviyesine ulaştıysan, gelecekte daha büyük şeyler için birçok kapının açık olacağını bilmeli. *(Katılımcı 36, K, 21, İNG)*

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, literatürden elde edilen bilgiler araştırmadan çıkarılan sonuçlar tartışılmaktadır. Tartışma sonrasında gelecek çalışmalar için öneriler sunulmaktadır.

5.1 Sonuç ve Tartışma

Arnavutluk uzun yıllardır nüfusunun büyük bir kısmının göç etmesiyle mücadele etmektedir. Son dönemlerde ise özellikle genç nüfusunun eğitim amacıyla yurtdışına gitmesi, bu sorunu daha fazla derinleştiren kritik bir boyut kazanmıştır. İtalya, Almanya, Fransa gibi geleneksel göç destinasyonlarının yanı sıra İngiltere ve Türkiye son dönemde Arnavut gençler için giderek daha fazla tercih edilen ülkeler haline gelmiştir. İngiltere ve Türkiye kendine özgü benzerlikleri ve farklılıkları olan çok kültürlü yapılarıyla, küçük bir ülkeden gelen Arnavut öğrencilerin deneyimlerini incelemek açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma, Arnavut gençlerin İngiltere ve Türkiye’deki yükseköğrenim motivasyonlarını ve karşılaştıkları zorlukları anlamayı amaçlamaktadır. Bu temel amacı gerçekleştirmek için dört ana hedef belirlendi: Arnavut gençlerin okumak istedikleri ülkeye gitmeden önceki motivasyonlarını ve beklentilerini incelemek; İngiltere veya Türkiye’yi seçme nedenlerini anlamak, bu iki ülkede yaşam ve eğitim deneyimlerini ve aralarındaki farkları analiz etmek; mezuniyet sonrası planlarını değerlendirmek ve o ülkede kalmak, ülkelerine geri dönmek ya da başka bir ülkeye gitmek ile ilgili niyetlerini anlamak.

Bulgular ve yorumlar bölümünde açıklandığı üzere, bu çalışmaya Türkiye’yi eğitim amacıyla tercih eden 20 ve İngiltere’yi tercih eden 19 olmak üzere toplam 39 Arnavut genci katılmayı kabul etmiştir. Bu nitel araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler üç temel eksen etrafında şekillendirilmiştir. İlki, Arnavut gençlerin Türkiye veya İngiltere’yi tercih etme motivasyonları ve oraya gitmeden önce süreçleri; ikincisi, gençlerin seçtikleri ülkede yaşadıkları adaptasyon sürecinde karşılaştıkları zorluklar ve üçüncü ise gençlerin akademik dönemi tamamladıktan sonraki gelecek planları ve hangi ülkede yaşamayı tercih ettiklerini anlamayı hedeflemektedir.

Okumak İstedikleri Ülkeye Gitmeden Önceki Dönemi: Göç motivasyonlarını açıklayan en önemli teorilerden biri “itme-çekme” teorisidir. Literatürde de belirtildiği gibi, Mazzarol ve Soutar (2002: 83) gençlerin eğitim destinasyonu seçimini üç aşamalı bir süreç olarak

tanımlamaktadır: (1) yerel eğitim yerine yurtdışı eğitimi tercih etme kararı ve bu itici faktörlerden etkilenir, (2) hedef ülke seçimi, çekici faktörler ön plana çıkar ve (3) seçilen hedef ülke içindeki belirli bir kurumu seçmesi. Bu çalışma, tüm katılımcıların benzer bir yol izlediğini doğrulamaktadır. Çünkü ilk önce itici faktörler nedeniyle yurtdışına okumaya karar vermişler, ardından çekici faktörlere göre ülke seçimi yapıp sonra kurum kararı almışlardır.

Katılımcıların motivasyonları hem Türkiye’yi hem de İngiltere’yi seçenlerde de benzerlik göstermiştir. Arnavutluk’taki yükseköğretim sistemine duyulan memnuniyetsizlik, yaygın yolsuzluklar ve düşük maaşlar, sınırlı kariyer olanakları ile yaşam kalitesinin yetersizliği gibi sosyo-ekonomik sorunlar başlıca itici faktörler olarak öne çıkmıştır. Bu bulgular, Hoxhaj ve Xhani (2023: 176-183) ile Gedeshi ve King (2023: 73-97) gibi araştırmacıların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca Likaj vd. (2024: 1-36), Xhemollari (2019: 11-24) ile “Levizja Mjaft!” (2015: 1-30) vurguladığı üzere, puan satın alma ve nepotizm gibi yolsuzluk biçimleri de önemli itici faktörler arasında yer almaktadır.

Öte yandan, katılımcıları uluslararası yöneltten çekici faktörler arasında kaliteli eğitim, uluslararası geçerliliği olan diploma, prestijli üniversiteler, kariyer fırsatları ve kültürel deneyimler öne çıkmıştır. Bu sonuçlar, mevcut literatürle uyumludur, Gedeshi ve King (2023), Arnavut gençler arasında benzer eğilimler gözlemlemiştir. Mazzarol ve Soutar (2002) ve Agarwal’ın (2021: 66) ise prestijli üniversiteler ve eğitimin kalitesinin önemini vurgulamıştır. Agarwal (2021: 66) ayrıca kültürel keşif ve kişisel gelişimin önemli motivasyon kaynakları olduğunu belirtmiş, bu bulgu Hovdhaugen ve Wiers-Jenssen (2023: 210) ve Toumanidou (2020) tarafından da doğrulanmıştır.

Çalışma kapsamında tüm katılımcılara Türkiye veya İngiltere’yi eğitim destinasyonu olarak seçme nedenleri sorulmuştur. Katılımcılar, daha önce belirtilen motivasyonlara ek çeşitli gerekçeler sunmuşlardır. Özellikle dikkat çeken bir bulgu, Türkiye’nin İngiltere’ye kıyasla Arnavut gençler arasında daha yaygın bir tercih olmasıdır. Resmi veriler bu durumu doğrulamaktadır çünkü YÖK kayıtlarına göre 2022-2023 akademik yılında Türkiye’de 1051 Arnavut öğrenci eğitim görürken, İngiltere’de, HESA verilerine göre aynı dönemde Arnavut sayısı 910 olarak kaydedilmiştir (YÖK; HESA, 2024).

Türkiye'yi tercih etmede, burs imkanları, düşük yaşam maliyetleri, kültürel benzerlikler ve tanıklardan gelen tavsiyeler belirleyici olmuştur. Bu bulgular, kültürel yakınlık ve ekonomik faktörleri vurgulayan Kondakçı vd (2016: 287-308) ile eğitim kalitesinin öneminde dikkat çeken Balaban'ın (2014), Koç (2024) ve Özoğlu vd. (2015: 223-237) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Güvenç'e (2024) göre, uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi seçme faktörler arasında zorunlu göç de yer almaktadır. Fakat, bu çalışmaya katılan Arnavut öğrencilerde böyle bir göç motivasyonu bulunmamaktadır.

İngiltere'yi tercih eden katılımcılar için başlıca motivasyonlar, İngilizce dil yeterliliği, ABD'ye göre coğrafi yakınlık, tanıdıkların (arkadaş, aile, akraba) tavsiyeleri ve kariyer beklentileri olmuştur. Bu sonuçlar, İngiltere'nin akademik itibarını ve mesleki gelişim fırsatlarını vurgulayan SI-UK (2023) ile uluslararası diploma tanınırlık ve mezuniyet sonrası istihdam avantajlarını öne çıkaran Maringe ve Carter (2016) ile paralellik göstermektedir. Mazzarol ve Soutar (2002) de coğrafi yakınlığın önemine dikkat çekmiş. Huang ve Turner'e (2018) göre, Çinli öğrencilerin, İngiltere'de okumanın en önemli motivasyonlar arasında anavatan'daki kariyer olanaklarını geliştirmek ve kişisel gelişim/büyüme sağlamak olduğunu tespit edilmiştir. İngiltere'de hatta Türkiye'de öğrenim görmeyi seçen Arnavut öğrencilerle yapılan bu çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Atar vd. (2017) ve Abdulazeez vd. (2025: 227-242)'e göre, uluslararası öğrencilerin İngiltere'yi seçme sebepleri arasında eğitimin prestiji ve itibarı, tanıdık tavsiyeleri, çağdaş bilgi edinme ve kariyerde ilerlemenin yanı sıra yerel halkla İngilizce dilini pratik etme isteği de yer almaktadır. Ancak bu çalışma, Arnavut öğrencilerin İngiltere'yi İngilizce pratiği yapmak için değil, İngilizceyi bildikleri ve yeni bir dil öğrenmek zorunda kalmayacakları için seçtiklerini ortaya koydu.

Her iki grupta da tanıdık tavsiyeleri ve sosyal ağların varlığının önemli bir motivasyon kaynağı olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu Mazzarol ve Soutar'ın (2002) çalışmasında da belirtilen sosyal faktörlerin rolünü desteklemektedir. Ancak iki grup arasında önemli bir fark, tanıdıkların etkisinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye'yi seçen 20 katılımcıdan sadece 6'sının bu ülkede tanıdığı bulunurken, İngiltere'deki 19 katılımcıda 14'ünün aile bağları mevcuttur. Bu durum İngiltere'yi seçen katılımcıların büyük çoğunluğu tercihlerini aile, akraba veya tanıdık tavsiyelerine dayandırırken (Atar vd. 2017), Türkiye'yi seçen katılımcıların çoğunluğu imam hatip lisesi ve YEE kursları aracılığıyla Türkiye'nin akademik kalitesi ve YTB burslarından

haberdar olmuşlardır. Balaban (2014: 630) ve Absarılioğlu'nun (2022: 22) çalışmaları da bu bulguları desteklemektedir.

İki grup arasında ekonomik faktörler açısından da belirgin bir ayrım görülmüştür. Türkiye'nin düşük yaşam maliyetleri birçok katılımcı için belirleyici olurken, İngiltere'yi tercih edenlerin çoğu kişisel/ailevi kaynaklara dayanmış ve 19 katılımcıdan sadece üçü kısmi burs alabilmiştir. Kültürel benzerlikler de Türkiye'yi seçen bazı katılımcılar için bir motivasyon olurken, İngiltere'yi seçenlerden bu faktör dile getirilmemiştir.

Bu çalışmada her iki grubun Türkiye ve İngiltere'ye başvuru süreçlerinde Arnavutluk devlet kurumlarından kaynaklanan zorluklarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Bürokratik gecikmeler bilgi eksikliği, kaba davranışlar ve işlemleri hızlandırmak için “tanıdık” gereksinimi gibi sorunlar sıklıkla rapor edilmiştir. İngiltere'yi seçen katılımcıların çoğu eğitim danışmanlık ajanslardan destek alırken, Türkiye'yi seçenler bu süreçleri kendi imkanlarıyla yürütmüştür. Ancak İngiltere'ye başvuru sürecinin oldukça karmaşık olduğu ve katılımcıların vize almak için gerekli mali kaynağı temin etmekte zorlandıkları belirlenmiştir. Bu bulgu, Maringe ve Carter (2016: 459-475) ile Mowjee'nin (2013: 193-213) İngiltere'ye başvuru sürecinin kolay olarak tanımlayan çalışmalarıyla çelişmektedir.

Gedeshi ve King'in (2023: 82) bulgularına dayanarak, daha yüksek gelire ve üst düzey mesleklere sahip ailelerin çocuklarını İngiltere'ye gönderme eğiliminde olduğu ve daha mütevazı ekonomik koşullara sahip aileler Türkiye veya Bulgaristan gibi düşük öğrenim ve yaşam maliyetlerinin olduğu ülkelere göndermektedir. Bu çalışmanın verileri de bu bulgularla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmanın, yüksek gelirli ailelerin çocuklarını, yüksek eğitim için İngiltere'ye gönderme eğiliminde olduğu ve daha orta ya da düşük gelirli ailelerin ise Türkiye'yi tercih ettiği sonucuna varmaktadır. Ancak, araştırmada dikkat çeken iki istisnai durum gözlemlenmiştir. İlki, düşük gelirli bazı ebeveynlerin geniş aile desteği sayesinde çocuklarını İngiltere'ye ve ikincisi yüksek gelirli bazı ebeveynlerin çocuklarını Türkiye'ye göndermesidir.

Okumaya Karar Verdikleri Ülkede Bulundukları Süre: Bu araştırmaya katılan Arnavut katılımcıların ev sahibi ülkelere ilk geldiklerinde duygusal tepkileri inceledi. Çoğu Arnavut gençler korku ve heyecanın bir karışımını deneyimlerken, İngiltere'yi tercih eden gençlerin

çoğunluğu (19 kişiden 17'si) olumlu duygular bildirmiştir, bu durum Oberg'un (1960) adaptasyon "balayı" dönemine ile uyumludur ` (Oberg 1960 aktaran Yiğit, 2021: 8; Wang ve arkadaşları, 2018: 825). Buna karşılık, Türkiye'deki Arnavut gençlerin önemli bir kısmı (20 kişiden 10'u) yalnızlık, korku ve hatta pişmanlık gibi olumsuz duygular yaşadıklarını ifade etmiştir ve bu sonuç Kim'in (2001) adaptasyon teorisinde "stres" aşaması ile örtüşmektedir.

Bu araştırmanın bulgularına göre, uyum sürecindeki ilk zorluklar iki ülke arasında farklılık göstermiştir. Türkiye'de, Arnavut öğrenciler en çok gündelik iletişimde dil, yurt yaşamına alışma (Özçetin, 2013) ve belge işlemleri konusunda sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin çok küçük bir kısmı ise bütçe yönetimi, altyapı ve toplu taşıma sistemlerine aşina olmadıkları için zorluk yaşadıklarını öne sürmektedir.

İngiltere ve Türkiye'deki Arnavut uluslararası öğrencilerin karşılaştığı ilk sosyal zorluklardan biri, alışık olmadıkları kültürel ve sosyal ortamlarda günlük dil kullanıma uyum sağlamak oldu. Bu durum gündelik konuşmaları yürütmeyi, yerel deneyimleri anlamayı ve gayri resmî etkileşimlere katılmayı kapsıyordu, ki bunların yeni ortama adapte olmuş hissetmek için hayati öneme sahiptir. Fredric Jameson'ın (1972:107) "dil hapishanesi" kavramından yola çıkıldığında, bu mücadelenin yalnızca bir iletişim engelinden ibaret olmadığı, dili kendisinin sosyal anlama erişimi nasıl şekillendirdiğini ve sınırlandırdığını yansıttığı görülür. Bu bağlamda dil, insanların iletişim kurma ve başkalarıyla ilişki geliştirme biçimlerini kısıtlayan bir "hapishane" işlevi görür. Ancak zamanla neredeyse tüm öğrenciler, bu dil ifadeleri öğrenerek ve kültürel-sosyal bağlama uyum sağlayarak bu zorluğun üstesinden gelir. Öğrencilerin uyum sağlama becerisi, dil "hapishanesinden" tam kaçmasalar da onun içinde işlev görmenin yollarını bulabildiklerini göstermektedir.

Türkiye'de, uluslararası öğrencilerin gündelik dile ilişkin yaşadıkları sorunun önemi, Topal ve Tauscher (2020: 309-336), Özoğlu vd. (2015:223-237), Özçetin (2013), Nkoko (2016) tarafından önemli bir sorun olarak ortaya konmuştur. Ancak Raza (2023) uluslararası öğrencilerin en az yaşadığı sorunun dil olduğu savunmaktadır ve bu sonuç çalışmamızın bulgularıyla çelişmektedir. Türkiye'ye vardktan sonra, uluslararası öğrencilerin hayatlarını düzene sokmaları için farklı kurumlardan çeşitli evraklar hazırlamalar gerekmektedir. Bu durumu Topal ve Tauscher (2020: 309-336) ve Özoğlu (2015: 223-237), oryantasyon eksikliği ve varış sonrası yeterli rehberlik hizmetinin bulunmamasıyla ilişkilendirmektedir.

İngiltere'ye geldiklerinde Arnavut uluslararası öğrencilerin karşılaştıkları ilk zorlukların akademik uyum, konaklama (Atar vd., 2017, Abdulazeez vd., 2025: 227-242, Adisa vd. 2019), zaman yönetimi, altyapı ve toplu taşıma olduğu sonucuna varılmıştır.

Her iki grupta da orta zorluklar bütçe yönetimi ve günlük iletişimde dil engeli olmuştur. Ancak Türkiye'deki Arnavut öğrencilerin çoğunun Türkçe bilmemesi ve TÖMER'de hazırlık eğitimi alması gerekirken, İngiltere'dekilerin tamamı İngilizce bilmekteydi (sadece aksan nedeniyle zorlandıklarını belirtmiştir).

Bürokratik süreçler de ülkeler arasında belirgin farklılıklar göstermiştir. Türkiye'de kayıt işlemleri daha uzun sürerken, İngiltere'de en yoğun prosedürler vize başvuruları gibi gidiş öncesi aşamalarda yaşanmıştır. Ayrıca, İngiltere'deki Arnavut öğrencilerin çoğu tanıdıklarından (aile ya da akraba) destek alırken, Türkiye'dekiler YTB, TÖMER veya yeni tanıdıklar uluslararası ya da Arnavut öğrenciler tarafından desteklenmiş, yalnızca küçük bir kısmının Türkiye'de aile bağlantıları bulunmaktaydı.

Dini uyum konusunda da önemli farklılıklar tespit edilmiştir. İngiltere'de okuyan Arnavutlar, inançlarını özgürce yaşayabildiklerini ve olumsuz bir kültür şoku yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Hatta bazıları (4 katılımcı) kamusal alanlarda ve üniversitelerde "Praying room" ve üniversitelerde öğrenci kulüpleri "Muslim Society" gibi imkanların varlığı nedeniyle daha dindar hale geldiklerini ifade etmiştir. Bu bulgu, İslam, Lowe ve Jones'un (2019: 31) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Ancak Stevenson'un (2014: 46-64) araştırması, İngiltere'nin çok kültür yapısına rağmen, kampüslerde dini kimliği yeterince tanınmadığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, Türkiye'deki katılımcıların bir kısmı (20 kişiden 7'si) Müslüman olmalarına rağmen, bekledikleri dini ortamı bulamamaları nedeniyle kültür şoku yaşadıklarını sonucuna varılmıştır. Arnavut gençler, Türkiye'de toplumun dindar olacağını beklerken, insanların çoğunun dini kuralları beklenen ölçüde takip etmediği tespit etmişlerdir.

Yemek kültürüne uyum da farklılık göstermiştir. Türkiye'deki Arnavut öğrencilerin çoğu (20 kişiden 15'i) Türk mutfağını beğendiklerini, sadece beş kişi yağlı ve baharatlı bulduklarını ifade etmiştir. Kara'nın (2025: 515-546), 530 uluslararası öğrenciyle yaptığı anket çalışması da benzer sonuçlar ortaya koymuştur. İngiltere'de ise tüm katılımcılar İngiliz yemeklerini

sevmediklerini ancak uluslararası mutfak çeşitliliğine uyum sağladıklarını belirtmişlerdir. Aynı sonuç Brown vd. (2009: 202) çalışmasında da görülmektedir, çünkü birçok uluslararası öğrenci yerel İngiliz yemeklerini sağlıklı oldukları gerekçesiyle eleştirip, diğer uluslararası yemeklere uyum sağladılar.

Kültür şokuna neden olan unsurlar da ülkelere göre değişiklik göstermiştir. Türkiye’deki Arnavut öğrenciler, dini uygulamalar, uzun bakışlar, sigara kullanımı, Türklerin aşırı dramatik davranışlar ve kişisel sorunlar nedeniyle rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. İngiltere’dekiler ise aşırı nezaket veya bireysellik, uyuşturucu ve alkol kullanımı, erken kapanan kafeler, evsizler, aile bağlarının zayıflığı ve toplu taşıma sistemi gibi konularda şaşkınlık yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu çalışmanın bulgularına göre, ekonomik zorluklar İngiltere’de daha belirgindir. Yapılan birkaç çalışmada da uluslararası öğrencilerin İngiltere’de maddi zorluklarla karşılaştıkları doğrulanmaktadır (Maringe ve Carter, 2007: 469; Atar vd., 2017: 237; Abdulazeez vd., 2025: 232). Türkiye’deki Arnavut öğrencilerin çoğu (20 kişiden 16’sı) başlangıçta maddi sıkıntı yaşamadıklarını ancak son dönemde enflasyon nedeniyle zorlandıklarını belirtirken, İngiltere’dekilerin tamamı ailelerinden maddi destek almış ve çoğu (19 kişiden 16’sı) yarı zamanlık çalışmaya başlamıştır.

Akademik uyum deneyimleri: Arnavut öğrencilerin akademik yaşamına odaklanan bu kısım, iki ülke arasında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Akademik dil, İngiltere ve Türkiye’deki Arnavut öğrenciler için temel engellerden biridir. Fredric Jameson’ın (1972) “Dil Hapishanesi” kavramı burada da geçerlidir, çünkü uzmanlaşmış kelime çokluğu, karmaşık cümle yapıları ve resmi yazım tarzları, bilginin nasıl paylaşıldığını kontrol eden bir “hapishane” yaratır. Bu çalışmada, katılımcıların çoğunun bilimsel terimleri anlama, makale yazma, dersleri takip etme veya tartışmalara katılma konularında zorlandığı bulunmuştur. Bu konuda, Türkiye’deki Arnavut öğrencilerin çoğu akademik Türkçe ile ilgili devam eden zorluklar yaşadıklarını belirtmiş ve TÖMER hazırlık eğitiminin akademik ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Bu bulgu, Topal ve Tauscher’ın (2020: 329) Türkiye’de okuyan 368 uluslararası öğrenci ile yaptığı araştırmada öğrencilerin %53,2’sinin TÖMER’in akademik başarı için yetersiz olduğunu belirtmesiyle örtüşmektedir. Benzer şekilde, Bulut vd. (2020: 60) çalışmada, TÖMER’in günlük iletişim için yeterli

olduğunu ancak akademik dil ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını tespit etmişlerdir. Buna karşılık, İngiltere'deki katılımcıların yalnızca 8'i akademik İngilizce ile ilgili, özellikle terminoloji ve akademik yazım kurallarına ilişkin küçük zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu bulgular İngiltere'de uluslararası öğrenci ilgili literatürde yer alan çalışmalarla uyum göstermemektedir (Abdulazeez vd., 2025: 227-242; Adisa vd., 2019). Abdulazeez vd. (2025) ve Adisa vd. (2019) yaptıkları çalışmalarda, uluslararası öğrenciler için dil ve iletişim en büyük zorluklardan biri olduğu öne sürülmüştür.

Bu çalışma seçtikleri bölüm memnuniyetlerinde kayda değer farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Türkiye'deki Arnavut öğrencilerin, İngiltere'dekilere kıyasla tercihleriyle uyuşmayan bölümlere okuma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. İngiltere'de ise Arnavut öğrencilerin neredeyse tamamı (bir katılımcıdan hariç) istedikleri alanlarda eğitim görmektedir.

Müfredata uyum konusunda, her iki gruptaki Arnavut öğrencilerin yaklaşık yarısı (Türkiye'de 11 kişi ve İngiltere'de 10 kişi) önemli zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Ancak kalan öğrenciler ev sahibi ülkenin akademik sisteminden kaynaklanan farklı zorluklarla karşılaşmışlardır. Türkiye'de zorluklar, özellikle derslerin yoğunluğu, lazım olmadığı düşünülen zorunlu dersler gibi konulardan bahsetmiştir. Bu bulgular Topal ve Tauscher (2020: 326) tarafından yürütülen uluslararası öğrencilerin %46,4'ünün ders yüklerinden şikâyet ettiğini belirten çalışmayla tutarlık göstermektedir. Aynı şekilde, Erzurum (2024), Alagöz ve Geçkil (2017:279-285) ve Bulut vd. (2020), çalışmalarında, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin eğitim uyumu sorunlarıyla benzerlik göstermektedir. İngiltere'de zorluklar özellikle ders verme farklılıklardan, uygulamalı derslere, grup çalışmalar ve özerk değerlendirme sistemlerine verilen ağırlıktan kaynaklanmıştır, ki bu yaklaşım Arnavutluk'un sınav odaklı ve ödev odaklı, bireyselci eğitim sistemiyle keskin bir tezat oluşturmaktadır. Bu bulgular, İngiltere'deki 104 uluslararası öğrenci ile yapılan Adisa vd. (2019: 1100) çalışmasıyla da doğrulanmaktadır. Buna paralel biçimde, Atar vd. (2017) farklı eğitim sistemi konusunda, uluslararası öğrenciler sorunlar yaşadıkları öne sürmüştür.

Hoca-öğrenci ilişkileri bir diğer önemli farklılaşma olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'de katılımcılar tutarsız muamele bildirmiş, bazı profesörlerin önyargılı veya ilgisiz davrandığını, diğerlerin ise uluslararası öğrencilere daha iyi, samimi ve arkadaşça bir

yaklaşım gösterdiğini ifade etmişlerdir. Bu karmaşık deneyimler, Marmara Bölgesi'ndeki üniversitelerde 33 uluslararası öğrenci ile yapılan Toska'nın (2019: 82-87) bulgularıyla örtüşmekle birlikte, Alagöz ve Geçkil'in (2017: 279) ve Titrek (2016: 148-156) uluslararası öğrencilerin öğretim üyelerinden herhangi bir ayrımcılık görmediği sonucuyla çelişmektedir. İngiltere'de ise Arnavut öğrenciler hocalardan tutarlı bir şekilde eşit ve samimi muamele gördüklerini belirtmiş ve herhangi bir önyargı örneği bildirmemişlerdir. Bu bulgu, İngiltere yükseköğretiminde olumlu öğrenci-hoca ilişkilerini inceleyen Abdulazeez vd. (2025: 227-242) makalesiyle desteklenmektedir. Bu konuda çalışmanın bulgularına göre, uluslararası öğrenci entegrasyon ve uyumuna yönelik farklı kurumsal yaklaşımlara işaret etmektedir. Türkiye bağlamında hem koruyucu hem de dışlayıcı eğilimler gözlemlenmiş olup, bireysel öğretim üyesi tutumlarının uluslararası öğrencilerin deneyimlerini önemli ölçüde şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Buna karşılık, İngiliz sistemi gayri resmi entegrasyon ve uyumunu kolaylaştıran sistematik bir kapsayıcılık sergilemekte olup, bu durum daha tutarlı kurumsal politikaları ve öğretim üyesi eğitimlerini yansıtmaktadır.

Bu çalışma bulgularına göre sosyal ilişki modelleri farklılık göstermiştir. Türkiye'deki Arnavut öğrencilerin Türk, Arnavut ve diğer uluslararası öğrenciler içeren heterojen ilişkiler kurdukları sonucuna varılmıştır. Ancak bazı Arnavut öğrencilerin önyargı ve akademik rekabet nedeniyle yerel öğrencilerle etkileşimlerinin sınırlı düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Bu hususta aynı sonuçta varan, Topal ve Tauscher'e (2020: 318) göre uluslararası öğrenciler Türkiye'de iletişim kurma ve arkadaş edinme konusunda zorluk çektiğini bulmuştur. Bu çalışma, Nkoko (2016)'nın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Nkoko (2016)'ya göre, uluslararası öğrenciler yerel öğrenciler yabancılara karşı olan tavırlarından dolayı zorluklar yaşadıklarını bulunmuştur. Ancak, bazı uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle iletişim ve arkadaşlık kurarak daha hızlı uyum sağlayabildikleri de tespit edilmiştir. Aynı şekilde, bu çalışmada Türk öğrencilerin çoğunun yabancılara karşı tutumları nedeniyle uyum sorunları yaşadıkları tespit edilmiş olup, bu bulgu Snoubar (2015)'ın çalışmasıyla paralellik göstermektedir. İngiltere'de ise sosyal çevreler daha homojen olma eğiliminde olup, ağırlıklı olarak diğer uluslararası öğrencilerden oluşmaktadır. Kültürel mesafe ve sosyalleşme mekanizmalarındaki farklılıklar, yerel öğrencilerle etkileşim önünde engel olarak değerlendirilmiştir. Bazı Arnavutlar, İngiltere'deki Arnavutlara yönelik stereotiplere

(Pavlovic ve Begaj, 2025: 1-19) bağılı olarak bazı İngiliz öğrencilerin önyargılı davrandığını ifade etmelerine rağmen, bu durumu doğrudan bir ayrımcılık olarak deneyimlemediklerini belirtmiştir. Yani bu çalışmada, Arnavut öğrencilerin İngiliz öğrencilerden ırkçılık ve ayrımcılığa uğramadığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, Brown'un (2009a: 439-454) İngiltere'deki yerli öğrencilerin kayıtsız, ırkçı ve İslamofobi tutumlar sergilediği bulgularıyla tezat oluşturmaktadır. Her iki bağlamda hem Türkiye'de hem İngiltere'de, çok kültürlü yapısına rağmen yerel öğrencilerle sınırlı etkileşimin devam ettiğini bulundurmış. Özetle, İngiltere'nin, Arnavut öğrencilerin yerel öğrencilerle sınırlı etkileşimi, sosyal uyumun önündeki görünmez bariyerlere işaret etmektedir. Türkiye'de ise kültürel yakınlığa rağmen akademik ortamda ortaya çıkan rekabet dinamikleri, sosyal ilişkileri şekillendiren önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kampüs deneyimleri: Bu çalışmanın bulgularına göre, genel olarak Arnavut öğrenciler hem Türkiye'de hem de İngiltere'de olumlu deneyimler bildirmekle birlikte, kampüs içi yemek olanaklarının yeterliliği ve inançlarını uygulayabilecekleri mekanların erişilebilirliği gibi ortak sonuçlar tespit edilmiştir. Bir farklılık, İngiltere'deki Arnavut öğrencilerin öğrenci kulüpleri ve kampüs etkinliklerine katılım oranlarının Türkiye'dekilere kıyasla belirgin şekilde daha fazla olması gibi durumlarda meydana gelmekte.

Üniversite memnuniyet açısından her iki ülkedeki Arnavut gençlerin büyük çoğunluğu üniversitelerinden genel anlamda memnun olduklarını ifade etmiştir. Ancak memnuniyetsizlik nedenleri bağlamsal farklılıklar göstermektedir. Türkiye'de Arnavut katılımcıların (20 kişiden 7'si) memnuniyetsizlikleri laboratuvar olanaklarının yetersizliği (Güvenç 2024: 53-55), bazı öğretim üyelerinin tutum ve ifadeleri ile müfredata gereksiz bulunan dersler gibi çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Tüm bu bulgular Toska (2019) çalışmasıyla da uyumludur. İngiltere'deki memnuniyetsizlikler daha dar kapsamlı olup yalnızca iki katılımcı tarafından, bir yıllık yüksek lisans programlarının yeterli olmadığı, üniversitelerin iş piyasasında geçiş desteği iddiaları ile gerçekleştiren desteğin uyumsuzluğu ve yüksek öğrenim ücretlerinin gibi konular dile getirilmiştir. Benzer sonuçlar Maringe ve Carter'in (2007) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Her iki ülkedeki Arnavut öğrencilerin üniversite deneyimlerinden genel olarak memnun olduklarını, ancak Türkiye bağlamındaki olumsuz deneyimlerin daha kapsamlı ve çeşitli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak İngiliz üniversitelerinin Arnavut öğrenciler için Türkiye’dekilere kıyasla daha tatmin edici bir akademik deneyim sunduğu söylenebilir.

Arnavut gençlerin uyum süreçleri, adaptasyon teorileri (Oberg, 1960; Kim, 2001) ile uyumluluk göstermektedir. Veriler, Arnavut öğrencilerin “kültür şoku” (Oberg, 1960) ve “stres” (Kim, 2001) aşamalarından geçtiğini ortaya koymaktadır.

Akademik Dönemi Tamamladıktan Sonra: Bu çalışma, Türkiye ve İngiltere’deki Arnavut öğrencilerin mezuniyet sonrası kariyer yollarında belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, Türkiye’deki katılımcıların (20 kişiden 5’i), İngiltere’dekilerle (19 kişiden 2’si) karşılaştırıldığında mezuniyet sonrasında Arnavutluk’a dönme veya hemen dönme planlarına daha fazla sahip olduğunu göstermektedir. Dikkat çekici bir şekilde, İngiltere’deki Arnavut öğrencilerin bir kısmı (7 kişi), İngiltere’de iş deneyimi kazandıktan sonra edindikleri bilgi ve becerileri Arnavutluk’un kalkınmasında katkı sağlamak amacıyla ülkelerine dönmeyi planladıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık Türkiye’de bu uzun vadeli dönüş perspektifini paylaşan yalnızca 4 katılımcı bulunmaktadır. Türkiye’deki Arnavut katılımcıların 13’ü Arnavutluk’a dönmek istemediklerini belirtirken sadece 2’si Türkiye’de kalıcı olarak kalmayı planlamakta, diğerleri ise daha iyi kariyer olanakları veya ileri eğitim için başka ülkelere göç etmeyi tercih etmektedir. Buna karşılık İngiltere’deki 19 Arnavut katılımcıdan 10’u üstün istihdam olanakları, yaşam kalitesi ve İngiliz vatandaşlığı beklentisi gibi nedenlerle İngiltere’de kalıcı olarak yerleşme niyetini dile getirmiştir. İki grup arasında kritik bir fark, İngiltere’deki Arnavut öğrencilerin çoğu İngiltere’de yerleşme ama aynı anda Arnavutluk’a dönme ihtimalini korumaktadır. Bu bulgular uluslararası öğrencilerin hareketlilik niyetlerine yönelik çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Lee, 2021; Albert ve Hazen, 2005: 131-154; Tomanidou, 2020). Fakat bu çalışmaların aksine, Falkingham vd. (2017) tarafından yapılan çalışma, uluslararası öğrencilerin büyük çoğunluğunun mezuniyet sonrası BK’dan ayrılmayı tercih ettiğini ve sadece sınırlı bir kesimin ise o ülkede kalma niyeti taşıdığını ortaya koymaktadır. Böylece bu, çalışmamıza bağlamında tamamen ters olduğunu görülmektedir. Türkiye’de eğitim gören Arnavutlar ise Türkiye’de kalmak ya da ülkelere dönmek yerine büyük ölçüde başka ülkelere göç etmeyi tercih etmektedir. Bu tercihler, Arnavut öğrencilerin karar alma süreçlerini etkileyen itme-çekme faktörlerinin karmaşık etkileşimini yansıtmaktadır. Arnavutluk’taki sınırlı istihdam olanakları ve ekonomik

sorunlar; Türkiye’deki yabancıların işgücü piyasasında karşılaştıkları sorunlar ve ekonomik istikrarsızlık, Arnavut öğrencilerin Türkiye’de mezun olduktan sonra üçüncü bir ülkeye gitmelerini etkileyen faktörlerdir. Öte yandan, Almanya, Fransa, İngiltere, İsviçre ve ABD gibi ülkelerin sunduğu ekonomik güvenlik ve mesleki gelişim fırsatları, Arnavut gençleri bu ülkelere yönelten çekici faktörlerdir. Ancak mezun olduktan sonra Arnavutluk’a dönmek isteyen Arnavutların çok az ve onların temel motivasyonu ise aileleriyle yakın ilişkileri sürdürme arzusu olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, Yılmaz’ın (2021) çalışmasında ortaya konulan sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Özetle bu çalışmanın bulguları, Arnavutluk’a dönüşü eğilimleri hakkındaki mevcut literatürle uyum göstermektedir. Gedeshi ve King (2023: 73) yaptıkları çalışmada Arnavut öğrencilerin büyük bir kısmı Arnavutluk’a geri dönmek istemediğini, bunun da Arnavutluk’tan beyin göçüne yol açtığını belirtmektedirler. Ayrıca Hoxhaj ve Xhani’nin (2023) Arnavut öğrenci göç modelleri üzerine araştırmasıyla da desteklenmektedir. Tataj’ın (2024: 159) gelişmiş ülkelerde bulunan ve çalışan Arnavutlar üzerine çalışma yapıp ve bu Arnavutların çoğu kendi ülkelerine dönmeyi düşünmediklerini göstererek paralel sonuçlar sunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın sonuçlarına göre dördüncü tezin kısmen doğruladığını söyleyebilir çünkü Arnavut öğrencilerin çoğu kendi ülkelerine dönmeyi istemediği görülmüştür. Fakat tezde yer alan “kimse geri dönmeyi istemez” şeklinde mutlak ifade doğrulanmamıştır çünkü çok az öğrenci olsa da Arnavutluk’a geri dönmeyi planlayan öğrencilerin varlığını ortaya koymuştur.

Oberg’in (1960) ve Kim’in (2001) adaptasyon modelleri üzerinden yapılan teorik analiz, bu çalışma, Arnavut gençlerin yabancı bir ülkede karşılaştıkları sosyal ve akademik uyum zorluklarını nasıl aştıklarını ve sonunda uyum ve kişisel gelişim sağladıklarını incelemektedir. Oberg’in (1960) modeli, “iyileştirme” ve sonra “uyum” aşamasıyla sonuçlanırken, Kim’in (2001) teorisi bu süreci daha genişleterek son aşamayı “büyüme” olarak tanımlamaktadır. Dikkat çekici bir şekilde, bu son aşama, bu çalışmadaki tüm katılımcılar için ortak bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Bulgular, Arnavut öğrencilerin yurtdışı eğitim için hangi ülkeyi seçmiş olursa olsunlar, yabancı bir akademik ortamda edindikleri deneyimler sayesinde önemli mesleki ve kişisel gelişim kaydettiklerini göstermektedir. Böylece uluslararası öğrencilerin, yabancı bir ülkede karşılaştıkları

zorlukların yanı sıra, kişisel gelişim, olgunlaşma, bağımsızlaşma, özgürlük ve bireysel keşif gibi fırsatlar elde edebilmektedir. Bu durum, literatürdeki diğer çalışmalarla da örtüşmektedir (Laffan, 2023; Brown, 2009b:502-521; Huang ve Turner, 2018: 10). Sonuç olarak, Arnavut öğrenciler, dönüştürücü bir kişisel ve profesyonel gelişim fırsatı olarak yurtdışındaki eğitimi diğer Arnavut gençlere tavsiye ediyorlar.

Özetlemek gerekirse, bu araştırma Arnavut öğrencilerin Türkiye ve İngiltere’de yükseköğrenim gören motivasyonlar ve karşılaştıkları zorlukları keşfetmek ve arasındaki karmaşık etkileşimi aydınlatmaktadır. Arnavut gençlerinin, daha kaliteli eğitim olanakları ve yaşam standartları sunan yabancı ülkelere yönelmesinde çeşitli itici dinamiklerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Akademik yolculukları boyunca bu öğrenciler, uyum zorlukları ve bazı durumlarda kültür şoku da dahil olmak üzere çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bununla birlikte, nihayetinde başarılı bir uyum süreci ve kişisel gelişim sağlamaktadırlar. Ancak bu deneyimlerin, Arnavutluk’taki mevcut politik ve sosyoekonomik koşullarla birleştğinde, bu öğrencileri anavatanlarından ittiği ve dönmek yerine yurt dışında kalma eğiliminde olmalarına neden olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, nitelikli insan kaynağının ülke dışına kalması, Arnavutluk’un devam eden beyin göçü olgusuna katkıda bulunmaktadır.

5.2 Öneriler

Bu çalışma hem sosyal politikalara yönelik geliştirmelere hem de gelecekte bu alanda yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlayacak öneriler sunmaktadır. Araştırma bulguları ışığında öneriler iki başlık altında toplanmıştır:

Arnavutluk’taki sosyal politikalara yönelik öneriler:

1. Eğitim sistemi, mesleki olarak nitelikli ve tüm öğrencilere adil ve eşit davranan nitelikli öğretim elemanların istihdamını önceliklendirmelidir. Müfredat, teorik bilginin yanı sıra uygulamalı eğitime de ağırlık vererek, ders programlarına uyum sağlanmalı, güncel akademik kaynaklar kullanılmalı ve laboratuvar teknolojileri modernize edilmelidir. Böylece daha az sayıda genç Arnavut Arnavutluk’tan gitmek isteyecektir.

2. Üniversiteler, öğrencilerin ve akademik personelin yolsuzlukları tespit eden bildirmesini teşvik eden kampanyalar da dahil olmak üzere çok sıkı önlemler almalıdır. Şikayetlerin hızlı bir şekilde ele alınabilmesi için şeffaf bir sorun çözüm mekanizması oluşturulmalıdır.
3. Öğrencilerin mesleki hazırlıklarını ve becerilerini geliştirmek için stajlar, laboratuvar ve sektör iş birlikleri desteklenmelidir.
4. Öğrencilerin katılımının artırılması için, öğrenci kulüpleri ve sosyal faaliyetler çeşitlendirilmeli. Bu şekilde network oluşturma, kişisel gelişimi ve eğlenceyi teşvik eden dinamik bir akademik ortam sağlanabilir.
5. Gençlerin ülkelerine dönüşünü teşvik için, nitelikli mezunlara istihdam olanakları sunacak ve beyin göçünü azaltacak ekonomik reformlara öncelik veren istihdam odaklı siyasi uygulamalara ihtiyaç vardır.

Gelecekteki araştırmalar için öneriler:

6. Bu çalışma nitel bir yaklaşımla ve sadece 39 katılımcı grubuyla gerçekleştirilmiştir. Gelecek araştırmalarda, istatistiksel geçerliliği ve genellenebilirliği artırmak için daha geniş örneklemelerle karma ya da nicel yöntemler kullanılabilir.
7. Bu çalışma sadece İngiltere ve Türkiye'deki Arnavut gençlerle sınırlıdır. Ancak, eğitim göçünün dinamiklerini daha geniş bir perspektifle anlamak için Avrupa ve dünyanın farklı ülkelerindeki Arnavut gençler üzerine araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abdulazeez, Y., Reppa, I., Mok, Z., H., (2025). The Experience of Arab International Students in Universities in the UK. *Journal of International Students*, 15(3), 227-242.
- Absarılıoğlu, S. (2022). Türkiye'nin Arnavutluk Politikası. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10 (33), 19- 30.
- Adisa, T. A., Baderin, M., Gbadamosi, G., Mordi, Ch. (2019). Understanding the trajectory of the academic progress of international students in the UK. *Education + Training*, 61 (10), 1100-1122.
- Agarwal, K., (2021). *Factors influencing aspirants choice decision to study abroad*. Doctor thesis. India: ICFAI University, Institute of Science & Management.
- Akyol, G. (2007). *Balkan politikasında Arnavutluk: 1912 Sonrası*. Yüksek Lisan Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alagöz, S. B., Geçkil, T., (2017). Yabancı uyruklu üniversitesi öğrencilerinin sorunlarının incelenmesi: Konya ili örneği. *Anadolu Hem ve Sağ Bil Derg*, 20 (4), 279-285
- Alberts, H.C. and Hazen, H.D. (2005), “There are always two voices...”: International Students' Intentions to Stay in the United States or Return to their Home Countries. *International Migration*, 43: 131-154.
- Altbach, P. G., Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivation and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11 (3/4), 290-305
- Anderson, J. R., Guan, Y. , Koc, Y. (2016). The academic adjustment scale: Measuring the adjustment of permanent resident of sojourn students. *International Journal of Intercultural Relations*. 54, 68-76
- Atar, C., Erdem, C., Koçyiğit, M., (2007). Experiences Of International Graduate And Postgraduate Students In The United Kingdom: Problems, Expectations And Suggestions. *International Journal of Social Science*, 57 (1), 227-244.

- Avokati I Popullit, (2014). Raport I vecante: Per gjendjen e te drejtave te minoriteteve ne Shqiperi. <https://www.avokatipopullit.gov.al/en/list/publications/rraporte-speciale-1/?page=5> (Erişim tarihi: 12.12.2024)
- Balaban, A. (2014). Arnavutluk'ta Türkçe ğretimi ve Arnavutların Türkçe ğrenme sebepleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (33), 625-634.
- Balliu, A. (2023). Depopulation of Albania and its movement toward the UK. *Open Journal of Social Sciences*, 11 (7), 228- 242.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7 (1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2), 368-388.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örnekleme büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1), 23-28.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5-68.
- Bodycott, P., (2009). Choosing a higher education study abroad destination. What mainland Chinese parents and students rate as important. *Journal of Research in International Education*, 8 (3), 349-373.
- Botwina, B. (2016). Impact of globalization on education: pros and cons, *The Journal of Pedagogy*, 2 (3), 98-108.
- Brown, J; Brown, L. (2012). The international student sojourn, identity conflict and threats to well-being. *British Journal of Guidance & Counselling*, 41(4), 395-413.
- Brown, L. (2009), The transformative power of the international sojourn: An ethnographic study of the international student experience. *Annals of Tourism Research*, 36 (3), 502-521.

- Brown, L. (2009a). A Failure of Communication on the Cross-Cultural Campus. *Journal of Studies in International Education*, 13 (4), 439-454.
- Brown, L., Edwards, J., Hartwell, H., (2009). A taste of the familiar. Understanding the meanings attached to food by international postgraduate students in England. *Appetite*, 54 (2010), 202-207.
- Buensing, W. M. (2004), *Motivation for studying abroad*. Master Thesis, Illinois: Easter Illinois University, Clinical Psychology.
- Bulut, E., Yücetürk, H., Yılmaz, G., Gündoğdu, İ., Koç, N. & Demiryürek, B. (2020). Uluslararası öğrencilerin psikososyal sorun ve ihtiyaçları: Nitel bir çalışma. *Nitel Sosyal Bilimler*, 2(1), 60-73.
- Carletto, C., Davis, B., Stampin, M., Zezza, A., (2006). A country on the move: International migration in post-communist Albania. *International Migration Review*, 40(4), 767-785.
- CENS, (2023), Censi I popullsisë dhe banesave në Shqipëri 2023: Rezultatet kryesore. Instituti I Statistikave. <https://www.instat.gov.al/al/cens-2023/> (Erişim tarihi: 12.12.2024)
- Census (2023). Tregu i punës dhe pagat, *Vjetari Statistikor Rajonal 2023*, INSTAT. ss. 74-85
- Chirkov, V., Vansteenkiste, M., Tao, R., Lynch, M., (2006), The role of self-determined motivation and goals for study abroad in the adaptation of international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 31, 199-222
- Civici, A. (2020), Tiparet e rritjes ekonomike në Shqipëri 1992-2018 ndërtimi I profilit të ri të ekonomisë Shqiptare, *Friedrich Ebert Stifung: Sfidat e Zhvillimit Ekonomik në Shqipëri*. 5-11
- Click, A. B. (2016). *Adapting to higher education in a new culture: International students perspectives on research, writing, and academic integrity*. PhD Dissertation. United States: University of North Carolina, School of Information and Library Science.

- Çuhatutar, Ş. (2022), *Çukurova üniversitesinde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin yaşadıkları toplumsal problemlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Lisansüstü eğitim enstitüsü.
- Dauti, D. (2018). *Britain, the Albanian question and the demise of the Ottoman Empire 1876-1914*. Doktora Tezi, Birleşik Krallık: Leeds Üniversitesi, Sanat, Beşeri ve Kùltürler Fakùltesi.
- Demirhan, K. (2017). Ulusal alanyazında uluslararası öğrenciler ve uluslararası öğrencileri siyasal açıdan düşünmek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13 (13), 547-562.
- Dhamo, I., Dhamo, A. (2024). Albanian and the European Integration. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1), 198-200.
- Dömbekçi, H. A., Erişen, M. A., (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniğı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 141- 160.
- Dragoti, E., Hoxha, D., (2008). Identifikimi I zonave me te prekura nga emigracioni dhe migracioni i kthimit ne Shqiperi: Profili I migranteve te kthyer. *Organizta Nderkombetare per Migracionin, Shqiperi* (IOM).
- Emin, N. (2014). Arnavutluk siyasetini anlama kılavuzu. *SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*. İstanbul: Seta Yayınları
- European Commission (2024). *European Commission welcomes the inclusion of Montenegro and Albania in the Single Euro Payments Area*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/european-commission-welcomes-inclusion-montenegro-and-albania-single-euro-payments-area-2024-11-21_en (Erişim: 10.12.2024)
- European Commission, (2013). IPA National Programmes: Improvement of roads and water supply systems in rural areas. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://neighbourhood-

- enlargement.ec.europa.eu/document/download/ea6204fd-842a-4bbe-8218-3fe49da26cde_en?filename=ipa_2013_024190_rural_infrastructures.pdf (Erişim tarihi: 12.12.2024)
- Eurostat (2018), Internationally mobile students in the EU. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20181116-1> (Erişim: 16.11.2024)
- Eurostat (2023). Migration and asylum in Europe-2023 edition. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/migration-2023>, (Erişim: 19.12.2024).
- Eurostat, (2024). *GDP per capita, consumption per capita and price level indices*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=GDP_per_capita_consumption_per_capita_and_price_level_indices (Erişim: 10.12.2024)
- Falkingham, J., Wahba, J., Giulietti, C., Wang, Ch., (2017). International Students in the UK: Perspective and Plans, ESRC Centre for Population Change.
- Fischer, B. J. (2019). Albania since 1989: The Hoxhaist legacy. In S. P. Ramet & C. M. Hassenstab (Eds.), *Central and Southeast European Politics since 1989*, 477-506. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frasheri, K. (1964). *The History of Albania (A Brief Survey)*. Ottawa: The November 8th Publishing House,
- Geçkil, T., (2017). Başaran Alagöz S. Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Sorunlarının İncelenmesi: Konya Örneği. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*. 20(4), 279-85.
- Gedeshi, İ., King, R., (2018). *Tendencat e reja te migrimet potencial nga Shqiperia*. Tirane: Friedrich-Ebert-Stiftunf,

- Gedeshi, İ., King, R., (2019). New trends in potential migration from Albani: the migration transition postponed? *Migration and Development*, 9(2), 131-151. <https://doi.org/10.1080/21632324.2019.1608099> (Erişim: 20.12.2024).
- Gedeshi, I., (2021). Si nderveproje migrimi, kapitali njerezor dhe tregu I punes ne Shqiperi, *European Training Foundation (ETF)*.
- Gedeshi, R., King, R., (2023). Albanian students abroad: A potential brain drain?, *Central and Eastern European Migration Review*, 12(2), 73-97.
- Ghanbary, R. (2017). *Hacettepe üniversitesinde eğitim gören uluslararası öğrencilerin profili, ihtiyaçları ve sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvenç, F. N. (2024). *Uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğretim sistemine yönelik görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güvenç, F. N., (2024). *Uluslararası Öğrencilerin Türk Yükseköğretim Sistemine Yönelik Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamann, E. T. (2001), Theorizing the sojourner student (With a sketch of appropriate school responsiveness), *Faculty Publications: Department of Teaching, Learning and Teacher Education*. 32-71
- Hannigan, T. P (1990). Traits, attitudes, and skills that are related to intercultural effectiveness and their implications for cross-cultural training: A review of the literature. *International Journal of Intercultural Relations*. 14 (1), 89-111
- Hayne, M. B. (1987). Great Britain, the Albanian question and the concert of Europe, 1911-1914. *Balkan Studies*, 28 (2), 327-354.
- HESA (2024). Where do HE students come from? <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/students/where-from> (Erişim: 20.10.2024)

- Hovdhaugen, E., & Wiers-Jenssen, J. (2023) Motivation for full degree mobility: analysing socio-demographic factors, mobility capital and field of study. *Educational Review*, 75 (2), 195-216
- Hoxha, E. (1982). The Anglo-American threat to Albania. Tiran: 8 Nentori Yayin Evi.
- Hoxhaj, B., Xhani, D., (2023). Emigration of young people from Albania- an old wound of our society. *International Conference on Innovative Academic Studies*, 3(1), 176-183. <https://doi.org/10.59287/icias.1483> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hsieh, H. F., Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15 (9), 1277-1288, DOI: 10.1177/1049732305276687 (Erişim tarihi: 30.01.2025).
- Huang, R., & Turner, R. (2018). International experience, universities support and graduate employability – perceptions of Chinese international students studying in UK universities. *Journal of Education and Work*, 31(2), 175–189.
- INSTAT, (2004). Migration in Albania. Population and housing census 2001.
- INSTAT (2018), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2017-2018
- INSTAT (2019), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2018-2019
- INSTAT (2020), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2019-2020
- INSTAT, (2020). Diaspora e Shqiperise ne Shifra.
- INSTAT (2021), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2020-2021
- INSTAT (2022), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2021-2022
- INSTAT (2023), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2022-2023
- INSTAT, (2023), Popullsia e Shqiperise, <https://www.instat.gov.al/> (Erişim tarihi: 12.9.2024)
- INSTAT (2024), Statistika te regjistrimeve ne arsim 2023-2024

- INSTAT (2024), *Tregtia e Jashtme e Mallrave*, Arnavutluk, <https://www.instat.gov.al/al/temat/tregtia-e-jashtme/tregtia-e-jashtme-e-mallrave/#tab3> (Erişim: 29.11.2024)
- INSTAT, (2024). Publikimi I PBB-se 2023 gjysmefinale dhe PBB 2022 finale. Arnavutluk, <https://www.instat.gov.al/al/temat/ekonomi-dhe-financ%C3%AB/llogarit%C3%AB-komb%C3%ABtare-gdp/publikimet/2024/produkti-i-brendsh%C3%ABm-bruto-final-2022-gjysm%C3%AB-final-2023/> (Erişim: 10.12.2024)
- IOM (2006). Return and Readmission-The case of Albania. *International Organization for Migration*, Tiran.
- IOM (2023). International students. *Migration and Migrants*. <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-2/international-students> (Erişim tarihi: 10.04.2025).
- Iseni, F., Jakupi, A. (2021). Political changes in Albania 1989-1992. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 57(1), 130-138.
- İslam, M., Lowe, T., Jones, G., (2019). A “satisfied settling”? Investigating a sense of belonging for Muslim students in a UK small-medium Higher Education Institution. *Student Engagement in Higher Education Journal*, 2 (2), 79-104.
- Jameson, F. (1972). *The prison-house of language: A critical account of structuralism and Russia formalism*. New Jearsy: Priceton University Press.
- Jihyun Lee (2021) A future of endless possibilities? Institutional habitus and international students’ post-study aspirations and transitions, *British Journal of Sociology of Education*, 42(3), 404-418, DOI: 10.1080/01425692.2021.1886907
- Kadirek, G., Kara, M. A. (2021), Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyokültürel ve akademik uyumu üzerinde ulusal ve örgütsel kültürün etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7 (3), 1046-1065.

- Kara, M. (2025). Uluslararası öğrencilerin Türk mutfağı hakkındaki görüşleri: Çankırı Karatekin Üniversitesi örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 13 (1), 515-546
- Karaman, K. (2010). Küreselleşme ve eğitim, *Journal of World of Turks / Zeitschrift für die Welt der Türken*, 2 (3), 131-144.
- Karataş, Z. (2015), Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 62-80.
- Khatib, A. S. A. U. (2022). *Kültüre Dayalı Uyum Programının Uluslararası Öğrencilerin Üniversiteye Uyumuna Etkisi*, Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme Yöntemleri, *Journal of Mood Disorders*, 3 (1), 44-46
- Kılıçlar, A., Sarı, Y., ve Seçilmiş, C. (2012). Türk dünyasından gelen öğrencilerin yaşadıkları sorunların akademik başarılarına etkisi: Turizm öğrencileri örneği. *Bilig*, Sayı: 61, 157-172.
- Kim Y. Y. (2017), Integrative Communication Theory of Cross-Cultural Adaptation, The International Encyclopedia of Intercultural Communication, s. 1-13, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9781118783665.ieicc0041> (Erişim tarihi 7.12.2024)
- Kim, Y. Y. (2001). The stress-adaptation-growth dynamic: A process model. *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation*. America: Sage Publication, 54-70.
- King, R., (2003). Across the sea and over the mountains: Documenting Albanian migration. *Scottish Geographical Journal*. 119(3), 283-309. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00369220318737179>, (Erişim: 19.12.2024).

- King, R., (2007). Albania as a laboratory for the study of migration and development. *Journal of Southern Europe and the Balkans Online*, 7(2), 133-155. <https://doi.org/10.1080/14613190500132880>, (Erişim: 19.12.2024)
- King, R., Vullnetari, J., (2003). Migration and development in Albania. *Development Research Centre on Migration, Globalization and Poverty*. University of Sussex, Brighton. https://sussex.figshare.com/articles/report/Migration_and_development_in_Albania/23318867 , (Erişim: 19.12.2024).
- Kiri, L., (2023). Global migration strategies: Albanian migration after 1990. *Balkan Journal of Interdisciplinary Research*. 9(2), 89-96, <https://doi.org/10.2478/bjir-2023-0010> (Erişim: 19.12.2024).
- Koç, E., (2024). Factors Affecting the Choice of University: The Case of İnternational in İstanbul. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü.
- Koçi, D. (2022). The evolution of UK-Albania relations: navigating a century of challenges from geostrategic partnerships to democratization. [10.13140/RG.2.2.23341.09446](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.23341.09446) (Erişim: 05. 02.2025)
- Kolleshi, F., (2023). Migration phenomen and the interpretation of the main influencing factors, the case of Albania, *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 8(2), 96-109.
- Kondakçı, Y., Çalışkan, Ö., Şahin, B. B., Yılık, M. A., Demir, C. E., (2016). Regional internationalization in higher education between Turkey and The Balkans. *Bilig, Journal of Social Sciences of the Turkic World* , 78, 287-308
- Kostovicova, D. (2003). The Albanians in Great Britain: diasporic identity and experience in the educational perspective since 1990. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 5(1). 53: 69

- Laffan, E., E., (2023). Being and Becoming: Narratives of Chinese international master's students in UK higher education. Doctorate Thesis. London: University Collage London, Institute of Education.
- Leka, A., (2013). Albanian migration during the post-communist transition and the European integration in global era- An intercultural reflection. *Academicus International Scientific Journal*. 8, Ss. 201-220.
- Levatino, A. (2016), Transnational higher education and international student mobility: determinants and linkage. A panel data analysis of enrolment in Australian higher education. *Higher Education*, 73, 637-653.
- Levizja Mjaft (2015). Pikepyetjet e korrupsionit ne arsimin e larte. Tirane.
- Likaj, M., Kalemi, R., Bas, F. C., (2024). Happiness andl emigration as a challenge to Albanian university youth: A national level case, *Revista De Gestao Sociale e Ambiental*, 18(1), 1-36.
<https://rgsa.openaccesspublications.org/rgsa/article/view/5806> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Lloyds Bank, (2024). *Foreign trade figures of Albania*.
<https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/albania/trade-profile#:~:text=According%20to%20the%20World%20Bank,8.2%25%20to%20AL%20872.6%20billion>. (Erişim: 10.12.2024)
- MAC (2018). International students in UK, *Impact Of International Students In The UK*, London: Migration Advisory Committee, 17-31
- Mack, N., Woodsong, C., MacQueen K. M., Guest, G., Namey, E., (2005). Qualitative research methods overview. *Qualitative Research Methods: A data Collector's Field Guide* içinde. US: FHI 360.
- Malaj, A. (2023). *The UK asylum system and the challenges of the recent Albania migration*. Yüksek Lisans Tezi, İtalya: Padova Üniversitesi, Siyaset Bilimi, Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

- Maringe, F., Carter, S., (2007), "International students' motivations for studying in UK HE", *International Journal of Educational Management*. 21 (6), 459-475.
- Maya, D. (2022), *Questioning home: A narrative inquiry of acculturation of Turkish sojourners in the United States*. Doktora Tezi. Ankara: Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences.
- Mazzaro1, T., Soutar, G. (2002), The Push-pull factors influencing international student selection of education destination. *International journal of Educational Management*, 16 (2), 82-90.
- Mema, D., S., Aliaj, A., Matoshi, (2019). Pertej kufijve. Raport hulumtues analitik mbi emigracionin, Rasti I Shqiperise. *Fondacioni Mary Ward Loreto*. GEER, Tirane.
- Metin, N. (2018). Türkiye-Arnavutluk ilişkileri, *Akademik Kaynak*. <https://www.akademikkaynak.com/turkiye-arnavutluk-iliskileri.html> (Erişim: 10. 01. 2025).
- Mizuno, Y. (2012), *Culture shock: Reexamining the concept and the W-curve model of the adaptation process through sojourner experiences of international students*. Master thesis. İngiltere: The University of Leeds, School of Modern Language and Culture.
- Mowjee, B. (2013), Are Postgraduate Students ‘Rational Choosers’? An Investigation of Motivation for Graduate Study amongst International Students in England. *Research in Comparative and International Education*, 8 (2), 193-213
- Muca, D. (2022). *Decision-making and destination selection among Albanian Emigrants. Mixed-method research of undocumented Albanians. The case of the United Kingdom*. Yüksek Lisans Tezi, İşveç: Malmö Üniversitesi, Küresel Siyaset Çalışmaları Fakültesi.
- Muço, K. (2020), Papunesia dhe emigracioni ne Shqiperi, *Friedrich Ebert Stifung: Sfidat e Zhvillimit Ekonomik ne Shqiperi*. 22-26

- Nano, K. (2024). *Arnavutluk-Türkiye ekonomik ilişkileri ve ülke ekonomileri üzerindeki etkisi: 2000-2023*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa, Manisa Celal Bayar Üniversitesi: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Nexhipi, A., Nexhipi, E. (2019). Albania`s European perspective and the Albanian politics. *European Journal of Multidisciplinary Studies*. 4(3),37-48.
- Ngjela, J., Begotoraj, E., Qana, N., (2022). Population movements and migration as a trend: The case of Albania. *Journal of Balkan Studies*, 4(2). <https://balkanjournal.org/jbs/article/view/18>, (Erişim: 19.12.2024).
- Nkoko, M. M., (2016). Yurtdışında eğitimin zorlukları: Türkiye, Akdeniz Üniversitesi uluslararası öğrenciler örneği. Yüksek Lisan Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ODA (2023). Studentet Shqiptar ne Britani sipas aprovimit te Vizes se Studentor. <https://ndiqparate.al/?p=19133> (Erişim: 05. 02.2025)
- OECD (2018), Definition and classification of the OECD international education statistics, *OECD Handbook for Internationally Comparative Statistics 2018: Concepts, Standarts, Definition and Classifications*. Paris: OECD Publishing, ss. 38-39.
- Omar, A. A. (2020), *Turkey`s Internationalization of Higher Education: Expextation, Experience, and Evaluation of İnternational Students*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu University, Graduate Scholl of Educational Sciences.
- Oranga, J., Matere, A. (2023). Quatitative research: Essence, types and advantages. *Open Access Library Journal*, 10: e11001. 1-9, <https://doi.org/10.4236/oalib.1111001> (Erişim tarihi: 30.01.2025).
- Osman, A. K., Titili, D., Zeqo, L. M., Kamburi, A., (2024). Leaving Albania: A major education challenge, *Migration Letters*, 21(4), 1513-1524.
- Özalper, M. (2019). Dış politika unsuru olarak, 25 Temmuz 1966 tarihli Türkiye-Arnavutluk kültürel iş birliği. *Tarih ve Gelecek Dergisi*. 5 (3), 689- 701.

- Özçetin, S., (2013). Yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, G. ve Güvendir, M. (2015). Uluslararası öğrencilerin yaşam durumları: Kırklareli ve Trakya üniversiteleri örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 174-190.
- Özoğulu, M., Gur, B. S., Coşkun, İ., (2015). Factors Influencing International Students' Choice To Study In Turkey And Challenges They Experience In Turkey. *Research in Comparative and International Education*, 10 (2), 223-237.
- Pacheco, E. M. (2020). Culture learning theory and globalization: Reconceptualizing culture shock for modern cross-cultural sojourners. *New Ideas in Psychology*.
- Paçarizi, R. (2008). Albanian language, *Thesis Kosova*, Nr. 1, 93-107, ABB Üniversitesi, Prishtine.
https://core.ac.uk/outputs/143965778/?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1 (Erişim: 12.12.2024)
- Pavlovic, A., Begaj, R., (2025). Albanians ante portas: representation of Albanian migrants in the British Media. *Contemporary Southeastern Europe*, 12(1), 1-19. DOI 10.25364/02.12:2025.1.1 (Erişim: 06. 02.2025)
- Pazil, N., H., A., (2019). Familiarity as a Family: Close Friendships Between Malaysian Students and their Co-National Friends in the UK, *Journal of International Students*, 9 (3), 869-911.
- Peng, R. Zh., Wu, W. P. (2019). Measuring communication patterns and intercultural transformation of international students in cross-cultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*. 70 (2019), ss. 78-88.
- Prifti, A. (2023), *Toleranca fetare midis komuniteteve kryesore ne Shqiperi*. Punim Diplome. Tirane: Kolegji Universitar 2 “Logos”, Fakulteti i Shkencave Humane.

- Prifti, P. R., Biberaj, E. (2024). Albania, Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Albania> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Qendra e Botimeve Zyrtare, (tarihsiz). *Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë*. <https://qbz.gov.al/preview/635d44bd-96ee-4bc5-8d93-d928cf6f2abd> (Erişim: 17.12.2024)
- Ramachandran, N., (2011). Enhancing international students' experiences: An imperative agenda for universities in the UK. *Journal of Research in International Education*, 10 (2), 201-220.
- Raza, A. (2023). *Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin karşılaştığı iletişim zorlukları: İstanbul gelişim üniversitesi'nde uluslararası öğrenci sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü eğitim enstitüsü.
- Raza, A. (2023). Türkiye'deki Uluslararası Öğrencilerin Karşılaştığı İletişim Zorlukları: İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde Uluslararası Öğrenci Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Raza, A., (2023). *Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin karşılaştığı iletişim zorlukları: İstanbul gelişim üniversitesi'nde uluslararası öğrenci sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Reçi, M. (2024). Non-state actors impact on Albania's European integration: Contributions, opportunities and challenges. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1), 184-189.
- Rose, J. (2022). Albanians drape their flag over statue of Winston Churchill as they demonstrate in London as Nigel Farage blasts demo as a 'disgrace'. *Daily Mail*. <https://www.dailymail.co.uk/home/index.html> (Erişim: 05. 02.2025)
- Searle, W. , Ward, C. (1990). The prediction of psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 14, 449-464.

- SI-UK (2023). Albanian student guide to studying in the UK. <https://www.studyin-uk.com/study-guide/albanian-student-guide-studying-uk/> (Erişim: 20.05.2024)
- Snoubar, Y., (2015). Türkiye'de öğrenim gren uluslararası öğrencilerin sorunları ve sosyal hizmet gereksinimleri. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Statista (2024), *Albania: Main Import Partners in 2022*, <https://www.statista.com/statistics/444508/most-important-import-partners-of-albania/> (Erişim: 10.12.2024)
- Statista (2024), *Albania: Main Export Partners in 2022*, <https://www.statista.com/statistics/444513/most-important-export-partner-countries-for-albania/> (Erişim: 10.12.2024)
- Stevenson, J., (2014). Internationalisation and religious inclusion in United Kingdom higher education. *Higher education quarterly*, 68 (1), 46-64. <https://shura.shu.ac.uk/9630/> (Erişim tarihi: 10.04.2025)
- Tataj, Xh. (2024). *Arnavutluk'tan Almanya'ya beyin göçü: Tiran'daki öğrenciler ve akademisyenler rneği*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylan, ř. (2019). *Sakarya niversitesindeki uluslararası öğrencilerin sorunları*, Yüksek Lisan Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- The Migration Observatory (2023). Albanian asylum seekers in the UK and EU: a look at recent data. <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/commentaries/albanian-asylum-seekers-in-the-uk-and-eu-a-look-at-recent-data/> (Erişim: 28.01.2025)
- Thengjilli, P., Rama, F., Shahu, A., Bejko, L., Guga, L., (2011). Luftërat Ballkanike, Qeveria e Vlores dhe Konferenca e Londres. *Historia e Shqipetareve* içinde, Tirane:Pegi Yayin Evi, 94-97
- Titrek, O., Hashimi, S. H., Ali, A. S., Nguluma, H., (2016). Challenges Faced by International Students in Turkey. *The Anthropologist*, 24 (1), 148-156.

- Topal, F., Tauscher, S., (2020). Uluslararası öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar üzerine inceleme. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 15 (1), 309-336
- Toska, R. (2019). *Uluslararası öğrencilerin yükseköğrenime ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisan Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toska, R., (2019). Uluslararası öğrencilerin yükseköğrenime ilişkin görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. İzmit: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toumanidou, T. (2020). Student Migration from Greece to the UK: A Life Course Perspective. Doctorate Thesis, Leeds: University of Leeds, School of Sociology and Social Policy
- Trading Economics (2024), *Albania: Imports*. <https://tradingeconomics.com/albania/imports> (Erişim: 10.12.2024)
- Tuncer, F. F. (2017). *Türkiye-Arnavutluk ilişkilerinde kimlik ve ötekilik söylemi: süreklilik/değişim*. Doktora Tezi, Antalya, Akdeniz Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tutkun, Ö. F (2006). Kırgızistan- Türkiye Manas üniversitesindeki Türkiyeli öğrencilerin uyum sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (15), 256-267.
- Türel, M. T., (2021). Uluslararası öğrencilerin sosyokültürel uyum, *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt-sayı: 1-2, 73-89.
- Türkiye Diyanet Vakfı (2021). Bursat studimore te nivelit bachelor ne degen teologi nderkombetare. *Udhezues per Aplikim*.
- Türkiye Maarif Vakfı (2018). Türkiye Maarif Vakfı Arnavutluk'ta eğitim kurumları satın aldı. <https://turkiyemaarif.org/news/turkiye-maarif-vakfi-arnavutlukta-egitim-kurumlari-satin-aldi> (Erişim: 11. 01. 2025).
- UNDP, (2022). With the human development index in reverse: why are we ignoring a world at breaking point? <https://www.undp.org/albania/blog/human-development-index-reverse-why-are-we-ignoring-world-breaking-point> (Erişim tarihi: 12.12.2024)

- Unesco (tarihsiz), Outbound internationally mobile students by host region,
<https://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3807> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- UNESCO Institute for Statistics, (tarihsiz). Internationally mobile students,
<https://uis.unesco.org/en/glossary-term/internationally-mobile-students> (Erişim tarihi: 16.11.2024)
- Vangjeli, E. ve Donefski, T., (2023). The analysis of Albanian economic development through the years. *Economics and Finance*, 11(2), 55-66.
- Vathi, Z. (2011). *The children of Albanian migrants in Europe: ethnic identity, transnational ties and pathways of integration*. Doktora Tezi, Birleşik Krallık: Sussex Üniversitesi, Küresel Çalışmalar Fakültesi.
https://sussex.figshare.com/articles/thesis/The_children_of_Albanian_migrants_in_Europe_ethnic_identity_transnational_ties_and_pathways_of_integration/23316749?file=41104385 (Erişim: 01. 02.2025)
- Veshi, A., Da Molin, G., (2020). Migration of Albanians in the last ten years. The evolution and changes of migration path. *Rivista Italiana di Economia Demografia e Statistica*. 74(2), 61-72.
- Vullnetari, J., (2007). Albanian migration and development: State of the art review. *IMISCOE Working Paper No. 18*. University of Sussex, Brighton.
- Wang, Y., Li, T., Noltemeyer, A., Wang, A., Zhang, J., and Shaw, K. (2018). Cross-cultural adaptation of international college students in the United States. *Journal of International Students*, 8 (2), 821-842.
- Wit, H. D. (2011). Internationalisation of higher education in Europe and its assessment. Towards a European certificate. Wit H. D. (Editör), *Trends, issues and challenges in internationalisation of higher education* içinde (s. 39-43). Amsterdam: Centre for applied research on economics & management.

- Womujuni V. (2006), *The Challenges International Students Face in Adjusting to Their New Status as Graduate Student: An Exploratory Case Study*, PhD Thesis, Portland State University.
- World Bank Group, (2024). Albania, *Western Balkans Regular Economic Report*. 93-96.
- Wynn, E. P. (2001). Corfu Channel Incident. Cook, B. A. (Editör), *Europe since 1945* içinde, New York: Garland Publishing, ss. 224.
- Xhemollari, R., (2019). Korrupsioni ne universitetet publike ne Shqiperi, *Friedrich Ebert Stiftung*.
- Xiaoying, H., Baharom, S., Sunjing, L. (2023). A systematic literature review of the relationship between cultural intelligence and academic adaptation of international students. *Social Sciences & Humanities Open*. 8 (1).
- Yılmaz, G., Güçlü, N. (2021). Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğinin görünümü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), 244-256.
- Yılmaz, M. (2021). Gidecekler mi? Kalacaklar mı?: İstanbul Üniversitesi örneğinde uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası hareketlilik eğilimleri. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yiğit, L. S. (2022). *Adjustment issues of international students in Turkey*. Master Thesis. Istanbul: İbn Haldun University, School of Graduate Studies.
- YÖK, Öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim: 12. 01. 2025).
- Ypi, L. (2022). We Albanians are just the latest scapegoats for Britain's failing ideology project. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/nov/04/albanians-scapegoats-britain-failing-ideological-project-invaders> (Erişim: 29. 01.2025)
- Yüksel, A. N. (2020). Nitel bir araştırma tekniği olarak: görüşme. *International Social Sciences Studies Journal*. 6(56), 547-552.

Zhang, F., Xie, J., Luo, L. (2022). Deep cross-cultural reconstruction process in the context of cultural potential: A qualitative study. *Frontiers in Psychology*. 13(727616), <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.727616> (erişim tarihi: 7.12.2024)

Zyka, E., (2023). Albanian migration: An overview on its Trends and Patterns. *European Integration- Realities and Perspectives. Green Economy and Sustainable Development*. 18(1), 147-154.

Web Siteleri

http-1: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sojourn#google_vignette, (Erişim tarihi: 16.11.2024)

http-2: <https://aida.gov.al/en/sectors/energy/> (Erişim tarihi: 05.12.2023)

http-3: <https://tradingeconomics.com/albania/exports> (Erişim: 10.12.2024)

http-4: <https://data.worldbank.org/country/albania> (Erişim: 10.12.2024)

http-5: <https://shqiptarja.com/lajm/2-korrik-1990-32-vite-nga-hapja-e-ambasadave-per-shqiptaret-aty-ku-nisi-fundit-i-regjimit-komunist> (Erişim tarihi: 23.12.2024).

http-6: <https://shqiptariitalise.com/mars-1991-edhe-une-isha-ne-anije/> (Erişim tarihi: 23.12.2024).

http-7: <https://abcnews.al/anija-vlora-na-fton-per-nje-reflektim-meta-eksodi-i-1991-tragjedia-e-nje-populli-te-shtypur/> (Erişim tarihi: 23.12.2024).

http-8: <https://kosovalive.net/dw-vale-e-re-emigrimi-nga-shqiperia/> (Erişim: 21.12.2024).

http-9: <https://www.portalistudentor.al/lista-universiteteve/> (Erişim tarihi: 23.12.2024)i

http-10:

https://www.iletisim.gov.tr/turkce/cumhurbaskanimizin_kaleminden/detay/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdoganin-arnavutlukta-yayimlanan-panaroma-gazetesi-icin-kaleme-aldigi-makale (Erişim: 10. 01. 2025)

http-11: <https://shqiptarja.com/lajm/presidenti-erdogan-sot-ne-tirane-inaugurohet-xhamia-e-namazgijase-prietet-me-ceremoni-nga-begaj-takim-koke-me-koke-me-ramen-axhenda>

(Erişim: 10. 01. 2025).

http-12: <https://www.avrupaninsesi.com/turkiye-nin-tiran-buyukelcisi-yoruk-turkiye-burslarini-kazanan-arnavut-ogrencilerle-bir-araya-geldi> (Erişim tarihi: 10. 01. 2025).

http-13: <https://besader.com/2019/07/09/tarihce/> (Erişim tarihi: 11. 01. 2015)

http-14: <https://www.anglo-albanian.org.uk/> (Erişim tarihi: 28.01.2025)

EKLER

EK 1: Görüşme Formu (Türkçe)

Demografik Sorular

1. Yaşınız kaç?
2. Cinsiyet
3. Medeni durumunuz ne?
4. Arnavutluk'ta ikamet ettiğiniz yer neresi?
5. Anne/ baba meslekleri?
6. Hangi ülkede/şehirden okuyorsunuz?
7. Kaç senedir bu ülkede/şehirden yaşıyorsunuz?
8. Bölümünüz ne/Kaçıncı sınıf?
9. Okuduğunuz ülkede nerde yaşıyorsunuz? (Kampüs içinde-dışında/yakın-uzak)

Okumak istenildiği ülkeye gitmeden önce:

1. Karar verme aşamasından bu ülkeye geliş aşamasına kadar süreçten kısaca bahsedermisiniz?
2. Neden uluslararası öğrenci olmayı tercih ettiniz?
3. Yüksek eğitim almak için hangi ülkeleri düşündünüz?
4. Neden Türkiye/İngiltere'yi seçtiniz? (Tanıdıklar, akademik programlar, burslar, kültürel, ekonomik faktörler)
5. Aileniz sizi destekledi mi?
6. Vize başvuru sürecinde veya yurtdışı akademik yolculuğunuz için gerekli evrakları toplarken herhangi bir zorlukla veya beklenmedik engellerle karşılaştınız mı?
7. Yurt dışında okumaya karar verdiğinizde temel beklentileriniz nelerdi?

Okumaya karar verdikleri ülkede bulundukları süre:

1. Eğitiminiz için bulunduğunuz ülkeye/ yaşadığınız şehir geldiğinizde ilk düşünceleriniz veya duygularınız nelerdi?

2. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehir yaşadığın ilk zorluklar nelerdi/ şu an ne zorluklar yaşıyorsunuz?

- a. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehirde dil ile ilgili sorunlar yaşadınız mı?
- b. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehir kayıtlar (İkamet izni, yurt/ev/÷niversite) için size kim yardım etti?
- c. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehirde bağlantılarınız varsa, uyum sağlamak için yardım ettiler mi? Yardım etmekte mi?
- d. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehirde kendi inanç sisteminiz ile ilgili sorunlar yaşadınız mı? Yaşamakta mısınız?
- e. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehirde yerel mutfağı ve yemek alışkanlıkları hakkında deneyimleriniz neler?
- f. Bulunduğunuz ÷lkede/ yaşadığınız şehirde k÷lt÷r şoku yaşadınız mı? Unutamadığınız bir anınız var mı? Anlatabilir misiniz?
- g. Ekonomik sorunlar yaşadınız mı/Yaşıyor musunuz? Evet/Hayır, açıklar mısınız?

h. Akademik Yaşam

3. Akademik ortamınızda dil ile ilgili problemler yaşadınız mı? / Yaşamakta mısınız?
4. En başt istediğiniz bölümde mi okuyorsunuz? / Arnavutluk'ta olsaydınız aynı bölümde okumak ister miydiniz?
5. Üniversitedeki akademik ortama ve müfredata uyum konusunda sorunlar yaşadınız mı/yaşamakta mısınız?
6. Öğretim üyeleri ile iletişiminiz nasıl?
7. Size ve diğer öğrencilere karşı farklı davranıyorlar mı? Evet/hayır, açıklar mısınız?
8. Eğer bir şey anlamaktan zorluk çekiyorsanız hocayı hemen sorar mısınız?
9. Okuduğunuz bölüm/kamp÷s arkadaşlarınız var mı?
10. Arkadaşlarınız yabancı mı, Arnavut mu yoksa Türk/İngiliz mi? Onlarla iletişiminiz nasıl?
11. Farklı öğrenci kul÷plere katılıyor musunuz?
12. Eğer bir dine mensupsanız, kamp÷s içinde ibadet yerleri var mı?

13. Kampüs içinde istediğiniz yemeye ulaşabilir misiniz?
14. Kampüsteki olan etkinliklere katılır mısınız?
15. Okuduğunuz üniversitesinden memnun musunuz? Evet/Hayır Açıklar mısınız?

Akademik dönemi tamamladıktan sonra:

1. Bulunduğunuz ülkede geçirdiğiniz zamana göre geleceğe karşı planlarınız ne?
2. Arnavutluk’a geri gitmeyi istiyor musunuz? Evet/ hayır ise açıklar mısınız?
3. Eğer bulunduğunuz ülkede kalma planlarınız varsa, nelerdir açıklar mısınız?
4. Başka ülkeye gitmek istiyorsanız, neden açıklar mısınız?
5. Bulunduğunuz ülke/yaşadığınız şehir hakkındaki algılarınız veya duygularınız, varışınızdan şu andaki deneyiminize kadar nasıl gelişti?
6. Hangi yönlerden beklentilerinizi aştı ve hangi yönlerde yetersiz kaldı?
7. “İyi ki uluslararası öğrenciyim” der misiniz? Ya da “Hiç gerek yoktu” mu diye der misiniz? Neden?
8. Bulunduğunuz ülkeyi diğer Arnavut öğrencilere tavsiye eder misiniz? Evet/ Hayır, açıklar mısınız?
9. Sizce yurt dışında okumakla Arnavutluk’ta okumak arasında kişisel ve mesleki gelişim açısından temel farklar nelerdir?

EK-1: Görüşme Formu (Arnavutça)

Pyetje demografike

1. Sa vjeç jeni?
2. Gjinia
3. Cili është statusi juaj martesor?
4. Ku banoni në Shqipëri?
5. Në cilin shtet/qytet po studioni?
6. Sa kohë keni jetuar në këtë shtet/qytet?
7. Cili është departamenti juaj/Ne çfarë viti jeni?
8. Ku jetoni në vendin ku studioni? (Në kampus-afër/jashtë-larg)
9. Profesioni i prinderve

Përpara se të shkoni në vendin ku dëshironi të studioni:

1. A mund të përshkruani shkurtimisht procesin nga faza e vendimmarrjes deri në fazën e ardhjes në këtë vend?
2. Pse zgjodhët të bëheni student ndërkombëtar?
3. Cilat vende kemi marrë në konsideratë për arsimin e lartë?
4. Pse zgjodhët Türkiye/Angli? (të njohurit, programet akademike, bursat, faktorët kulturorë, ekonomikë etj.)
5. A ju ka mbështetur familja juaj në vendimin tuaj?
6. A keni hasur në ndonjë vështirësi apo pengesë të papritur gjatë procesit të aplikimit për vizë apo mbledhjes së dokumenteve të nevojshme për udhëtimin tuaj akademik jashtë vendit?
7. Cilat ishin pritshmëritë tuaja themelore kur vendosët të studioni jashtë vendit?

Kohëzgjatja e qëndrimit në vendin ku kanë vendosur të studiojnë:

1. Cilat ishin mendimet apo ndjenjat tuaja të para kur erdhët në vendin/qytetin tuaj për arsimim?
2. Cilat kanë qenë vështirësitë e para që keni përjetuar në vendin ku jetoni/qytetin ku jetoni/Çfarë vështirësish përjetoni tani?
 - a. A keni përjetuar probleme gjuhësore në vendin/qytetin tuaj?

- b. Kush ju ka ndihmuar me regjistrimin (leje qëndrimi, konvikt/shtëpi/universitet) në vendin/qytetin tuaj të banimit?
- c. Nëse keni kontakte në vendin/qytetin tuaj, a ju kanë ndihmuar ata të përshtateni? A po ju ndihmojnë akoma?
- d. A keni përjetuar ndonjë problem në lidhje me sistemin tuaj të besimit në vendin/qytetin tuaj? A vazhdoni të përjetoni ndonjë problem të tillë?
- e. Cilat janë përvojat tuaja me kuzhinën lokale dhe zakonet ushqimore në vendin/qytetin që jetoni?
- f. A keni përjetuar shok kulturor në vendin/qytetin ku banoni? Keni ndonjë kujtim të paharrueshëm? Mund të na e tregoni?
- g. Keni pasur/A keni probleme ekonomike? Po/Jo, a mund të shpjegoni?

h. Jeta Akademike

1. A keni përjetuar/a vazhdoni të keni probleme të lidhura me gjuhën në mjedisin tuaj akademik?
2. A po studioni në departamentin/degen që keni ëndërruar që në fillim?/ Nëse do të ishit në Shqipëri, do të dëshironit të studionit në të njëjtin departament?
3. Keni pasur/a keni vazhdoni të jeni të hasur me probleme në përshtatjen me mjedisin akademik dhe kurrikulën në universitet?
4. Si është komunikimi juaj me anëtarët e fakultetit? (profesorët, asistentët, zyren studentore etj.)
5. A ju trajtojnë ndryshe ju dhe nxënësit e tjerë? Po/jo, a mund të shpjegoni?
6. Nëse keni vështirësi të kuptoni diçka, a mund ta pyesni menjëherë mësuesin?
7. A keni miq në departamentin/kampusin tuaj?
8. A janë miqtë tuaj të huaj, shqiptarë apo turq/britanikë? Si është komunikimi juaj me ta?
9. A i bashkoheni klubeve të ndryshme studentore?
10. Nëse i përkisni një feje, a ka vende adhurimi në kampus?
11. A keni cdo ushqim që dëshironi në kampus?
12. A merrni pjesë në aktivitete në kampus?
13. A jeni të kënaqur me universitetin ku studioni? Po/Jo A mund të shpjegoni?

Pas përfundimit të afatit akademik:

1. Cilat janë planet tuaja të ardhshme bazuar në kohën që keni kaluar në vendin tuaj aktual?
2. Dëshironi të ktheheni në Shqipëri? Nëse po/jo, a mund të shpjegoni?
3. Nëse planifikoni të qëndroni në vendin tuaj aktual, a mund të shpjegoni pse?
4. Nëse dëshironi të shkoni në një vend tjetër, a mund të shpjegoni pse?
5. A do t'ua rekomandonit vendin tuaj studentëve të tjerë shqiptarë? Po/Jo, a mund të shpjegoni?
6. Sipas mendimit tuaj, cilat janë ndryshimet kryesore mes studimit jashtë vendit dhe studimit në Shqipëri përsa i përket zhvillimit personal dhe profesional?
7. A do të thoshit, “Jam i kënaqur që jam student ndërkombëtar”? Apo do të thoshit: "Nuk kishte nevojë?" Pse?
8. Si janë zhvilluar perceptimet ose ndjenjat tuaja për vendin/qytetin tuaj që nga ardhja juaj deri në përvojën tuaj aktuale?
9. Në çfarë mënyrash i tejkaloi pritshmëritë tuaja dhe në çfarë mënyrash dështoi?

EK-2. Gönüllü Katılım Formu (Türkçe)

Bu çalışma, “İngiltere ve Türkiye’de Yüksek Öğrenim Sürecindeki Arnavut Öğrencilerin Motivasyonlarını ve Karşılaştıkları Zorlukları Keşfetmek” başlıklı bir araştırma çalışması olup Arnavut kökenli öğrencilerin motivasyonlarını ve karşılaştıkları zorlukları detaylı bir şekilde incelemeyi amacını taşımaktadır. Çalışma, Flora Bushati tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile ilgili detaylar çalışmanın tamamlanmasıyla ortaya konacaktır. Bu çalışma, Arnavut öğrencilerin yüksek öğrenim sürecindeki deneyimlerine dair önemli bir katkı sağlayarak, bu alandaki bilgi gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- İzin verdiğiniz taktirde yüz yüze gerçekleştirecek görüşmelerde ses kaydı alınacaktır. Zoom üzerinden gerçekleştirilecek görüşmelerde de kayıt yapılacaktır. Ses kaydı sadece verilerin doğru aktarımı için alınacaktır ve görüşmelerin deşifresinin ardından kayıtlar silinecek ve kimseyle paylaşılmayacaktır.
- Sizden toplanan veriler güvenli depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünden Flora'ya yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Flora Bushati

Adres:

İş Tel :

Cep Tel :

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK-2: Görüşme Katılım Formu (Arnavutça)

FORMULARI I PJESËMARRJES VULLNETARE KËRKIMORE

Ky studim është një studim kërkimor i titulluar **“Eksplorimi i motivimeve dhe sfidave të hasura nga studentët shqiptarë në procesin e arsimit të lartë në Angli dhe Turqi”** dhe synon të shqyrtojë në detaje motivimet dhe sfidat me të cilat përballen studentët me origjinë shqiptare. Studimi po kryhet nga Flora Bushati dhe detajet për rezultatet e tij do të zbulohen pas përfundimit të studimit. Ky studim do të hedhë dritë mbi zhvillimin e njohurive në këtë fushë, duke dhënë një kontribut të rëndësishëm në eksperiencat e studentëve shqiptarë në procesin e arsimit të lartë.

- Pjesëmarrja juaj në këtë studim është vullnetare.
- Në përputhje me qëllimin e studimit, të dhënat do të mbledhen nga ju duke kryer një intervistë gjysmë të strukturuar.
- Nuk duhet të shkruani emrin tuaj ose të jepni ndonjë informacion që do të zbulojë identitetin tuaj/emrat e pjesëmarrësve në hulumtim do të mbahen konfidencialë.
- Të dhënat e mbledhura brenda fushës së hulumtimit do të përdoren vetëm për qëllime shkencore, nuk do të përdoren për qëllime të tjera përveç kërkimit shkencor, dhe nëse është e nevojshme, nuk do të ndahen me të tjerët pa lejen tuaj (me shkrim).
- Ju keni të drejtë të rishikoni të dhënat e mbledhura nga ju nëse dëshironi.
- Nëse jepni leje, regjistrimet zanore do të bëhen gjatë intervistave ballë për ballë. Takimet që do të zhvillohen përmes Zoom do të regjistrohen gjithashtu. Regjistrimet zanore do të merren vetëm për transferimin e saktë të të dhënave dhe pasi bisedat të transkriptohen, regjistrimet do të fshihen dhe nuk do të ndahen me askënd.
- Të dhënat e mbledhura nga ju do të mbrohen me metodën e ruajtjes së sigurt dhe shkatërrohen në fund të kërkimit.
- Nuk do të ketë pyetje/kërkesa që mund t'ju shkaktojnë shqetësim gjatë procesit(eve) të mbledhjes së të dhënave. Megjithatë, nëse nuk ndiheni rehat për ndonjë arsye gjatë pjesëmarrjes suaj, do të mund të largoheni nga studimi në çdo kohë. Nëse largoheni nga studimi, të dhënat e mbledhura nga ju do të hiqen nga studimi dhe do të shkatërrohen.

Faleminderit që gjetët kohë për të lexuar dhe vlerësuar formularin e pjesëmarrjes vullnetare. Pyetjet tuaja rreth studimit mund t'i drejtoni tek Flora Bushati nga Universiteti Anadolu, Departamenti i Sociologjisë.

Emri i studiuesit : Flora Bushati

Adresa :

Tel i punes:

Tel personal:

Jam dakord që informacioni që i kam dhënë këtij studimi do të përdoret për qëllime shkencore, me pëlqimin tim, duke ditur se mund të tërhiqem nga studimi nëse dëshiroj.
(Ju lutemi plotësoni dhe nënshkruani këtë formular dhe ia jepni mbledhësit të të dhënave.)

Emri dhe mbiemri i pjesmarresit:

Firma:

Data:

EK-3: Etik Kurul

Evrak Kayıt Tarihi: 15.01.2024 Protokol No: 681663

Tarih: 29.01.2024

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	İngiltere ve Türkiye’de Yüksek Öğrenim Sürecindeki Arnavut Öğrencilerin Motivasyonlarını ve Karşılaştıkları Zorlukları Keşfetmek
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Filiz GÖKTUNA YAYLACI
TEZ YAZARI:	Flora BUSHATI
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

EK-3: Katılımcıların kısa biyografileri

K1: Burssuz, 23 yaşında, erkek, bekar, 9 yıldır Türkiye’de. Kayseri’de lise mezunu. Konya’daki Karatay Üniversitesi Tıp Bölümünde, 4.sınıf lisans yapıyordu.

K2: Burslu, 26 yaşında, erkek, bekar, 5 yıldır Türkiye’de. Konya’daki Selçuk Üniversitesi Dış Hekimliği Bölümünde 2. Sınıftayken eğitimini yarıda bıraktı.

K3: Burslu, 21 yaşında, kadın, bekar, 3 yıldır Türkiye’de. Konya Selçuk Üniversitesi Biyoloji Bölümünde, 2. Sınıfta lisans yapıyordu.

K4: Burslu, 22 yaşında, kadın, bekar, 4 yıl Türkiye’de yaşamış. İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümünden lisans mezunuydu.

K5: Burssuz, 24 yaşında, kadın, bekar, 6 yıldır Türkiye’de. Konya Selçuk Üniversitesinde lisans mezunu (burslu). Konya’daki Necmettin Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde yüksek lisans yapıyordu (1. Sınıf).

K6: Bursuz, 28 yaşında, erkek, bekar, Türkiye’de 4 yıl yaşadı. Konya Selçuk Üniversitesi İşletme Bölümünde lisans mezundu.

K7: Burssuz, 25 yaşında, kadın, evli, 7 yıldır Türkiye’de. Isparta’da lisans mezunu (burslu). Isparta’daki Süleyman Demirel Üniversitesi Ebelik Bölümünde 2. Sınıf yüksek lisans yapıyordu.

K8: Burssuz, 19 yaşında, erkek, bekar, 2 yıldır Türkiye’de. İstanbul Üniversitesi Dış hekimliği Bölümünde 1. Sınıf lisans yapıyordu.

K9: Burslu, 27 yaşında, erkek, bekar, 8 yıldır Türkiye’de. Konya Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Bölümünde 4. Sınıf, lisans yapıyordu.

K10: Burslu, 25 yaşında, kadın, bekar, 7 yıldır Türkiye’de. Konya Selçuk Üniversitesi’nde lisans mezunu (burslu). Eskişehir, Anadolu Üniversite Sosyoloji Bölümünde, yüksek lisans yapıyordu (2. sınıfta).

K11: Burslu, 23 yaşında, kadın, bekar, 6 yıldır Türkiye’de. Konya Selçuk Üniversitesi’nde Türk Dili ve Edebiyat Bölümünde lisans mezunu.

K12: Burslu, 21 yaşında, kadın, bekar, 3 yıldır Türkiye’de. Konya Necmettin Üniversitesi’nde Hemşirelik Bölümünde lisans yapıyordu (2. Sınıf).

K13: Burssuz, 32 yaşında, erkek, bekar, 18 yıldır Türkiye’de. Konya Selçuk Üniversitesi Tıp Bölümünde 5. Sınıftaydı.

K14: Burslu, 20 yaşında, erkek, bekar, 3 yıldır Türkiye’de. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisat Bölümünde lisans yapıyordu (2. Sınıf).

K15: Burslu, 29 yaşında, erkek, bekar, Türkiye’de 7 yıl yaşadı. Konya Selçuk Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümünde lisans mezunu.

K16: Burslu, 25 yaşında, kadın, bekar, 7 yıldır Türkiye’de. Konya Teknik Üniversitesi’nde lisans mezunu. Ankara Bilkent Üniversite Bilgisayar Mühendisliği Bölümünde yüksek lisans yapıyordu (2. Sınıf).

K17: Burslu, 25 yaşında, erkek, bekar, 11 yıldır Türkiye’de. İstanbul’da lise mezunu. Konya Selçuk Üniversitesi’nde lisans mezunu. Aynı üniversitesinde Sosyoloji Bölümünde yüksek lisans yapıyordu (2. Sınıf)

K18: Burslu, 19 yaşında kadın, bekar, 3 yıldır Türkiye’de. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisat Bölümünde lisans yapıyordu (2. Sınıf).

K19: Burssuz, 24 yaşında, erkek, bekar, Türkiye’de 5 yıl yaşadı. Edirne Trakya Üniversitesi Mimarlık Bölümünde lisans mezunu.

K20: Burslu, 24 yaşında, kadın, bekar, Türkiye’de 5 yıl yaşadı. Konya Necmettin Üniversitesi Hemşirelik Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K21: Burssuz, 28 yaşında, kadın, bekar, 4 yıldır İngiltere’de. Londra University College London İşletme ve Yönetim Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K22: Burssuz, 21 yaşında, erkek, bekar, 2 yıldır İngiltere’de. Manchester University Elektrik Mühendisliği Bölümünde lisans yapıyordu (2 sınıf).

K23: Burssuz, 21 yaşında, kadın, bekar, 2 yıldır İngiltere’de. Londra King’s College London İşletme ve Yönetim Bölümünde lisans yapıyordu (2. Sınıf).

K24: Burssuz, 24 yaşında, kadın, bekar, 6 yıldır İngiltere’de. Londra Greenwich University İktisat Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K25: Burssuz, 27 yaşında, kadın, evli, 9 yıldır İngiltere’de. Bristol University İşletme ve Yönetim Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K26: Burssuz, 25 yaşında, kadın, bekar, 6 yıldır İngiltere’de. Bath University Güzel Sanatlar Bölümünde lisans mezunu. Londra Kingston University İç Mimari Bölümünde yüksek lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K27: Burssuz, 18 yaşında, kadın, bekar, 1 yıldır İngiltere’de. Bath University Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans yapıyordu (1. Sınıf).

K28: Yarı-Burslu, 23 yaşında, kadın, bekar, 4 yıldır İngiltere’de. London of South Bank University İşletme Yönetimi ve Finans Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K29: Burssuz, 29 yaşında, erkek, bekar, 3 yıldır İngiltere’de. Türkiye İstanbul’da lisans ve yüksek lisans mezunu. Queen Mary of London University Servet Yönetimi Bölümünde yüksek lisans mezunu (İngiltere’de 2. Yüksek Lisans yaptı). Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K30: Yarı-Burslu, 33 yaşında, kadın, boşanmış, 9 yıldır İngiltere’de. London of South Bank University İşletme Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K31: Burssuz, 22 yaşında, erkek, bekar, 1 yıldır İngiltere’de. City University of London Dijital ve Sosyal Gazetecilik Bölümünde yüksek lisans yapıyordu.

K32: Burssuz, 21 yaşında, erkek, bekar, 3 yıldır İngiltere’de. Bristol University Makine mühendisliği Bölümünde lisans yapıyordu (3. Sınıf).

K33: Burssuz, 27 yaşında, kadın, bekar, İngiltere’de 6 yıl okudu. Londra Westminster University, İşletme Yönetimi Bölümünde lisans mezunu. Queen Mary University of London Yatırım Bankacılığı Bölümünde yüksek lisans mezunu. Mezun olduktan sonra Arnavutluk’a dönmüştü.

K34: Burssuz, 30 yaşında, erkek, bekar, 3 yıldır İngiltere’de. City University of London Medya ve İletişim Bölümünde yüksek lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K35: Burssuz, 25 yaşında, kadın, bekar, 6 yıldır İngiltere’de. City University of London İktisat Bölümünde lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K36: Yarı-Burslu, 21 yaşında, kadın, bekar, 2 yıldır İngiltere’de. Londra Ulster University, Bilgisayar Sistemi Verileri Bölümünde lisans yapıyordu (2. Sınıf).

K37: Burssuz, 26 yaşında, kadın, bekar, 4 yıldır İngiltere’de. Wolverhampton University Biyoenformatik Bölümünde yüksek lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K38: Burssuz, 28 yaşında, kadın, bekar, 4 yıldır İngiltere’de. Londra Ulster University İktisat Bölümünde yüksek lisans mezunu. Mezun olduktan sonra İngiltere’de çalışıyordu.

K39: Burssuz, 21 yaşında, erkek, bekar, 2 yıldır İngiltere’de. Londra Ulster University Bilgisayar Sistem Verileri Bölümünde lisans yapıyordu (2. Sınıf).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Flora Bushati

Yabancı Dil : Arnavutça, İngilizce ve Türkçe

Doğum Yeri ve Yılı :

E-Posta :

Eğitim

- 2025, Yüksek Lisans, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı
- Mart-Ağustos 2022, Lisans Bahar Dönemi, Julius-Maximilians-Universität Würzburg, Siyaset Bilimi ve Sosyoloji Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü
- 2022, Lisans, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü